
COMENIUS

časopis

V tomto čísle:

Naproti novým cestám dialógu poradné stanovisko podľa Protokolu č. 16

Monitorovanie zamestnancov z pohľadu GDPR

Interpretácia pojmu „sociálny pôvod“ v kontexte antidiskriminačného práva

Môžem svojvoľne zničiť nástennú maľbu?

Trestnoprávne aspekty šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v širších súvislostiach a s dôrazom na špecifiká ochorenia COVID-19

Nárokovateľnosť aktualizácie územného plánu a jej podmieniteľnosť plnením v prospech obstarávateľa vo verejnom záujme

Čo si na internete legálne nekúpim?

Právna ochrana spotrebiteľa v rámci elektronického obchodu

VIDEO-ON-DEMAND

Idea „dobrej“ smrti v myšlienkach a dielach Platóna

COMENIUS ČASOPIS

December 2020

ISSN 2454-0846

Vydavateľ: Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo n. 6
811 00 Bratislava
Slovenská republika

COMENIUS časopis je vedecko-odborný časopis so zameraním na príspevky z právnej teórie a praxe.

Redakcia:

Zodpovedný redaktor: JUDr. Jozef Andraško, PhD. (prodekan)

Výkonný redaktor: JUDr. Matúš Mesarčík, PhD., LL.M.

Redakčná rada:

Predseda: JUDr. Jozef Andraško, PhD. (prodekan)

Členovia: doc. JUDr. Rudolf Kasinec, PhD.

doc. JCDr. PeaDr. Róbert Brtko, CSc.

Mgr. Matej Mlkvý, PhD., LL.M.

JUDr. Daniel Bednár, PhD.

doc. JUDr. Marek Domin, PhD.

doc. JUDr. Matej Horvat, PhD.

Mgr. Andrea Koroncziová, PhD.

JUDr. Jana Strémy, PhD.

JUDr. Lenka Freel, PhD.

Mgr. Lenka Dufalová, PhD.

JUDr. Radovan Blažek, PhD.

JUDr. Hana Kováčiková, PhD.

JUDr. Soňa Ralbovská Sopúchová, PhD.

Mgr. Sylvia Mičíková

Mgr. Zuzana Illýová, PhD.

Ing. Zdenka Poláková, PhD.

Recenzenti:

JUDr. Jozef Andraško, PhD.

JUDr. Matúš Mesarčík, PhD., LL.M.

JUDr. Andrej Beleš, PhD.

Doc. JUDr. Martin Turčan, PhD.

Mgr. Denisa Nevická, PhD.

Mgr. Lea Mezeiová, PhD.

Doc. JUDr. Matej Horvat, PhD.

Mgr. Vincent Bujňák, PhD.

Adresa redakcie:

Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva

Právnická fakulta

Univerzita Komenského v Bratislave

Šafárikovo n. 6

811 00 Bratislava

Slovenská republika

OBSAH**Štúdie**

Stanislav MIHÁLIK – Eduard BURDA: Trestnoprávne aspekty šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v širších súvislostiach a s dôrazom na špecifiká ochorenia COVID-19 6

Články

Daniel BEDNÁR – Peter VRŠANSKÝ: Medzinárodnoprávne a medzinárodnopolitické aspekty pobytu cudzích vojsk na území Slovenskej republiky 46

Martin DAŇKO: Čo si na internete legálne nekúpim? 67

Silvia BEŇOVÁ - Eva LADIVEROVÁ: Monitorovanie zamestnancov z pohľadu GDPR 78

Olexij M. METEŇKANYČ: Idea „dobrej“ smrti v myšlienkach a dielach Platóna 88

Valéria MIHÁLIKOVÁ: Právo na tlmočenie a preklad ako jedno z procesných práv v trestnom konaní v kontexte vzniku Európskej prokuratúry a jeho právna úprava v Slovenskej republike 99

Rastislav MUNK: VIDEO-ON-DEMAND 113

Nikolas SABJÁN: Interpretácia pojmu „sociálny pôvod“ v kontexte antidiskriminačného práva 121

Adriana SLEZÁKOVÁ: Naproti novým cestám dialógu: poradné stanovisko podľa Protokolu č. 16 131

Soňa SOPÚCHOVÁ: Právna ochrana spotrebiteľa v rámci elektronického obchodu 142

Ján ŠKROBÁK - Eduard BURDA: Nárokovateľnosť aktualizácie územného plánu a jej podmieniteľnosť plnením v prospech obstarávateľa vo verejnom záujme 151

Erik PLOTH: Ukončenie exekučných konaní podľa zákona č. 233/2019 Z. z. o ukončení niektorých exekučných konaní 163

Petra ŽÁRSKÁ: Môžem svojvoľne zničiť nástennú maľbu? 171

Recenzie

CAPÍKOVÁ, S.: Freel, Lenka, Nováková, Mária: *Zdravotné právo*. 1. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2019. 188s. ISBN 978-80-571-0158-1 180

ŠTÚDIE

Stanislav MIHÁLIK – Eduard BURDA: Trestnoprávne aspekty šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v širších súvislostiach a s dôrazom na špecifiká ochorenia COVID-19

Abstrakt

Autori sa v predkladanej štúdií venujú trestnoprávnej línii šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, osobitne s ohľadom na epidemiologickú situáciu spôsobenú ochorením COVID-19. V rámci širokých súvislostí nahliadajú nie len na trestnoprávnu charakteristiku trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v podmienkach Trestného zákona Slovenskej republiky vo všeobecnosti, ale primárne na jej problematické aspekty (napr. s ohľadom na samotné vymedzenie pojmu nebezpečná nákazlivá ľudská choroba na účely Trestného zákona). Osobitný význam z hľadiska právnoteoretického možno prikladať časti štúdie, v rámci ktorej vymedzujú autori jednotlivé alternatívy konaní (s popisom možného trestnoprávneho postihu), ktoré prichádzajú v súvislosti s ochorením COVID-19 do úvahy. Uvedené dopĺňajú o líniu historickej komparácie predmetnej právnej úpravy a o líniu horizontálnej komparácie s právnymi úpravami vybraných štátov (Česká republika, Rakúsko, Poľsko, Maďarsko).

Abstract

In the present study, the authors deal with the criminal law line of the spreading of a dangerous contagious human disease, especially regarding the epidemiological situation caused by COVID-19. In a broad context, they look not only at the criminal law characteristics of the crime of spreading of a dangerous contagious human disease in the conditions of the Criminal Code of the Slovak Republic in general, but primarily at its problematic aspects (e.g., regarding the definition of dangerous contagious human disease for the purposes of the Criminal Code). Particular importance from a legal-theoretical point of view can be attached to the part of the study in which the authors define the individual alternatives to the actions (with a description of possible criminal responsibility) that come into consideration in connection with COVID-19. These are supplemented by a line of historical comparison of the legislation in question and a line of horizontal comparison with the legislation of selected countries (Czech Republic, Austria, Poland, Hungary).

Kľúčové slová : nebezpečná nákazlivá ľudská choroba, nákazlivá ľudská choroba, koronavírus SARS-CoV-2, ochorenie COVID-19, nebezpečenstvo šírenia nákazlivej ľudskej choroby, Trestný zákon.

Key words: dangerous contagious human disease, contagious human disease, coronavirus SARS-CoV-2, COVID-19 disease, the risk of spreading of a contagious human disease, Criminal Code of Slovak republic

VZOR CITÁCIE: MIHÁLIK, S. – BURDA, E.: Trestnoprávne aspekty šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v širších súvislostiach a s dôrazom na špecifiká ochorenia COVID-19 In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 6 – 44.

Autori

doc. JUDr. Eduard Burda, PhD.

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

eduard.burda@flaw.uniba.sk

JUDr. Stanislav Mihálik, PhD.

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

stanislav.mihalik@flaw.uniba.sk

Úvodom

Rok 2020 bude už na veky označovaný ako rok, s ktorým je spätý vznik pandémie koronavírusu SARS-CoV-2, ktorý vyvoláva infekčné ochorenie COVID-19. Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) sa prvýkrát dozvedela o novom druhu vírusu v posledný deň roku 2019, a to v spojitosti s väčším výskytom akejsi „vírusovej pneumónie“ v neslávne známom Wu-chane.¹ Z hľadiska medicínskeho predstavuje COVID-19 „...akútny respiračný syndróm [ktorý] spôsobuje koronavírus SARS-CoV-2 z čeľade Coronaviridae, ktorý patrí medzi betakoronavírusy, kam sa zaraďujú aj koronavírusy SARS-CoV a MERSCoV, ale vykazuje od nich genetickú odlišnosť...“.²

Pred takmer rokom sme si ťažko vedeli predstaviť, že svet sa bude v závere roka 2020 nachádzať v situácii, kedy bude pandémia ochorenia COVID-19 paralyzovať takmer všetky sféry života jednotlivca. Je nesporné, že na vzniknutú situáciu muselo náležite reagovať aj právne prostredie, resp. právne prostriedky, pričom z hľadiska trestnoprávneho zarezonovali azda najviac dve elementárne otázky. Tá prvá bola, ako vlastne pristupovať k vyvodzovaniu trestnoprávnej zodpovednosti za vyhlásenej krízovej situácie (resp. núdzového stavu),³ tá druhá, ktorá prakticky predstavuje základný motív pre spracovanie predkladanej štúdie, bola, aké sú trestnoprávne možnosti prípadného postihovania šírenia (nebezpečnej) nákazlivej ľudskej choroby. Vo vzťahu k oboj líniám možno s odstupom času konštatovať, že hoci trestné právo nastavuje pravidlá správania sa pomerne abstraktne (za dodržania limitov právnej istoty, resp. zásady *nullum crimen sine lege*), z hľadiska teoretického a právno-aplikačného vyvolali v akademickej obci pomerne značnú diskusiu. Rovnako poukázali na fakt, že právo (nie len to trestné) bude vždy krok za spoločenskou situáciou (pokiaľ využijeme paralelu s aplikačnou praxou), a že ani ten najlepší zákonodarca nemôže predpokladať každú jednu alternatívu (ktorá by sa pred rokom zdala naozaj ako *science fiction*).

Pokiaľ sa zameriame na druhú popísanú líniu, *ergo* postihovanie správania spočívajúceho v šírení (nebezpečnej) nákazlivej ľudskej choroby, je zaujímavé, že práve uvedené sa javí ako problém. Je totiž možné argumentovať tým, že predsa súčasťou Trestného zákona v účinnom znení je skutková podstata trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, čo dokáže identifikovať aj laik. Za predpokladu, že na uvedené nahliadneme z hľadiska konkrétností, osobitne trestnoprávnej náuky, komparatívnych kritérií a aplikačných východísk, zistíme, že problém nie je jeden, ale je ich oveľa viac. A práve uvedenému venujeme v širokých súvislostiach priestor v predkladanej štúdii.

¹ Coronavirus disease (COVID-19). [online]. Navštívené dňa 18.12.2020. Dostupné z: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>.

² Usmernenie hlavného hygienika Slovenskej republiky v súvislosti s ochorením COVID-19 spôsobeným koronavírusom SARS-CoV-2 (11. aktualizácia). [online]. Navštívené dňa 18.12.2020. Dostupné z: https://www.uvzsr.sk/docs/info/covid19/Usmernenie_HH_SR_COVID_19_11_aktualizacia_20112020.pdf.

³ Základný problém vyplýval z aplikačného hľadiska, a to, či krízová situácia predstavuje len objektívne kritérium vyjadrujúce čas spáchania trestného činu (ako osobitná prítlačujúca okolnosť vo vzťahu k vymedzeným trestným činom), resp. či je aplikovanie daného kritéria podmienené súvislosťou (podľa nášho názoru presahujúce kritérium príčinnej súvislosti) so spáchaným trestným činom. V danom rámci máme na mysli súvislosť, ako ju využíva zákonodarca napr. v § 139 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“ alebo „TZ“), kedy spáchanie trestného činu nie v súvislosti s postavením, stavom alebo vekom chránenej osoby limituje podmienky trestnej zodpovednosti (hoci objektívne nie je o danosti jednotlivca v postavení chránenej osoby v zmysle Trestného zákona pochybnosť). Na uvedené reagoval zákonodarca úpravou s účinnosťou k 1.1.2021, a to zákonom č. 312/2020 Z.z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, konkrétne v súvislosti so spomenutým § 134 TZ, kde bol doplnený odsek 3, ktorý znie: „Ustanovenie odseku 2 písm. a) a b) sa nepoužijú, ak trestný čin nebol spáchaný v súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom alebo výnimčným stavom.“. Bližšie pozri v texte nižšie.

1 Trestnoprávna charakteristika trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby

Trestný čin šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby je v rámci systematiky Trestného zákona obsiahnutý v dvoch paragrafoch, § 163 a § 164,⁴ v rámci rekodifikácie trestného práva hmotného bol zaradený do tretieho dielu prvej hlavy osobitnej časti Trestného zákona [Trestné činy proti životu a zdraviu], ktorý nesie názov Trestné činy ohrozujúce život alebo zdravie. Už s ohľadom na pomenovanie danej pasáže je možné dedukovať, že šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby bude ohrozovacím trestným činom (vo vzťahu k životu a zdraviu), uvedená konštatácia však platí predovšetkým s ohľadom na vymedzenie znakov skutkovej podstaty trestného činu. Rozlišovacím znakom § 163 a § 164, ktoré práve Trestný zákon súhrnne pomenúva ako trestný čin šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, je subjektívna stránka, kým v prípade § 163 TZ sa vyžaduje úmyselné zavinenie, v prípade § 164 TZ sa vyžaduje zavinenie z nedbanlivosti. Druhým rozlišovacím kritériom, ktorému v odbornej a vedeckej spisbe nie je venovaná žiadna pozornosť (podľa nášho názoru nesprávne, nakoľko z formálneho a aplikačného hľadiska by nemal byť uvedený aspekt opomenutý), je časť znenia objektívnej stránky predmetnej skutkovej podstaty trestného činu. Kým § 163 TZ používa spojenie „*nebezpečná nákazlivá ľudská choroba*“ (vychádzajúc z pomenovania trestného činu), v § 164 TZ je obsiahnuté len spojenie „*nákazlivá ľudská choroba*“. S ohľadom na uvedené možno konštatovať, vnímajúc historické súvislosti, že takáto diferenciacia nie je teoretickoprávne (a ani aplikačne) zdôvodnená, zrejme ide o nedostatok s ohľadom na nepozornosť zákonodarcu (odpoveď na uvedené neponúka ani dôvodová správa) a nie výslovný zámer. Dovolíme si však dodať, že pokiaľ nahliadame na uvedený kontrast priezorom aplikačným, nedbanlivostná forma uvedeného trestného činu tým potenciálne postihuje širší okruh spoločenských vzťahov, a to s ohľadom na to, že množina nákazlivých ľudských chorôb bude zrejme širšia ako množina nebezpečných nákazlivých ľudských chorôb (vychádzajúc z logiky veci). Na strane druhej je však potrebné podľa nášho názoru argumentovať postavením trestného práva ako *ultima ratio*, a teda, že podstatou nie je postihovanie šírenia akejkoľvek ľudskej choroby, ale len takej, ktorá je nákazlivá (resp. nebezpečná nákazlivá) a zároveň je splnená podmienka, že takáto nákazlivá ľudská choroba „...*svojou povahou*

---

⁴ Uvedené ustanovenia znejú:

„*Šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby*
§ 163

(1) *Kto úmyselne spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.*

(2) *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 závažnejším spôsobom konania.*

(3) *Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo

b) za krízovej situácie.

§ 164

(1) *Kto z nedbanlivosti spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.*

(2) *Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

a) závažnejším spôsobom konania, alebo

b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť.“.

podstatne zvyšuje nebezpečenstvo pre ľudský život a zdravie (z čoho rezultuje pochopiteľná požiadavka, aby táto choroba bola prenosná na ľudský organizmus)..."⁵ Navyše ustanovenie § 164 TZ ako nedbanlivostný trestný čin je vždy prečinom, pri ktorom je vždy potrebné vyhodnocovať materiálny znak prečinu, respektíve materiálny korektív prečinu, závažnosť, podľa § 10 ods. 2 TZ. Ide o inštitút, ktorý pri prečinoch obligatórne ustanovuje povinnosť po zistení formálnych znakov trestného činu testovať každý jeden skutok cez princíp ultima ratio. Keď tieto fakty spojíme s princípom nerozpornosti právneho poriadku, ktorý vyžaduje, aby právo bolo aplikované jednotne, bez vnútorných protirečení, môžeme dospieť iba k jedinému záveru. Totiž, ako sme už načrtli vyššie, pri doslovnom výklade pojmov „nebezpečná nakažlivá ľudská choroba“ podľa § 163 TZ a „nakažlivá ľudská choroba“ podľa § 164 TZ by paradoxne úmyselné a teda zjavne závažnejšie šírenie nakažlivej ľudskej choroby postihovalo užší okruh správania ako nedbanlivostné a teda menej závažné šírenie nakažlivej ľudskej choroby. Pritom z nedbanlivosti by bolo možné trestnoprávne relevantne šíriť akúkoľvek na človeka prenosnú chorobu, s čo aj malým potenciálom ohrozenia zdravia človeka. Teda v praxi by pri doslovnom výklade predmetných pojmov takýmto trestným činom bola aj prechádzka medzi ľuďmi s boľavým hrdlom či trochou hlienu v nose (bez ohľadu na existenciu COVIDu-19), a v tom prípade bez nadsázky možno povedať, že by sa takéhoto trestného činu počas svojho života dopustil prakticky každý. Opäť paradoxne by o trestný čin šlo len vtedy, ak sa páchatel spolieha, že nikoho nenakazí (vedomá nedbanlivosť) či nevie, že niekoho môže nakaziť, ale mal a mohol by to vedieť (nevedomá nedbanlivosť), ak je však uzrozumený s tým, že niekoho nakazí (nepriamy úmysel), už by nešlo o trestný čin. Z vyššie uvedených dôvodov je preto nevyhnutné pristúpiť k reštriktívnemu výkladu pojmu „nakažlivá ľudská choroba“ podľa § 164 TZ ako k „nebezpečnej nakažlivej ľudskej chorobe“. Pokiaľ sa niekomu z teoreticko-právneho hľadiska zdá tento výklad prekračujúci hranicu reštriktívneho výkladu a považuje ho už za analógiu, nie je to na prekážku, z praktického hľadiska sa dostaneme k tomu istému výsledku a teoreticky je v trestnom práve hmotnom možná analógia v prospech páchatel'a a v tomto prípade by sa použila analógia s ustanovením § 163 TZ, ktorý je k § 164 TZ nepochybne najbližším právnym inštitútom.

Pre účely ďalšieho textu budeme ust. § 163 a 164 TZ pomenovaním rozlišovať ako úmyselné šírenie nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby a šírenie nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby z nedbanlivosti. V oboch prípadoch ide o ohrozovacie trestné činy,⁶ ktoré sú dokonané samotným spôsobením alebo zvýšením nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby, pričom pre posúdenie, či bol trestný čin dokonaný nie je potom relevantné, či páchatel' niekoho aj skutočne nakazil. Prípadný následok spočívajúci v poruche (na zdraví či živote osoby v príčinnej súvislosti so šírením nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby) je možné pričítať páchatel'ovi buď prostredníctvom kvalifikovanej skutkovej podstaty daného trestného činu (k tomu pozri ust. § 163 ods. 3 písm. a), resp. ust. § 164 ods. 2 písm. b) TZ), alternatívne jednočinným súbehom s príslušným poruchovým trestným činom (z praktického hľadiska prichádza do úvahy predovšetkým trestný čin ublíženia na zdraví), samozrejme za predpokladu, že takýto súbeh nie je vylúčený.

⁵ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon osobitná časť: komentár 2. diel (§ 144-440). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 225.

⁶ V spojitosti s preukazovaním subjektívnej stránky vo vzťahu k predmetnej kategórii ohrozovacích trestných činov potom postačuje, pri úmyselných trestných činoch, že úmysel páchatel'a zahŕňal vznik príslušného nebezpečenstva. Naopak o vedomú nedbanlivosť (a teda hranicu vylučujúcu úmysel páchatel'a) ide za toho predpokladu, že osoba nemá lekárske vyšetrením overené, že trpí nakažlivou chorobou, avšak spolieha sa (napr. v rámci pohybu v spoločnosti medzi ľuďmi) bez primeraných dôvodov na to, že tomu tak nie je. K tomu pozri primerane R 16/1986.

S ohľadom na úmyselné šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby prichádza do úvahy aj vyvodenie trestnej zodpovednosti za pokus daného trestného činu (vo vzťahu k ust. § 163 ods. 2 a 3 TZ prichádza do úvahy aj vyvodenie trestnej zodpovednosti za prípravu na zločin). V súvislosti s pokusom trestného činu v zmysle ust. § 163 TZ môžeme hovoriť v dvoch základných alternatívach. Na strane jednej prichádza do úvahy za predpokladu, kedy dochádza k nezodpovednému konaniu páchatel'a v prípadoch, kedy si je osoba vedomá, že s ohľadom na priebeh ochorenia môže ísť o COVID-19, pričom takáto osoba svojím nezodpovedným správaním bezprostredne smeruje k stavu vyvolania alebo zvýšenia nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, avšak k stavu takéhoto nebezpečenstva nedôjde (najmä preto, že v skutočnosti osoba nemá COVID-19). Od tejto situácie je potrebné prísne odlišovať situácie, kedy je nezodpovedné konanie osoby odvodené od nesprávneho spoľahnutia sa na to, že o nákazlivú chorobu (t.j. COVID-19) pravdepodobne nejde (situácia spadajúca pod vedomú nedbanlivosť – napr. osoba má všeobecné príznaky respiračných ochorení), nie od jej uzrokovania (ktoré už spadá do rámca nepriameho úmyslu – napr. osoba má príznaky špecifické pre COVID-19). Pokiaľ vnímame ako základný predpoklad naplnenia predmetnej skutkovej podstaty trestného činu to, že nebezpečenstvo (zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej choroby) musí pôsobiť bezprostredne (k tomu pozri R 16/1969), aj situácie, kedy možnosť spôsobenia alebo zvýšenia nebezpečenstva závisia od určitých okolností, ktoré však ešte v čase spáchania skutku nie sú naplnené (ale ich naplnenie závisí napríklad od plynutia času, napr. kedy osoba síce trpí nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou, ale ešte nie je infekčná), je potrebné vnímať v zmysle ust. § 163 TZ ako pokus trestného činu. Druhou alternatívou (hoci z množiny prípadov *ad absurdum*) je situácia spadajúca pod rámec pozitívneho skutkového omylu, kedy osoba robí všetko pre to, aby svojím správaním spôsobila alebo zvýšila nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (nakol'ko je presvedčená, že danú chorobu má a „rada sa s ňou podelí“), avšak s ohľadom na absolútne nespôsobilý prostriedok (ktorým je v danom prípade sám páchatel' ako subjekt, ktorý nie je nositeľom nákazlivej ľudskej choroby) nie je možné daný trestný čin dokončiť.

Ešte pred samotným prístupom k rozpracovaniu znakov skutkovej podstaty trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, resp. pred načrtnutím a rozpracovaním problematických bodov uvedeného, prichádza do úvahy všeobecnejšia reflexia o samotnom prístupe k vymedzeniu danej skutkovej podstaty v Trestnom zákone. Ako sme uviedli v texte vyššie, zákonodarca vymedzil trestnoprávne relevantné konanie spočívajúce v šírení nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v dvoch paragrafoch, pričom primárnym rozlišovacím kritériom je práve subjektívna stránka. Naskytuje sa preto otázka, či by neprichádzalo do úvahy zakotvenie v rámci ustanovenia jedného paragrafu, ktorým by bolo možné postihovať obe formy zavinení (napríklad prostredníctvom spojenia „čo aj z nedbanlivosti“), ako je tomu v súvislosti s ohrozovacími trestnými činmi napríklad v prípade ust. § 167 TZ, trestný čin ohrozovania pohlavnou chorobou. Zo znenia predmetného dielu prvej hlavy osobitnej časti Trestného zákona je zrejmé, že zákonodarca využíva oba prístupy, zvolenie toho ktorého je však nesporne odvodené od viacerých kritérií. V prvom rade sú to historické konotácie, resp. vplyv vývoja právnej úpravy. Pokiaľ nahliadneme na historické súvislosti spojené s obdobiami trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby z nastoleného uhla pohľadu (pričom tieto budú v konkrétnostiach predmetom ďalšej časti predkladanej štúdie), možno konštatovať, že zvolené rozdelenie v zmysle subjektívnej stránky je nastavením konštantným,

primárne vychádzajúc zo zákona č. 86/1950 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon 1950“ alebo „TZ 1950“). Druhým (pomerné elementárnym) argumentom môže byť nesporne odlišná závažnosť predmetných správání (hoci obe spočívajú v spôsobení alebo zvýšení nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby), čo sa odráža na sadzbe trestu odňatia slobody v jednotlivých skutkových podstatách. Ďalším, avšak v danom prípade podporným argumentom,⁷ je v prípade trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby vymedzenie okolností podmieňujúcich použitie vyššej trestnej sadzby v súvislosti s ust. § 163 a 164 TZ. S ohľadom na uvedené možno konštatovať, že hoci obe skutkové podstaty trestného činu obsahujú v rámci kvalifikovaných skutkových podstát kvalifikačné znaky „závažnejším spôsobom konania“ a „a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť“, úmyselná forma daného trestného činu obsahuje navyše kvalifikačný znak „za krízovej situácie“. Tieto kvalifikačné znaky spája s rôznou závažnosťou takéhoto konania, a teda aj s rôznymi sadzbami trestu odňatia slobody. Na danom mieste je preto možné konštatovať, že koncentrovanie úmyselnej a nedbanlivostnej formy spáchania trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby do jedného ustanovenia by nebolo vzhľadom na uvedené možné, resp. by nebolo účelné (vzhľadom na to, že zákonodarca vníma rozdielnu závažnosť daných konaní), rovnako tak nie je odôvodnené ani vzhľadom na historické súvislosti.

1.1 K obligatórnym znakom skutkovej podstaty trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby

Nakoľko sme uviedli, že ust. § 163 a 164 TZ sa líšia len s ohľadom na subjektívnu stránku (okrem už spomenutého diferentného použitia pojmu nebezpečná nákazlivá ľudská choroba a nákazlivá ľudská choroba, ktorému budeme venovať pozornosť v rámci vymedzenia objektívnej stránky), obligatórnym znakom predmetných skutkových podstát, s dôrazom na problematické aspekty, sa budeme venovať v rámci spoločnej časti štúdie.

V prvom rade, pod individuálnym **objektom** môžeme rozumieť ochranu života a zdravia (ako jednotlivca, tak aj spoločnosti) pred spôsobením alebo zvýšením nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečných nákazlivých ľudských chorôb,⁸ rovnako tak zdravé podmienky a životné prostredie pre ľudí bez nebezpečenstva z nákazy nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou,⁹ uvedené možno rovnako vnímať ako objekt primárny. Samotný život a zdravie predstavujú druhový objekt, pričom stanovenie individuálneho objektu nesporne súvisí s vymedzením skutkovej podstaty trestného činu ako ohrozovacieho trestného činu. S týmto nesporne súvisí aj vnímanie **hmotného predmetu útoku** v súvislosti s uvedeným trestným činom, nakoľko hmotný predmet útoku ako materializácia objektu, *ergo* ľudské telo, prichádza do úvahy len za predpokladu, že sa s trestným činom šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby spája porucha (teda v prípade ust. § 163 ods. 3 písm. a) TZ, resp. ust. § 164 ods. 2 písm. b) TZ), a to v rámci príslušnej kvalifikovanej skutkovej podstaty trestného činu.

⁷ Uvedené vnímame ako podporný argument napríklad z toho dôvodu, že už Trestný zákon 1950 obsahoval kvalifikovanú skutkovú podstatu len v prípade úmyselnej formy trestného činu šírenie nákazlivých chorôb v zmysle ust. § 199.

⁸ Ako účel danej právnej úpravy je preto potrebné vnímať záujem na zabezpečení potenciálnej a zároveň účinnej ochrany ľudí pred možným ohrozením ich zdravia, v tomto prípade pred nebezpečnými nákazlivými ľudskými chorobami, a to už v súvislosti so šírením či zvýšením nebezpečenstva ich zavlečenia či rozšírenia.

⁹ Napr. v BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon osobitná časť: komentár 2. diel (§ 144-440). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 224.

To znamená, že spáchanie ohrozovacieho trestného činu prichádza do úvahy aj za predpokladu, že hmotný predmet útoku nie je daný, nakoľko tento predstavuje fakultatívny znak skutkovej podstaty (viažuci sa z teoretickoprávnych východísk skôr na objektívnu stránku). Nakoľko v súvislosti s predmetným trestným činom nie je možné ani v prípade úmyselnej ani nedbanlivostnej formy zavinenia pričítať ako kvalifikačný znak ublíženie na zdraví, o hmotnom predmete útoku možno hovoriť len za predpokladu, pokiaľ konaním popísaným v základnej skutkovej podstate trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby dôjde z nedbanlivosti k ťažkej ujme na zdraví alebo smrti (s ohľadom na § 17 TZ). Následok vo forme ublíženia na zdraví je potom možné pričítať (resp. je možné naň prihliadnuť) jedine v súvislosti so súbehom trestných činov (tento nie je vylúčený), hmotný predmet útoku (ľudské telo) sa však v súvislosti s následkom vo forme ublíženia na zdraví v spojitosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby viaže na trestný čin ublíženia na zdraví (v konkrétnej podobe podľa § 156 alebo 158 TZ).

Pokiaľ ide o **subjekt** daného trestného činu, hovoríme o subjekte všeobecnom, nakoľko páchatelom trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba.¹⁰ To, že určitá osoba je nositeľom nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby nemožno vnímať ako niečo, čo by definovalo jej špecifickú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie, resp. ako aspekt, ktorý popisuje subjekt špeciálny, či konkrétny. Uvedené je vyvrátené aj tým argumentom, že predmetného trestného činu sa môže rovnako dopustiť aj osoba, ktorá nie je nositeľom nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, a to buď takým spôsobom, že túto chorobu (resp. vírus) prenáša mimo svojho tela (napr. prenáša jej vzorky v skúmavkách a neopatrným nakladaním alebo úmyselne ich rozbije) alebo v podmienkach pozitívneho skutkového omylu (v štádiu pokusu trestného činu). Ako rozhodujúce vnímame totiž to, že postihované nie je samotné nositeľstvo takejto ľudskej choroby, ale ohrozovanie iných nebezpečenstvom jej zavlečenia alebo rozšírenia, teda ako určité objektívne kritérium.

Pokiaľ je určitá osoba nositeľom viacerých nebezpečných nákazlivých ľudských chorôb, na jej správanie v súvislosti s ich prípadným šírením je potrebné nahliadať priezorom gradácie príčinnej súvislosti v horizontálnej línii, kde príčinou následku môže byť každá zo skutočností, ktorá je spôsobilá vyvolať následok (napríklad v prípade vzájomne pôsobiacich nákazlivých ľudských chorôb), sem môže spadať posúdenie situácie *ad absurdum*, kedy síce jedna z chorôb nevyvoláva bezprostredné nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia, ale určitá kombinácia viacerých chorôb už áno (napríklad za situácie, že ich spolupôsobením dochádza k ich mutácii a pod.).

Určitou osobitosťou v súvislosti s trestným činom šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby je potreba posudzovania tzv. infekčnosti osoby v súvislosti s ochorením COVID-19 (tzv. akútna infekčnosť osoby¹¹). Pokiaľ vyjmeme z rámca posudzovania pozitívny skutkový omyl, vychádzajúc z Usmernenia všeobecnej povahy Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky vo veci skutku šírenia koronavírusu COVID-19 (hoci nejde o najpresnejšie pomenovanie, nakoľko COVID-19 predstavuje samotné ochorenie, nie pomenovanie koronavírusu, tým je SARS-CoV-2),¹² platí, že *„...ak je preukázané, že podozrivý je pozitívne*

¹⁰ Uvedené platí rovnako vo vzťahu k spolupáchatelovi, resp. účastníkovi takéhoto trestného činu.

¹¹ Pozri napr. v KLÁTIK, J. a kol. Trestné právo hmotné osobitná časť. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, s. 34.

¹² Skutok šírenia koronavírusu COVID-19 – usmernenie všeobecnej povahy. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/extdoc/54861/Usmernenie%20vseobecnej%20povahy>.

testovaný na koronavírus..., je opodstatnené začať trestné stíhanie pre trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa § 163 Trestného zákona, respektíve § 164 Trestného zákona, ak z konania podozrivého možno vyvodit' naplnenie obligatórnych znakov kladených na skutkovú podstatu daného trestného činu...", resp., že ak osoba nie je pozitívne testovaná na koronavírus (alternatívne, že sa preukáže, že osoba nie je pozitívna na koronavírus), k trestnému stíhaniu za trestný čin podľa ust. § 163 alebo 164 TZ nie je možné pristúpiť (*ergo* osoba nemôže byť za daný trestný čin zodpovedná). Domnievame sa však, že takéto konštatovanie je ešte potrebné modifikovať kritériom infekčnosti osoby (nie len samotným pozitívnym testom na koronavírus). Podkladom pre naše tvrdenie je primárne rozhodnutie R 16/1969 z ktorého vyplýva, že znaky trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby nie sú naplnené skutkom, ktorým nie je spôsobené bezprostredné nebezpečenstvo¹³ zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, ale iba možnosť spôsobenia takého nebezpečenstva za určitých okolností, ktoré však v dobe spáchania skutku ešte nie sú splnené.¹⁴ Možno preto konštatovať, že stav bezprostredného nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby nie je daný za situácie, kedy osoba v súvislosti s nákazlivou chorobou ešte nie je infekčná, resp. už nie je infekčná (čo by malo byť nesporne predmetom dokazovania). V rámci uvedeného je potrebné vychádzať z toho, že nákazlivá ľudská choroba (COVID-19 takouto nesporne je, pre úplnosť je potrebné uviesť, že predmetom prenosu je koronavírus SARS-CoV-2) je prenosná z človeka na človeka, kým inkubačný čas (resp. inkubačná lehota)¹⁵ sa v tomto prípade koronavírusu uvádza na 2 až 14 dní,¹⁶ „...osoba môže byť infekčná už 48 hodín pred nástupom príznakov...“.¹⁷ V prípade ochorenia COVID-19 bolo preukázané, že infikovaná osoba môže v rámci inkubačnej lehoty vylučovať koronavírus do prostredia ešte pred samotných nástupom klinických príznakov.¹⁸ V súvislosti s posudzovaním predmetných prípadov je preto potrebné brať do úvahy, že osoba je iba istý čas od infikovania sama infekčná a na posúdenie, či ide o niektorú z uvedených situácií (osobitne odkazujeme na situácie rozpracované v rámci časti štúdie, ktorá je venovaná objektívnej stránke skutkovej podstaty predmetného trestného činu) je potrebné, aby si osoba uvedomila, či je alebo už nie je v rizikovom období svojej infekčnosti (teda že vírus prenáša). Vychádza sa totiž z toho (resp. je preukázané), že „...u mnohých osôb totiž pretrváva pozitívita testu, ale samotný vírus po uvedenom časovom limite už nie je schopný prenosu z človeka na človeka, teda osoba sa nepovažuje za infekčnú...“.¹⁹ Daný časový limit, kedy už vírus nie je schopný prenosu z človeka na človeka nie je v rámci spomenutých dokumentov presne určený (ani prostredníctvom rozmedzia), určitým spôsobom sa však môžeme oprieť o tzv. kritériá uvoľnenia pacienta z izolácie v domácom prostredí po

¹³ Pod bezprostredným nebezpečenstvom nakazenia sa rozumie také ohrozenie, ktoré priamo (v rýchlom časovom slede) môže viesť k ohrozeniu života alebo zdravia človeka. Trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby II. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <http://www.lekarsky.herba.sk/index.php/lekarsky-obzor-2010/42-lekarsky-obzor-4-2010-/374-trestny-cin-sirenia-nebezpecnej-nakazlivej-ludskej-choroby>.

¹⁴ K tomu pozri R 16/1969.

¹⁵ To znamená čas od vstupu pôvodcu (vírusu) po vypuknutie prvých klinických príznakov či symptómov vlastných pre ochorenie.

¹⁶ Rovnako však platí, že tento čas môže byť v súvislosti s ochorením COVID-19 aj dlhší, pričom medián inkubačného času je uvádzaný na 5-6 dní. „Za najviac infekčnú sa považuje osoba s prítomnými klinickými príznakmi. Osoba je infekčná už pred nástupom prvých príznakov. Predpokladá sa prenos najmä vzdušnou cestou. Fekálno-orálny prenos nie je vylúčený“. K tomu pozri Čo je COVID-19? [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://korona.gov.sk/co-je-covid-19/>.

¹⁷ Usmernenie hlavného hygienika Slovenskej republiky v súvislosti s ochorením COVID-19 spôsobeným koronavírusom SARS-CoV-2 (11. aktualizácia). [online]. Navštívené dňa 18.12.2020. Dostupné z: https://www.uvzsr.sk/docs/info/covid19/Usmernenie_HH_SR_COVID_19_11_aktualizacia_20112020.pdf.

¹⁸ K tomu pozri napr. ROTHE, C., SCHUNK, M., SOTHMANN, P. Transmission of 2019-nCoV Infection from an Asymptomatic Contact in Germany. In New England Journal of Medicine. 2020, roč. 382, č. 10, s. 970–971.

¹⁹ Ako postupovať pri podozrení na ochorenie COVID-19. Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://www.health.gov.sk/Clanok?covid-19-16-10-2020-postup-ochorenie>.

prekonanej infekcii COVID-19 na základe stanovenia časového obdobia izolácie v závislosti od závažnosti ochorenia pacienta a prítomnosti imunodeficitu.²⁰ Tento časový rámec je v prípade asymptomatického pacienta minimálne desať dní odo dňa odberu pozitívnej vzorky, pričom opätovné pretestovanie na konci izolácie sa nevyžaduje. Osobitne zaujímavým, z hľadiska možného vyvodenia trestnej zodpovednosti za trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, sa javí predpísaný postup pre osobu, ktorá preukázateľne (laboratórne) prekonala infekciu COVID-19, pričom táto sa „nemusí po kontakte s pozitívnou osobou podrobiť izolačným opatreniam a testovaniu, a to po dobu troch mesiacov, pokiaľ sa u [nej] nevyskytnú nové príznaky COVID-19“.²¹

V daných konotáciach platí, že páchatel'om môže byť za stavu *de lege lata* len fyzická osoba (či už pôjde o nositeľa ochorenia alebo o iné osoby, napríklad zdravotníckych pracovníkov, ktorí neoprávnene nakladajú so vzorkami vírusu alebo s nimi nakladajú neopatrne, prípadne tieto zneužijú spôsobom uvedeným v príslušnej skutkovej podstate trestného činu), nakoľko trestný čin šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby nespadá do taxatívneho výpočtu trestných činov uvedených v § 3 zákona č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o TZPO“), ktorých páchatel'om môže byť právnická osoba. K zmene v súvislosti so zaradením predmetného trestného činu do spomenutého výpočtu nedošlo ani napriek šiestim novelizáciám daného ustanovenia (ostatné s účinnosťou od 1.1.2021 zákonom č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov). Domnievame sa, že v danom prípade nejde o trestný čin, ktorého spáchanie by bolo v súvislosti s právnickou osobou z povahy veci vylúčené, najmä pokiaľ sa pozrieme do právnej úpravy Českej republiky (zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovednosti právnických osôb a řízení proti nim v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o TOPO“)), kde s účinnosťou od 1.12.2016 spadá do výpočtu trestných činov, ktorých sa môže dopustiť právnická osoba v zmysle § 7 naposledy spomenutého právneho predpisu (len upozorňujeme na to, že daný výpočet je vymedzený negatívnou enumeráciou, teda taxatívnym spôsobom sú vymedzené trestné činy, ktorých páchatel'om nemôže byť právnická osoba) aj obdoba trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v zmysle Trestného zákona (z hľadiska obsahového a historického), a to ust. § 152 a 153 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestní zákoník“ alebo „TrZ“), teda trestný čin šírení nakažlivé lidské nemoci a trestný čin šírení nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti. Vychádzame totiž z toho, že pokiaľ spočíva podstata naplnenia znakov skutkovej podstaty trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v tom, že páchatel' spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, uvedené sa nesporne spája so širokou množinou prípustných konaní (resp. opomenutí), ktoré nemusia byť vyslovene viazané len na správanie sa fyzickej osoby. Ako alternatívu si vieme predstaviť napríklad vyvodenie trestnej zodpovednosti voči právnickej osobe za konanie, ktorým spôsobila nebezpečenstvo

²⁰ Pre porovnanie, v prípade pacienta so závažným priebehom ochorenia COVID-19 alebo s ťažkým imunodeficitom možno izoláciu ukončiť až po minimálne 20 dňoch, pričom zároveň platí, že pacient je najmenej tri dni bez príznakov respiračného ochorenia, ani v takýchto prípadoch sa však nevykonáva testovanie na konci izolácie. Obdobné kritériá sú určené aj vo vzťahu k postupu uvoľnenia osôb v kontakte s pozitívnym na COVID-19 z izolácie v domácom prostredí. Pozri napr. v 6. Usmernenie hlavného hygienika Slovenskej republiky v súvislosti s ochorením COVID-19 spôsobeným koronavírusom SARS-CoV-2 (11. aktualizácia). Príloha 6. [online]. Navštívené dňa 18.12.2020. Dostupné z: https://www.uvzsr.sk/docs/info/covid19/Usmernenie_HH_SR_COVID_19_11_aktualizacia_20112020.pdf.

²¹ Tamtiež.

zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby svojím neopatrným narábaním s vírusom určitej ľudskej choroby v skúmavkách. Uvedomujeme si, že hoci sú v rámci výpočtu § 3 zákona o TZPO obsiahnuté len tri trestné činy spadajúce do prvej hlavy osobitnej časti Trestného zákona (trestné činy proti životu a zdraviu), navyše ide o drogové trestné činy, zákonodarca by mal zrejme uvažovať aj o zaradení ďalších trestných činov medzi trestné činy potenciálne páchatel'né právnickými osobami, najmä pokiaľ ide o postihovanie prípadov ohrozovania zdravia a života ľudí. Vychádzame totiž z toho, že v danom výpočte § 3 zákona o TZPO je obsiahnutý aj trestný čin všeobecného ohrozenia v zmysle ust. § 284 a 285 TZ (ako v úmyselnej, tak aj nedbanlivostnej podobe), pričom trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby je vo vzťahu k danému trestnému činu vo vzťahu subsidiarity. V danom prípade však nie je možné využiť vo vzťahu k zneniu § 3 zákona o TZPO analógiu,²² hoci ide o trestný čin subsidiárny. Ako príklad opačného uvažovania (avšak v súvislosti s tým, že ide o analógiu v prospech páchatel'a) uvádzame názor obsiahnutý v českej doktríne,²³ v zmysle ktorého zaniká účinnou úťou trestnosť činu v zmysle § 33 TrZ nie len vo vzťahu k trestným činom taxatívne uvedeným v danom výpočte, ale aj vo vzťahu ku všetkým trestným činom, ktoré sú k týmto v pomere subsidiarity.

S ohľadom na subjekt daného trestného činu má osobitný význam spáchanie trestného činu závažnejším spôsobom konania (v zmysle ust. § 163 ods. 2 TZ, resp. § 164 ods. 2 písm. a) TZ) s odkazom na § 138 písm. h) TZ, pod ktorým rozumieme páchanie trestného činu „porušením dôležitej povinnosti vyplývajúcej z páchatel'ovho zamestnania, postavenia alebo funkcie alebo uloženej mu podľa zákona“. Osobitne teda poukazujeme na prípadné postihovanie zdravotníckych pracovníkov, na ktorých „...kladie súčasná platná a účinná zdravotnícka legislatíva vyššie nároky, pokiaľ ide o predchádzanie vzniku ľudských ochorení, a súčasne im ukladá zákonnú povinnosť predchádzať chorobám...“.²⁴ Je potrebné si uvedomiť, že v súvislosti s trestným činom šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby vystupujú zdravotnícki pracovníci ako všeobecné subjekty (s ohľadom na vyodenie trestnej zodpovednosti), ich prípadné porušenie dôležitej povinnosti vyplývajúcej zo zamestnania, postavenia alebo funkcie alebo uloženej im podľa zákona len zvyšuje závažnosť takéhoto konania (s ohľadom na naplnenie predmetnej okolnosti podmieňujúcej použitie vyššej trestnej sadzby), nerobí z nich však špeciálne subjekty vo vzťahu k danému trestnému činu (jedine vo vzťahu k predmetnej kvalifikovanej skutkovej podstate), hoci v dostupnej literatúre môžeme identifikovať ich všeobecné pomenovanie ako špeciálne subjekty, takéto pomenovanie nie je najpresnejšie,²⁵ nakoľko zdravotnícki pracovníci nie sú špeciálnym subjektom automaticky (s ohľadom na ich postavenie zdravotníckych pracovníkov, nakoľko kvalifikačným znakom nie je to, že niekto spácha trestný čin ako zdravotnícky pracovník), ale len za predpokladu, že svojím konaním porušia povinnosti vyplývajúce zo svojho zamestnania, postavenia alebo funkcie, resp. uloženej im podľa zákona (čím zvyšujú závažnosť takéhoto svojho konania). Nesporne však platí, že účinná právna úprava kladie na ich výkon činnosti v danej špecifickej oblasti oveľa vyššie nároky, najmä teda čo sa týka predchádzaniu vzniku nebezpečenstva pred

²² „Použitie analógie, ktorá by rozširovala trestnú zodpovednosť právnických osôb o ďalšie skutkové podstaty trestných činov, nie je možné, pretože by šlo o použitie analógie v neprospech páchatel'a, ktoré je v trestnom práve hmotnom neprípustné. Bolo by v rozpore so zásadou *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* (žaden trestný čin bez zákona, žaden trest bez zákona).“ BURDA, E., KORDÍK, M., KURILOVSKÁ, L., STRÉMY, T. a kol. Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018, s. 78.

²³ Napr. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář 1. díl (§1 – § 139). 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 444.

²⁴ KÁDEK, P. Trestné právo v zdravotníctve. 3. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018, s. 112.

²⁵ Pozri napr. v Tamtiež, s. 113.

zavlečením či rozšírením nebezpečných nákazlivých ľudských chorôb, nakoľko ich konanie môže mať oveľa závažnejšie následky, čo je v konečnom dôsledku vyjadrené príslušnou kvalifikovanou skutkovou podstatou trestného činu.²⁶

Z hľadiska **subjektívnej stránky** platí, že trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v zmysle ust. § 163 TZ vyžaduje úmyselné zavinenie, v prípade ust. § 164 TZ sa vyžaduje zavinenie z nedbanlivosti. Hoci by sa mohlo zdať, že práve subjektívna stránka bude predstavovať najmenej problematický znak skutkovej podstaty trestného činu, nie je to úplne pravda, a to primárne s ohľadom na potrebu rozlíšenia uzročenia páchatel'a s tým, že je nositeľom nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (ktoré spadá pod nepriamy úmysel, a teda § 163 TZ), resp. spohľadnutia sa na to, bez primeraných dôvodov, že k ohrozeniu alebo porušeniu záujmu chráneného Trestným zákonom v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby nedôjde, hoci vie,²⁷ že takýto trestný následok môže spôsobiť (nakoľko uvedená situácia už spadá do rámca vedomej nedbanlivosti, a teda ust. § 164 TZ). Stav uzročenia je v prípade trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby odvoditeľný od vedomosti páchatel'a (napr. s ohľadom na všeobecne známe informácie ohľadom šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby), resp. s ohľadom na jeho celkový zdravotný stav. Situácie, za ktorých sa osoba obáva oznámenia svojho zdravotného stavu, resp. z iného obdobného dôvodu sa nechce dať liečiť alebo izolovať, spadajú, za predpokladu, že osoba inak nemá dôvod si myslieť, že je väčšia šanca, že v skutočnosti ide nebezpečnú ľudskú chorobu (napr. absentujú špecifické príznaky či potvrdený kontakt s infikovanými) pod vedomú nedbanlivosť (rovnako za okolnosti, že si osoba myslí, že chorobu jednoducho prekoná). Zároveň platí, že *„...pre zistenie formy zavinenia je dôležité aj to, akým spôsobom sa nebezpečná nákazlivá ľudská choroba šíri...“*.²⁸

Ako najproblematickejší prvok skutkovej podstaty trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby sa javí **objektívna stránka**. Táto je v prípade ust. § 163 TZ vyjadrená v základnej skutkovej podstate slovami *„...spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby...“*, v prípade ust. § 164 TZ je vyjadrená slovami *„...spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby...“*. K naplneniu znakov predmetnej skutkovej podstaty môže dôjsť ako aktívnym konaním (napr. ak sa osoba pohybuje v dave ľudí, prípadne na mieste, kde sa osoba dostáva do kontaktu s inými ľuďmi), tak aj opomenutím konania, na ktoré je osoba povinná (s ohľadom na ust. § 122 ods. 1 TZ; príkladom môže byť situácia, kedy osoba, napríklad zdravotnícky pracovník, nezabezpečí alebo nevykoná náležitú dezinfekciu zdravotníckeho zariadenia; prípadne osoba zanedbaním povinností pri skladovaní zdravotníckeho materiálu spôsobí jeho kontamináciu, a tým aj šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby), v súvislosti s trestným následkom vo forme spôsobenia alebo zvýšenia nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby.

²⁶ Poukazujeme napríklad na prípad, ktorý sa vyskytol v Slovenskej republike, a to, že chirurg nakazený koronavírusom vykonal chirurgický zákrok.

²⁷ Z aplikačného hľadiska bude v konečnom dôsledku náročné preukázať, že páchatel' vedel, že pácha trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (resp. že svojím konaním spôsobuje alebo zvyšuje nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby), orgán činný v trestnom konaní bude musieť vychádzať predovšetkým zo zistených okolností konkrétneho prípadu, resp. zo správania páchatel'a v konkrétnom čase a na konkrétnom mieste. Pozri v: Zákon umožňuje vyvodit' trestnú zodpovednosť za šírenie nebezpečenstva ochorenia COVID-19. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://glob.zoznam.sk/zakon-umoznuje-vyvodit-trestnu-zodpovednost-za-sirenje-nebezpecenstva-ochorenia-covid-19/>.

²⁸ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon osobitná časť: komentár 2. diel (§ 144-440). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 226.

Ako sme uviedli v texte vyššie, rozlišovacím kritériom objektívnej stránky v prípade daných ustanovení je vyšpecifikovanie pomenovania ľudskej choroby, kým v rámci § 163 TZ využíva zákonodarca spojenie „*nebezpečná nákazlivá ľudská choroba*“ (v súlade so zákonným pomenovaním daného trestného činu), ust. § 164 TZ obsahuje spojenie „*nákazlivá ľudská choroba*“. Pokiaľ vychádzame zo známych súvislostí, rozdielnosť v rámci jednotlivých ustanovení nie je odôvodnená ani z hľadiska historickej komparácie, rovnako tomu tak nie je s ohľadom na požiadavky aplikačnej praxe. Otázne potom zostáva, či zákonodarca využil rozdielne pomenovanie náhodne (a v konečnom dôsledku ako legislatívnu chybu), resp. zámerne, a to za účelom rozlíšenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby ako akejsi podmnožiny nákazlivej ľudskej choroby. S ohľadom na to, že uvedenému aspektu nie je venovaná pozornosť v dostupnej odbornej literatúre, ktorú vnímame na účely štúdie ako literatúru relevantnú,²⁹ uvedené vnímame ako určitú „anomáliu“ v súvislosti s rekodifikáciou trestného práva hmotného na území Slovenskej republiky, ktorá však v konečnom dôsledku nemá podľa nášho názoru dopad na aplikačnú prax. Vychádzame totiž z toho, že vzhľadom na princíp *ultima ratio* a na princíp nerozpornosti právneho poriadku nespadá do rámca ust. § 164 TZ ľubovoľná nákazlivá ľudská choroba, ale len taká nákazlivá ľudská choroba, ktorá s ohľadom na svoje predispozície predstavuje potenciálne nebezpečenstvo pre ľudský život a zdravie, resp. svojou podstatou (s ohľadom na zavečenie či šírenie) takéto nebezpečenstvo výrazne zvyšuje. Za takéhoto vnímania je potom kladený základný (a jediný) dôraz nie na to, že ide o ľudskú chorobu nákazlivú (čo v konečnom dôsledku spĺňa aj bežná chrípka), ale že s takouto nákazlivou chorobou je spojené nebezpečenstvo pre život a zdravie ľudí (v zmysle nebezpečenstva bezprostredného), a práve to ju klasifikuje ako nebezpečnú nákazlivú ľudskú chorobu (z toho je v konečnom dôsledku odvodená aj požiadavka, že musí ísť o chorobu, ktorá je prenosná na človeka, resp. ľudský organizmus). K uvedenému bližšie pozri aj argumenty uvedené v úvode kapitoly 1.

Uvedené však nepredstavuje jediný problém vo vzťahu k spojeniu „*nebezpečná nákazlivá ľudská choroba*“. Pôvodne bezproblémové teoretickoprávne východisko sa ukázalo ako problémové práve s ohľadom na pandémiu spôsobenú ochorením COVID-19. Vyskytla sa totiž otázka, či je vôbec možné považovať COVID-19 za nebezpečnú nákazlivú ľudskú chorobu v zmysle ust. § 163 a 164 TZ, resp. či vôbec prichádza do úvahy vyvodenie trestnej zodpovednosti za daný trestný čin v nadväznosti na šírenie predmetnej ľudskej choroby, prípadne, či vôbec prichádza do úvahy vyvodenie trestnej zodpovednosti za iný z trestných činov obsiahnutých v Trestnom zákone.

Pokiaľ nahliadneme do dostupnej literatúry, zistíme, že pohľad na uvedené je pomerne jednoznačný, a teda že musíme vyvodiť záver, že COVID-19 nie je v podmienkach trestného činu podľa ust. § 163 a 164 TZ nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou. Tak napríklad, komentár autorského kolektívu pod vedením Čentéša uvádza, že nákazlivou ľudskou chorobou sú „...*choroby uvedené v prílohe vyhlášky č. 105/1987 Zb...*“;³⁰ komentár autorského kolektívu pod vedením Burdu uvádza, že v prípade nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby „...*musí ísť o jednu z chorôb uvedených v prílohe vyhlášky ministerstva spravodlivosti č. 105/1987 Z. z.,*

²⁹ Pozri napr. v BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon osobitná časť: komentár 2. diel (§ 144-440). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 223 a nasl., BURDA, E. Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekodifikovaného Trestného zákona. 1. vyd. Samorín: Heuréka, 2006, s. 160 a nasl., ČENTÉŠ, J. a kol. Trestný zákon. Veľký komentár. 4. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2018, s. 329 a nasl. prípadne IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2 osobitná časť. 1. vyd. Bratislava Iura Edition, 2006, s. 63 a nasl.

³⁰ ČENTÉŠ, J. a kol. Trestný zákon. Veľký komentár. 4. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2018, s. 330.

ktorou sa určuje, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé v zmysle TZ...";³¹ učebnica autorského kolektívu pod vedením Mencerovej uvádza, že „...nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobu sa rozumie choroba, ktorá je uvedená vo vyhláske č. 105/1987 Zb...“;³² učebnica autorského kolektívu pod vedením Ivora uvádza, že „...nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobu sa rozumie choroba, ktorá je uvedená vo vyhláske č. 105/1987 Zb...“;³³ učebnica autorského kolektívu pod vedením Klátika uvádza, že „...nákazlivé ľudské choroby sú v podmienkach Slovenskej republiky upravené vo vyhláske Ministerstva spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky č. 105/1987 Zb., ktorou sa určuje, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé v zmysle Trestného zákona...“.³⁴ Domnievame sa, že takýmto spôsobom by sme mohli v rámci identifikovania záverov autorov pokračovať aj ďalej, teda v prípade ďalšej odbornej a vedeckej literatúry. Základom pre takéto konštatovanie je už spomenutá Vyhláška ministerstva spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky č. 105/1987 Zb., ktorou sa určuje, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé v zmysle Trestného zákona (ďalej len „Vyhláška č. 105/1987“ alebo „Vyhláška“). V prvom rade je potrebné uviesť, že uvedená vyhláška (s účinnosťou od 1.1.1988) bola vydaná na základe splnomocňovacieho ustanovenia obsiahnutého v § 195 (spoločné ustanovenie) zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon 1961“ alebo „TZ 1961“).³⁵ Osobitne významným je znenie ust. § 1 predmetnej Vyhlášky č. 105/1987, ktoré stanovovalo, že ide o vymedzenie nákazlivých chorôb na účely § 189 a 190 Trestného zákona 1961. Na strane druhej je však potrebné uviesť, že predmetná Vyhláška nebola nikdy relevantným spôsobom zrušená (a po účinnosti Trestného zákona ani zmenená), hoci neskoršie znenie Trestného zákona 1961 (s účinnosťou od 1.9.1999) ustanovovalo, že všeobecne záväzným právnym predpisom ustanoví uvedené vláda Slovenskej republiky.³⁶ Už uvedené by malo byť preto podľa nášho názoru dôvodom jej neplatnosti.³⁷

Je potrebné si uvedomiť, že táto Vyhláška je technicky platná a účinná dodnes a to v pôvodnom znení. Táto Vyhláška preto pochopiteľne nemôže obsahovať nové nákazlivé ľudské choroby, akými je aj COVID-19. Stretli sme sa s názormi, že vzhľadom na uvedené, šírenie vírusu SARS-CoV-2, ktorý spôsobuje ochorenie COVID-19, nemôže byť chápané ako šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa ust. § 163 a 164 Trestného zákona. Takýto výklad však považujeme za úplne pomýlený. Prečo? V prvom rade preto, že Trestný zákon neobsahuje odkazovacie ustanovenia na žiadny podzákonný právny predpis, ktorý by definoval nákazlivú ľudskú chorobu (rovnako tak neobsahuje splnomocňovacie ustanovenie, ako je tomu

³¹ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon osobitná časť: komentár 2. diel (§ 144-440). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 225.

³² MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol. Trestné právo hmotné. Osobitná časť. 1. vyd. Šamorín: Heuréka, 2014, s. 56-57.

³³ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2 osobitná časť. 1. vyd. Bratislava Iura Edition, 2006, s. 64.

³⁴ KLÁTIK, J. a kol. Trestné právo hmotné osobitná časť. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, s. 34.

³⁵ V čase vydania predmetnej Vyhlášky uvedené ustanovenie znelo: „Vyhláškou ministra spravodlivosti sa určí, čo sa považuje za omamné prostriedky a jedy v zmysle § 187 a 188, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé v zmysle § 189 až 192 a na ktorých škodcov sa vzťahuje ustanovenie § 192.“. Uvedené ustanovenie bolo počas účinnosti Trestného zákona 1961 novelizované trikrát. Znenie účinné do 31.12.2005 (s účinnosťou od 1.9.1999) znelo: „Vláda Slovenskej republiky všeobecne záväzným právnym predpisom ustanoví, čo sa považuje za omamné látky, psychotropné látky, jedy a jadrový materiál alebo jadrovú látku podľa § 186, 187, 187a a 188 a za anaboliká podľa § 218a, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé podľa § 189 až 192 a na ktorých škodcov sa vzťahuje ustanovenie § 192.“.

³⁶ Na danom mieste je preto relevantné zamyslieť sa nad tým, či už v čase účinnosti Trestného zákona 1961 nepredstavovala Vyhláška č. 105/1987 Zb. obsolentný právny predpis, nakoľko, ak vychádzame z ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava SR“), konkrétne z čl. 120 ods. 1, „Na vykonanie zákona a v jeho medziach môže vláda vydávať nariadenia“, v súvislosti s vydávaním nariadení vlády preto možno hovoriť o jej generálnom splnomocnení.

³⁷ Rovnako pozri BURDA, E. Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekodifikovaného Trestného zákona. 1. vyd. Šamorín: Heuréka, 2006, s. 162.

v prípade ust. § 205 Trestného zákona 1950 alebo ust. § 195 Trestného zákona 1961). Správnym argumentom pre toto vypustenie bolo to, že v demokratickom právnom štáte by nemala byť skutková podstata trestného činu špecifikovaná v podzákonnom právnom predpise. Navyše Trestný zákon 1961 a Trestný zákon formulujú postihovanie šírenia nákazlivej ľudskej choroby diametrálne odlišne. Kým Trestný zákon 1961 postihoval šírenie „*nákazlivej ľudskej choroby*“ a bol tak odkázaný na spresnenie skutkovej podstaty trestného činu cez predmetnú vyhlášku (resp. vo všeobecnosti cez podzákonný právny predpis), inak by touto chorobou bola aj ľahká chrípka a teda páchatel'om tohto trestného činu by mohol byť ktokoľvek, kto sa prejde medzi ľuďmi s trochou posmrkávania, Trestný zákon postihuje šírenie „*nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby*“, teda nie šírenie akejkoľvek nákazlivej ľudskej choroby, ale len nebezpečnej, a týmto pojmom špecifikuje postih len za takéto choroby a zároveň ponecháva priestor na posúdenie nebezpečnosti každej jednotlivéj aj novej nákazlivej choroby, či je nebezpečná – tento prístup rešpektuje biomedicínsku realitu s možnosťou neustáleho vzniku nových chorôb a mutácií aj do nebezpečnejších foriem.³⁸ Predmetná stále platná a účinná Vyhláška je tak učebnicovým príkladom obsolentnej právnej normy (resp. obsolentného právneho predpisu).

S názorom, podľa ktorého je predmetná Vyhláška obsolentnou právnu normou, sa stretávame aj v príspevkoch iných autorov. Tak napríklad Deset poukazuje na jej diskutabilnosť z dôvodu jej značnej neaktuálnosti, resp. jej obsolentnosti.³⁹ Súhlasí však s názorom, že pokiaľ by sme prijali výklad, že spomenutá Vyhláška je aktuálna a účinná, a teda, že nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou v zmysle ust. § 163 a 164 TZ je iba choroba, ktorá je zaradená do zoznamu chorôb v prílohe k tejto Vyhláške, „...*za eventuálne šírenie tohto vírusu, či už úmyselné alebo nedbanlivostné, by nikto nemohol byť* [v súvislosti s ust. § 163 a 164 TZ] *trestne stíhaný, a tým ani spravodlivo potrestaný...*“.⁴⁰ S takýmto výkladom však, ako uvádzame v texte vyššie, nesúhlasíme. Rovnako možno poukázať na názor Kordíka, ktorý sa v súvislosti s aplikačnou otázkou, či má byť predmetná Vyhláška využitá v súvislosti s výkladom pojmu nebezpečná nákazlivá ľudská choroba, vyjadril v tom zmysle, že „...*predmetná vyhláška bola vydaná na základe splnomocňovacieho ustanovenia § 195 Trestného zákona účinného do 31. decembra 2005... v Trestnom zákone účinnom od 1. januára 2006 takéto splnomocňujúce ustanovenie nie je a teda vyhláška č. 105/1987 Zb. nemá oporu v žiadnom zákone a je teda obsolentná...*“.⁴¹ Rovnako sa priklonil k aplikovaniu príslušnej línie zásady *nullum crimen sine lege*, a to, s poukazom na čl. 49 Ústavy SR, že „...*len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom...*“;⁴² a teda poukázal na fakt, že podmienky trestnej zodpovednosti (resp. znaky skutkovej podstaty trestného činu) môžu byť ustanovené len právnym predpisom minimálne s právnou silou zákona.

Významným kritériom v súvislosti s posúdením, či sme aj v podmienkach účinného trestného zákona viazaní výpočtom nákazlivých chorôb, je už spomenuté Usmernenie všeobecnej povahy Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky vo veci skutku šírenia

³⁸ K tomu pozri napr. New coronavirus strain spreading in UK has key mutations, scientists say. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-britain-variant/new-coronavirus-strain-spreading-in-uk-has-key-mutations-scientists-say-idUSKBN28P158>.

³⁹ DESET, M. Aké sú možnosti trestného stíhania pre šírenie koronavírusu COVID-19. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/ake-su-moznosti-trestneho-stihania-pre-sirenje-koronavirusu-covid-19.htm>.

⁴⁰ Tamtiež.

⁴¹ KORDÍK, M. Trestnoprávna rovina COVID-19 a reakcia na blog Doc. Škrobáka. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/03/18/trestnopravna-rovina-covid-19-a-reakcia-na-blog-doc-skrobaka/>.

⁴² Tamtiež.

koronavírusu COVID-19.⁴³ Predmetné ustanovenie nijakým spôsobom na Vyhlášku č. 105/1987 Zb. nereflektuje, podľa nášho názoru nanajvýš správne. Prikláňa sa práve k druhej základnej názorovej vetve, a to, že ochorenie COVID-19 (napriek tomu, že usmernenie používa v texte nesprávne spojenie koronavírus COVID-19, vychádzame z podstaty veci) „...nie je v slovenskom právnom poriadku definovan[é] ako nákazlivá ľudská choroba...“;⁴⁴ samotné posúdenie (vo všeobecnosti, nie len vo vzťahu k ochoreniu COVID-19), či ide v tom ktorom prípade o nebezpečnú nákazlivú ľudskú chorobu v zmysle, ako ju vníma ust. § 163 a 164 TZ, bude závisieť od posúdenia znalcom, ktorého je potrebné pribrať do konania. Do úvahy prichádza predovšetkým pribratie znalca z odboru zdravotníctvo a farmácia, odvetvie Hygiena a epidemiológia.⁴⁵ V nadväznosti na závery znaleckého dokazovania je potom možné v zmysle spomenutého usmernenia posúdiť splnenie podmienok pre vznesenie obvinenia za trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (pričom začatie trestného stíhania je viazané na posúdenie konania osoby, resp. na to, či bola testovaná na COVID-19 ako pozitívna alebo nie). K obdobnému záveru sa prikláňa aj Kordík, pričom uvádza, že „...v aplikačnej praxi bude skutočnosť, či určitá ľudská choroba je nákazlivá a nebezpečná predmetom dokazovania, ku ktorému sa bude vyjadrovať najmä znalec v príslušnom odvetví...“;⁴⁶ k uvedenému sa obdobne prikláňa aj Deset.⁴⁷

V danej súvislosti je potrebné dodať, že rovnako súhlasíme s názorom, že posúdenie toho, či určitá ľudská choroba spĺňa predpoklady kladené na nebezpečnú nákazlivú ľudskú chorobu v zmysle ust. § 163 a 164 TZ, bude v konečnom dôsledku predmetom znaleckého dokazovania alebo aspoň odbornej činnosti (prostriedky tzv. odbornej činnosti by boli v danom rámci nedostatočné v prípade zložitejších situácií, respektíve dostatočné sa nám javia iba v prípadoch zisťovania, či určitá osoba v určitom čase bola infikovaná chorobou, ktorá je bezspornu nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou a či v danom čase bola, respektíve mohla byť nebezpečná z hľadiska infekčnosti pre iné osoby). Rovnako však dodávame, že znalec je oprávnený posudzovať len otázky skutkové, nie otázky právne, nakoľko vyslovenie názoru, že určité ochorenie (napr. COVID-19) je nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou v zmysle § 163 TZ, resp. nákazlivou ľudskou chorobou v zmysle § 164, by už bolo posudzovaním právnym. Prakticky vzniká obdobný stav ako v prípade posudzovania príčetnosti či nepríčetnosti osoby (ako predpokladu trestnej zodpovednosti), kedy znalec nemôže vysloviť záver, že osoba bola príčetná alebo nepríčetná, ale hodnotí skutkové okolnosti, či osoba v čase spáchania trestného činu trpela duševnou poruchou, resp. či vedela v jej dôsledku ovládať svoje ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti. V súvislosti s posudzovaním podstaty ochorenia preto prichádza do úvahy najmä posúdenie, či bola osoba nositeľom daného ochorenia, resp. či išlo o ochorenie nákazlivé, prípadne nebezpečné pre iných ľudí. Rovnako prichádza do úvahy posúdenie a dokazovanie toho, či a v akom časovom období bola osoba

⁴³ Skutok šírenia koronavírusu COVID-19 - usmernenie všeobecnej povahy. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/extdoc/54861/Usmernenie%20vseobecnej%20povahy>.

⁴⁴ Tamtiež.

⁴⁵ Odvetvie Hygiena a epidemiológia: Odvetvie hygieny zahŕňa problematiku vplyvov vonkajšieho okolia na ľudského jedinca, zaoberá sa normatívmi pre prácu človeka v rôznych pracovných prostrediach a jeho pobytom na pracovisku, určuje hygienické štandardy. Epidemiológia sa zaoberá problematikou výskytu, šírenia a prenosu infekčných aj neinfekčných chorôb a spôsobmi ich eliminácie, ako aj prevencie v prípadoch epidémií a pandémieí. K tomu pozri Príloha č. 2 k vyhláške Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 228/2018 Z. z, ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

⁴⁶ KORDÍK, M. Trestnoprávna rovina COVID-19 a reakcia na blog Doc. Škrobáka. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/03/18/trestnopravna-rovina-covid-19-a-reakcia-na-blog-doc-skrobaka/>.

⁴⁷ DESET, M. Aké sú možnosti trestného stíhania pre šírenie koronavírusu COVID-19. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/ake-su-moznosti-trestneho-stihania-pre-sirenje-koronavirusu-covid-19.htm>.

infekčná (napr. s ohľadom na posúdenie bezprostrednosti nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby). Potreba znaleckého dokazovania alebo odbornej činnosti vo vzťahu k iba samotného faktu, že COVID-19 spadá pod definíciu nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby je však relativizovaná všeobecne známym množstvom úmrtí spôsobených touto chorobou ako aj faktom, že predmetná choroba spôsobila ochromenie prakticky celého sveta, takže fakt, že ide o nebezpečnú nákazlivú ľudskú chorobu je nespochybniteľný. Pokiaľ sa tieto fakty vhodne uvedú v relevantných rozhodnutiach v trestnom konaní, potom sú z hľadiska dokazovania postačujúce a preto sme presvedčení, že v takýchto prípadoch nie je nutné osobitné znalecké dokazovanie, alebo dokazovanie prostriedkami odbornej činnosti síce k medicínskym faktom, ale takým, ktoré sa stali všeobecne notoricky známymi – tzv. notorientami, v tomto prípade, že COVID-19 je nebezpečná nákazlivá ľudská choroba.

Vzhľadom na vyššie uvedené si preto dovoľíme tvrdiť, že ochorenie COVID-19 spôsobené koronavírusom SARS-CoV-2 je možné vnímať za nebezpečnú nákazlivú ľudskú chorobu v podmienkach ust. § 163 a 164 TZ.⁴⁸ Na danom mieste je však potrebné zvýrazniť, že kritériom pre vyvodenie trestnej zodpovednosti nemôže byť len samotná danosť (identifikácia) ochorenia COVID-19 u jednotlivca, ale okrem iného aj posúdenie faktu, či osoba bola v čase páchania trestného činu osobou infekčnou, teda, či mohlo dôjsť k prenosu vírusu na inú osobu (*ergo*, či možno hovoriť o nebezpečenstve bezprostrednom, ako ho vníma v súvislosti s trestným činom šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby ustálená rozhodovacia činnosť).

Z hľadiska objektívnej stránky skutkovej podstaty predmetného trestného činu je potrebné venovať pozornosť aj výkladu zákonodarcom využitých pojmov, rovnako tak jednotlivým alternatívam, ktoré prichádzajú do úvahy v súvislosti so spáchaním trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby. Súčasťou predmetnej časti predkladanej štúdie je aj vyhodnotenie a náčrt jednotlivých alternatív autormi so zameraním sa na ochorenie COVID-19, a to v rámci eventualít konaní spadajúcich jednak pod úmyselnú formu zavinenia, pod pokus daného trestného činu, pod nedbanlivostnú formu zavinenia a v konečnom dôsledku aj pod netrestné situácie.

Vo vzťahu k ďalšej časti textu sa zameriame primárne na časť znenia skutkovej podstaty „...spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia...“. V danom rámci sú dôležité primárne pojmy nebezpečenstvo a zavlečenie alebo rozšírenie. Domnievame sa, že pojmy spôsobí alebo zvýši sú v danom rámci využité s ohľadom na ich obvyklý jazykový význam.⁴⁹ Vo vzťahu k pojmu nebezpečenstvo platí, že skutková podstata daného ohrozovacieho trestného činu spája trestný následok (s ohľadom na nebezpečnú nákazlivú ľudskú chorobu) spravidla len s takým konaním, ktorým je spôsobené také nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, ktoré je bezprostredné.⁵⁰

⁴⁸ Podporným, avšak nezáväzným, kritériom, že aj sám zákonodarca vníma ochorenie COVID-19 ako nebezpečnú nákazlivú ľudskú chorobu môže byť fakt, že v súvislosti so situáciou spôsobenou daným ochorením prijíma predpisy (so silou zákona), v pomenovaní ktorých využíva spojenie „Mimoriadne opatrenia v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v oblasti...“, právne predpisy s obdobným pomenovaním boli prijaté pre oblasť justície, zdravotníctva, zlepšovanie podnikateľského prostredia a pre finančnú oblasť. Prvým takýmto zákonom sa stal zákon č. 62/2020 Z.z. o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 a v justícii a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁴⁹ Vo vzťahu k uvedenému platí: *spôsobit* – vo význame stať sa pôvodcom, príčinou niečoho, zapríčiniť, urobiť; *zvýšiť* – napr. vo význame zväčšiť, vystupňovať, zintenzívniť. Slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=sp%C3%B4sobi%C5%A5&s=exact&c=Of2e&cs=&d=kssj4#> respektíve <https://slovník.juls.savba.sk/?w=zv%C3%BD%C5%A1i%C5%A5&s=exact&c=Bc70&cs=&d=kssj4#>.

⁵⁰ K tomu pozri R 16/1969.

Pokiaľ by uvedený predpoklad splnený nebol, v súvislosti s úmyselnou podobou daného trestného činu (v zmysle ust. § 163 TZ) prichádza za určitých okolností do úvahy pokus daného trestného činu.

Pokiaľ nazrieme na trestnoprávny výklad pojmov (nebezpečenstvo) zavlečenia a rozšírenia, možno hovoriť o pomerne konštantnom vnímaní. Uvedené si dovoľíme tvrdiť napríklad už s ohľadom na komentár k Trestnému zákonu 1950, ktorý spojenie „...nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia...“, ktoré bolo rovnako obsiahnuté v zákonomnom texte, vnímal nasledovne: „...nebezpečenstvo zavlečenia nákazlivej ľudskej choroby predpokladá, že v určitej oblasti sa taká choroba dosiaľ epidemicky nevyskytuje.⁵¹ O nebezpečenstve jej rozšírenia možno hovoriť vtedy, keď sa v tejto oblasti taká choroba už epidemicky vyskytuje...“.⁵² Rovnako konštatuje uvedené v komentári k Trestnému zákonu 1961 (tento rovnako obsahoval spojenie „...nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia...“) aj Breier⁵³ alebo autorský kolektív pod vedením Matysa.⁵⁴ Možno potom uviesť, že uvedený názor prakticky pretrval v rámci trestnoprávnej doktríny až dodnes. Dovoľíme si však uviesť, že v súčasnej dobe možno v dielach autorov badať miernu modifikáciu uvedeného vnímania (vo vzťahu k nebezpečenstvu zavlečenia), zrejme pod vplyvom českej právnej náuky,⁵⁵ takáto modifikácia však podľa nášho názoru pôsobí vo vzťahu k rozšíreniu aplikovateľnosti daného ustanovenia (na čo poukážeme v texte nižšie). Uvedený názor potom spočíva v tom, že o zavlečenie nejde len v tých prípadoch, kedy sa choroba na určitom mieste zatiaľ vôbec nevyskytuje, ale aj o prípady, kedy sa sledovaná choroba na určitom mieste síce už vyskytuje, avšak nie z hľadiska epidemiologického výskytu (*ergo* v podobe epidémie). Všetky ostatné situácie by tým pádom mali spadať pod alternatívu „...nebezpečenstvo rozšírenia...“, teda pokiaľ ide o nebezpečenstvo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v miestach, kde už má charakter epidémie. V zmysle uvedeného sa potom domnievame, že aj prípady, kedy sa nebezpečná nákazlivá ľudská choroba na určitom mieste už vyskytuje, možno označiť za konanie spočívajúce v nebezpečenstve zavlečenia, a to prakticky až do momentu, kedy môžeme hovoriť o jej epidemickom (resp. epidemiologickom) výskyte.

Z hľadiska formálneho vymedzenia znakov objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu prichádzajú do úvahy prakticky štyri alternatívy. Prvou alternatívou je spôsobenie nebezpečenstva zavlečenia, pričom pod uvedeným môžeme vnímať situácie, kedy osoba vyvolá (ako určitý spúšťač v danom čase a danom mieste) nebezpečenstvo zavlečenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, *ergo* na mieste, kde sa choroba doposiaľ nenachádza. Druhou do úvahy prichádzajúcou alternatívou je zvýšenie nebezpečenstva zavlečenia, teda situácie, kedy už určité riziko zavlečenia v danom čase a na danom mieste existuje (bez

---

⁵¹ O epidemickom alebo epidemiologickom výskyte hovoríme za tých okolností, kedy dochádza k prudkému nárastu počtu prípadov v porovnaní so svojím doterajším výskytom na určitom mieste (kedy výskyt ochorenia výrazne prevyšuje očakávané hodnoty). Epidémie (epidemický výskyt). [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/epidemie-epidemicky-vyskyt.aspx>. Jedným z kritérií môže byť napríklad prepočet počtu osôb s daným ochorením na 100 000 obyvateľov. Epidémia vyskytujúca sa v širokej geografickej oblasti môže byť označená ako pandémie. Epidemic. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/epidemic>. Ako príklad možno uviesť, že epidémia v súvislosti s ochorením COVID-19 bola zo strany WHO označená za pandémiu dňa 11. marca 2020. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>.

⁵² Trestný zákon Komentár k zákonu z 12. júla 1950. Č. 86 Zb. v znení zákona č. 63/1956 Zb. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 1959, s. 517-518.

⁵³ Trestný zákon Komentár spracovali Štefan Breier ... [et al.]. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 1964, s. 690.

⁵⁴ Trestný zákon Komentár 2 vypracoval kolektív pod vedením Karla Matysa; z českého originálu preložili Michal Benčík ... [et al.]. 1. vyd. Bratislava: Obzor, 1978, s. 839.

⁵⁵ Napr. v ŠÁMAL, P., PŮRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon Komentář 2. díl (§91 až §301). 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1171.

pričinenia páchatel'a), avšak osoba ho svojím správaním ešte zvyšuje. Príkladom môže byť situácia, kedy sa k určitej skupine ľudí, ktorá je nositeľom nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, nachádzajúcej sa v dave ľudí, pridá ďalšia osoba, ktorá je nakazená nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou. V súvislosti s danými alternatívami (viažucimi sa na zavlečenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby) by sme rovnako vedeli namodifikovať alternatívy v zmysle úvah uvedených vyššie, teda v prípade, kedy sa určité ochorenie nevyskytuje na danom mieste a v danom čase vôbec, resp. sa vyskytuje, ale ešte nie v tzv. epidemiologickej podobe (teda ide o situácie, kedy výskyt ochorenia zatiaľ vôbec neprevyšuje očakávané hodnoty ochorenia, resp. ich prevyšuje, ale doposiaľ nie výrazne).

Problematicky sa javí druhá skupina alternatív (alternatíva tretia a štvrtá) viažucich sa na nebezpečenstvo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby. Uvedené konštatovanie sa viaže primárne na alternatívu spôsobí nebezpečenstvo rozšírenia. Hoci o uvedenej alternatíve môžeme teoreticky hovoriť, z povahy veci je prakticky vylúčená, a to s ohľadom na to, že ak je alternatíva nebezpečenstva rozšírenia viazaná na miesta, kde sa nebezpečná nákazlivá ľudská choroba už vyskytuje v epidemiologickom rozsahu, spôsobenie nebezpečenstva rozšírenia nie je možné, nakoľko k tomuto došlo už vlastnou existenciou epidemiologického výskytu takéhoto ochorenia. Preto sa domnievame, že nebezpečenstvo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby možno z praktického hľadiska len zvýšiť.⁵⁶ Uvedené tvrdíme vzhľadom na fakt, že aj ak by sme vzali do úvahy modelovú situáciu, že v určitom mieste je daná epidemiologická situácia v súvislosti s určitým ochorením a nariadené opatrenia (napr. karanténa či zákaz vychádzania) majú zabrániť tomu, aby nedošlo k zhoršeniu situácie, konanie páchatel'a môže nebezpečenstvo rozšírenia nanajvýš zvýšiť, pokiaľ už v určitej miere existuje, nemôže ho opätovne spôsobiť (nespadá sem ani situácia, kedy by svojvoľne nebezpečenstvo kleslo a osoba by ho znova svojím konaním upravila na úroveň, ktorá pretrvávala na určitom mieste po dlhší čas, opätovne by totiž nesporne šlo o jej zvýšenie). Pod alternatívou zvýšenia nebezpečenstva rozšírenia si môžeme predstaviť situáciu, kedy sa viacero nakazených osôb nachádza na mieste, kde sa choroba epidemiologicky síce už vyskytuje, ale na danom mieste sa stále nachádzajú aj zdraví ľudia, ktorí môžu byť v súvislosti so zvýšením nebezpečenstva rozšírenia choroby nakazení. O uvedenej alternatíve potom už nemôžeme hovoriť za predpokladu, kedy už objektívne nie je možné zvýšiť nebezpečenstvo rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (napríklad za predpokladu, že na určitom mieste sa už nenachádza nikto, kto by mohol byť v dôsledku konania osôb nakazený).⁵⁷

V nasledujúcej časti štúdie budeme prezentovať situácie, ktoré sa môžu vyskytnúť v súvislosti so šírením koronavírusu SARS-Cov-2 a rovnako tak odprezentujeme náš názor, ako budú (resp. by mali byť) takéto situácie vnímané (pritom si treba uvedomiť, že v dnešnej dobe si každý človek, ktorý javí príznaky podobné chrípke môže uvedomiť, že má riziko prítomnosti COVIDu-19 a že v určitej situácii pri nerešpektovaní pravidiel proti šíreniu COVIDu-19 môže toto ochorenie prenášať – čo je dôležité z hľadiska vyvodzovania zodpovednosti za úmyselný trestný čin formou nepriameho úmyslu, teda je s možnosťou ohrozovacieho následku uzročený, alebo z hľadiska zodpovednosti za nedbanlivostný trestný čin formou vedomej

⁵⁶ K tomu pozri rovnako BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon osobitná časť: komentár 2. diel (§ 144-440). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 225.

⁵⁷ Tu potom platí, že pokiaľ páchatel' nenaplní svojím konaním znaky skutkovej podstaty iného trestného činu (napr. poruchového trestného činu ublíženia na zdraví), zrejme nebude trestne zodpovedný. V prípade úmyselnej podoby daného trestného činu prichádza do úvahy prípadne jeho zodpovednosť za pokus trestného činu (spočívajúci kvázi v nespôsobilom predmete útoku – nakoľko objektívne nebolo možné dokončiť spôsobenie nebezpečenstva rozšírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, hoci k tomu páchatel' svojím konaním smeroval).

nedbanlivosti, teda sa bez primeraných dôvodov spolieha, že k ohrozovaciemu následku nepríde).

1. Dokonaný úmyselný trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby prichádza do úvahy v týchto alternatívach:
  - a) osoba má 1 alebo viac príznakov, ktoré sú špecifické pre COVID-19, tieto príznaky ignoruje a chodí medzi ľuďmi, čo aj s rúškom a napokon sa ukáže, že má COVID-19,
  - b) osoba bola v kontakte s osobou pozitívnu na COVID-19, ignoruje to a chodí medzi ľuďmi, čo aj s rúškom a napokon sa ukáže, že má COVID-19,
  - c) osoba s potvrdeným COVIDom-19 chodí medzi ľuďmi a nedodržiava karanténne opatrenia (je potrebné si uvedomiť, že aj za nastolených karanténnych opatrení môže ísť takáto osoba medzi ľuďmi, ak je to povolené a nie je to vyriešené inak, napr. za účelom zabezpečenia základných potrieb pre život a takáto situácia trestná nebude, alebo sa zúčastní na hlasovaní Národnej rady Slovenskej republiky – ak to totiž umožní všeobecne záväzný právny predpis alebo rozhodnutie orgánu verejnej moci, pôjde o okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu výkon práva a povinnosti podľa § 28 TZ; ak pri tom ale porušuje bezpečnostné opatrenia, napr. nenosí rúško, je to tiež dokonaný úmyselný trestný čin),
  - d) osoba sa dá otestovať nespoľahlivým, napr. antigénovým testom, vyjde jej pozitívny výsledok, chodí však ďalej medzi ľuďmi, alebo ide opäť na nespoľahlivý test a dúfa v iný výsledok (overiť si výsledok na spoľahlivý PCR test ísť môže), chodí von a napokon sa ukáže, že je infikovaná⁵⁸,
  - e) osoba nedodržiava nariadené bezpečnostné opatrenia (napr. nenosí rúško, nedodržiava karanténu) v situáciách, kedy v prípade jej infekčnosti je značná možnosť, že niekoho nakazí (napr. uzavretý priestor ako sú napríklad aj obchody) a následne sa ukáže, že je infekčná,
  - f) osoba pozitívne testovaná na COVID-19 sa úmyselne správa tak, aby nakazila inú osobu.⁵⁹
2. Pokus úmyselného trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby prichádza do úvahy v týchto alternatívach:
  - a) osoba má 1 alebo viac príznakov, ktoré sú špecifické pre COVID-19, tieto príznaky ignoruje a chodí medzi ľuďmi, čo aj s rúškom a napokon sa ukáže, že nemá COVID-19,
  - b) osoba bola v kontakte s osobou pozitívnu na COVID-19, ignoruje to a chodí medzi ľuďmi, čo aj s rúškom a napokon sa ukáže, že nemá COVID-19,
  - c) osoba sa dá otestovať nespoľahlivým, napr. antigénovým testom, vyjde jej výsledok pozitívny, chodí však ďalej medzi ľuďmi, alebo ide opäť na nespoľahlivý test a dúfa v iný výsledok (overiť si výsledok na spoľahlivý PCR test ísť môže), chodí von a napokon sa ukáže, že nie je infikovaná,

⁵⁸ K tomu pozri napr.: Muž neveril pozitívnemu testu na COVID-19 a vrátil sa na odberové miesto, polícia začala trestné stíhanie. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.finreport.sk/agenturne-spravy/muz-neveril-positivnemu-testu-na-covid-19-a-vratil-sa-na-odberove-miesto-policia-zacala-trestne-stihanie/>. alternatívne Martinská polícia obvinila štyroch mužov zo šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://myturiec.sme.sk/c/22527817/martinska-policia-obvinila-styroch-muzov-zo-sirenia-nebezpecnej-nakazlivej-ludskej-choroby.html>.

⁵⁹ K tomu pozri napr.: Plúvance rovno do tváre: Muž s koronavírusom chcel nakaziť POLICAJTOV!. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://nitra.dnes24.sk/pluvance-rovno-do-tvare-muz-s-koronavirusom-chcel-nakazit-policajtov-378165>.

d) osoba nedodržiava nariadené bezpečnostné opatrenia (napr. nenosí rúško, nedodržiava karanténu) v situácií, kedy v prípade jej infekčnosti je značná možnosť, že niekoho nakazí (napr. uzavretý priestor ako sú napríklad aj obchody) a následne sa ukáže, že nie je infekčná.

3. Nedbanlivostný trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby prichádza do úvahy v týchto alternatívach:

- a) osoba má 1 alebo viac príznakov, ktoré nie sú úplne špecifické pre COVID-19, ale sú celkovo príznakmi respiračných ochorení a tieto príznaky ignoruje a chodí medzi ľuďmi, čo aj s rúskom a napokon sa ukáže, že má COVID-19,
- b) je stanovená povinnosť ísť sa dať otestovať v určitom období, inak človek nemôže vyjsť von, osoba sa ani nedá otestovať a chodí von a napokon sa ukáže, že je infekčná,
- c) osoba nedodržiava nariadené bezpečnostné opatrenia (napr. nenosí rúško, nedodržiava karanténu) v situácií, kedy v prípade jej infekčnosti je určitá, nie však zanedbateľná, možnosť, že niekoho nakazí (napr. blízke kontakty bez rúška vonku, ale relatívne vo väčšom dave) a následne sa ukáže, že je infikovaná,
- d) osoba tají alebo ignoruje svoj kontakt alebo kontakt osoby, s ktorou žije v spoločnej domácnosti s osobou, ktorá nedodržala platné a účinné karanténne opatrenia (napr. sa nedávno vrátila zo zahraničia) pričom sa neskôr ukáže, že táto osoba je na základe kontaktu infikovaná a zároveň vedela, že kontakt, cez ktorý sa infikovala, nedodržel karanténne opatrenia.

4. Netrestné situácie prichádzajú do úvahy v týchto alternatívach:

- a) osoba má 1 alebo viac príznakov, ktoré nie sú úplne špecifické pre COVID-19, ale sú celkovo príznakmi respiračných ochorení a tieto príznaky ignoruje a chodí medzi ľuďmi, čo aj s rúskom a napokon sa ukáže, že nemá COVID-19,
- b) je stanovená povinnosť ísť sa dať otestovať v určitom období, inak človek nemôže vyjsť von, osoba sa ani nedá otestovať a chodí von a napokon sa ukáže, že nie je infekčná,
- c) osoba nedodržiava nariadené bezpečnostné opatrenia (napr. nenosí rúško) v situácií, kedy v prípade jej infekčnosti je určitá, nie však zanedbateľná možnosť, že niekoho nakazí (napr. blízke kontakty bez rúška vonku, ale relatívne vo väčšom dave) a následne sa ukáže, že nie je infikovaná,
- d) osoba tají alebo ignoruje svoj kontakt alebo kontakt osoby, s ktorou žije v spoločnej domácnosti s osobou, ktorá nedodržala platné a účinné karanténne opatrenia (napr. sa nedávno vrátila zo zahraničia) pričom sa neskôr ukáže, že táto osoba nie je na základe kontaktu infikovaná a to aj za predpokladu, že osoba zároveň vedela, že jej kontakt, nedodržel karanténne opatrenia.

Pri trestnoprávnom riešení akejkoľvek situácie, ktorá napĺňa znaky skutkovej podstaty trestného činu nesmieme zabúdať na okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu, ktoré spôsobujú, že čin inak trestný za ich splnenia vôbec nebude trestným činom. V súvislosti s trestným činom šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, či už jej úmyselnej formy podľa § 163 TZ, alebo nedbanlivostnej formy podľa § 164 TZ, sa v praxi najčastejšie vyskytujúcou okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť činu bude jednoznačne výkon práva a povinnosti podľa § 28 TZ, pretože všeobecne záväzné právne predpisy, ale aj rozhodnutia orgánov verejnej moci a tiež

určité oprávnenia vyplývajúce z pracovných úloh (napr. v danom okrese sú všetci záchranári infikovaní a nemá kto iný prísť k dopravnej nehode, tak prídu aj infikovaní záchranári) môžu upravovať a aj upravujú podmienky, za ktorých aj osoby či už priamo infikované alebo aspoň v karanténe, môžu vykonávať určité činnosti a ak tieto osoby dané podmienky dodržia, nemôže ísť o trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (napr. ak vyhláška hlavného hygienika stanoví, že aj osoby s povinnou karanténou, napr. preto že sú infikované, si môžu ísť zaobstarat' základné životné potreby do obchodu, ak si ich nemajú ako zabezpečiť inak, alebo osoby zabezpečujúce kritickú infraštruktúru či poslanci Národnej rady Slovenskej republiky môžu ísť aj infikovaní plniť svoje úlohy vyplývajúce z ich pracovného zaradenia či funkcie). Do úvahy však prichádza na vylúčenie protiprávnosti trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby aj použitie iných okolností vylučujúcich protiprávnosť činu, ako sú napríklad krajná núdza podľa § 24 TZ (napr. na chate hlboko v lese bez mobilného signálu sú v karanténe dvaja ľudia, jeden z nich dostane infarkt a druhý ho rýchlo zavezie do nemocnice), nutná obrana podľa § 25 TZ (napr. infikovaný muž sedí doma, počuje krik a vidí, ako dvaja muži na ulici mlátia ženu a tak jej vybehne na pomoc, pričom sa pustí do bitky s mužmi a to dostatočne kontaktným spôsobom na to, aby ich mohol ľahko nakaziť), dovolené riziko podľa § 27 TZ (napr. výskum vakcíny proti koronavírusu alebo liekov proti COVID-19, tu však treba povedať, že aplikácia § 27 TZ je limitovaná aplikáciou § 28 TZ a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi). Naproti tomu na vylúčenie protiprávnosti trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby nemožno aplikovať súhlas poškodeného podľa § 29 TZ, pretože ten nie je možné použiť ak čin smeruje proti životu a zdraviu človeka (napr. stále zostane trestným činom správanie infikovanej osoby, ak osoba dá súhlas na kontakt s infikovanou osobou a k tomuto kontaktu dôjde aspoň spolupričinením infikovanej osoby, trebárs infikovaná osoba pustí druhú osobu ku sebe domov – a nejde len o zabezpečenie základných životných potrieb). Pokiaľ ide o okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu oprávnené použitie zbrane podľa § 26 TZ a plnenie úlohy agenta podľa § 30 TZ, za určitých okolností si vieme predstaviť ich aplikáciu aj vo vzťahu k trestnému činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (napr. agent je infikovaný, ak ale nepôjde na akciu preberania obrovskej zásielky drog, zmarí sa niekoľkomesačná policajná práca), ide však o natol'ko raritné prípady, že sa im na tomto mieste nebudeme bližšie venovať.

1.2 Vzťah trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby k iným ustanoveniam Trestného zákona

Z hľadiska vzťahu predmetného trestného činu k iným ustanoveniam Trestného zákona prichádza do úvahy prihliadnutie na dve základné roviny. V prvom rade je to aplikovanie ustanovení o účinnej lúťosti ako dôvodu zániku trestnosti (v zmysle ust. § 85 TZ), v druhom rade je to vyriešenie otázky možného jednočinného súbehu trestných činov podľa ust. § 163 a 164 TZ s inými trestnými činmi obsiahnutými v osobitnej časti Trestného zákona (s dôrazom na trestné činy proti životu a zdraviu), resp. s ohľadom na vymedzenie vzťahov subsidiarity a špeciality.

V rámci prvej línie platí, v súvislosti s tzv. všeobecnou účinnou lúťosťou v zmysle ust. § 85 TZ, že účinnú lúťosť ako dôvod zániku trestnosti je možné uplatniť vo vzťahu k trestnému činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa ust. 163 TZ (teda vo vzťahu k úmyselnej forme daného trestného činu), nie však aj vo vzťahu k nedbanlivostnej podobe

daného trestného činu. Možno uviesť, že zákonodarca vo všeobecnosti nezaraďuje do taxatívneho výpočtu trestných činov v zmysle § 85 TZ nedbanlivostné trestné činy, akousi výnimkou je trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 238 TZ. Pokiaľ nahliadneme do historických súvislostí, na obdobný trestný čin šírenia nakažlivých chorôb (v zmysle § 199 a 200 TZ 1950), resp. trestný čin šírenia nakažlivej choroby (v zmysle § 189 a 199 TZ 1961), možno konštatovať, že do rámca všeobecnej účinnej lúťosti spadala aj nedbanlivostná podoba uvedeného trestného činu (resp. šírenie nakažlivej ľudskej choroby z nedbanlivosti). K obdobnému vymedzeniu pristúpil v zmysle účinného Trestného zákóníka aj český zákonodarca, a to v zmysle § 33 TrZ. Platí, ako sme uviedli v texte vyššie, že česká teória razí prístup, podľa ktorého je možné uplatniť ustanovenie o všeobecnej účinnej lúťosti nie len vo vzťahu k taxatívne vymedzeným trestným činom, ale aj vo vzťahu k trestným činom, ktoré sú v pomere subsidiarity k týmto taxatívne vymedzeným trestným činom⁶⁰ (nakoľko uvedené je analógiou v prospech páchatel'a). Uvedené by však nebolo možné aplikovať v podmienkach Slovenskej republiky primárne z toho dôvodu, že v rámci výpočtu § 85 TZ sa nenachádza ani trestný čin všeobecného ohrozenia podľa § 285 TZ (nedbanlivostná verzia), vo vzťahu ku ktorému je trestný čin podľa § 164 TZ v pomere subsidiarity.

Vo vzťahu k načrtnutému je však potrebné uviesť, že vo vzťahu k prečinom, *ergo* v súvislosti s ust. § 163 ods. 1 TZ a 164 ods. 1 a 2 TZ, je možné uplatniť materiálny korektív (ktorý samozrejme nepredstavuje alternatívu k inštitútu účinnej lúťosti, ale má dosah na kategóriu prečinov, v tomto prípade s odkazom na § 164 TZ, teda nedbanlivostnú formu trestného činu šírenia nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby, ktorá sa vo výpočte § 85 TZ nenachádza) a teda zohľadniť okolnosti spáchania činu vrátane jeho následku, ktorého škodlivosť bola celkom alebo aspoň do značnej miery zamedzená, takým spôsobom, že z hľadiska závažnosti vôbec nepôjde o trestný čin.

Určítym odrazom predmetného trestného činu sú priestupky na danom úseku. S účinnosťou do 31.7.2014 sme mohli hovoriť o priestupku na úseku zdravotníctva v zmysle § 29 zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, osobitne s dôrazom na písm. h): „*Priestupku sa dopustí ten, kto poruší zákaz alebo nesplní povinnosť ustanovenú alebo uloženú v súvislosti s predchádzaním a výskytom prenosných chorôb*“. Súčasné východisko predstavuje zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, osobitne potom § 56 a nasl., v rámci desiatej časti predmetného zákona, kde sú upravené priestupky a iné správne delikty na úseku verejného zdravotníctva.

Pokiaľ nahliadneme na aplikačné možnosti ust. § 163 TZ, úmysel páchatel'a sa viaže na spôsobenie alebo zvýšenie nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby, teda na ohrozenie daného chráneného záujmu. Vychádzame z toho, že pokiaľ niekto takýmto svojím úmyselným konaním úmyselne spôsobí smrť, dopustí sa trestného činu vraždy podľa § 145 TZ (prípadne úkladnej vraždy podľa § 144 TZ), rovnako ak takýmto svojím úmyselným konaním smerujúcim k úmyselnému spôsobeniu ťažkej ujmy na zdraví alebo ublíženiu na zdraví v zmysle § 123 ods. 2 a nasl. TZ dopustí trestného činu ublíženia na zdraví v zmysle § 155 alebo 156 TZ a za súčasného nedbanlivostného následku vo forme smrti sa dopustí trestného činu zabitia v zmysle § 147 alebo 148 TZ. Domnievame sa, že v týchto prípadoch nie je vylúčený jednočinný súbeh niektorého z uvedených trestných činov s trestným

⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář 1. díl (§1 – § 139). 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 444.

činom šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby.⁶¹ Pokiaľ by bola trestným činom v zmysle ust. § 163 TZ spôsobená z nedbanlivosti smrť, takéto konanie možno kvalifikovať prostredníctvom kvalifikovanej skutkovej podstaty § 163 ods. 3 písm. a) TZ, rovnako možno postupovať, ak by bola uvedeným trestným činom spôsobená z nedbanlivosti ťažká ujma na zdraví. V prípade následku vo forme ublíženia na zdraví by prichádzal do úvahy jednočinný súbeh s trestným činom podľa § 158 TZ (avšak za splnenia znakov skutkovej podstaty, teda, že k nedbanlivostnému ublíženiu na zdraví došlo z dôvodu porušenia dôležitej povinnosti páchatel'a, ktorá mu vyplývala z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie alebo mu bola uložená podľa zákona). Takýto jednočinný súbeh podľa nášho názoru vylúčený nie je.

Ako bolo načrtnuté v texte vyššie, trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v zmysle ust. § 163 TZ je k trestnému činu všeobecného ohrozenia podľa § 284 TZ vo vzťahu subsidiarity. O trestný čin všeobecného ohrozenia podľa § 284 TZ by išlo za predpokladu, že by páchatel' úmyselne vyvolal stav všeobecného ohrozenia, napríklad pokiaľ by infekciou zamoril vodu alebo potraviny a tým by ľuďi vydal do nebezpečenstva smrti alebo ťažkej ujmy na zdraví, alebo by sa správal iným spôsobom inak naplňajúcim znaky trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, ktorý však prvoplánovo, teda hneď na danom mieste ohrozuje život a zdravie väčšieho počtu osôb (napr. osoba infikovaná by sa zúčastnila zhromaždenia a bola by niekoľko desiatok minút v dave, v tesnej blízkosti trebárs desiatich osôb).⁶²

V súvislosti s ust. § 164 TZ, teda nedbanlivostnou podobou trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby platí, že pokiaľ dôjde z nedbanlivosti k následku vo forme ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti, skutok bude posúdený ako kvalifikovaná skutková podstata predmetného trestného činu podľa § 164 ods. 2 písm. b) TZ. V prípade, ak je takýmto konaním spôsobený následok vo forme ublíženia na zdraví (podľa § 123 ods. 2 TZ), prichádza do úvahy jednočinný súbeh s trestným činom ublíženia na zdraví podľa § 158 TZ (za predpokladu, že sú naplnené znaky daného trestného činu, ako je uvedené vyššie). Uvedený jednočinný súbeh nie je podľa nášho názoru na chránený záujem z podstaty veci vylúčený.

Trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby v zmysle ust. § 164 TZ je k trestnému činu všeobecného ohrozenia podľa § 285 TZ vo vzťahu subsidiarity. O trestný čin všeobecného ohrozenia podľa § 285 TZ by išlo za predpokladu, ak by páchatel' z nedbanlivosti vyvolal stav všeobecného ohrozenia, napríklad pokiaľ by infekciou zamoril vodu alebo potraviny a tým by ľuďi vydal do nebezpečenstva smrti alebo ťažkej ujmy na zdraví, alebo by sa správal iným spôsobom inak naplňajúcim znaky trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, ktorý však prvoplánovo, teda hneď na danom mieste ohrozuje život a zdravie väčšieho počtu osôb.

Vo vzťahu k trestnému činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa ust. § 163 TZ platí, že pokiaľ je tento spáchaný za krízovej situácie (s ohľadom na § 134 ods. 3 TZ), znak „za krízovej situácie“ (podľa § 163 ods. 3 písm. b) TZ) sa pričíta páchatel'ovi ako okolnosť podmieňujúca použitie vyššej trestnej sadzby (s ohľadom na § 18 TZ postačuje aj zavinenie z nedbanlivosti). V predmetných súvislostiach je potrebné uviesť, že spáchanie trestného činu

⁶¹ K tomu rovnako pozri ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník komentář 2. díl (§140 – § 421). 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1607. V odbornej literatúre však nájdeme aj taký názor, že takýto jednočinný súbeh je vylúčený. Pozri v IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2 osobitná časť. 1. vyd. Bratislava Iura Edition, 2006, s. 64.

⁶² V danom prípade vychádzame z toho, že vydaním ľuďi do nebezpečenstva smrti alebo ťažkej ujmy na zdraví v zmysle znakov trestného činu všeobecného ohrozenia sa rozumie také ohrozenie najmenej siedmich osôb. K tomu pozri R 39/1982.

„za krízovej situácie“ predstavuje vo všeobecnosti fakultatívny znak skutkovej podstaty trestného činu viažuci sa na objektívnu stránku skutkovej podstaty, pričom vyjadruje čas. Osobitný význam nadobudlo uvedené v podmienkach Slovenskej republiky v súvislosti s pandemiou koronavírusu SARS-CoV-2, nakoľko pod krízovou situáciou v zmysle § 134 ods. 2 písm. a) TZ možno rozumieť aj núdzový stav. V zmysle čl. 5 ods. 1 ústavného zákona č. 227/2002 Z.z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov platí, že „...núdzový stav môže vláda vyhlásiť len za podmienky, že došlo alebo bezprostredne hrozí, že dôjde k ohrozeniu života a zdravia osôb, a to aj v príčinnej súvislosti so vznikom pandémie...“. V súvislosti s pandemiou koronavírusu bol núdzový stav v Slovenskej republike vyhlásený už dvakrát. Prvýkrát to bolo s účinnosťou od 16. marca 2020, pričom trval do polnoci zo 14. na 15. júna 2020 (pričom daný núdzový stav bol definovaný ako teritoriálne, tak aj vo vzťahu k vybraným subjektom, prakticky sa týkal len subjektov zdravotníctva), druhýkrát s účinnosťou od 1. októbra zatiaľ na 130 dní (v tomto prípade to bolo na celom území Slovenskej republiky, pričom pôvodne bol stanovený na 45 dní, vláda Slovenskej republiky rozhodla 11.11.2020 o jeho predĺžení o ďalších 45 dní a dňa 29. 12. 2020 o ďalších 40 dní).⁶³ V súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom potom podľa mnohých názorov (no nie bezvýnimočne) platilo, že pokiaľ bol trestný čin podľa § 163 TZ spáchaný v danom čase (z hľadiska objektívneho posudzovania), skutok bol kvalifikovaný podľa § 163 ods. 3 písm. b) TZ, a to bez ohľadu na to, či mal súvis s krízovou situáciou (Trestný zákon v účinnom znení neustanovuje možnosť neprihliadnuť na osobitnú priťažujúcu okolnosť⁶⁴). Na druhej strane, viacerí právni teoretici, medzi ktorých možno radiť aj autorov tejto štúdie poukazovali na fakt, že táto situácia nie je taká jednoznačná, pretože obligatónym znakom každej objektívnej stránky trestného činu je aj príčinná súvislosť a ak tá absentovala medzi znakom trestného činu za krízovej situácie a ostatnými znakmi trestného činu, potom sa jednoducho nebude môcť na tento znak trestného činu prihliadnuť (napr. ak ide o krádež potravín v obchode čisto len preto, že páchatel' je hladný a nemá peniaze na potraviny, pričom v súvislosti s krízovou situáciou nevidujeme nedostatok potravín). Na uvedenú nejednoznačnosť vzniknutej právnej situácie a prípadnú „tvrdosť Trestného zákona“ reagoval zákonodarca (iniciatíva Ústavnoprávneho výboru NR SR) úpravou Trestného zákona s účinnosťou k 1.1.2021, a to zákonom č. 312/2020 Z.z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, konkrétne v súvislosti so spomenutým § 134 TZ, kde bol doplnený odsek 3, ktorý znie: „Ustanovenie odseku 2 písm. a) a b) sa nepoužijú, ak trestný čin nebol spáchaný v súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom alebo výnimočným stavom“.⁶⁵ Z hľadiska prakticity (a pandémie COVID-19)

⁶³ Dňa 7.12.2020 schválila vláda Slovenskej republiky uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 763 zo 7. decembra 2020 k návrhu vlády na skrátene legislatívne konanie o vládnom návrhu ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov. Podstatou daného návrhu je, aby bolo možné v prípade nutnosti vyhlásený núdzový stav z dôvodu pandémie predĺžiť najviac o 40 dní, a to aj opakovane. Návrh vlády na skrátene legislatívne konanie o vládnom návrhu ústavného zákona... [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=8053>. Dňa 28.12.2020 NR SR schválila predmetný zákon, ústavný zákon č. 414/2020 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov, ktorý nadobudol účinnosť dňa 29.12.2020.

⁶⁴ Pokiaľ dáme uvedené do komparácie s Trestným zákonom 1961, ust. § 88 stanovovalo, že „Na okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby, prihliadne sa len vtedy, keď pre svoju závažnosť podstatne zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť“. Kritériom teda bolo podstatné zvýšenie stupňa nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť.

⁶⁵ Vo vzťahu k uvedenému je dôležité dodať, že v súvislosti s prípustnosťou povinného použitia retroaktivity v prospech páchatel'a (resp. s ohľadom na výnimku zo zásady zákazu retroaktivity), a to s ohľadom na § 2 ods. 1 druhá veta Trestného zákona, bude predmetné ustanovenie využiteľné aj vo vzťahu ku skutkom, ktoré boli spáchané pred účinnosťou spomenutého zákona č. 312/2020 Z.z. (pokiaľ bude použitie takejto neskoršej právnej úpravy pre páchatel'a priaznivejšie), t.j. pred 1.1.2021.

to znamená, že v súvislosti so spáchaným trestným činom (ako tomu je aj vo vzťahu k § 163 TZ) je možné pričítať páchatel'ovi okolnosť podmieňujúcu použitie vyššej trestnej sadzby „za krízovej situácie“ len za predpokladu, že bol trestný čin spáchaný v súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom (napríklad pokiaľ sa takýto trestný čin dotýka zdravotníckych pomôcok, prípadne pokiaľ je spáchaný v priestoroch, ktoré sú pre riešenie pandémie kritické).

Je len na posúdení, či bude v súvislosti s koronavírusom SARS-CoV-2, pokiaľ nahliadneme na trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa § 163 TZ, identifikovateľná situácia, ktorá bude predstavovať šírenie ochorenia COVID-19 ako nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, ale daný trestný čin nebude spáchaný v súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom. Domnievame sa však, že pokiaľ je núdzový stav vyhlásený na zamedzenie šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, každé takéto šírenie, či už bude napĺňať skutkové podstaty trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa § 163 TZ alebo všeobecného ohrozenia podľa § 284 TZ alebo niektorého ďalšieho trestného činu proti životu alebo zdraviu, vždy pôjde o trestný čin spáchaný za krízovej situácie (pochopiteľne daný paragraf trestného činu musí obsahovať spáchanie činu za krízovej situácie ako kvalifikačný znak niektorej zo svojich skutkových podstát).

2 Historické konotácie spojené s trestným činom šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (línia historickej komparácie)

Historické konotácie spojené s trestným činom šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby (resp. jej obdobami v rámci historického právneho vývoja) možno z hľadiska prakticity rozdeliť na tri základné časti (vynímajúc účinné znenie obsiahnuté v Trestnom zákone, nakoľko tomuto sme venovali priestor v prvej kapitole predkladanej štúdie).

Domnievame sa, že za historickú súvislosť, a teda za určitý právny základ pre budúce vymedzenie trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, možno považovať právnu úpravu, ktorá predchádzala Trestnému zákonu 1950 (hovoríme o právnej úprave s účinnosťou do 31.7.1950). Táto bola obsiahnutá v Uhorskom zákonom čl. V/1878, teda v Trestnom zákonníku o zločinoch a prečinoch (ďalej len „TZP“), tento bol doplnený Uhorským zákonným čl. XL/1879, tzv. Trestným zákonníkom o priestupkoch.⁶⁶

Za relevantné ustanovenie možno potom považovať znenie § 316 ods. 1 a 2 TZP,⁶⁷ uvedený trestný čin mal názov „Porušenie predpisov proti chytľavej chorobe“ (upravený v rámci XXI. Hlavy, ktorý upravoval Zločiny a prečiny proti verejnému zdravotníctvu) a hoci nemožno hovoriť o klasickom trestnom čine šírenia nákazlivých chorôb, ako bol konštruovaný s účinnosťou Trestného zákona 1950, predstavuje minimálne ideový vzor, najmä teda s ohľadom na postihovanie porušovania predpisov nariadených za účelom zamedzenia ďalšieho šírenia choroby (a teda možno povedať, že bol koncipovaný skôr na postihovanie

⁶⁶ Po vzniku Československej republiky platil na jej území v oblasti trestného práva právny dualizmus. Vychádzal z ustanovení tzv. recepcnej normy, a teda v českej časti republiky platili rakúske právne predpisy (predovšetkým zákon č. 117/1852 ř. z. o zločinoch, prečinoch a priestupkoch) a na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi predpisy uhorské (hlavne zák. čl. V/1878 Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch, zák. čl. XL/1879 Trestný zákonník o priestupkoch). Pozri v FICO, M. Tripartícia trestných činov medzivojnovej československej republiky. In STUDIA IURIDICA Cassoviensia, 2019, roč. 7, č. 2, s. 47.

⁶⁷ Uvedené ustanovenie znelo:

„(1) Kto v čase chytľavej choroby poruší uzavieracie alebo iné predpisy o dozore, nariadené na zamedzenie ďalšieho šírenia choroby, potresce sa väzením do 6 mesiacov.

(2) Keď však niekto ochorel chytľavou chorobou následkom porušenia uzavieracích alebo dozorných predpisov, potresce sa, kto ich porušil, väzením do troch rokov.“

Pozri v TAKÁČ, M., ZÁTURECKÝ, P. Československé trestné hmotné právo platné na Slovensku. Bratislava: Právnická Jednota, 1948, s. 67.

šírenia „chytľavej choroby“, nie však na jej zavlečenie). Rovnako možno konštatovať, že v ods. 1 ide o ohrozovací trestný čin, kde trestným následkom je samotné porušenie vymedzených predpisov. V ods. 2 už možno hovoriť o poruchovom trestnom čine, kde je následkom „...ochorenie iného chytľavou chorobou...“. Z dobovej literatúry sa dozvedáme, že išlo o prečin a že trestným bol už pokus takéhoto trestného činu.⁶⁸

Za jeden zo základov historickej komparácie vo vzťahu k trestnému činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa § 163 a 164 TZ možno nesporne považovať úpravu obsiahnutú v Trestnom zákone 1950 (s účinnosťou od 1.8.1950 do 31.12.1961), ktorý môžeme považovať za novú kodifikáciu trestného práva hmotného. Pre potreby predkladanej štúdie má osobitný význam trestný čin šírenie nákazlivých chorôb v zmysle ust. § 199-201, je však potrebné uviesť, že išlo o dobovú úpravu v rámci ktorej boli upravené nákazlivé ľudske choroby, ale aj choroby rastlín a zvierat. V ďalšom texte sa preto zameriame len na § 199 a 200 TZ 1950, nakoľko práve uvedené ustanovenia upravovali postihovanie konania spočívajúceho v spôsobiť alebo zvýšení nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivých ľudských chorôb.⁶⁹

Vo vzťahu k uvedeným skutkovým podstatám platí, že boli odlišené len subjektívnou stránkou skutkovej podstaty trestného činu, v zmysle ust. § 199 sa vyžadovalo úmyselné zavinenie, podľa § 200 zavinenie z nedbanlivosti. Rovnako platí, že šlo o ohrozovacie trestné činy (samotná dôvodová správa bola vystavaná na tom základe, že následkom predmetných trestných činov je nebezpečenstvo pre život alebo zdravie, prípadne škoda, tak ako tomu je v súvislosti s trestným činom všeobecného ohrozenia, voči ktorému bol daný trestný čin vo vzťahu subsidiarity), ktoré boli dokonané samotným trestným následkom vo forme spôsobenia alebo zvýšenia nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby (ako v prípade dnešnej účinnej právnej úpravy sa porucha nevyžadovala). Možno však konštatovať, že pokiaľ by došlo aj vo vzťahu k § 200 k samotnej poruche, teda zavlečeniu alebo rozšíreniu nákazlivej ľudskej choroby, takáto situácia by sa posudzovala prostredníctvom pričítania všeobecne priťažujúcej okolnosti v zmysle § 20 písm. ch) TZ 1950, teda, že páchatel' „spôsobí trestným činom väčšiu škodu“, teda pokiaľ by neprichádzala do úvahy kvalifikácia skutku podľa prísnejšieho ustanovenia (v zmysle § 192 TZ 1950 – trestný čin všeobecného ohrozenia spáchaného z nedbanlivosti), vo vzťahu ku ktorému je trestný čin podľa § 200 TZ 1950 vo vzťahu subsidiarity.⁷⁰ Dobová rozhodovacia činnosť pristupovala k danej otázke tak, že o trestný čin podľa § 200 TZ 1950 by išlo aj za toho predpokladu, že by síce došlo k poruche a ochorelo by viacero ľudí, ale šlo by len o prechodnú nevoľnosť.⁷¹

Z hľadiska výkladového platí, že vymedzenie pojmu nákazlivá ľudská choroba (resp. vymedzenie toho, ktoré ľudske choroby sa považujú za nákazlivé) bolo ponechané v zmysle

⁶⁸ Tamtiež.

⁶⁹ Uvedené ustanovenia zneli (právny stav k 31.12.1961, predmetné ustanovenia neboli počas účinnosti Trestného zákona 1950 novelizované):

„Šírenie nákazlivých chorôb

§ 199.

(1) Kto úmyselne spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden až päť rokov sa páchatel' potresce, ak má čin uvedený v odseku 1 za následok smrť človeka alebo ťažkú ujmu na zdraví veľa ľudí.

§ 200.

Kto z nedbanlivosti spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov.“

⁷⁰ Trestní zákon Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb. Praha: Orbis, 1953, s. 364.

⁷¹ Trestní zákon Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb. Praha: Orbis, 1953, s. 364.

splnomocňovacieho ustanovenia § 205 TZ 1950 na nariadenie ministra spravodlivosti.⁷² Takýmto nariadením bolo s účinnosťou od 1.8.1950 do 31.12.1955 Nariadenie ministra spravodlivosti č. 118/1950 Zb. o tom, čo sa považuje za omamné prostriedky, jedy, nákazlivé choroby a za škodcov úžitkových rastlín podľa trestného zákona (nákazlivé ľudské choroby v zmysle § 199 a 200 TZ 1950 boli vymedzené v rámci § 3). Uvedené nariadenie bolo s účinnosťou od 1.1.1956 (do 30.6.1966, teda presahujúc účinnosť Trestného zákona 1950; predmetné nariadenie bolo zrušené až k 31.12.1967) nahradené Nariadením ministra spravodlivosti č. 54/1955 Zb. o tom, čo sa považuje za omamné prostriedky, jedy, nákazlivé choroby a za škodcov úžitkových rastlín podľa trestného zákona, nákazlivé ľudské choroby na účely § 199 a 200 TZ 1950 boli určené v znení § 2. Z hľadiska komparácie možno dodať, že novým nariadením došlo k podstatnému rozšíreniu zoznamu chorôb, ktoré sa považujú za nákazlivé ľudské choroby (z pôvodného počtu 8 na 23). V súvislosti s uvedenými nariadeniami je potrebné povedať, že tieto vymedzovali nákazlivé ľudské choroby dvojakým spôsobom, jednak všeobecne (ako „Choroby, ktoré vznikajú tým, že choroboplodné zárodky (baktériá, rickettsie, vírusy, protozoá) alebo ich jedy (toxíny) vniknú do živého organizmu a spôsobia jeho prechodné alebo trvalé poškodenie alebo smrť; väčšina z nich je prenosná na ďalšie živé organizmy“), jednak špecificky, prostredníctvom výpočtu. O danom výpočte však nemožno hovoriť ako o taxatívnom vymedzení, a to s ohľadom na použité spojenie „Sú to najmä...“. Uvedené vnímame potom tak, že nariadením boli stanovené (minimálne s účinnosťou do 30.6.1966) len najčastejšie sa vyskytujúce nákazlivé ľudské choroby, pričom ich výpočet mohol byť v súvislosti s § 199 a 200 TZ 1950 rozšírený, najmä s ohľadom na nebezpečnosť choroby, resp. pokiaľ spĺňala všeobecný predpoklad vzťahujúci sa na nákazlivé ľudské choroby v zmysle predmetných nariadení (tento uvádzame v texte vyššie). S takouto tézou však dobová literatúra nepracuje. V danom rámci sa však naskytuje otázka, či je správne, aby boli takýmto spôsobom rozširované podmienky trestnej zodpovednosti, navyše podzákoným právnym predpisom.

Z hľadiska znakov objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu sa právna veda venovala bližšie aj znakom spôsobenie alebo zvýšenie nebezpečenstva. Kým spôsobenie nebezpečenstva bolo spojené predovšetkým s porušením (resp. nedodrzaním) rôznych opatrení vydaných vo vzťahu k predchádzaniu vzniku a šírenia ľudských chorôb na určitom mieste (mohlo ísť o zákaz cestovania či povinnosť vykonať karanténu, prípadne o opomenutie povinnosti hlásiť prenosné ľudské choroby lekárom⁷³), zvýšenie nebezpečenstva spájali autori s predpokladom, že nebezpečenstvo zavlečenia či rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby hrozí aj od inej osoby ako od samotného páchatel'a.⁷⁴ Diferenciácia pojmov zavlečenie a rozšírenie bola riešená obdobne, ako je tomu aj dnes, v zmysle účinného Trestného zákona, a to, či sa určitá nákazlivá ľudská choroba na nejakom mieste už epidemiologicky vyskytuje, alebo nie (a teda dochádza k nebezpečenstvu jej zavlečenia).

Z hľadiska vzťahu predmetného trestného činu podľa § 199 a 200 TZ 1950 k iným ustanoveniam Trestného zákona platilo, že v súvislosti s oboma formami zavinenia bolo možné uplatniť inštitút účinnej ľútosti (s ohľadom na § 64 TZ 1950). Dobová literatúra rovnako pracuje s východiskom, že ohrozenie jednotlivca pohlavnou chorobou by bolo postihované

⁷² Uvedené ustanovenie znelo: „Nariadením ministra spravodlivosti sa určí, čo sa považuje za omamné prostriedky a jedy v smysle §§ 197 a 198, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé v smysle §§ 199 až 202 a na ktorých škodcov sa vzťahuje ustanovenie § 202.“

⁷³ Prípadne mohlo ísť o iné povinnosti ustanovené napríklad Nariadením ministra zdravotníctva č. 40/1955 Zb. o boji proti prenosným nemociam. Pozri k tomu Trestný zákon Komentár k zákonu z 12. júla 1950. č. 86 Zb. v znení zákona č. 63/1956 Zb.

⁷⁴ Trestní zákon Komentár k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb. Praha: Orbis, 1953, s. 363.

prostredníctvom ust. § 224 TZ 1950 (trestný čin ohrozenie pohlavnou chorobou). S ohľadom na možný jednočinný súbeh trestného činu šírenie nákazlivých chorôb podľa § 199 a 200 TZ 1950 s inými trestnými činmi (najmä z kategórie trestných činov proti životu a zdraviu) platia prakticky obdobné východiská, ktoré sú platné dodnes, preto v záujme neopakovania častí textu odkazujeme na relevantnú časť predkladanej štúdie.

Poslednou líniou, na ktorú odkážeme v rámci historických konotácií s trestným činom šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa § 163 a 164 TZ je právna úprava obsiahnutá v Trestnom zákone 1961. Pre nás relevantnú právnu úpravu trestného činu šírenia nákazlivej choroby nájdeme obsiahnuté v § 189-192, aj v danom prípade je potrebné dodať, že v rámci uvedených ustanovení bolo upravené postihovanie šírenia nie len nákazlivých ľudských chorôb, ale aj chorôb rastlín a zvierat (možno konštatovať, že úprava v zmysle účinného Trestného zákona, v rámci ktorej došlo k vyňatiu ochrany ľudí pred nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou, sa javí ako správnejšia, najmä teda s ohľadom na systematickosť trestného zákona v prípade postihovania trestných činov proti životu a zdraviu), primárne sú preto pre nás relevantné ust. § 189 a 190 TZ 1961,⁷⁵ ktoré predstavovali ohrozovacie trestné činy (nevyžadovala sa porucha zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby, postačovalo spôsobenie alebo zvýšenie nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia, tak, ako to vymedzovala skutková podstata trestného činu). V prvom rade možno uviesť, že oproti úprave trestného činu šírenia nákazlivých chorôb podľa Trestného zákona 1950 nedošlo prakticky ku žiadnej zmene, došlo však napríklad k vypusteniu kvalifikovanej skutkovej podstaty úmyselnej formy daného trestného činu (podľa § 189), resp. v priebehu účinnosti Trestného zákona 1961 došlo k postupnému zvyšovaniu trestnej sadzby trestu odňatia slobody v prípade nedbanlivostnej formy predmetného trestného činu (zákonodarca zrejme reagoval na závažnosť trestného činu, osobitne s ohľadom na iné trestné činy obsiahnuté v Trestnom zákone 1961). Aj v danom prípade prichádza do úvahy, v súvislosti s náčrtom účelu tohto trestného činu, využitie dôvodovej správy, že uvedený trestný čin má význam predovšetkým v tých prípadoch, kedy je nebezpečenstvo dostatočne výrazné, avšak takéto konanie nie je možné postihovať prostredníctvom trestného činu všeobecného ohrozenia, či už v úmyselnej alebo nedbanlivostnej forme.⁷⁶ Uvedeným zákonodarca prakticky potvrdil východisko, že trestný čin šírenie nákazlivej choroby je vo vzťahu k trestnému činu všeobecného ohrozenia vo vzťahu subsidiarity (ako podporné ustanovenie, pričom ich jednočinný súbeh je z povahy veci vylúčený).

S ohľadom na objektívnu stránku nie sú vo vzťahu k predchádzajúcej právnej úprave badateľné žiadne rozdiely, spojenie „...spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby...“ bolo vnímané právnou doktrínou konštantne ako za účinnosti Trestného zákona 1950. Aj tu však možno uviesť, že do úvahy prichádzali rôzne alternatívne konania spočívajúce v marení rozmanitých opatrení pre oblasť zamedzenia vzniku choroby na určitom mieste, prípadne jej rozšíreniu⁷⁷ (opätovne boli ako príklady spomenuté

⁷⁵ Uvedené ustanovenia zneli (s účinnosťou k 31.12.2005):

„§ 189

Kto úmyselne spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.

§ 190

Kto z nedbanlivosti spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.“

⁷⁶ Trestný zákon Komentár spracovali Štefan Breier ... [et al.]. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 1964, s. 690.

⁷⁷ Pozri napr. v NEZKUSIL, J. [et. al.]. Československé trestné právo Zväzok 2 Osobitná časť; z českého originálu preložil Vojtech Hatala a Alexander Knapp. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 1964, s. 161-162.

najmä prípady zákazu povinného cestovania, resp. nepodrobenia sa karanténnym opatreniam).⁷⁸ Obdobné východiská možno uplatniť aj vo vzťahu k výkladu pojmov „...nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia...“, a to na základe kritéria epidemiologického výskytu. Z hľadiska objektívnej stránky je potrebné rovnako dodať, že práve na dobu účinnosti Trestného zákona 1961 sa viaže východisko, že nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby musí byť bezprostredné.⁷⁹

Pokiaľ ide o vnímanie pojmu nákazlivá ľudská choroba na účely Trestného zákona 1961, relevanciu má primárne ust. § 195 (tzv. splnomocňovacie ustanovenie),⁸⁰ ktoré bolo počas účinnosti daného právneho predpisu trikrát novelizované, pričom novelizácia sa týkala v prvom rade subjektu oprávneného na vydanie takéhoto aktu, rozsahu a obsahu splnomocnenia (s ohľadom na meniaci sa katalóg trestných činov obsiahnutých v osobitnej časti Trestného zákona 1961). V danom rámci možno konštatovať, že až do 30.6.1966 bolo v účinnosti Nariadenie ministra spravodlivosti č. 54/1955 Zb. o tom, čo sa považuje za omamné prostriedky, jedy, nákazlivé choroby a za škodcov úžitkových rastlín podľa trestného zákona, ktoré však upravovalo nákazlivé ľudské choroby na účely Trestného zákona 1950 (pokiaľ vychádzame z prísne formálneho hľadiska). Hoci potom bola splnená požiadavka na subjekt, nebola splnená požiadavka formy (malo ísť o vyhlášku) a obsahu predpísaných splnomocňovacím ustanovením, tento podzákonný predpis sa nevzťahoval na ustanovenia § 189 a 190 TZ 1961. Vzhľadom na uvedené potom platí, predmetná vyhláška (v zmysle splnomocňovacieho ustanovenia) bola vydaná až s účinnosťou od 1.7.1966, išlo o vyhlášku ministerstiev zdravotníctva a spravodlivosti č. 46/1966 Zb. o opatreniach proti prenosným chorobám, z hľadiska prakticity (a formálnej stránky), až do uvedeného momentu nebolo právnym poriadkom stanovené, čo je potrebné rozumieť pod pojmom nákazlivá ľudská choroba podľa § 189 a 190 TZ 1961 (právna doktrína však uvedenému nevenovala absolútne žiadnu pozornosť).⁸¹ Uvedená vyhláška mala svoje opodstatnenie nie len s ohľadom na vymedzenie výpočtu nákazlivých ľudských chorôb, ale predovšetkým s ohľadom na vymedzenie opatrení proti prenosným chorobám (ktorých porušením mohlo dôjsť práve k naplneniu znakov skutkovej podstaty trestného činu šírenia nákazlivej choroby). Zoznam nákazlivých ľudských chorôb (v tomto prípade už taxatívne stanovený) bol vymedzený v Prílohe vyhlášky, v Časti I, v rámci zoznamu chorôb, na ktoré sa vzťahujú opatrenia ustanovené vo vyhláške (s doplnením, že „*Choroby označené + sa považujú za nákazlivé ľudské choroby v zmysle § 189 a 190 Trestného zákona*“). Hoci mohlo takéto vymedzenie vyznievať chaoticky, v konečnom dôsledku bolo touto vyhláškou za nákazlivú ľudskú chorobu označených 25 chorôb.

S účinnosťou od 1.1.1988 bola uvedená vyhláška nahradená už niekoľkokrát spomenutou vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky č. 105/1987 Zb., ktorou sa určuje, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé v zmysle Trestného

⁷⁸ Za východisko možno počas účinnosti Trestného zákona 1961 považovať napríklad zákon č. 20/1966 Zb. o starostlivosti o zdravie ľudu v znení neskorších predpisov, prípadne vyhláška ministerstiev zdravotníctva a spravodlivosti č. 46/1966 Zb. o opatreniach proti prenosným chorobám.

⁷⁹ K tomu pozri R 16/1969.

⁸⁰ Uvedené ustanovenie znelo (s účinnosťou od 1.1.1962 do 30.6.1990):

„*Vyhláškou ministra spravodlivosti sa určí, čo sa považuje za omamné prostriedky a jedy v zmysle § 187 a 188, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé v zmysle § 189 až 192 a na ktorých škodcov sa vzťahuje ustanovenie § 192*“.

⁸¹ Dokonca nájdeme informáciu, že na výpočet nákazlivých ľudských chorôb sa aplikovalo už spomenuté Nariadenie ministra spravodlivosti č. 54/1955 Zb. o tom, čo sa považuje za omamné prostriedky, jedy, nákazlivé choroby a za škodcov úžitkových rastlín podľa trestného zákona, v texte vyššie sme uviedli argumentáciu, prečo považujeme takúto úvahu za nesprávnu. Pozri v NEZKUSIL, J. [et. al]. Československé trestné právo Zväzok 2 Osobitná časť; z českého originálu preložil Vojtech Hatala a Alexander Knapp. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 1964, s. 162.

zákona (zoznam nákazlivých chorôb je súčasťou prílohy k vyhláške, táto obsahovala 36 chorôb, ktoré sa považujú za nákazlivé ľudské choroby v zmysle § 189 a 190 Trestného zákona 1961), pričom táto je dodnes platná a účinná, hoci podľa nášho názoru nesporne obsolentná, ako uvádzame v texte vyššie. V danej súvislosti považujeme za relevantné poukázať na ešte jednu vec, a tou sú spomenuté novelizácie splnomocňovacieho ustanovenia obsahnutého v § 195 TZ 1961. Kým s účinnosťou do 30.6.1990 bol na vymedzenie zoznamu chorôb, ktoré sa považujú v zmysle Trestného zákona 1961 za nákazlivé, splnomocnený minister spravodlivosti vyhláškou, s účinnosťou od 1.7.1990 (do 11.8.1993) bola takýmto splnomocneným subjektom Vláda Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, a to prostredníctvom všeobecne záväzného právneho predpisu,⁸² neskôr s účinnosťou od 12.8.1993 (s ohľadom na meniace sa ústavnoprávne podmienky, prakticky až do 31.12.2005, nakoľko poslednou novelizáciou predmetného ustanovenia došlo len k obsahovej zmene, nie k zmene vo vzťahu ku splnomocnenému subjektu) to bola vláda Slovenskej republiky, a to prostredníctvom všeobecne záväzného právneho predpisu. S ohľadom na daný prehľad je možné premýšľať nad účinnosťou predmetnej vyhlášky, primárne vzhľadom na to, že došlo k zmene subjektu, ktorý je na vydanie vykonávacieho predpisu splnomocnený, domnievame sa, že už uvedené predstavuje pôvod obsolentnosti danej vyhlášky (a tým zánik jej účinnosti), čo je prijatím nového Trestného zákona len potvrdené. Stojíme si za tvrdením, že uvedená vyhláška nepredstavuje vykonávací predpis vo vzťahu k pojmu nebezpečná nákazlivá ľudská choroba podľa § 163 a 164 TZ.

Z hľadiska vzťahu trestného činu šírenia nákazlivej choroby v zmysle § 189 a 190 TZ 1961 platí, že v rámci právnej doktríny bolo predmetom záujmu primárne posudzovanie prípustnosti jednočinného súbehu predmetného trestného činu s inými poruchovými trestnými činmi obsahnutými medzi trestnými činmi proti životu a zdraviu (osobitne s ohľadom na chýbajúce kvalifikované skutkové podstaty v zmysle § 189 a 190). Platí, že aj v danom prípade je možné obdobne aplikovať všeobecne akceptované východiská spájajúce sa s uvedeným, obsahnuté v predkladanej štúdii primárne v súvislosti s § 163 a 164 Trestného zákona. Výnimkou je predovšetkým možnosť jednočinného súbehu trestného činu podľa § 189 alebo 190 TZ 1961 s trestným činom ublíženia na zdraví podľa § 224 TZ 1961 (kedy je následkom ťažká ujma na zdraví alebo smrť), pokiaľ je takýto následok spáchaný z nedbanlivosti, nakoľko v Trestnom zákone 1961 nebola na rozdiel od Trestného zákona 1950 obsahnutá žiadna kvalifikovaná skutková podstata.

3 Trestnoprávna úprava postihovania šírenia nákazlivej ľudskej choroby vo vybraných štátoch (lína horizontálnej komparácie)

V rámci ponímania súvislostí ohľadom šírenia nákazlivej ľudskej choroby sme sa rozhodli nie len pre komparáciu historickú, ale rovnako pre náhľad do právnych úprav vybraných štátov (tzv. líniu horizontálnej komparácie). Na danom mieste je potrebné dodať, že v spojení s právnou úpravou Českej republiky ide nesporne o kombináciu náhľadov, a to s ohľadom na spoločný právny vývoj. Okrem Českej republiky sme spracovali trestnoprávnu úpravu (so zameraním na primárne pramene) postihovania šírenia nákazlivej ľudskej choroby aj v Rakúsku, Poľsku a v Maďarsku.

⁸² Na danom mieste možno opätovne zdôrazniť existenciu generálneho splnomocnenia vlády Slovenskej republiky na vydávanie nariadení vlády obsahnutú v čl. 120 Ústavy SR.

3.1 Právna úprava v Českej republike

Pokiaľ ide o právnu úpravu Českej republiky, zamerali sme sa na úpravu obsiahnutú v rekodifikovanom Trestníom zákoníku, s účinnosťou od 1.1.2010. V súvislosti so šírením nákazlivej ľudskej choroby sú relevantné predovšetkým ust. § 152 a 153 TrZ,⁸³ ktoré upravujú trestné činy Šíření nakažlivé lidské nemoci a Šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti. Vo vzťahu k uvedenému má potom osobitnú relevanciu splnomocňovacie ustanovenie § 154 Trz (ako tzv. Společné ustanovení), ktoré upravuje, že „*Vláda nařízením stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci*“.

Vo vzťahu k obom ustanoveniam, ktoré sú prakticky v základnej skutkovej podstate trestného činu odlišené len formou zavinenia, platí, že ide o ohrozovacie trestné činy, rovnako ako v prípade Slovenskej republiky, pri ktorých sa ako trestný následok nevyžaduje porucha, ale postačuje samotné ohrozenie vo forme spôsobenia alebo zvýšenia nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby. Subjekt daného trestného činu je všeobecný, platí, že páchatel'om môže byť ako fyzická osoba, tak aj právnická osoba (a to s ohľadom na § 7 zákona o TOPO).⁸⁴ Napriek tomu, že ide o všeobecný subjekt, česká právna doktrína vymedzuje určitú všeobecnú charakteristiku takéhoto páchatel'a, a to, že spravidla pôjde o osobu, ktorej sú uložené určité hygienické požiadavky, ktorá vykonáva činnosť epidemiologicky závažnú, prípadne o osobu, ktorá je v karanténe, a takáto osoba zavinene (či už úmyselne alebo z nedbanlivosti) nedodrží príslušné obmedzenia, povinnosti, či zákazy.⁸⁵

Z hľadiska objektívnej stránky je východiskom vnímanie a výklad pojmov v rámci spojenia „...*způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí...*“. V prvom rade, v komparácii so slovenskou právnou úpravou trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, je potrebné povedať, že skutková podstata trestných činov podľa § 152 a 153 TZ priamo ustanovuje, že nebezpečenstvu zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej choroby musia byť vystavení ľudia (z výkladu zrejme minimálne dvaja), potom platí, že pokiaľ je takéto nebezpečenstvo vyvolané len vo vzťahu k jednej osobe (napríklad s ohľadom na nebezpečné správanie páchatel'a v kontakte s ňou), a pritom bude preukázané, že takáto osoba nebola ďalej prostriedkom šírenia nebezpečenstva zo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej choroby, takýmto konaním nebudú naplnené znaky predmetného trestného činu.⁸⁶ Rovnako platí, že pokiaľ niekto vydá jednotlivca do nebezpečenstva nákazy pohlavnou chorobou, bude trestne zodpovedný za trestný čin ohrozenia pohlavní nemocí podľa § 155 TrZ, pokiaľ však vydá do nebezpečenstva nákazy pohlavnou chorobou viacerých, pôjde už o trestný čin podľa § 152 alebo 153 TrZ, nakoľko aj pohlavné choroby sú na účely Trestného zákoníka vnímané ako nákazlivé ľudskej choroby (platí však, že AIDS a ani nosičstvo vírusu HIV

⁸³ Uvedené ustanovenia v základných skutkových podstatách znejú:

„§ 152

Šíření nakažlivé lidské nemoci

(1) Kdo úmyslně způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

§ 153

Šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti

(1) Kdo z nedbalosti způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“

⁸⁴ Vo vzťahu k uvedenému platí, že „...*pachatelem rozebíraných trestných činů nemusí být vždy jen osoba nakažená, resp. vykazující příznaky COVID-19, tímto může být i osoba zdravá, která kupříkladu ve stravovacím anebo zdravotnickém zařízení porušením své povinnosti vyvolá či zvýší nebezpečí zavlečení anebo rozšíření COVID-19...*“. Pozri v článok český

⁸⁵ Napr. v ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník komentář 2. díl (§140 – § 421). 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1604.

⁸⁶ K tomu pozri rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 14. 3. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1531/2017.

nespadá pod pohlavné choroby⁸⁷). Pod zavlečením rozumie česká právna doktrína vyvolanie nebezpečenstva šírenia nákazlivej ľudskej choroby na mieste, kde sa doposiaľ nenachádzala, resp. sa nenachádzala v epidemiologickom meradle, pod rozšírením možno rozumieť vznik nebezpečenstva nákazlivej choroby na mieste, kde môžeme hovoriť o jej epidemiologickom výskyte.⁸⁸

Pokiaľ ide o naplnenie pojmu nákazlivá ľudská choroba, odpoveď v zmysle splnomocňovacieho ustanovenia § 154 TrZ dáva Nařízení vlády č. 453/2009 Sb., ktorým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin. Ako je viditeľné už z názvu, uvedené predstavuje nariadenie vlády, ktorým sa súhrnne určujú na potreby Trestního zákoníka viaceré entity, nákazlivé ľudské choroby na potreby ust. § 152 a 153 TrZ sú ustanovené v prílohe č. 1 k tomuto nariadeniu (s súčasnosťou ide o výpočet 20 chorôb, resp. skupín chorôb). K danom kontexte je však potrebné uviesť, že uvedený výpočet obsahuje aj ochorenie COVID-19, a to s účinnosťou od 13.3.2020, a to nariadením vlády č. 75/2020 Sb., ktorým se mění nařízení vlády č. 453/2009 Sb., ktorým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin. COVID-19 ako nákazlivá choroba preto prichádza do úvahy v súvislosti s trestnými činmi podľa § 152 a 153 TrZ.

V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou účinnou v Českej republike (zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon v znení neskorších predpisov) došlo k doplneniu kvalifikovaných skutkových podstát vo vzťahu ku konaniu, ktorým sa postihuje nebezpečenstvo zavlečenia alebo šírenia nákazlivých chorôb. Vo vzťahu k situácii vyvolanej koronavírusom SARS-CoV-2 dávame do pozornosti predovšetkým okolnosť podmieňujúcu použitie vyššej trestnej sadzby „...spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek...“, ako v prípade úmyselnej, tak aj nedbanlivostnej formy zavinenia. Vymedzenie kvalifikovaných skutkových podstát potom podstatným spôsobom determinuje prípustnosť jednočinného súbehu trestných činov podľa § 152 a 153 TrZ s inými trestnými činmi (osobitne s dôrazom na trestné činy proti životu a zdraviu).

3.2 Právna úprava v Rakúsku

Relevantná právna úprava v Trestnom zákone Rakúska,⁸⁹ ktorá sa javí ako obsahovo najbližšia k trestnému činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, je obsiahnutá v jeho osobitnej časti, konkrétne v siedmom diely, ktorý má v preklade názov Verejne nebezpečné trestné činy a trestné činy proti životnému prostrediu (Gemeingefährliche strafbare Handlungen und strafbare Handlungen gegen die Umwelt). Konkrétne máme na mysli úpravu obsiahnutú v § 178 a 179 TZ Rakúska,⁹⁰ pričom uvedené trestné činy postihujú

⁸⁷ K tomu pozri RČ 44/2006.

⁸⁸ Vo vzťahu k uvedenému (čo možno vnímať ako konštantný názor) však uvádzame odlišný názor uvedený v učebnici autorského kolektívu pod vedením Jelínka, a to, a to, že alternatívu nebezpečenstva šírenia nákazlivej choroby na miestach, kde sa síce už vyskytuje, ale nie v epidemiologickej povahe, je nutné zaradovať pod termín rozširovanie, nie zavlečenie. JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 566. S uvedeným názorom sa nestotožňujeme, najmä s ohľadom na pomerne konštantné vnímanie uvedených alternatív, s ktorými v danom význame pracujeme aj v predkladanej štúdiu.

⁸⁹ StGB = Strafgesetzbuch (Trestný zákon Rakúska, ďalej len „TZ Rakúska“). Navštívené dňa 21.12.2020. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/stgb>.

⁹⁰ Uvedené ustanovenia znejú:

„Vorsätzliche Gefährdung von Menschen durch übertragbare Krankheiten

ohrozenie ľudí prostredníctvom prenosných chorôb. Kým v súvislosti s § 178 môžeme hovoriť o úmyselnej forme daného trestného činu, v prípade § 179 ide o trestný čin spáchaný z nedbanlivosti.

V samotnom základe možno konštatovať, že § 178 TZ Rakúska upravuje postihovanie každého, kto sa dopustí činu, ktorý pravdepodobne spôsobí riziko šírenia prenosnej choroby medzi ľuďmi (ust. § 179 odkazuje z hľadiska objektívnej stránky na znenie skutkovej podstaty obsiahnutej v § 178), pričom uvedené sa nevzťahuje na všetky druhy chorôb, ale len na také, ktoré podliehajú oznamovacej povinnosti alebo pri ktorých vzniká povinnosť ich ohlásenia v obmedzenej miere. Z hľadiska objektívnej stránky sa potom páchatel' dopúšťa konania, s ktorým je spojené riziko (nebezpečenstvo šírenia prenosnej choroby), pre dokonanie pri tom nie je nevyhnutné, aby bola iná osoba infikovaná, prakticky postačuje vystavenie takémuto nebezpečenstvu. Z hľadiska doktríny nie je vôbec relevantné, či ide o prenosnú chorobu, ktorá sa šíri len kontaktom ľudí alebo o ochorenie šírené bacilmi (v zmysle ustálenej rozhodovacej činnosti nie je v zmysle § 178 trestne zodpovedná osoba, hoci HIV pozitívna, ktorá pri sexuálnom styku redukuje riziko infikovania iného na minimum).⁹¹

Vo vzťahu k prenosnej chorobe, predmetné trestné činy sa vzťahujú na nebezpečenstvo šírenia, platí, že musí ísť v prvom rade o chorobu prenosnú, pričom táto podlieha tzv. oznamovacej povinnosti (zvyčajne pôjde o závažné infekčné ochorenie, ktoré musí byť hlásené príslušným orgánom, napríklad osýpky sú takouto chorobou, ktorá podlieha oznamovacej povinnosti, rovnako sa to vzťahuje na sexuálne prenosné choroby), prípadne pokiaľ ide o chorobu, ktorá sa oznamuje „zo svojej podstaty“ (chorobou takejto kategórie je napríklad infekcia vírusom HIV, aj keď sa prostredníctvom príznakov infekcia neprejavila).⁹²

V prípade úmyselnej formy daného trestného činu pokrýva úmysel páchatel'a tú skutočnosť, že je chorý a že jeho konanie pravdepodobne spôsobí šírenie takejto prenosnej choroby medzi ľuďmi. V súvislosti s nedbanlivostnou formou potom platí, že páchatel' nemá vedomosť o existencii prenosnej choroby, resp. sa spolieha, že u neho nie je takáto prenosná choroba prítomná. Z opačného uhla pohľadu, páchatel' vôbec nemusí vedieť o povinnosti hlásiť takúto prenosnú chorobu, objektívnym znakom trestnej zodpovednosti je to, že takáto choroba je z okruhu chorôb, ktoré podliehajú oznamovacej povinnosti.⁹³ V prípade osoby, ktorá je HIV pozitívna prichádza do úvahy úmyselná forma predmetného trestného činu (v prípade nechráneného sexuálneho styku) za predpokladu, ak o infekcii vedela, o nedbanlivostný trestný čin môže ísť za predpokladu, že o uvedenom mala vedieť, napríklad ak mala možnosť zistiť, že je nositeľom vírusu.

3.3 Právna úprava v Poľsku

---

§ 178.

Wer eine Handlung begeht, die geeignet ist, die Gefahr der Verbreitung einer übertragbaren Krankheit unter Menschen herbeizuführen, ist mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren zu bestrafen, wenn die Krankheit ihrer Art nach zu den wenn auch nur beschränkt anzeige- oder meldepflichtigen Krankheiten gehört.

Fahrlässige Gefährdung von Menschen durch übertragbare Krankheiten

§ 179.

Wer die im § 178 mit Strafe bedrohte Handlung fahrlässig begeht, ist mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder mit Geldstrafe bis zu 720 Tagessätzen zu bestrafen."

⁹¹ BERTEL, CH., Schwaigerhofer, K. Österreichisches Strafrecht. Besonderer Teil II. §§ 169 bis 321 StGB. 9. kompletne prepracované vydanie. Wien: SpringerWienNewYork, 2010, s. 15.

⁹² Tamtiež, s. 16.

⁹³ Tamtiež.

Aj v prípade poľskej právnej úpravy sme schopní identifikovať trestné činy, ktoré sú svojim obsahom obdobné trestnému činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby, resp. ktoré určitým spôsobom postihujú šírenie nákazlivej choroby. V Trestnom zákone Poľska⁹⁴ možno hovoriť o dvoch líniách postihovania predmetného konania, pričom z logiky veci možno hovoriť o ich subsidiárnom použití. Kým v rámci 19. kapitoly (v rámci trestných činov proti životu a zdraviu) nájdeme trestný čin postihujúci konanie osoby, ktorá vystavuje do nebezpečenstva nákazy nákazlivou chorobou jednu osobu, v rámci 20. kapitoly (v rámci trestných činov proti verejnej bezpečnosti) je identifikovateľný trestný čin (poľská právna úprava neobsahuje pomenovanie trestných činov, možno hovoriť len o názvoch hláv, resp. kapitol), ktorý postihuje konanie, ktorým páchatel' vydá do nebezpečenstva život a zdravie viacerých ľudí, prípadne majetok značnej hodnoty tým, že spôsobí epidemiologické nebezpečenstvo alebo šírenie nákazlivej ľudskej choroby, prípadne choroby zvierat alebo rastlín. Vo všeobecnosti možno uviesť, že v druhom prípade ide o obdobu trestného činu všeobecného ohrozenia podľa § 284 alebo 285 TZ. Práve s ohľadom na uvedené (na hmotný predmet útoku, resp. na závažnosť takéhoto konania, ktorá sa odráža v trestnej sadzbe) hovoríme o prípadnej subsidiarite predmetných ustanovení.

Prvý zo spomenutých trestných činov je obsiahnutý v rámci čl. 161 § 2 TZ Poľska,⁹⁵ možno hovoriť, že ide o trestný čin z kategórie trestných činov proti životu a zdraviu, postihuje každého, kto má vedomosť o danosti vymedzenej kategórie chorôb (kam možno zaradiť aj nákazlivú chorobu, pričom jej bližšie vymedzenie v zákonnej dikcii absentuje) a pritom vystavuje inú osobu infekcii takouto chorobou. Platí, že hovoríme o ohrozovacom trestom čine, nakoľko trestným následkom je vystavenie iného infekcii takouto chorobou (hoci o nej má vedomosť). Zákonná dikcia nepostihuje nedbanlivostnú formu daného konania. Ust. § 1 predmetného ustanovenia postihuje obdobným spôsobom konanie osoby, ktorá je infikovaná vírusom HIV, pokiaľ priamo vystavuje inú osobu infekcii touto chorobou.

Na strane druhej, druhý zo spomenutých trestných činov je obsiahnutý v rámci čl. 165 § 1 TZ Poľska,⁹⁶ postihuje konanie, ktorým páchatel' vydá do nebezpečenstva život a zdravie viacerých ľudí, prípadne majetok značnej hodnoty tým, že spôsobí epidemiologické nebezpečenstvo alebo šírenie nákazlivej ľudskej choroby, prípadne choroby zvierat alebo rastlín. Nesporne možno hovoriť o trestnom čine všeobecnej nebezpečnom, nakoľko znakom skutkovej podstaty je to, že hmotným predmetom útoku musí byť viacero ľudí (bez bližšieho kvantifikátora), resp. majetok značnej hodnoty (v zmysle čl. 115 § 5 ide o majetok v minimálnej hodnote presahujúcej v čase spáchania skutku dvetisíc násobok najnižšej mesačnej mzdy, pričom táto je v zmysle § 8 predmetného ustanovenia stanovená predpismi pracovného práva). Z hľadiska znenia predmetnej skutkovej podstaty ide len o jednu z alternatív tzv. všeobecného ohrozenia. V zmysle § 2 predmetného ustanovenia prichádza trestná zodpovednosť do úvahy aj v prípade nedbanlivostného konania. Kvalifikovaná skutková podstata v zmysle § 3 postihuje konanie páchatel'a, ktorý konaním uvedeným v základnej

⁹⁴ Act of 6 June 1997 – Criminal Code of the Republic Poland (v znení neskorších predpisov, Trestný zákon Poľska, ďalej len „TZ Poľska“). [online]. Dostupné Navštívené dňa 20.12.2020. z: https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf.

⁹⁵ Predmetné ustanovenie vo voľnom preklade autora znie:

„Čl. 161 § 2

Ktokoľvek, vediač, že je postihnutý pohlavnou alebo nákazlivou chorobou, vážne nevyliciteľným ochorením alebo chorobou, ktorá v skutočnosti ohrozuje život, priamo vystavuje inú osobu infekcii touto chorobou, bude potrestaný...“.

⁹⁶ Predmetné ustanovenie vo voľnom preklade autora znie:

„Čl. 165 § 1

Ktokoľvek spôsobí nebezpečenstvo pre život alebo zdravie mnohých ľudí alebo pre majetok značnej hodnoty tým, že: 1) spôsobuje epidemiologické nebezpečenstvo alebo šírenie nákazlivej choroby alebo choroby zvierat alebo rastlín...“.

skutkovej podstate spôsobí smrť osoby alebo ťažké ublíženie na zdraví viacerým osobám (uvedená kvalifikovaná skutková podstata sa rovnako vzťahuje na nedbanlivostnú formu daného trestného činu).

3.4 Právna úprava v Maďarsku

V prípade maďarskej právnej úpravy je v porovnaní s vyššie uvedenými štátmi odlišná situácia. Pokiaľ nahliadneme do Trestného zákona Maďarska,⁹⁷ tento nepostihuje samotné šírenie nebezpečenstva zavlečenia alebo rozšírenia nakažlivej ľudskej choroby, avšak tvorí v súvislosti so zamedzením šírenia nakažlivej ľudskej choroby určitú podpornú právnu úpravu.

Konkrétne vychádzame z § 361 TZ Maďarska, v rámci ktorého je upravený trestný čin porušovanie predpisov o kontrole epidémie. Predmetný trestný čin je obsiahnutý v rámci XXXIV. kapitoly, ktorá nesie názov Trestné činy týkajúce sa administratívnych postupov. Pre účely predkladanej štúdie má relevanciu primárne písm. a) a b) vyššie spomenutého ustanovenia, nakoľko písm. c) postihuje porušovanie opatrení prijatých orgánom pre ochranu rastlín alebo epidemiologické opatrenia zavedené na prevenciu šírenia infekcie zvierat (z praktického uhla pohľadu ide o zamedzenie šíreniu nákazy rastlín a živočíchov).

Ust. § 361 TZ⁹⁸ Maďarska je ohrozovacím trestným činom, nakoľko predmetom postihu je samotné porušenie pravidiel a opatrení na vymedzenom úseku. Z hľadiska osoby páchatel'a možno hovoriť o subjekte všeobecnom (vychádzajúc z vymedzenia „každá osoba“). S ohľadom na objektívnu stránku možno hovoriť o dvoch základných alternatívach, v prvom rade je to porušovanie pravidiel karantény, epidemiologického dozoru alebo kontroly, ktoré sú nariadené za účelom zabránenia dovozu alebo rozšíreniu infekčnej choroby, teda ešte v čase, kedy vzniká povinnosť správať sa tak, aby nedošlo k zavlečeniu alebo rozšíreniu infekčnej choroby (so zrejším súvisom od jej doterajšieho epidemiologického výskytu), v druhom rade možno hovoriť o porušovaní pravidiel karantény, epidemiologického dohľadu alebo kontroly, avšak už v čase po vypuknutí choroby (pričom zákonodarca uvedený časový okamih bližšie nešpecifikuje).

Nakoľko ide o ohrozovací trestný čin, pokiaľ by takýmto konaním došlo k trestnoprávne relevantnému následku na živote alebo zdraví inej osoby (či už úmyselne alebo z nedbanlivosti), do úvahy by prichádzal postih prostredníctvom niektorého z poruchových trestných činov, ktorých objektom ochrany je život alebo zdravie osoby, prípadne viacerých ľudí (pravdepodobne prostredníctvom jednočinného súbehu trestných činov).

Záver

Predložená vedecká štúdia okrem podrobného rozboru trestného činu šírenia nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby dokázala predovšetkým tieto podstatné vedecké poznatky:

⁹⁷ Büntető Törvénykönyv (Trestný zákon Maďarska, ďalej len „TZ Maďarska“); 2012. évi C. a Büntető Törvénykönyvről (v znení neskorších predpisov). [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

⁹⁸ Predmetné ustanovenie vo voľnom preklade autora znie:

„§ 361

Každá osoba, ktorá:

a) porušuje pravidlá karantény, epidemiologického dozoru alebo kontroly, ktoré sú nariadené za účelom zabránenia dovozu alebo rozšíreniu infekčnej choroby, ktorá je predmetom karanténnej povinnosti;

b) porušuje v tom čase nariadené pravidlá karantény, epidemiologického dohľadu alebo kontroly po prepuknutí choroby...“.

Trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby patrí v právnom poriadku Slovenskej republiky k stabilizovaným trestným činom (z hľadiska ich existencie aj znenia skutkových podstát), ktorý má svoju tradíciu už v uhorskom právnom poriadku a do základnej podoby svojej konštrukcie, ktorá je symptomatická aj súčasnej právnej úprave, sa dostal už Trestným zákonom z roku 1950. Trestný zákon z roku 1961 bol pokračovateľom znenia z roku 1950 a súčasný Trestný zákon z roku 2005 priamo nadviazal na predchádzajúce znenie, v základných skutkových podstatách sa vykonala akurát jedna podstatná zmena (odhliadnuc od formálnych odčlenení iných skutkových podstát trestných činov), ktorá spôsobila väčšiu flexibilitu daného trestného činu postihovať aj nové nebezpečné nákazlivé ľudske choroby, čo sa ukázalo ako správne riešenie práve pri zvládaní šírenia koronavírusu SARS-CoV-2 a ochorenia COVID-19, ktoré spôsobuje. Táto zmena spočíva v tom, že pojem „nákazlivá ľudská choroba“, ktorý bolo treba v starších trestných zákonoch vykladať prostredníctvom iných podzákonných všeobecne záväzných právnych predpisov bol nahradený pojmom „nebezpečná nákazlivá ľudská choroba“, ktorý sa vykladá autonómne vzhľadom na medicínske poznatky (tento pojem je potrebné vzťahovať aj na ustanovenie § 164 TZ, ktorý ho výslovne neobsahuje). Stanovenie, či určité ochorenie je nebezpečnou nákazlivou ľudskou chorobou alebo nie, je síce otázkou právnou, v dôkaznom práve je však riešené prostredníctvom znaleckého dokazovania (v jednoduchších prípadoch odbornej činnosti), ktoré však v prípade ochorenia so všeobecne známym (notoricky známym) a medicínsky podloženým vysokým stupňom nebezpečnosti ako je COVID-19, ktorý spôsobuje značné množstvo úmrtí a protipandemické opatrenia proti nemu ochromujú prakticky celý svet, môže byť nahradené (znalecké dokazovanie) konštatáciou, že ide o notorientu, všeobecne známy fakt.

V čase šírenia rôznych hoaxov o ochorení COVID-19 a o spochybňovaní významu boja proti nemu vrátane právnych prostriedkov použitých na boj proti nemu je veľmi dôležité zistenie, vyplývajúce z horizontálnej komparácie uvedenej v tretej kapitole tejto vedeckej štúdie, z ktorej jednoznačne vyplýva, že trestné činy obdobné trestnému činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby sú prítomné vo všetkých komparovaných stredoeurópskych krajinách (Rakúsko, Maďarsko, Poľsko, Česká republika) a teda aplikácia týchto trestných činov v relevantných prípadoch je nielen legálna, ale aj legitímna z hľadiska vhodnosti prostriedkov používaných na ochranu verejného zdravia proti epidémiám v právnych štátoch.

Z právno-aplikačného hľadiska patrí medzi dôležité závery tejto štúdie kategorizácia jednotlivých situácií porušenia rôznych právnych opatrení proti šíreniu koronavírusu SARS-CoV-2 a ochorenia COVID-19, a to podľa toho, či tieto situácie naplňajú znaky dokonaného úmyselného trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa § 163 TZ, pokusu úmyselného trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa § 163 TZ, nedbanlivostného trestného činu šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby podľa § 164 TZ, alebo ide síce o situácie nebezpečné z hľadiska možnosti šírenia ochorenia COVID-19, ktoré však nie sú postihované prostriedkami trestného práva. Tieto závery sú podrobnejšie uvedené na konci podkapitoly 1.1. a hneď za nimi sú tiež uvedené ďalšie dôležité právno-aplikačné závery vzťahujúce sa na vylúčenie protiprávnosti trestného činu šírenie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby prostredníctvom okolností vylučujúcich protiprávnosť činu. Všetky tieto právno-aplikačné závery sú zároveň plne aplikovateľné aj na obdobné situácie, ktoré ale vzhľadom na svoju závažnosť (množstvo ľudí, ktorých život a zdravie je ohrozené) naplňajú

znaky iného trestného činu a to všeobecného ohrozenia, vo vzťahu ku ktorému je trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby vo vzťahu subsidiarity.

Zoznam použitej literatúry:

1. BERTEL, CH., Schwaigerhofer, K. Österreichisches Strafrecht. Besonderer Teil II. §§ 169 bis 321 StGB. 9. kompletne prepracované vydanie. Wien: SpringerWienNewYork, 2010. 353 s.
2. BURDA, E. Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekodifikovaného Trestného zákona. 1. vyd. Šamorín: Heuréka, 2006. 212 s. ISBN 80-89122-35-3.
3. BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon osobitná časť: komentár 2. diel (§ 144-440). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 1568 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
4. BURDA, E., KORDÍK, M., KURILOVSKÁ, L., STRÉMY, T. a kol. Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018. 560 s. ISBN 978-80-89603-64-0.
5. ČENTĚŠ, J. a kol. Trestný zákon. Veľký komentár. 4. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2018. 978s. ISBN 978-80-8155-076-8.
6. FICO, M. Tripartícia trestných činov medzivojnovej československej republiky. In STUDIA IURIDICA Cassoviensia, 2019, roč. 7, č. 2. s. 47-57. ISSN 1339-3995.
7. IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2 osobitná časť. 1. vyd. Bratislava Iura Edition, 2006. 607 s. ISBN 80-8078-099-4.
8. JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2019. 1000 s. ISBN 978-80-7502-380-3.
9. KÁDEK, P. Trestné právo v zdravotníctve. 3. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018. 192 s. ISBN 978-80-8168-920-8.
10. KLÁTIK, J. a kol. Trestné právo hmotné osobitná časť. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018. 420 s. ISBN 978-80-7380-726-9.
11. MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol. Trestné právo hmotné. Osobitná časť. 1. vyd. Šamorín: Heuréka, 2014. 384 s. ISBN 978-80-89122-96-7.
12. NEZKUSIL, J. [et. al.]. Československé trestné právo Zväzok 2 Osobitná časť; z českého originálu preložil Vojtech Hatala a Alexander Knapp. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 1964. 280 s.
13. ROTHE, C., SCHUNK, M., SOTHMANN, P. Transmission of 2019-nCoV Infection from an Asymptomatic Contact in Germany. In New England Journal of Medicine. 2020, roč. 382, č. 10, s. 970–971. ISSN 0028-4793.
14. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. Trestní zákon Komentář 2. díl (§91 až §301). 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 723-1719. ISBN 80-7179-896-7.
15. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář 1. díl (§1 – § 139). 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 1450 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
16. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník komentář 2. díl (§140 – § 421). 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1451 – 3586. ISBN 978-80-7400-428-5.
17. TAKÁČ, M., ZÁTURECKÝ, P. Československé trestné hmotné právo platné na Slovensku. Bratislava: Právnická Jednota, 1948. 552 s.
18. Trestní zákon Komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb. Praha: Orbis, 1953. 596 s.
19. Trestný zákon Komentár k zákonu z 12. júla 1950. č. 86 Zb. v znení zákona č. 63/1956 Zb. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 1959. 860 s.
20. Trestný zákon Komentár spracovali Štefan Breier ... [et al.]. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 1964. 991 s.
21. Trestný zákon Komentár 2 vypracoval kolektív pod vedením Karla Matysa; z českého originálu preložili Michal Benčík ... [et al.]. 1. vyd. Bratislava: Obzor, 1978. s. 500-1124.

Webové zdroje:

1. Act of 6 June 1997 – Criminal Code of the Republic Poland (v znení neskorších predpisov, Trestný zákon Poľska). [online]. Dostupné Navštívené dňa 20.12.2020. z: https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf.
2. Ako postupovať pri podozrení na ochorenie COVID-19. Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://www.health.gov.sk/Clanok?covid-19-16-10-2020-postup-ochorenie>.
3. Büntető Törvénykönyv (Trestný zákon Maďarska); 2012. évi C. a Büntető Törvénykönyvről (v znení neskorších predpisov). [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
4. Coronavirus disease (COVID-19). [online]. Navštívené dňa 18.10.2020. Dostupné z: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>.
5. Čo je COVID-19?. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://korona.gov.sk/co-je-covid-19/>.
6. DESET, M. Aké sú možnosti trestného stíhania pre šírenie koronavírusu COVID-19. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/ake-su-moznosti-trestneho-stihania-pre-sirenie-koronavirusu-covid-19.htm>.
7. Epidemic. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/epidemic>.
8. Epidemie (epidemický výskyt). [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/epidemie-epidemicky-vyskyt.aspx>.
9. KORDÍK, M. Trestnoprávna rovina COVID-19 a reakcia na blog Doc. Škrobáka. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://comeniusblog.flaw.uniba.sk/2020/03/18/trestnopravna-rovina-covid-19-a-reakcia-na-blog-doc-skrobaka/>.
10. Martinská polícia obvinila štyroch mužov zo šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://myturiec.sme.sk/c/22527817/martinska-policia-obvinila-styroch-muzov-zo-sirenia-nebezpecnej-nakazlivej-ludskej-choroby.html>.
11. Muž neveril pozitívnemu testu na COVID-19 a vrátil sa na odberové miesto, polícia začala trestné stíhanie. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.finreport.sk/agenturne-spravy/muz-neveril-pozitivnemu-testu-na-covid-19-a-vratil-sa-na-odberove-miesto-policia-zacala-trestne-stihanie/>.
12. Návrh vlády na skrátené legislatívne konanie o vládnom návrhu ústavného zákona... [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=8053>.
13. New coronavirus strain spreading in UK has key mutations, scientists say. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-britain-variant/new-coronavirus-strain-spreading-in-uk-has-key-mutations-scientists-say-idUSKBN28P158>.
14. Plúvance rovno do tváre: Muž s koronavírusom chcel nakaziť POLICAJTOV!. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://nitra.dnes24.sk/pluvance-rovno-do-tvare-muz-s-koronavirusom-chcel-nakazit-policajtov-378165>.
15. Skutok šírenia koronavírusu COVID-19 - usmernenie všeobecnej povahy. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/extdoc/54861/Usmernenie%20vseobecnej%20povahy>.
16. Slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=sp%C3%B4sobi%C5%A5&s=exact&c=Of2e&cs=&d=kssj4#>.

17. Slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=zv%C3%BD%C5%A1i%C5%A5&s=exact&c=Bc70&c s=&d=kssj4#>.
18. StGB = Strafgesetzbuch (Trestný zákon Rakúska). Navštívené dňa 21.12.2020. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/stgb>.
19. Trestný čin šírenia nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby II. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <http://www.lekarsky.herba.sk/index.php/lekarsky-obzor-2010/42-lekarsky-obzor-4-2010-/374-trestny-cin-sirenica-nebezpecnej-nakazlivej-ludskej-choroby>.
20. Usmernenie hlavného hygienika Slovenskej republiky v súvislosti s ochorením COVID-19 spôsobeným koronavírusom SARS-CoV-2 (11. aktualizácia). [online]. Navštívené dňa 18.12.2020. Dostupné z: https://www.uvzsr.sk/docs/info/covid19/Usmernenie_HH_SR_COVID_19_11_aktualizacia_20112020.pdf.
21. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19. [online]. Navštívené dňa 20.12.2020. Dostupné z: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>.
22. Zákon umožňuje vyvodit' trestnú zodpovednosť za šírenie nebezpečenstva ochorenia COVID-19. [online]. Navštívené dňa 19.12.2020. Dostupné z: <https://glob.zoznam.sk/zakon-umoznuje-vyvodit-trestnu-zodpovednost-za-sirenica-nebezpecenstva-ochorenia-covid-19/>.

Súdne rozhodnutia:

1. R 16/1969 (Uznesenie krajského súdu v Ústí nad Labem z 15. 11. 1968, 3 To 270/68).
2. R 39/1982 (Najvyšší súd Českej socialistickej republiky, 7 To 55/81, 18. 1. 1982).
3. R 16/1986 (Najvyšší súd ČSSR, Tpjf 24/85, 31. 10. 1985).
4. RČ 44/2006 (Uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 15. 9. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1172/2005).
5. Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 14. 3. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1531/2017.

ČLÁNKY

Daniel BEDNÁR – Peter VRŠANSKÝ: Medzinárodnoprávne a medzinárodnopolitické aspekty pobytu cudzích vojsk na území Slovenskej republiky¹

Abstrakt

Cieľom článku je analyzovať niektoré medzinárodnoprávne a medzinárodnopolitické aspekty pobytu cudzích vojsk na území Slovenskej republiky. Analýza Zmluvy medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území ČSSR z roku 1968 a súvisiacich zmluvných dokumentov. Obranná spolupráca s USA (NATO).

Abstract

The aim of the article is to analyze some international law and international relations aspects related to sojourn of the foreign military forces in the territory of the Slovak republic. Analysis of the 1968 Treaty between government of Czechoslovakia and the government of the Soviet Union on the temporary stay of the Soviet military forces on the Czechoslovak territory and related legal instruments. Defense cooperation with the USA (NATO).

Kľúčové slová : Medzinárodné právo, pobyt cudzích vojsk na území štátu, dohoda, NATO

Key words: International law, sojourn of the foreign military forces in the State territory, agreement, NATO

VZOR CITÁCIE: BEDNÁR, D. – VRŠANSKÝ, P.: Medzinárodnoprávne a medzinárodnopolitické aspekty pobytu cudzích vojsk na území Slovenskej republiky In *COMENIUS časopis 3/2020*, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 46 – 65.

Autori

JUDr. Daniel Bednár, PhD.

Katedra medzinárodného práva a Bratislava

medzinárodných vzťahov

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

daniel.bednar@flaw.uniba.sk

Doc. JUDr. Peter Vršanský, CSc.

---

¹ Článok bol spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0579/20 "Ozbrojené konflikty a kybernetické hrozby - výzvy pre medzinárodné právo 21. storočia."

ÚVOD

Komplexná právna analýza otázky právnych aspektov pobytu cudzích vojsk na území Slovenskej republiky si vyžaduje nielen analýzu medzinárodnoprávnej úpravy ale aj analýzu relevantnej vnútroštátnej právnej úpravy. Pokiaľ ide o medzinárodnoprávnu úpravu, bude potrebné podrobnejšie preštudovať relevantné dostupné základné pramene medzinárodného práva (medzinárodné zmluvy, obyčaje, všeobecné právne zásady) ako aj dostupné pomocné pramene medzinárodného práva (judikatúra medzinárodných súdov, náuka medzinárodného práva), ktoré sa vo väčšej alebo menšej miere vzťahujú na právnu úpravu súvisiacu s obrannou spoluprácou štátov či s pobytom cudzích vojsk na území suverénnych štátov. Pokiaľ ide všeobecne o medzinárodné zmluvy, ide najmä o mierové zmluvy, zmluvy o obrannej spolupráci a pod.. Pokiaľ ide o vnútroštátnu právnu úpravu, dôležité bude analyzovať najmä ústavu Slovenskej republiky¹, jej vzťah k medzinárodným zmluvám, kompetenčný zákon² a iné relevantné vnútroštátne právne predpisy.

Vzhľadom na odporúčaný rozsah, tento príspevok je len čiastkovým pokusom o príspevanie do odbornej diskusie o právnych a medzinárodnopolitických aspektoch tejto zaujímavej problematiky, ktorá bude predmetom ďalšieho výskumu.

Otázka prítomnosti cudzích vojsk na území Slovenskej republiky je nepochybne aktuálna, komplexná a zložitá téma, o čom svedčí práve prebiehajúca verejná diskusia na rôznych úrovniach o pripravovanej bilaterálnej dohode medzi USA a Slovenskou republikou o pomoci pri obnove letísk resp. o obrannej spolupráci. Diskusiu, ktorá sa niekedy mení na mnohostrannú polemiku alebo zasa naopak na jednostranné poučovanie, často sprevádzajú emócie. Posudzovanie problému ďaleko prekračuje rámec čisto odborného posudzovania právnych aspektov bilaterálnej obrannej spolupráce. Výmena názorov je poznačená mimoprávnymi pohľadmi na rôzne politické, bezpečnostné, vojenské, hospodárske, finančné, sociálne a kultúrne súvislosti prítomnosti cudzích vojsk na území suverénneho štátu, čo potvrdzuje, že táto problematika má najprv interdisciplinárny a potom aj mnohorozmerný charakter.

Navyše, k rozprave o téme dochádza v situácii, keď verejnosti ešte nie je dostupný text pripravovanej dohody. Tento dokument sa nachádza len v štádiu negociovania na expertnej úrovni. To obmedzuje možnosti dôkladnejšieho skúmania jednotlivých právnych aspektov problematiky, ako sú relevantné právne pramene, pravidlá a zásady, kodifikácia, subjekty, riešenie sporov, otázky zodpovednosti a donútenia, procesnoprávne súvislosti a pod.³

Preto sa môžeme pokúsiť poskytnúť len všeobecný rámcový pohľad na uvedenú problematiku, napríklad na základe analýzy nižšie uvedených dvojstranných zmlúv prijatých v minulosti. Formulovať môžeme len všeobecné hypotézy a všeobecné závery, pretože každá dohoda o obrannej spolupráci medzi suverénnymi štátmi resp. medzi štátom a medzinárodnou organizáciou sa uzatvárala a uzatvára v konkrétnych, často diametrálne odlišných, medzinárodnopolitických, vnútropolitických, medzinárodnoprávných, ústavnoprávných, vojenských, bezpečnostných, hospodárskych, finančných, sociálnych a kultúrnych

¹ Porovnaj najmä články 1; 86; 102; 119; a 125 Ústavy Slovenskej republiky.

² Zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov

³ K niektorým aspektom toho čo je rámcová zmluva s NATO sa v marci 2019 slovenskom rozhlase kvalifikovane vyjadril JUDr. D. Bednár, PhD., - <http://slovensko.rtvs.sk/relacie/k-veci/191059/k-veci-co-je-to-ramcova-zmluva>.

súvislostiach, ktoré ju odlišujú od podobných dohôd uzavretých v minulosti. Všetky uvedené súvislosti zásadne ovplyvňovali a budú ovplyvňovať finálnu formu a obsah pripravovanej dohody.

Proces prípravy, dojednávania a uzatvárania bilaterálnej dohody medzi USA a Slovenskou republikou o obrannej spolupráci bude prebiehať vo viacerých etapách. Po parafovaní dohodnutého textu dvojstrannej zmluvy na expertnej úrovni budú nasledovať ďalšie etapy ako sú podpis, schvaľovanie návrhu zmluvy vo vláde Slovenskej republiky, eventuálne vznesenie výhrad, ratifikácia zmluvy prezidentom Slovenskej republiky po predchádzajúcom vyjadrení súhlasu Národnej rady Slovenskej republiky, vstup zmluvy do platnosti, jej vyhlásenie v Zbierke zákonov Slovenskej republiky ako aj registrácia zmluvy v oficiálnej zbierke medzinárodných zmlúv registrovaných pri Sekretariáte OSN.⁴ Súčasťou zmluvy môžu byť prílohy a v súvislosti s už uzavretou zmluvou, ak prijatá zmluva bude mať len rámcový charakter, môžu zmluvné strany prijať dodatočné zmluvné dokumenty a dohody a úprave čiastkových otázok.

V každej etape uzatvárania zmluvy môžu zmluvné strany vyjadriť ich oficiálne odmietavé stanoviská, pripomienky alebo výhrady k textu vypracovanom na expertnej úrovni, čím sa rokovania buď skončia neúspechom, buď sa odročia na priaznivejšiu dobu, alebo sa vrátia na expertnú úroveň s pokynom pre vedúcich delegácií, aby sa pokúsili renegociovať sporné alebo otvorené otázky.

V prípade prijatia zmluvy ústavou predpísaným spôsobom bude mať zmluva prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky.⁵

Od roku 1968, keď bola prijatá Zmluva medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Zväzu sovietskych socialistických republík o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky, ktorá upravovala podobné otázky ako v súčasnosti pripravovaná dohoda, sa zásadne zmenili materiálne pramene vnútroštátneho a medzinárodného práva. Medzinárodné vzťahy a medzinárodná situácia v čase podpisu zmluvy v roku 1968, ako aj vnútropolitické pomery sa zásadne odlišovali od súčasnej medzinárodnej situácie a vnútropolitických pomerov v Slovenskej republike v roku 2019.

Dôvody pre toto tvrdenie sú zrejmé a zrozumiteľné. Po rozpade ZSSR a svetovej socialistickej sústavy zanikol pôvodný mocensky rozdelený bipolárny svet.

Určitým paradoxom doby je to, že práve v podmienkach mocenskej rovnováhy v rámci bipolárneho ideologicky a mocensky hlboko rozdeleného sveta, sa podarilo v oblasti medzinárodného práva kodifikovať a prijať mnohé významné medzinárodnoprávne dokumenty, vrátane dokumentov o ochrane ľudských práv a základných slobôd, dokumentov o odzbrojení, o dekolonizácii, o zákaze zbraní hromadného ničenia a pod. Veľký podiel na zabezpečení celkovej rovnováhy síl v období bipolárneho sveta mala rovnováha v stave ozbrojených síl a výzbroje medzi hlavnými protagonistami na medzinárodnej scéne, ako aj

---

⁴ UN Treaty Series.

⁵ Ústava Slovenskej republiky, článok 7 ods. 4 a 5.

spoločne pociťovaná obava zo vzájomného zničenia sa prostredníctvom použitia moderných zbraní hromadného ničenia, vrátane jadrových zbraní.

Po zániku bipolárneho sveta (jeho niektoré reziduálne zbytky sa likvidujú ešte aj v súčasnosti) vtedy existujúce obdobie mocenskej rovnováhy vystriedalo súčasné obdobie celkovej destabilizácie medzinárodných vzťahov. Je to obdobie, keď „staré už neplatí a nové ešte neplatí“. Medzinárodné spoločenstvo štátov v zmenených medzinárodných podmienkach dnes len hľadá odpoveď na to, či budúci svet bude jednopolárny alebo multipolárny. Zdá sa, že v súčasnej dobe sa predpokladá len to, že nový svetový poriadok nebude bipolárny. Jedným z pokusov ako formulovať videnie budúceho sveta je úsilie o realizáciu koncepcie nového svetového poriadku (New World Order), formulovanú prezidentom USA G. Bushom 11.9.1990 v prejave v Kongrese USA. V 90. rokoch minulého storočia sa práve rúcal pôvodný bipolárny svet a rodil sa nový systém medzinárodných vzťahov. V súčasnosti sú tak štáty odkázané na „glosovanie“ medzinárodnoprávných noriem zaniknutého bipolárneho sveta, aby prekonalí prechodnú absenciu medzinárodnoprávných noriem zodpovedajúcich požiadavkám a podmienkam 21. storočia.⁶ Tento stav môžeme do určitej miery porovnať s nutnosťou glosovania právnych noriem zaniknutej Rímskej ríše v záujme regulácie spoločenských vzťahov v čase, keď v Európe ešte nebol etablovaný nový feudálny právny systém. Niektoré koncepcie právnych odborníkov z obdobia feudalizmu (Bartolus, Baldus) sa rôznej forme a intenzite využívajú v oblasti interpretácie medzinárodného práva súkromného ešte aj v súčasnosti.

Avšak, vzhľadom na podstatnú zmenu okolností a podmienok v oblasti materiálnych prameňov medzinárodného práva, dnes nie je možné automaticky vyvodzovať nejaké konkrétne závery k obsahu a rozsahu v súčasnosti pripravovaných zmluvných dokumentov o obrannej spolupráci iba na základe „glosovania“ obsahu a rozsahu v minulosti prijatých, a dnes v mnohých prípadoch aj neplatných, medzinárodných zmlúv o pobyte cudzích vojsk na území dnešnej suverénnej Slovenskej republiky.

Na druhej strane, je možné formulovať niektoré všeobecné závery, dotýkajúce sa uvedenej problematiky. Okrem iného preto, že všetky rámcové dohody o obrannej spolupráci spravidla majú niektoré podobné črty, podobný pragmaticky motivovaný obsah. Metóda historicko-právnej analýzy *de lege lata*, ako aj argument *per analogiam/a similibus* umožňujú nám dospieť k niektorým záverom o základných parametroch budúcej právnej úpravy. Jedným z dôležitých prvkov uvedených dohôd je vyňatie príslušníkov cudzích vojsk z trestnej jurisdikcie štátu, na území ktorého sa nachádzajú.

Predmetom historicko-právnej analýzy v tomto príspevku budú bilaterálne zmluvy a dohody, ktoré upravovali otázky dočasnej prítomnosti sovietskych vojsk na území

---

⁶ Túto tézu podporuje napríklad prebiehajúca diskusia o revízii Charty OSN, prijatej v roku 1945, ktorú možno považovať za základný dokument medzinárodného práva bilaterálneho sveta. Podľa autora, predmetom pokusov o postupnú revíziu textu Charty OSN sú obsah a rozsah zásady zvrchovanej rovnosti štátov, zásady nezasahovania do vnútorných vecí štátov, zákazu použitia sily, alebo snaha formulovať nové princípy medzinárodného práva, neznáme v čase existencie bipolárneho sveta, napríklad princíp humanitárnej intervencie, povinnosti *erga omnes* ochraňovať a pod. K podobnému javu došlo po intervencii vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v roku 1968, keď v rámci členských krajín Varšavskej zmluvy došlo po roku 1968 k pokusu politicky a právne sformulovať a zdôvodniť existenciu zásady socialistického internacionalizmu. V zmysle tejto zásady mali ostatné členské štáty Varšavskej zmluvy právo a povinnosť poskytnúť internacionálnu pomoc tomu členskému štátu Varšavskej zmluvy, v ktorom boli vzhľadom na vnútropolitický vývoj ohrozené socialistické základné hodnoty a vymožitelnosti socialistického zriadenia, a to aj bez suverénneho súhlasu dotknutého štátu.

Československa po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy na územie ČSSR dňa 21.8. 1968. Konkrétne ide o:

Zmluvu medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Zväzu sovietskych socialistických republík o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky, podpísanú 16. 10. 1968 v Prahe,

Dohodu medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o poskytovaní vzájomnej právnej pomoci vo veciach spojených s dočasným pobytom sovietskych vojsk na území ČSSR, podpísanú 7. 2. 1969 v Prahe,

Dohodu o spôsobe a podmienkach používania rôznych objektov a služieb poskytovaných československou stranou sovietskym vojskám dočasne sa nachádzajúcim na území Československej socialistickej republiky, podpísanú 11. 2. 1969 v Prahe,

Dohodu medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o odchode sovietskych vojsk z územia ČSSR, podpísanú 26.2.1990 v Moskve

1. ZMLUVA MEDZI VLÁDOU ČESKOSLOVENSKEJ SOCIALISTICKEJ REPUBLIKY A VLÁDOU ZVÄZU SOVIETSKYCH SOCIALISTICKÝCH REPUBLÍK O PODMIENKACH DOČASNÉHO POBYTU SOVIETSKYCH VOJSK NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKEJ SOCIALISTICKEJ REPUBLIKY.⁷

Ako je známe, ani nie dva mesiace po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy na územie Československa, bola 16. októbra 1968 v Prahe podpísaná Zmluva medzi vládou Československej socialistickej republiky (ČSSR) a vládou Zväzu sovietskych socialistických republík (ZSSR) o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky.⁸ V súlade s ustanoveniami článku 15 táto Zmluva nadobudla platnosť 18.10.1968. Po formálnej stránke sa zmluva skladala z preambuly a 15 článkov.

V preambule zmluvy sa uvádzali tri hlavné dôvody, pre ktoré sa vláda ČSSR a vláda ZSSR sa rozhodli uzavrieť zmluvu. Po prvé, obe vlády boli rozhodnuté „usilovať sa o upevnenie priateľstva a spolupráce medzi ČSSR a ZSSR a taktiež medzi všetkými krajinami socialistického spoločenstva a o ochranu vymožeností socializmu, o posilnenie mieru a bezpečnosti v Európe a na celom svete v súlade s vyhlásením Bratislavskej porady z 3. augusta 1968“. Po druhé, obe vlády mali na zreteli „Zmluvu o priateľstve, vzájomnej pomoci a povojnovej spolupráci z 12. decembra 1943, predĺženú Protokolom z 27. novembra 1963“. Po tretie, bolo to „v zhode s dojednaním dosiahnutým v priebehu československo-sovietskych rokovaní v Moskve v dňoch 23. - 26. augusta a 3.- 4. októbra 1968“.

Podľa článku 1 Zmluvy, vláda ZSSR „konajúc so súhlasom vlád Bulharskej ľudovej republiky (BĽR), Maďarskej ľudovej republiky (MĽR), Nemeckej demokratickej republiky (NDR), Poľskej ľudovej republiky (PĽR) a vláda ČSSR sa dohodli na tom, že časť sovietskych vojsk, nachádzajúcich sa v ČSSR, „zostáva dočasne na území ČSSR s cieľom zaistenia

⁷ 11/1969 Zb. VYHLÁŠKA Ministerstva zahraničných vecí z 20. decembra 1968 o Zmluve medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Zväzu sovietskych socialistických republík o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky.

⁸ Za vládu ČSSR podpísal Zmluvu O. Černík, predseda vlády ČSSR, za vládu ZSSR podpísal Zmluvu A. Kosygin, predseda Rady ministrov ZSSR.

bezpečnosti krajín socialistického spoločenstva pred silnejúcimi revanšistickými snahami západonemeckých militaristických síl.“ Bolo tiež dohodnuté, že ostatné vojská ZSSR, ako aj vojská BĽR, MĽR, NDR a PLR budú odsunuté z územia ČSSR po etapách v priebehu dvoch mesiacov po ratifikácii zmluvy. Počet a miesta stálych posádok sovietskych vojsk, dočasne zostávajúcích na území ČSSR, sa mali určiť na základe dohody medzi vládami ČSSR a ZSSR. V článku 1 sa výslovne uvádzalo aj to, že „Sovietske vojská, ktoré sa dočasne nachádzajú na území ČSSR, zostávajú podriadené sovietskemu vojenskému veleniu.“⁹

Otázkou suverenity sa zaoberal článok 2 Zmluvy. Podľa ods. 1 uvedeného článku Zmluvy „Dočasný pobyt sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky nenaruší jej suverenitu. Sovietske vojská sa nemiešajú do vnútorných vecí Československej socialistickej republiky.“ V zmysle ods. 2 tohto článku, „ Sovietske vojská, osoby k nim patriace a členovia rodín týchto osôb, nachádzajúce sa na území Československej socialistickej republiky, budú zachovávať právny poriadok platný v Československej socialistickej republike.“¹⁰

Článok 3 upravoval otázku nákladov spojených s udržiavaním vojsk na území ČSSR. Podľa tohto článku, „Sovietska strana bude znášať náklady spojené s vydržiavaním sovietskych vojsk na území ČSSR.“ Tak isto, „Vláda ČSSR poskytne sovietskym vojskám, osobám k nim patriacim a členom ich rodín po dobu ich dočasného pobytu v ČSSR kasárne a byty vnútri kasární, služobné, skladovacie a iné priestory, letiská so stálymi stavbami a zariadením, prostriedky štátnej spojovacej siete, dopravné prostriedky, elektrickú energiu a iné služby. Polo tiež dohodnuté, že „Vojenské výcvikové priestory, strelnice a cvičiská budú využívať spoločne s Československou ľudovou armádou“, ako aj že „Spôsob a podmienky využívania vyššie uvedených objektov, ako aj komunálnych, obchodných a iných služieb sa určia po dohode zmluvných strán.“

Otázky presunu osôb a dopravných prostriedkov upravoval článok 4 Zmluvy, podľa ktorého „Sovietske vojenské útvary, osoby, ktoré sú príslušníkmi sovietskych vojsk, a členovia ich rodín môžu cestovať do miest, kde sú rozmiestnené sovietske vojská v ČSSR a z ČSSR tak v priamych vlakoch a vozňoch patriacich Sovietskemu zväzu, ako aj s prestupom z vozňov jednej krajiny do vozňov druhej krajiny a taktiež automobilovými alebo leteckými dopravnými prostriedkami.“ Podobne, „Osoby, ktoré sú príslušníkmi sovietskych vojsk, a členovia ich rodín sú oslobodené od kontroly, pokiaľ ide o pasy a víza, pri príchode, pobyte a odchode z ČSSR.“ Bolo tiež dohodnuté, že „Hraničné priechody a spôsob prekračovania československo-sovietskych hraníc a taktiež spôsob kontroly, druhy a formuláre príslušných dokladov sa určia po dohode zmluvných strán.“¹¹

Oslobodenie od cla a colné otázky upravoval článok 5 Zmluvy, podľa ktorého československá strana súhlasila tým, že „cez štátne hranice ČSSR budú bez vyberania cla a bez colnej a pohraničnej prehliadky prechádzať: sovietske vojská a osoby k nim patriace, ktoré cestujú ako príslušníci vojenských útvarov, jednotiek a veliteľstiev; všetok vojenský náklad, vrátane nákladu určeného na obchodné a pobytové zabezpečenie sovietskych vojsk; osoby, ktoré sú príslušníkmi sovietskych vojsk, cestujúce do ČSSR, a z ČSSR jednotlivo alebo spoločne

⁹ Pozri text Článku 1 Zmluvy.

¹⁰ Pozri text Článku 2 Zmluvy.

¹¹ Pozri text Článku 4 Zmluvy.

s členmi rodín a s predmetmi osobnej potreby, a to na základe dokladov oprávňujúcich na prechod štátnej hranice ČSSR, ktoré predložia colným orgánom. Majetok privezený sovietskou stranou do ČSSR, výzbroj a výstroj a bojová technika môžu sa vyviezť do ZSSR bez vyberania cla a poplatkov.¹²

Otázky súvisiace s obchodom a službami pre príslušníkov ozbrojených síl upravoval článok 6 Zmluvy, podľa ktorého „Zabezpečenie príslušníkov sovietskych vojsk, dočasne umiestnených na území ČSSR, a členov rodín osôb, ktoré sú príslušníkmi sovietskych vojsk, pokiaľ ide o obchod a služby, budú uskutočňovať sovietske obchodné podniky.“ „Československá strana bude dodávať týmto sovietskym obchodným podnikom tovar v množstve, dohodnutom medzi príslušnými obchodnými organizáciami ZSSR a ČSSR za štátne maloobchodné ceny, platné v ČSSR a bude poskytovať obchodný rabat obvyklý pri príslušných obchodných podnikoch ČSSR.“ „Zúčtovanie za dodávky sa vykonáva v mene Československej socialistickej republiky. Bolo tiež dohodnuté, že „Československá strana bude podľa kontraktov uzavretých medzi príslušnými československými a sovietskymi organizáciami zahraničného obchodu a za ceny, ktoré platia v obchodných vzťahoch medzi ČSSR a ZSSR, dodávať v dohodnutých množstvách potravinársky a priemyslový tovar vrátane paliva (uhlie, koks, palivové drevo) pre zásobovanie sovietskych vojsk v rámci ich plánu potrieb.“¹³

Poskytovanie súm v československej mene upravoval článok 7 Zmluvy, podľa ktorého „Vláda ČSSR bude poskytovať vláde ZSSR potrebné sumy v československých korunách na výdavky spojené s dočasným pobytom sovietskych vojsk na československom území. Rozsah týchto súm sa určí po dohode medzi príslušnými orgánmi zmluvných strán.“¹⁴

Článok 8 Zmluvy odkazoval podrobnejšiu úpravu zúčtovania za služby a zúčtovania súm v československých korunách na neskôr prijatú dohodu.¹⁵

Otázky jurisdikcie a vyňatia z jurisdikcie podrobnejšie upravoval Článok 9 Zmluvy, podľa ktorého „Otázky jurisdikcie spojené s dočasným pobytom sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky sa upravujú takto: 1. Pri trestných činoch a priestupkoch, ktoré na území ČSSR spáchajú osoby patriace k sovietskym vojskám alebo členovia ich rodín, uplatňuje sa československé právo a pôsobia československé súdy, prokuratúra a iné orgány príslušné pre otázky stíhania trestných činov. Trestné činy, ktoré spáchajú sovietski vojaci, vyšetroje vojenská prokuratúra a prejednávajú ich orgány vojenskej justície ČSSR. 2. Ustanovenia prvého bodu tohto článku sa nevzťahujú: a) na prípady, v ktorých osoby patriace k sovietskym vojskám alebo členovia ich rodín spáchajú trestné činy alebo priestupky iba proti Sovietskemu zväzu, ako aj proti osobám patriacim k sovietskym vojskám alebo členom ich rodín; b) na prípady, v ktorých osoby patriace k sovietskym vojskám spáchajú trestné činy alebo priestupky pri plnení služobných povinností v priestoroch stálych posádok vojenských útvarov. V prípadoch uvedených v bodoch a) a b) sú príslušné sovietske súdy, prokuratúra a iné orgány, ktoré konajú podľa sovietskeho práva. 3. V prípade spáchania trestných činov proti sovietskym vojskám, dočasne sa nachádzajúcim na území ČSSR, ako aj proti osobám patriacim k týmto vojskám, majú vinníci rovnakú zodpovednosť ako za trestné

¹² Pozri text Článku 5 Zmluvy.

¹³ Pozri text Článku 6 Zmluvy.

¹⁴ Pozri text Článku 7 Zmluvy.

¹⁵ Pozri text Článku 8 Zmluvy.

činy, proti ozbrojeným silám ČSSR a proti osobám k nim patriacim. 4. Príslušné československé a sovietske orgány môžu vzájomne žiadať o postúpenie alebo prevzatie jurisdikcie v jednotlivých prípadoch uvedených v odsekoch 1 a 2 tohto článku. Takéto žiadosti sa budú posudzovať blahovoľne. 5. Príslušné československé a sovietske orgány si budú vzájomne poskytovať právnu a všetku inú pomoc pri stíhaní trestných činov uvedených v bodoch 1, 2 a 3 tohto článku.¹⁶

Otázka právnej úpravy náhrady škôd spôsobených československej strane bola upravená v Článku 10 Zmluvy. Podľa tohto článku „1. Vláda ZSSR súhlasí s tým, že nahradí vláde ČSSR hmotné škody, ktoré môžu byť československému štátu spôsobené činmi alebo opomenutím sovietskych jednotiek alebo osôb k nim patriacich, ako aj škody, ktoré môžu spôsobiť sovietske jednotky alebo osoby k nim patriace pri plnení služobných povinností československým občanom, inštitúciám alebo občanom tretích štátov nachádzajúcim sa na území ČSSR - v oboch prípadoch vo výške určenej (na základe uplatnených nárokov a pri rešpektovaní československého práva) splnomocnencami pre veci dočasného pobytu sovietskych vojsk v ČSSR, ktorí sú vymenúvaní podľa článku 13 tejto Zmluvy. Spory, ktoré môžu vzniknúť zo záväzkov sovietskych jednotiek, sa prejednávajú podľa rovnakých zásad.“ „2. Vláda ZSSR súhlasí taktiež s tým, že nahradí vláde ČSSR škody, ktoré môžu byť spôsobené československým inštitúciám a občanom, ako aj občanom tretích štátov nachádzajúcim sa na území ČSSR činmi alebo opomenutím osôb patriacich k sovietskym vojskám, ktorých sa nedopustia pri plnení služobných povinností, ako aj činmi alebo opomenutím členov rodín osôb patriacich k sovietskym vojskám - v oboch prípadoch vo výške určenej príslušným československým súdom na základe nárokov uplatnených proti osobám, ktoré spôsobili škodu.“¹⁷

Otázka náhrady škôd spôsobených sovietskej strane bola upravená v Článku 11 Zmluvy, v zmysle ktorého, „Vláda ČSSR súhlasí s tým, že nahradí vláde ZSSR škody, ktoré môžu byť spôsobené na majetku sovietskych vojenských jednotiek, dočasne sa nachádzajúcich na území ČSSR, a osobám patriacim k sovietskym vojskám činmi alebo opomenutím československých štátnych inštitúcií - vo výške určenej splnomocnencami pre veci dočasného pobytu sovietskych vojsk v ČSSR na základe uplatnených nárokov a pri rešpektovaní československého práva. Spory, ktoré môžu vzniknúť zo záväzkov československých štátnych inštitúcií voči sovietskym vojenským jednotkám, sa prejednávajú podľa rovnakých zásad.“ Bolo tak isto dohodnuté, že „Vláda ČSSR súhlasí taktiež s tým, že nahradí vláde ZSSR škody, ktoré môžu vzniknúť sovietskym vojenským jednotkám dočasne sa nachádzajúcim na území ČSSR, osobám patriacim k sovietskym vojskám, ako aj členom rodín týchto osôb činmi alebo opomenutím československých občanov - vo výške určenej československým súdom na základe nárokov uplatnených proti osobám, ktoré spôsobili škodu.“¹⁸

Článok 12 Zmluvy ustanovoval, že „Škody predvídané v článku 10 a 11 nahradia strany do troch mesiacov odo dňa, keď splnomocnenci pre veci dočasného pobytu sovietskych vojsk v Československej socialistickej republike rozhodnú alebo keď rozhodnutie súdu sa stane právoplatným.“ Tak isto, že „Sumy, ktoré majú dostať poškodené osoby, jednotky a inštitúcie,

¹⁶ Pozri text Článku 9 Zmluvy.

¹⁷ Pozri text Článku 10 Zmluvy.

¹⁸ Pozri text Článku 11 Zmluvy.

vyplatia príslušné orgány strán, a to v prípadoch uvedených v článku 10 - československé orgány v článku 11 - sovietske orgány."¹⁹

Podľa článku 13 Zmluvy, „Vláda ČSSR a vláda ZSSR vymenúvajú svojich splnomocnencov pre veci dočasného pobytu sovietskych vojsk v ČSSR s cieľom náležitého riešenia bežných otázok spojených s dočasným pobytom sovietskych vojsk v ČSSR.“²⁰

Článok 14 Zmluvy obsahoval interpretáciu dôležitých pojmov používaných v zmluve. Podľa tohto článku je 1. „osobou patriacou k sovietskym vojskám“: a) príslušník Sovietskej armády, b) civilná osoba, ktorá je sovietskym občanom a pracuje v útvaroch sovietskych vojsk dočasne sa nachádzajúcich na území Československej socialistickej republiky; 2. "členmi rodín osôb patriacich k sovietskym vojskám": a) manželky, b) deti, pokiaľ neuzavreli manželstvo, c) blízki príbuzní, pokiaľ sú odkázaní na výživu týchto osôb; 3. "miestom stálych posádok" je územie vyhradené k dispozícii sovietskym vojskám vládou ČSSR alebo miestnymi orgánmi štátnej moci vrátane miest, kde sú rozmiestnené sovietske vojská."²¹

Článok 15 Zmluvy obsahoval záverečné ustanovenia. Ustanovoval, že Zmluva „nadobudne platnosť po ratifikácii oboma stranami a zostane v platnosti, pokiaľ sa sovietske vojská dočasne budú nachádzať na území Československej socialistickej republiky. Tak isto, že „Zmluva môže byť zmenená po dohode zmluvných strán“. Text Zmluvy bol vypracovaný v dvoch pôvodných vyhotoveniach, každé v českom a ruskom jazyku, pričom obe znenia mali rovnakú platnosť.“²²

2. DOHODA MEDZI VLÁDOU ČSSR A VLÁDOU ZSSR O POSKYTOVANÍ VZÁJOMNEJ PRÁVNEJ POMOCI VO VECIACH SPOJENÝCH S DOČASNÝM POBYTOM SOVIETSKYCH VOJSK NA ÚZEMÍ ČSSR²³

V súlade s vyššie uvedenou zmluvou bola 7. 2. 1969 v Prahe podpísaná Dohoda medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o poskytovaní vzájomnej právnej pomoci vo veciach spojených s dočasným pobytom sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky. Dohoda nadobudla platnosť dňom podpisu.

Po formálnej stránke sa Dohoda skladá z krátkej preambuly a z 29 článkov zoradených v 5 oddieloch.

Oddiel I (Všeobecné zásady) v článkoch 1 až 8 upravoval všeobecné zásady spolupráce v právnej oblasti. V zmysle článku 1 „Príslušné orgány zmluvných strán si navzájom poskytujú právnu pomoc v trestných, občianskoprávných a správnych veciach spojených s dočasným pobytom sovietskych vojsk na území ČSSR“. Právna pomoc sa mala poskytovať „uskutočňovaním jednotlivých procesných úkonov, najmä znaleckých posudkov, výsluchov obvinených, svedkov, znalcov a iných osôb, odňatím vecí, ohliadkou miesta činu a predmetu trestného činu, ako aj odovzdávaním vecných dôkazov a písomností, doručovaním písomností,

¹⁹ Pozri text Článku 12 Zmluvy.

²⁰ Pozri text Článku 13 Zmluvy.

²¹ Pozri text Článku 14 Zmluvy.

²² Pozri text Článku 15 Zmluvy.

²³ 20/1969 Zb. VYHLÁŠKA ministra zahraničných vecí z 22. februára 1969 o Dohode medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Zväzu sovietskych socialistických republík o poskytovaní vzájomnej právnej pomoci vo veciach spojených s dočasným pobytom sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky.

zabezpečovaním účasti obvinených, svedkov a iných osôb pri úkonoch a pod. V rámci právnej pomoci budú sa taktiež príslušným československým orgánom poskytovať údaje charakterizujúce osoby patriace k sovietskym vojskám a členom ich rodín, ktoré sú trestne stíhané vo veciach spadajúcich do československej jurisdikcie.“ V uvedenom článku boli vymedzené aj príslušné orgány pre poskytovanie právnej pomoci (z československej strany - prokuratúry, súdy, vyšetrovacie a vyhľadávacie orgány Zboru národnej bezpečnosti oprávnené na prípravné trestné konanie, národné výbory a iné orgány povolané na objasňovanie a na prejednávanie priestupkov; zo sovietskej strany - orgány vojenskej prokuratúry, vojenské súdy, predstavitelia velenia sovietskych vojsk v Prahe a Bratislave a vojenský veliteľia posádok sovietskych vojsk.“²⁴ Článok 2 ustanovoval, že „Pri poskytovaní právnej pomoci sa dožiadaný orgán spravuje právnym poriadkom svojho štátu.“²⁵ Článok 3 okrem iného ustanovil, že „Pri poskytovaní právnej pomoci sa príslušné československé a sovietske orgány uvedené v článku 1 ods. 3 tejto Dohody stýkajú navzájom bezprostredne“, Ako aj že „V prípadoch, ktoré nepripúšťajú odklad, obracajú sa príslušné československé orgány na najbližšieho vojenského veliteľa posádky alebo na predstaviteľov velenia sovietskych vojsk v Prahe alebo v Bratislave.“²⁶ Článok 4 podrobnejšie upravoval postup pri dožiadaní o právnu pomoc.²⁷ Článok 5 ustanovoval, že „Právnu pomoc si zmluvné strany poskytujú bezplatne. Trovy spojené s uskutočnením dožiadania o právnu pomoc znáša strana, ktorá dožiadanie uskutočňuje.“²⁸ Používanie českého alebo slovenského československými orgánmi a ruského jazyka sovietskymi orgánmi pri poskytovaní právnej pomoci upravoval článok 6.²⁹ Článok 7 ustanovil, že „Pri prejednávaní svojich vecí pred súdmi, na prokuratúrach, pred orgánmi vyšetrovania a vyhľadávania Zboru národnej bezpečnosti alebo pred inými československými orgánmi majú osoby patriace k sovietskym vojskám a členovia ich rodín vo všetkých štádiách konania, ako aj pri výkone trestu tie isté práva a povinnosti ako občania ČSSR. To isté platí pri prejednávaní priestupkov.“³⁰ Článok 8 upravoval postup pri žiadostiach o postúpenie alebo prevzatie jurisdikcie podľa článku 9 ods. 4 Zmluvy o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky zo 16. októbra 1968. Okrem iného, tento článok zakotvil princíp blahovoľného postupu, vrátane v prípadoch, keď osoba patriaca k sovietskym vojskám „spácha niekoľko trestných činov, z ktorých niektoré spadajú do jurisdikcie príslušných sovietskych orgánov a ďalší do jurisdikcie príslušných československých orgánov.“ Obsahoval tiež záväzok, že „Vo všetkých prípadoch si strany navzájom všetkými prostriedkami poskytujú právnu pomoc na všestranné a úplné objasnenie okolností všetkých trestných činov spáchaných obvineným.“³¹

Oddiel II (Právna pomoc v trestných veciach) v článkoch 9 – 22 upravoval podrobnosti právnej pomoci v trestných veciach. Boli upravené otázky napríklad vzájomného oznamovania trestných činov a priestupkov (Článok 9), oznamovania výsledkov vyšetrovania a rozhodnutí, informácií, zasielania odpisov žalôb (Článok 10), pomoci československých orgánov „pri stíhaní trestnej činnosti osôb patriacich k sovietskym vojskám alebo členov ich rodín v prípadoch

---

²⁴ Pozri text Článku 1 Dohody.

²⁵ Pozri text Článku 2 Dohody.

²⁶ Pozri text Článku 3 Dohody.

²⁷ Pozri text Článku 4 Dohody.

²⁸ Pozri text Článku 5 Dohody.

²⁹ Pozri text Článku 6 Dohody.

³⁰ Pozri text Článku 7 Dohody.

³¹ Pozri text Článku 8 Dohody.

patriacich do sovietskej jurisdikcie" (Článok 11)".³² Článok 12 upravoval uskutočňovanie procesných úkonov na dožiadanie orgánov druhej zmluvnej strany.³³ Článok 13 sa týkal postupu pri zadržaní alebo väzbe „osôb patriacich k sovietskym vojskám alebo členov ich rodín vo veciach spadajúcich do československej jurisdikcie".³⁴ Článok 14 obsahoval záväzok, že „Príslušné československé orgány bez meškania upovedomia najbližšieho vojenského prokurátora sovietskych vojsk a vojenského veliteľa posádky alebo predstaviteľov velenia sovietskych vojsk v Prahe alebo Bratislave o zadržaní alebo vzatí do väzby osoby patriacej k sovietskym vojskám alebo člena rodiny osoby patriacej k sovietskym vojskám."³⁵ Článok 15 ustanovil okrem iného pravidlo, že „Príslušné československé orgány predvolávajú na výsluch osoby patriace k sovietskym vojskám prostredníctvom príslušných sovietskych orgánov."³⁶ Článok 16 upravoval postup príslušných sovietskych orgánov, ak sa „dozvedia, že občan Československej socialistickej republiky alebo tretieho štátu spáchal trestný čin proti sovietskym vojskám, proti osobám k nim patriacim alebo proti členom ich rodín".³⁷ Článok 17 ustanovil, okrem iného, že „V priebehu prípravného a súdneho trestného konania pred príslušnými československými orgánmi vo veciach týkajúcich sa osôb patriacich k sovietskym vojskám a členov ich rodín môže vojenský prokurátor sovietskych vojsk alebo jeho zástupca so súhlasom príslušného československého orgánu byť prítomný pri uskutočňovaní jednotlivých procesných úkonov, navštevovať osobu vo väzbe a v nevyhnutných prípadoch taktiež nazeráť do spisov týkajúcich sa veci."³⁸ Článok 18 upravil pôsobnosť československých súdov „Vo veciach trestných činov patriacich do československej jurisdikcie spáchaných osobami patriacimi k sovietskym vojskám alebo členmi ich rodín na území ČSSR".³⁹ Článok 19 ustanovoval, že „Pri použití ustanovení zákonov Československej socialistickej republiky o verejnosti súdneho prejednávania sa bude prihliadať na záujmy bezpečnosti sovietskych vojsk." Článok 20 ustanovoval, že „V trestnom konaní proti osobám patriacim k sovietskym vojskám alebo členom ich rodín vo veciach, ktoré patria do československej jurisdikcie, obvinený môže požiadať o ustanovenie obhajcu priamo alebo prostredníctvom príslušných sovietskych orgánov." Článok 21 ustanovil, že „Výkon rozsudku československého súdu v trestných veciach osôb patriacich k sovietskym vojskám a členov ich rodín uskutočňujú príslušné československé orgány."⁴⁰ Článok 22 ustanovil, že „ Ak príslušný československý orgán odovzdá v súlade s československými zákonmi trestnú vec týkajúcu sa príslušníka sovietskych vojsk na disciplinárne vybavenie, je príslušný sovietsky veliteľ oprávnený uložiť disciplinárny trest, o čom upovedomí príslušný československý orgán."⁴¹

Oddiel III (Prejednávanie priestupkov) upravil v článkoch 23 – 24 oznamovaciu povinnosť príslušných československých orgánov sovietskym orgánom ako aj výklad pojmov „priestupky" a „správne veci".

Oddiel IV (Právna pomoc v občianskoprávných veciach) upravil v článkoch 25 – 27 niektoré otázky nárokov na náhradu škody „podľa článku 10 ods. 2 Zmluvy o podmienkach

³² Pozri text článkov 9 – 11 Dohody.

³³ Pozri text Článku 12 Dohody.

³⁴ Pozri text Článku 13 Dohody.

³⁵ Pozri text Článku 14 Dohody.

³⁶ Pozri text Článku 15 Dohody.

³⁷ Pozri text Článku 16 Dohody.

³⁸ Pozri text Článku 17 Dohody.

³⁹ Pozri text Článku 18 Dohody.

⁴⁰ Pozri text Článku 21 Dohody.

⁴¹ Pozri text Článku 22 Dohody.

dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky zo 16. októbra 1968, uplatnené proti osobám patriacim k sovietskym vojskám alebo členom ich rodín“, v zmysle článku 25 ich prejednávajú miestne príslušné československé súdy. Podľa článku 26 „Pri súdnom prejednaní nárokov na náhradu škody proti osobám patriacim k sovietskym vojskám a členom ich rodín môže velenie sovietskych vojsk vymenovať zástupcu oprávneného konať pred súdom na základe písomného plnomocenstva.“ Článok 27 okrem iného ustanovil, že „Osoby patriace k sovietskym vojskám a členovia ich rodín - účastníci občianskoprávneho konania sú oslobodení od zloženia zábezpeky na trovy súdneho konania“ a sú „taktiež oslobodené od poplatkov, preddavkov a iných trov za tých istých podmienok a v tom istom rozsahu ako občania ČSSR.“⁴²

Oddiel V (Záverečné ustanovenia) v článkoch 28 – 29 obsahoval údaj o nadobudnutí platnosti dohody dňom podpisu, ako aj to, že „Dohoda sa vzťahuje na veci, ktoré vznikli po 18. októbri 1968.“⁴³ Podľa článku 29, „Dohoda zostáva v platnosti, pokiaľ bude platiť Zmluva medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky podpísaná v Prahe 16. októbra 1968 a môže byť zmenená na základe vzájomného súhlasu zmluvných strán.“⁴⁴

3. DOHODA O SPÔSOBE A PODMIENKACH POUŽÍVANIA RÔZNYCH OBJEKTOV A SLUŽIEB POSKYTOVANÝCH ČESKOSLOVENSKOU STRANOU SOVIETSKYM VOJSKÁM DOČASNE SA NACHÁDZAJÚCIM NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKÉJ SOCIALISTICKEJ REPUBLIKY⁴⁵

V súlade s vyššie uvedenou zmluvou bola 11. 2. 1969 tak isto v Prahe podpísaná aj Dohoda o spôsobe a podmienkach používania rôznych objektov a služieb poskytovaných československou stranou sovietskym vojskám dočasne sa nachádzajúcim na území Československej socialistickej republiky. V súlade s článkom XII, Dohoda nadobudla platnosť dňom podpisu.

Po formálnej stránke sa dohoda skladala z krátkej preambule a 12 operatívnych článkov, v ktorých sa podrobnejšie upravovali spôsob a podmienky používania jednotlivých druhov objektov a služieb, ktoré mala poskytovať československá strana. Obsah jednotlivých článkov možno stručne charakterizovať nasledovne:

Článok I sa týkal úhrady za poskytnutie objektov ako sú „kasárne, byty vnútri kasární, služobné a skladovacie priestory, letiská a iné stavby s trvalým zariadením, ktoré sú národným majetkom ČSSR v súlade s platnými československými právnymi predpismi, ako aj otázky údržby a prevádzky inžinierskych sietí a zariadení v objektoch. Upravoval tiež možnosť zabezpečovania spoločnej bojovej prípravy vo vojenských výcvikových priestoroch československej ľudovej armády. V zmysle ods. 5 článku I, veliteľstvo sovietskych vojsk nemalo platiť úhradu za používanie polygónov, strelníc a cvičísk používaných spoločne s Československou ľudovou armádou. Tak isto, veliteľstvo sovietskych vojsk mohlo „po dohode

⁴² Pozri text článkov 25 - 27 Dohody.

⁴³ Pozri text Článku 28 Dohody.

⁴⁴ Pozri text Článku 29 Dohody.

⁴⁵ 19/1969 Zb. VYHLÁŠKA ministra zahraničných vecí z 22. februára 1969 o Dohode o spôsobe a podmienkach používania rôznych objektov a služieb poskytovaných československou stranou sovietskym vojskám dočasne sa nachádzajúcim na území Československej socialistickej republiky.

s príslušnými orgánmi Československej ľudovej armády budovať na svoj náklad rôzne zariadenia na polygónoch, strelniciach a cvičiskách používaných spoločne s Československou ľudovou armádou. Československá ľudová armáda používa tieto zariadenia bezplatne.“⁴⁶

Článok II obsahoval záväzok československej strany zabezpečiť za úhradu „pre sovietske vojská, osoby k nim patriace a členov ich rodín vodu, plyn, paru, vykurovanie, pranie bielizne a kúpanie, opravy výstrojového materiálu, chemické čistenie a iné komunálne služby na základe požiadaviek veliteľstva sovietskych vojsk v dohodnutých objemoch a na základe zmlúv uzavieraných veliteľstvom sovietskych vojsk s príslušnými československými orgánmi a organizáciami.“⁴⁷

Článok III sa týkal dodávok za odplatu v prevoditeľných rubľoch „priemyslového tovaru (vrátane uhlia, koksu, dreva, naftových výrobkov), elektrickej energie a potravinárskeho tovaru (vrátane zemiakov, zeleniny, výrobkov podliehajúcich skaze) pre plánovité zásobovanie sovietskych vojsk. Priame nákupy jednotlivých druhov tovaru v československej maloobchodnej sieti sa mali sovietske vojenské útvary uskutočňovať za československé maloobchodné ceny a spôsobom platným pre príslušné československé organizácie.“⁴⁸

Článok IV upravoval podrobnosti dodávok „priemyslového a potravinárskeho tovaru sovietskym obchodným podnikom na základe požiadaviek obchodného zastupiteľstva ZSSR v ČSSR. Podmienky dodávok a spôsob vyúčtovania dodávaného tovaru sa mali určiť „na základe zmlúv medzi zástupcami veliteľstva sovietskych vojsk a príslušnými československými orgánmi a organizáciami.“⁴⁹

Článok V sa týkal podmienok prepravy, vrátane úhrad, pre sovietske vojská na základe Protokolu o vojenských prepravách po železniciach, vodných tokoch, leteckých linkách a cestách ČSSR pre sovietske vojská dočasne sa nachádzajúce na území ČSSR vrátane spôsobu prepráv cez hranice ČSSR z 11. februára 1969.⁵⁰

Článok VI upravoval otázku platieb za prenájom „medzinárodných a medzimestských telekomunikačných kanálov poskytovaných sovietskym vojskám československou stranou“, ktorá sa mala uskutočňovať v prevoditeľných rubľoch. Úhrada za poskytovanie „miestnych telefónnych účastníckych staníc a miestnych spojovacích vedení“ sa mala uskutočňovať v československých korunách. Otázku úhrady za používanie „medzinárodných, medzimestských a miestnych telekomunikačných prostriedkov“ sovietskymi vojskami mala určiť „príslušná dohoda medzi zmluvnými stranami“.⁵¹

Článok VII sa týkal výstavby „dočasných objektov pre sovietske vojská na území kasární“, ktorá sa mala uskutočňovať „na náklady sovietskej strany v súlade s platnými československými právnymi predpismi a po dohode medzi Ministerstvom národnej obrany Československej socialistickej republiky a veliteľstvom sovietskych vojsk.“ Československá strana mala podľa možnosti „zabezpečiť výstavbu a opravy objektov pre sovietske vojská prostredníctvom príslušných československých organizácií. Dočasné objekty mali byť napojené

⁴⁶ Pozri text Článku I Dohody.

⁴⁷ Pozri text Článku II Dohody.

⁴⁸ Pozri text Článku III Dohody.

⁴⁹ Pozri text Článku IV Dohody.

⁵⁰ Pozri text Článku V Dohody.

⁵¹ Pozri text Článku VI Dohody.

„na vodovodnú, elektrickú, kanalizačnú, tepelnú a plynovú sieť spravovanú príslušnými československými organizáciami.“ Príslušné československé orgány a organizácie mali vyčleniť „na základe jednotlivých dohodnutých požiadaviek nevyhnutný stavebný materiál a zariadenia na výstavbu a opravy uskutočňované sovietskymi vojskami.“⁵²

Článok VIII Dohody ustanovoval, že „Vláda ZSSR uhradza vládě ČSSR v prevoditel'ných rubľoch sumy, ktoré dostane v československých korunách na vydržiavanie sovietskych vojsk v súlade s článkom 7 Zmluvy o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území ČSSR zo 16. októbra 1968.“⁵³

V článku IX sa ustanovovalo, že „Pri prevzatí objektov, ktoré boli vystavané alebo získané na náklad sovietskej strany, uhradí československá strana sovietskej strane náklady v dohodnutých sumách, vychádzajúcich z rozpočtových nákladov na tieto objekty, znížených o rozsah ich amortizácie podľa platných československých noriem.“⁵⁴

Článok X ustanovoval, že „Na československých občanov, ktorí pracujú v sovietskych útvaroch a zariadeniach dočasne sa nachádzajúcich na území Československej socialistickej republiky, sa vzťahujú platné československé pracovnoprávne a mzdové predpisy.“⁵⁵

Článok XI nadväzoval na ustanovenia článkov 10 a 11 Zmluvy medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území ČSSR zo 16. októbra 1968 a týkal sa vypracovania „smernice na prerokúvanie otázok spojených s náhradou škôd vrátane spôsobu účasti československých štátnych poisťovní pri určovaní a uhrádzaní škôd, ako aj spôsobu úhrady nákladov v mene štátov, ktoré nie sú účastníkmi Dohody o zúčtovaní neobchodných platieb z 8. februára 1963.“⁵⁶

Článok XII mal povahu záverečného ustanovenia. Ustanovoval, že „Dohoda nadobudne platnosť dňom podpisu a zostane v platnosti, pokiaľ bude platiť Zmluva medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území ČSSR zo 16. októbra 1968. Dohoda mohla byť „zmenená na základe vzájomného súhlasu zmluvných strán.“ Dohoda bola vyhotovená „vo dvoch pôvodných vyhotoveniach, každé v českom a ruskom jazyku, pričom obidve znenia majú rovnakú platnosť.“⁵⁷

4. DOHODA MEDZI VLÁDOU ČSSR A VLÁDOU ZSSR O ODCHODE SOVIETSKYCH VOJSK Z ÚZEMIA ČSSR ⁵⁸

Dohoda medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o odchode sovietskych vojsk z územia Československej socialistickej republiky bola podpísaná 26.2.1990 v Moskve. Dohoda nadobudla platnosť na základe svojho článku 7 dňom podpisu.

Po formálnej stránke sa dohoda skladala z preambuly a 7 operatívnych článkov.

⁵² Pozri text Článku VII Dohody.

⁵³ Pozri text Článku VIII Dohody.

⁵⁴ Článok IX Dohody.

⁵⁵ Článok X Dohody.

⁵⁶ Pozri text Článku XI Dohody.

⁵⁷ Článok XII Dohody.

⁵⁸ 71/1990 Zb. OZNÁMENIE Federálneho ministerstva zahraničných vecí o podpise Dohody medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o odchode sovietskych vojsk z územia ČSSR.

V preambule dohody sa uvádzajú ako dôvody uzavretia „vyhlásenie československej vlády z 3. decembra 1989 a vyhlásenie sovietskej vlády zo 4. decembra 1989, včítane ich právnych aspektov“, snaha „o rozvoj tradičného priateľstva a spolupráce medzi ČSSR a ZSSR pri dôslednom dodržiavaní zásad medzinárodného práva zakotvených v Charte OSN, včítane zásad rešpektovania suverenity a nevmiešavania sa do vnútorných záležitostí,“ potvrdenie pevného odhodlania „všestranne napomáhať upevňovaniu mieru, stability a bezpečnosti v Európe a na celom svete“, ako aj vyjadrenie vôle „dodržiavať záväzky vyplývajúce z Varšavskej zmluvy o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci zo 14. mája 1955“.⁵⁹

Článok 1 okrem iného ustanovoval, že „Úplný odchod sovietskych vojsk z územia ČSSR sa uskutoční po etapách, pričom prvá etapa bude ukončená do 31. mája 1990, druhá etapa do 31. decembra 1990 a tretia etapa do 30. júna 1991.“⁶⁰

Článok 2 obsahoval záväzok, že „Vláda ČSSR poskytne sovietskej strane pri odchode sovietskych vojsk z územia ČSSR nevyhnutnú súčinnosť“.⁶¹

Článok 3 ustanovoval, že v období do úplného odchodu sovietskych vojsk z územia ČSSR sa na tieto vojská „bude aplikovať režim fakticky existujúci v čase dojednaní tejto Dohody, včítane majetkových, finančných a iných otázok, s prihliadnutím na prípadné zmeny v podmienkach vzájomného zúčtovacieho a platobného styku“.⁶²

Článok 4 obsahoval záväzok, že „Strany vymenujú splnomocnencov pre záležitosti odchodu sovietskych vojsk, ktorí budú riešiť praktické otázky vyplývajúce z vykonávania príslušných ustanovení tejto Dohody“.⁶³

Podľa článku 5, „Majetkové a finančné otázky vznikajúce v súvislosti s odchodom sovietskych vojsk budú posudzovať splnomocnenci pre záležitosti odchodu sovietskych vojsk a budú vyriešené dohodami medzi príslušnými ministerstvami ČSSR a ZSSR.“⁶⁴

V zmysle článku 6, „Majetkové a finančné otázky súvisiace so sovietskymi vojskami v ČSSR, ktoré sa neupravia do doby ich úplného odchodu, budú vyriešené osobitnou dohodou strán, ktorá bude dojednaná najneskôr do dvoch rokov odo dňa nadobudnutia platnosti tejto Dohody“.⁶⁵

Článok 7 mal povahu záverečného ustanovenia, v ktorom sa konštatuje, že dohoda „nadobudne platnosť dňom podpisu“, ako aj to, že dohoda bola vyhotovená „vo dvoch vyhotoveniach, každé v českom a ruskom jazyku, pričom obe znenia majú rovnakú platnosť“.⁶⁶

---

⁵⁹ Pozri text preambuly Dohody.

⁶⁰ Článok 1 dohody.

⁶¹ Článok 2 Dohody.

⁶² Článok 3 Dohody.

⁶³ Článok 4 Dohody.

⁶⁴ Článok 5 Dohody.

⁶⁵ Článok 6 Dohody.

⁶⁶ Článok 7 Dohody.

ZÁVERY

USA a Slovenská republika rokujú o dohode o obrannej spolupráci, rokovania sú súčasnosti v štádiu prípravy textu dohody na expertnej úrovni. Text pripravovaného zmluvného nie je zatiaľ prístupný verejnosti.

Využitím metódy historickoprávnej analýzy a argumentu právnej interpretácie *per analogiam/a simili* je možné formulovať všeobecný záver, že budúca dohoda, pokiaľ príde k jej vstupu do platnosti, môže obsahovať niektoré prvky spoločné s obsahom dohody z roku 1968 o dočasnom pobyte sovietskych vojsk na území ČSSR a súvisiacich dokumentov.

Hlavný rozdiel medzi v súčasnosti pripravovanou dohodou a analyzovanými historickoprávnymi dokumentmi je v tom, že dohoda o dočasnom pobyte sovietskych vojsk na území ČSSR a súvisiace dokumenty boli fakticky nanútená československému štátu pod hrozbou sily. Ustanovenie článku 2 vyššie analyzovanej zmluvy o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území ČSSR, v ktorom sa konštatovalo, že dočasný pobyt sovietskych vojsk na území ČSSR nenaruší jej suverenitu, ako aj že sovietske vojská sa nemiešajú do vnútorných vecí ČSSR, malo len formálny význam. V súčasnosti pripravovaná dohoda o obrannej spolupráci s USA, pokiaľ ju strany prijmú, bude výrazom dobrovoľného prejavu suverenity dvoch zvrchovaných štátov.

Z čisto formálneho hľadiska, nie je vylúčené, že v niektorých otázkach obrannej spolupráce, budú ustanovenia pripravovanej dohody podobné s ustanoveniami vyššie analyzovaných dokumentov. Budú však prijaté na základe dobrovoľného vyjadrenia a súhlasu Slovenskej republiky najprv ako suverénneho samostatného štátu a potom ako členskej krajiny NATO, spolupracujúcej s USA a ostatnými členskými štátmi NATO v otázkach obrannej spolupráce.

Slovenská republika si 29. marca 2019 pripomenula 15. výročie vstupu do Aliancie. Česká republika si tento rok pripomenula už 20. výročie a je tomu venovaná aj náležitá pozornosť zo strany rôznych českých inštitúcií.⁶⁷ V prípade medzinárodných zmlúv bezpečnostnej a vojenskej povahy, ktorým sa venuje tento príspevok je kľúčovým článok 7 Ústavy a jeho odseky 3 a 4. Ústavný zákon č. 90/2001 Z. z. priniesol nové znenie čl. 7 Ústavy Slovenskej republiky a upravil v odsekoch 2 až 5 postavenie medzinárodných zmlúv v ústavnom systéme Slovenskej republiky. Podľa čl. 7 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky sa môže Slovenská republika s cieľom zachovať mier, bezpečnosť a demokratický poriadok za podmienok ustanovených medzinárodnou zmluvou zaradiť do organizácie vzájomnej kolektívnej bezpečnosti. Z uvedeného vyplýva, že vyššie uvedené ustanovenie Ústavy Slovenskej republiky vytvorilo ústavný základ pre vstup Slovenskej republiky do Severoatlantickej aliancie aj keď podľa nášho názoru je toto ustanovenie vo vzťahu k NATO nepresné, keďže hovorí o organizácii kolektívnej bezpečnosti, ktorou je OSN a nie NATO. NATO je regionálnou organizáciou kolektívnej sebaobranu. Po skončení prístupových rozhovorov bol 26. marca 2003 v sídle NATO v Bruseli podpísaný všetkými členskými krajinami NATO Protokol o pristúpení Slovenskej republiky k Severoatlantickej zmluve (ďalej len „prístupový protokol“). Týmto aktom sa začal proces právneho prístupu Slovenskej republiky k Severoatlantickej zmluve. Prístupový protokol nadobudol platnosť, keď každá zmluvná strana Severoatlantickej zmluvy oznámila vláde Spojených štátov amerických, že ho ratifikovala. Následne generálny tajomník NATO z poverenia všetkých týchto zmluvných strán oznámil vláde Slovenskej republiky pozvanie na prístup k citovanej zmluve. V súlade s článkom 10 tejto zmluvy sa Slovenská republika stala zmluvnou stranou Severoatlantickej zmluvy odo dňa uloženia jej

⁶⁷ Pozri napr. www.vhu.cz (navštívené 2.4.2019).

listiny o pristúpení u depozitára zmluvy, vlády Spojených štátov amerických, t. j. 29. marca 2004.

Časový plán plnenia reforiem v nadväznosti na V. kapitolu Akčného plánu členstva - Právne otázky - obsahoval záväzok Slovenskej republiky do 6 mesiacov od vstupu do NATO pristúpiť k Severoatlantickej zmluve, ako aj k ďalšiemu aliančnému právnomu acquis, ktoré zahŕňa tieto zmluvy:

1. Zmluva medzi štátmi, ktoré sú zmluvnými stranami Severoatlantickej zmluvy, vzťahujúca sa na status ich ozbrojených síl,
2. Protokol o statuse medzinárodných vojenských veliteľstiev zriadených podľa Severoatlantickej zmluvy,
3. Dohoda o statuse Organizácie Severoatlantickej zmluvy, predstaviteľov štátov a medzinárodného personálu,
4. Dohoda o statuse misií a predstaviteľov tretích štátov pri Organizácii Severoatlantickej zmluvy,
5. Dohoda medzi stranami Severoatlantickej zmluvy o bezpečnosti informácií,
6. Dohoda o vzájomnom zabezpečení utajenia vynálezov týkajúcich sa obrany, na ktoré bola podaná žiadosť o udelenie patentu,
7. Dohoda NATO o poskytovaní technických informácií pre obranné účely,
8. Dohoda medzi stranami Severoatlantickej zmluvy o spolupráci v oblasti atómových Informácií.

Citované zmluvy predstavujú základný právny rámec spolupráce členských štátov NATO a obsahujú záväzky uznávané medzinárodným spoločenstvom, ktorých plnenie je vynútiteľné aj z hľadiska medzinárodného práva verejného.⁶⁸

Postavenie príslušníkov ozbrojených síl členských štátov NATO na území Slovenskej republiky, ktoré je porovnateľné s postavením príslušníkov ozbrojených síl ZSSR v zmysle vyššie uvedených zmlúv je predmetom úpravy **Zmluvy medzi štátmi, ktoré sú zmluvnými stranami Severoatlantickej zmluvy, vzťahujúca sa na status ich ozbrojených síl (ďalej len „zmluva NATO SOFA“)**, ku ktorej Slovenská republika pristúpila ako členský štát NATO. Ide o multilaterálnu medzinárodnú zmluvu, ktorá upravuje právne postavenie ozbrojených síl jedného členského štátu NATO nachádzajúcich sa na území druhého členského štátu NATO s jeho súhlasom.

Zmluva NATO SOFA obsahuje ustanovenia týkajúce sa právneho postavenia ozbrojených síl, a to administratívne ustanovenia (prekračovanie štátnych hraníc, uznávanie vodičských preukazov, registráciu služobných vozidiel, nosenie vojenskej rovnošaty, držanie a nosenie zbrane), trestno-právne a disciplinárne ustanovenia (pravidlá pre výkon trestnej právomoci, výlučná a súbežná právomoc, práva obžalovaného, výkon trestu, právo policajnej ochrany), ustanovenia o vysporiadaní nárokov na náhradu škody (zrieknutie sa nároku na náhradu škody, vysporiadanie nárokov na náhradu škody spôsobenej pri plnení služobných povinností), finančno-právne, pracovnoprávne a iné ustanovenia (logistické zabezpečenie, dane a poplatky, oslobodenie od cla, poskytovanie zdravotnej starostlivosti, podmienky zamestnania a práce), a procedurálne ustanovenia (platnosť zmluvy v prípade nepriateľských akcií, riešenie sporov medzi zmluvnými stranami, nadobudnutie platnosti zmluvy, revízia zmluvy a vypovedanie zmluvy).

⁶⁸ K niektorým otázkam vstupu Slovenskej republiky do NATO bližšie pozri: BEDNÁR, D.: Pristúpenie Slovenskej republiky k právnomu acquis NATO. In: *Milníky práva v stredo európskom priestore 2011*. - Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2011, s. 512-517.

Formulácie ustanovení dohody o obrannej spolupráce medzi USA a Slovenskou republikou, ktoré by upravovali tieto oblasti ako v dohode NATO SOFA zatiaľ nie sú známe. Môžeme sa len domnievať, že či by mali ísť ešte nad rámec ustanovení NATO SOFA alebo by na úpravu postavenia príslušníkov ozbrojených síl USA NATO SOFA postačovala, keďže jej ustanovenia je možné aplikovať na všetkých príslušníkov členských štátov Aliancie, teda aj USA. Predpokladáme ale, že v prípade tejto bilaterálnej dohody by americká strana požadovala samostatnú úpravu postavenia svojich príslušníkov počas pobytu na území Slovenskej republiky, najmä čo sa týka rôznych exempcií a jurisdikcie.

Dôležité je posudzovať predmetnú dohodu o obrannej spolupráce medzi USA a Slovenskou republikou z hľadiska širších medzinárodnopolitických súvislostí. Tie je možné sumarizovať nasledovne:

Hoci nepoznáme všetky okolnosti, môžeme usudzovať, že z hľadiska vojenského, USA sú v súčasnosti v porovnateľnej situácii so ZSSR v roku 1968. V období na konci 60. rokov minulého bola Európa stále rozdelená do mocenských sfér, ktorých základy položili rokovania víťazných mocností (Veľkej Trojky) v Teheráne, na Jalte a v Postupime. Medzi ZSSR a západnou Európou sa tiahol od severu po juh Európy „nárazníkový pás“, ktorého súčasťou boli spojenecké európske štáty ZSSR združené vo vojenskej obrannej organizácii Varšavskej zmluvy. Zatiaľ čo v časti porazeného Nemecka (Nemecká demokratická republika), prípadne v ďalších porazených štátoch v druhej svetovej vojne, ležiacich vo sfére vplyvu ZSSR (Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko) od víťazstva v roku 1945 existovali fyzicky prítomné vojská ZSSR, v Československu takéto vojská neboli prítomné. Domnievame sa preto, že v 60. rokoch minulého storočia mal ZSSR eminentný pragmaticky, mocensky aj strategicky orientovaný vojenský záujem vyplniť existujúcu medzeru v „nárazníkovom pásme“ tým, že rozmiestni vojská ZSSR trvalo aj na území ČSSR. Problém však spočíval v tom, že ČSSR, na rozdiel od NDR, Maďarska, Bulharska či Rumunska, nebola porazeným štátom v druhej svetovej vojne. ZSSR preto, podľa nášho názoru, potreboval nejaký dodatočný dôvod na zdôvodnenie nevyhnutnej vojenskej intervencie do spojeneckého štátu ČSSR. K intervencii by z objektívnych vojenských príčin s najväčšou pravdepodobnosťou muselo skôr či neskôr dôjsť. Dôvodom bola snaha ZSSR o zachovania strategicko-vojenskej rovnováhy síl medzi Východom a Západom v strednej Európe, reprezentovanými najmä vojskami ZSSR na jednej strane, a vojskami USA na druhej strane. Vhodným zdôvodnením pre ZSSR pre intervenciu sa stala tzv. Pražská jar a obrodný proces v ČSSR v roku 1968. Súčasťou obrodného procesu bolo odmietanie trvalejšej fyzickej prítomnosti vojsk ZSSR na území Československa zo strany verejnosti i oficiálnych orgánov ČSSR. Je na mieste otázka, komu vlastne toto odmietanie prítomnosti vojsk ZSSR v ČSSR v konečnom dôsledku skutočne prospelo? História raz možno dá úplnú odpoveď nad tým, kto vlastne inicioval obrodné hnutie v ČSSR, ktoré nakoniec vlastne poskytlo ZSSR vynikajúcu príležitosť na dočasné rozmiestnenie vojsk ZSSR v ČSSR, trvajúce 22 rokov.

Otázka znie, či sa v súčasných zmenených medzinárodných a vojensko-strategických podmienkach (najmä zánik ZSSR a vojenskej organizácie Varšavskej zmluvy, vstup bývalých spojeneckých štátov ZSSR do NATO) dnes neocitli v podobnej situácii USA, ktoré v súčasnosti napomáhajú vybudovanie „nárazníkového pásma“ (nech sa akokoľvek nazýva) medzi vojenskými zložkami NATO (Európou) na jednej strane a Ruskou federáciou na druhej strane? Poloha tohto pásma sa v severnom sektore viditeľne posunula smerom na východ, pretože

súčasný „Cordon sanitaire“ sa týka napríklad území Estónska, Litvy, Lotyšska, Poľska. Ďalej zahŕňa územia Českej republiky, Slovenskej republiky, Maďarska, Rumunska a Bulharska. A podobne ako v minulosti, aj teraz Česká republika a Slovenskej republiky, ako sukcesorské štáty po bývalom Československu, vytvárajú v budovanom nárazníkovom pásme medzeru. Na ich území nie sú dlhodobo fyzicky rozmiestnené vojska USA (NATO). Zaplnenie tejto medzery je z vojensko-strategického hľadiska a pragmaticky orientovaných vojensko-politických cieľov USA a NATO plne zdôvodniteľné z hľadiska zabezpečenia rovnováhy síl v stredoeurópskom priestore po zániku ZSSR, a s ním spojenom znížení významu dohody o stave ozbrojených síl a výzbroje NATO a ZSSR v strednej Európe. V tomto zmysle, ponuka USA na modernizáciu letísk, či uzavretie bilaterálnej rámcovej zmluvy o obrannej spolupráci so Slovenskou republikou má reálne opodstatnenie, pretože by jej akceptácia napomohla vyplniť spomenutú medzeru v súčasnosti budovanom nárazníkovom pásme, oddelujúcom vojenské sily Ruskej federácie od zbytku Európy.

Tak ako v roku 1968 bola ČSSR členom vojenského paktu Varšavskej zmluvy a spojencom ZSSR, tak je dnes Slovenská republika členom obrannej organizácie NATO a spojencom USA. Možno nie je náhodné, že podobne ako v roku 1968, aj v súčasnosti sa aktivujú na vnútropolitickú scénu v Slovenskej republiky odporcovia trvalejšej prítomnosti vojsk USA na území Slovenskej republiky. Hlavný rozdiel v porovnaní s vnútropolitickou situáciou v ČSSR v roku 1968 a súčasnou situáciou v Slovenskej republike však spočíva v tom, že USA nemajú záujem o rozmiestnenie vojsk v Slovenskej republike cestou vojenskej intervencie NATO do spojeneckej krajiny bez jej súhlasu, tak ako to urobil v roku 1968 ZSSR vo vzťahu k spojeneckému štátu ČSSR.

Celkovú zložitosť a nebezpečnosť súčasnej situácie ovplyvňuje to, že USA a NATO dnes operujú v priestore, ktorý po víťazstve nad Nemeckom v roku 1945 patril do sféry záujmov ZSSR. Žiadne nové prerozdelenie sfér vplyvu medzi víťaznými mocnosťami nebolo zatiaľ oficiálne dohodnuté. História medzinárodných vzťahov potvrdzuje, že nový svetový poriadok sa vždy vytváral nie medzi dvomi svetovými vojnami, ale vždy až po novej vojne, v ktorej boli definovaní noví víťazi a noví porazení. Tak tomu bolo v období Vestfálskeho mieru, Viedenského kongresu po porážke Napoleona, Versailleského mierového systému po porážke Nemecka, Rakúsko-Uhorska a Talianska v prvej svetovej vojne, ako aj v období po porážke Nemecka, Japonska, Talianska a ich spojencov Maďarska, Bulharska, Rumunska, či Fínska v druhej svetovej vojne.

Základná otázka súčasných medzinárodných vzťahov teda spočíva v tom, či sa podarí zmeniť starý svetový poriadok za nový svetový poriadok bez súhlasu všetkých víťazov v poslednej svetovej vojne. Inými slovami, bez toho, aby muselo dôjsť k novej svetovej vojne, v ktorej by sa v mierových zmluvách definovali noví víťazi a noví porazení (pokiaľ by vôbec niekto prežil nový svetový konflikt s použitím súčasných zbraní hromadného ničenia) a dohodli nové sféry mocenského vplyvu. V medzinárodnoprávnej oblasti by to znamenalo nahradiť Chartu OSN, základný dokument medzinárodného práva, nejakým novým dokumentom, a to bez súhlasu všetkých víťazných mocností v druhej svetovej vojne. Charta OSN stále vyjadruje právny a faktický stav z roku 1945. Vytvára právne základy pre kolektívny svetový systém bezpečnosti, na ktorom sa majú spoločne podieľať všetky členské štáty OSN,

vrátane všetkých stálych členov Bezpečnostnej rady OSN, ktorými sú USA aj Ruská federácia.⁶⁹ Je otázne, či sa podarí revidovať tieto dohody v podmienkach zvyšujúceho sa napätia medzi víťaznými mocnosťami v druhej svetovej vojne, osobitne medzi Ruskou federáciou na jednej strane a USA na druhej strane. Historická skúsenosť a porovnanie osudu Japonska, ktoré bolo najprv víťaznou mocnosťou po prvej svetovej vojne a potom zasa porazeným štátom v druhej svetovej vojne, naznačuje, že to nebude možné. Japonsko sa medzi dvomi svetovými vojnami rovnako samostatne ako neúspešne neúspešne usilovalo zmeniť dohodnutý pomer síl a narušiť dohodnuté sféry vplyvu víťazných mocností v oblasti Ázie a Tichomoria.

V roku 1968, zdá sa, ešte stále platili pravidlá o rozdelení sfér vplyvu, dohodnuté víťaznými mocnosťami po druhej svetovej vojne v európskom priestore, pretože reagencia Západu na okupáciu Československa vojskami Varšavskej zmluvy bola rovnako chabá ako neurčitá. Po vyplnení medzery v „nárazníkovom pásme“ na československom území vojskami ZSSR v „ruskej sfére vplyvu“ sa stabilizovala vojensko-strategická situácia v strednej Európe. Rovnaký záver možno v zásade urobiť aj o roku 1975, keď bol zahájený proces realizácie výsledkov Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe. K vážnym faktickým vojensko-politickým zmenám dochádza koncom 80. a začiatkom 90. rokov minulého storočia, v čase rozpadu ZSSR a zániku svetovej socialistickej sústavy, ktorý vyústil do odsunu ruských vojsk z Nemecka, podmieneného uzavretím zmlúv o stave ozbrojených síl a výzbroje v strednej Európe a ďalšími udalosťami v „ruskej sfére vplyvu“, ktoré ju citelne oslabili. A tiež k súčasným udalostiam, vrátane úvah o uzavretí bilaterálnych zmlúv o obrannej spolupráci USA s niektorými pôvodnými spojencami ZSSR združenými vo vojenskej organizácii Varšavskej zmluvy. Rozdiel medzi právnym a faktickým stavom v týchto otázkach je dnes viditeľnejší ako kedykoľvek predtým.

Od skončenia druhej svetovej vojny došlo vo svete k mnohým faktickým a medzinárodnoprávnym zmenám v porovnaní s rokom 1945. To čo zostáva, je stále otvorená vyššie nastolená otázka, teda či je možné bez súhlasu všetkých víťazných mocností v poslednej svetovej vojne nastoliť nový svetový poriadok tak, že si to nevyžiada novú svetovú vojnu? Čiastočnú odpoveď na otázku môže poskytnúť odborná analýza súčasných aktivít Ruskej federácie a USA (NATO) vo vojenskej oblasti.

ZDROJE

1. 11/1969 Zb. VYHLÁŠKA Ministerstva zahraničných vecí z 20. decembra 1968 o Zmluve medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Zväzu sovietskych socialistických republík o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky
2. 20/1969 Zb. VYHLÁŠKA ministra zahraničných vecí z 22. februára 1969 o Dohode medzi vládou Československej socialistickej republiky a vládou Zväzu sovietskych

---

⁶⁹ Výnimku zo všeobecnej povinnosti dodržiavať ustanovenia Charty OSN nájdeme len v článku 51 (právo na individuálnu alebo kolektívnu sebaobranu), článok 52 (právo na vytváranie oblastných dohôd) ako aj článok 17 Charty OSN, ktorý ustanovuje, že „Ak ide o akciu proti štátu, ktorý bol počas druhej svetovej vojny nepriateľom ktoréhokoľvek signatára tejto Charty, nijaké ustanovenie v tejto Charte nerobí takúto akciu neplatnou a ani jej nebráni, keď ako dôsledok tejto vojny ju podnikli alebo schválili vlády, ktoré majú za takúto akciu zodpovednosť.“

socialistických republík o poskytovaní vzájomnej právnej pomoci vo veciach spojených s dočasným pobytom sovietskych vojsk na území Československej socialistickej republiky

3. 19/1969 Zb. VYHLÁŠKA ministra zahraničných vecí z 22. februára 1969 o Dohode o spôsobe a podmienkach používania rôznych objektov a služieb poskytovaných československou stranou sovietskym vojskám dočasne sa nachádzajúcim na území Československej socialistickej republiky
4. 71/1990 Zb. OZNÁMENIE Federálneho ministerstva zahraničných vecí o podpise Dohody medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o odchode sovietskych vojsk z územia ČSSR.
5. BEDNÁR, D.: Pristúpenie Slovenskej republiky k právnemu acquis NATO. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2011*. - Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2011. - ISBN 978-80-7160-318-4. - S. 512-517
6. <http://slovensko.rtvs.sk/relacie/k-veci/191059/k-veci-co-je-to-ramcova-zmluva>
7. www.vhu.cz

Martin DAŇKO: Čo si na internete legálne nekúpim?¹

Abstrakt

Autor sa vo svojom príspevku zaoberá zodpovedaním otázky položenej v samotnom názve. Pred zodpovedaním otázky analyzuje samotný predaj tovaru a poskytovanie služieb na internete. Následne rozoberá problematiku elektronického obchodu a až v závere sa venuje Dark webu ako internetovému priestoru na páchanie protiprávnej činnosti. V závere článku sa zamýšľa nad možnosťami odhaľovania protiprávnej činnosti realizovanej na internete pri nelegálnom predaji tovaru a poskytovaní služieb.

Abstract

In his contribution, the author deals with the answer to the question posed in the title itself. Before answering the question, it analyzes the sale of goods and the provision of services on the Internet. Subsequently, it discusses the issue of e-commerce and in the end deals with the Dark Web as an Internet space for committing illegal activities. At the end of the article, it considers the possibilities of detecting illegal activities carried out on the Internet in the illegal sale of goods and provision of services.

Kľúčové slová : Internet, predaj tovaru, poskytovanie služieb, elektronický obchod, Dark web

Key words: Internet, sale of goods, provision of services, e-commerce, Dark web

VZOR CITÁCIE: DAŇKO, M.: Čo si na internete legálne nekúpim? In COMENIUS časopis 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 67 – 78.

Autor

Mgr. Martin Daňko, PhD.
Ústav práva informačných technológií a práva
duševného vlastníctva
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
martin.danko@flaw.uniba.sk

---

¹ Tento príspevok vznikol v rámci projektu APVV-17-0403 Vplyv vzájomného uznávania prostriedkov elektronickej identifikácie na elektronické služby verejnej správy.

1. Predaj tovaru a poskytovanie služieb na internete

Rok 2020 ukazuje všetkým obchodníkom, že v prípade protipandemických opatrení musia byť flexibilní na to, aby ako podnikateľské subjekty prežili. Tieto hodnotenia vychádzajú z informácií, ktoré sú v každom druhom vydaní novín. Okrem počtu infikovaných, vyliečených a zomrelých na COVID 19 sa v tlači nachádza mnoho článkov a nejasnej ekonomickej budúcnosti zamestnávateľov. U zamestnávateľov ide v drvivej väčšine o podnikateľov, ktorý pre výkon svojej činnosti potrebujú zamestnancov. Vybudovať si obchodnú spoločnosť, ktorá roky predáva tovary alebo poskytuje služby znamená viacero predpokladov, kde viac ako právna otázka je na mieste poznanie ekonomických aspektov predaja.² Napriek tomu, v roku 2020 podnikateľské prostredie bolo ovplyvnené viacerými zásahmi nevyhnutnými na zabránenie šírenia pandémie. Z pohľadu cieľov tohto článku nie je potrebné hodnotiť dopady obmedzení vykonávania podnikateľskej činnosti, ale analyzovať právnu stránku predaja tovarov a poskytovania služieb prostredníctvom internetu, konkrétne vymedziť legálnosť predaja konkrétnych tovarov a poskytovania služieb.

Obsah činnosti, ktorej hlavný predmet je predaj tovaru alebo poskytovanie služieb, má svoje zákonné vymedzenie. Právne úkony, ktorých právny následok je založenie právneho vzťahu medzi predávajúcim a kupujúcim a ďalšie právne následky zmluvou založeného právneho vzťahu najčastejšie viažu na záruke za predaný tovar, môžeme vnímať ako podnikateľskú činnosť bez toho, aby sme sa obmedzili na jej výslovné právne pomenovanie, či ide o kúpnu zmluvu, zmluvu o dielo alebo zmluvy prostredníctvom ktorých dôjde k obstaraniu určitej záležitosti alebo inému sprostredkovaniu predaja či služby. Nakoľko predmetom tohto článku je len sledovanie, predmetu obchodu z pohľadu jeho legálnosti, nie je úplne nevyhnutné sledovať právny rámec konkrétnych právnych úkonov. Napriek tomu existujú zaujímavosti, ktoré si pri obchode realizovanom prostredníctvom internetu možno ani neuvedomujeme.

Jedným zo základných skutočností pri kvalifikovaní predaja tovaru alebo poskytovania služieb na internete je vedieť posúdiť, aké zmluvné strany sa ho zúčastňujú, či ide o činnosť profesionálov v právnom režime podľa § 261 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“) alebo právne vzťahy pri kúpe a predaji vznikajú na základe zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“)³, kde dochádza k realizácii majetkových vzťahov fyzických a právnických osôb, majetkové vzťahy medzi týmito osobami a štátom pri napĺňaní ich potrieb, ktoré nie sú predmetom profesionálnej podnikateľskej činnosti a ani nesúvisia s výkonom ich profesie alebo povolania.

Z pohľadu práva môže byť zaujímavejšie sa pozrieť na vzťahy pri kúpe tovaru a poskytovaní služieb prostredníctvom spotrebiteľských noriem. Právna úprava v spotrebiteľských vzťahoch sa odvíja od právneho postavenia zmluvných strán, kde za spotrebiteľa sa považuje zmluvná strana, ktorá de facto uzatvára adhéznú zmluvu, ktorej obsah meniť buď vôbec nemôže alebo len minimálne aj to len v rámci predurčených možností.

² Bližšie pozri: FUNTA, R.: Amazon a presadzovanie antitrustového práva; *Justičná revue*, 70, 2018, č. 11, s. 1215.

³ Bližšie pozri: OVECKOVÁ, O.: Vzťah Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka s akcentom na vybrané inštitúty obchodného záväzkového práva. In: *Právny obzor*. - ISSN 0032-6984. Roč. 91, č. 4 (2008), s. 251-266. LAZAR, J.: Základné aspekty nového občianskeho a obchodného práva. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, 15/1993. - Bratislava : Univerzita Komenského, 1994. ISBN 80-223-0764-5. S. 77-90.

Spotrebiteľ je podľa § 52 ods. 4 Občianskeho zákonníka fyzická osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy nekoná v rámci predmetu svojej obchodnej činnosti alebo inej podnikateľskej činnosti. Podľa § 2 písm. a) zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane spotrebiteľa“) je spotrebiteľ na účely tohto zákona fyzická osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy nekoná v rámci predmetu svojej podnikateľskej činnosti, zamestnania alebo povolania. Na druhej zmluvnej strane musí byť predávajúci, ktorého § 2 písm. b) zákona o ochrane spotrebiteľa definuje ako osobu, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy koná v rámci predmetu svojej podnikateľskej činnosti alebo povolania, alebo osobu konajúcu v jej mene alebo na jej účet. Na dokončenie komparácie musíme zdefinovať ešte aj dodávateľa podľa Občianskeho zákonníka, nakoľko legálne pojmy v uvádzaných predpisoch nie sú jednotné. Podľa § 52 ods. 3 je dodávateľ osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy koná v rámci predmetu svojej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti. Z uvedených definícií, v oboch prípadoch je spotrebiteľ definovaný ako fyzická osoba, ktorá uzatvára spotrebiteľskú zmluvu za účelom naplnenia svojich osobných potrieb.

Spotrebiteľská zmluva nie je samostatným typom zmluvy, ale možno ju označiť ako druh zmluvy, pre ktorú najmä Občiansky zákonník, ale aj iné právne predpisy ustanovujú osobitné podmienky a určujú, aké náležitosti zmluva musí obsahovať a naopak, ktoré v nej nesmú byť na ochranu tzv. slabšej zmluvnej strany. Spotrebiteľská zmluva nesmie obsahovať neprijateľné zmluvné podmienky⁴, ktorých výpočet je obsiahnutý v § 53 ods. 4 Občianskeho zákona.

Úprava spotrebiteľskej zmluvy tvorí právny základ ochrany spotrebiteľa v súkromno-právnych vzťahoch a je základným inštitútom spotrebiteľského práva. Charakter spotrebiteľskej zmluvy môže mať zmluva kúpna, zmluva o dielo, poisťovná zmluva, zmluva o obstaraní zájazdu, lízingová zmluva, zmluva o poskytnutí úveru, zmluva o dodávke plynu, elektriny, o pripojení a ďalšie. Pochopiteľne, že charakter spotrebiteľskej zmluvy môžu mať aj zmluvy uzatvárané podľa Obchodného zákonníka, ako aj ďalších osobitných predpisov.⁵

Zmluva medzi predávajúcim a spotrebiteľom sa pri internetovom obchode realizuje prostredníctvom tzv. zmluvy uzatvorenej na diaľku. Medzi najčastejšie spôsoby diaľkového uzatvárania zmlúv patria najmä adresovaný list, adresovaná tlačovina, neadresovaná tlačovina, ponukový katalóg a inzercia v tlači s formulárom objednávky. Základné právne predpisy, ktoré regulujú internetový obchod na diaľku predstavuje zákon č. 102/2014 Z. z. o ochrane

---

⁴ Významnou smernicou, ktorá bola implementovaná do nášho právneho poriadku, je smernica 93/13/EHS zo dňa 5. 4. 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách. Podľa predmetného článku smernice každá zmluvná podmienka, ktorá nebola individuálne dohodnutá, sa považuje za nekalú, a to z dôvodu, že spôsobuje značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach medzi subjektmi zmluvy. V podstate si treba uvedomiť, že každá zmluvná podmienka, ktorá nie je individuálne dohodnutá so spotrebiteľom, je nekalá. Typickým prípadom sú štandardizované zmluvy, resp. všeobecné obchodné podmienky, ktoré nemôže spotrebiteľ ovplyvniť. Jedinou možnosťou je takúto zmluvu uzavrieť alebo neuzavrieť, iná možnosť neexistuje, pretože tieto zmluvy sú predtlačené a predpripravené a neumožňujú dohodu strán. Za individuálne dohodnuté sa podľa smernice EHS teda nepovažujú podmienky, ktoré boli dané spotrebiteľovi vopred a on nemohol ovplyvniť podstatu takejto podmienky. Ak bola však jedna alebo niekoľko podmienok individuálne dohodnutých, nič to nemení, že sa táto smernica môže použiť na zvyšok zmluvy, a teda na podmienky, ktoré individuálne dohodnuté neboli. Je však potrebné podotknúť, že v prípade, ak podmienky neboli dojednané so spotrebiteľom individuálne a tieto sú na ťarchu dodávateľa, nemôže sa tento domáhať neplatnosti takejto podmienky, čo je aj logické, lebo štandardizovanú zmluvu predkladal práve dodávateľ. STRAPÁČ, P.: Neprijateľné zmluvné podmienky vo svetle ochrany spotrebiteľa. In. EPI Odborné články 2014, Online publikované 19.02.2014.

⁵ VOJČÍK, P.: Spotrebiteľská zmluva (ochrana spotrebiteľa). In. Bulletin slovenskej advokácie, 2008,14, č. 12, s. 15 -21 (strana 17).

spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, už spomínaný zákon o ochrane spotrebiteľa a zákon č. 22/2004 Z. z. o elektronickom obchode a o zmene a doplnení zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 284/2002 Z. z.. V ďalšej časti sa budeme venovať úprave práve elektronického obchodu, ktorý reguluje služby informačnej spoločnosti⁶.

2. Elektronický obchod

Potreba vymedzenia elektronického obchodu je zdôvodnená poznaním jeho jednotlivých atribútov, ktoré by mali mať v právnom poriadku paralelu, tzn. právnu úpravu prostredníctvom ktorej by sme mohli elektronický obchod právne vymedziť. Pre vymedzenie pojmu elektronický obchod existuje viacero definícií, no stále je potrebné pri ňom zohľadňovať najdôležitejšiu skutočnosť, že ide o prenesenie už existujúcich právnych vzťahov pomenovaných a definovaných v právnom poriadku neskromne už v rímskom práve. Scudzovanie predmetu právneho vzťahu, za podmienok dohodnutých v zmluve prechádza len do nového informačného prostredia. Dohadovať sa o podmienkach zmluvy je možné aj prostredníctvom služby internet a komunikácia, ktorá tvorí predzmluvný proces môže byť súčasná prostredníctvom online prostriedkov, kde v rovnakom momente komunikujú zmluvné strany alebo komunikovať v rovnakom čase zmluvné strany nemusia, ale využívajú internet.

V súlade s Európskou iniciatívou o elektronickom obchode môžeme elektronický obchod považovať za obchod uskutočňovaný elektronickými prostriedkami. Ak by sme porovnali tieto posledné dve definície elektronického obchodu, celkom prirodzene by sme využili jednoduchšiu definíciu, ktorú použila Európska iniciatíva o elektronickom obchode, nakoľko vystihuje všetky náležitosti súvisiace s tradičným obchodom, t. j. „elektronický obchod je tradičný obchod uskutočňovaný elektronickými prostriedkami“. Napokon, elektronický obchod je rovnako obchodom ako tradičný obchod, iba jeho forma je iná. Inú formu mu dávajú práve elektronické prostriedky. To potvrdzujú aj dokumenty Európskej iniciatívy o elektronickom obchode, v ktorej sú definované najmä komunikačné kanály a médiá, na ktorých je elektronický obchod založený.⁷

⁶ Služby informačnej spoločnosti zahŕňajú celú škálu ekonomických činností, ku ktorým dochádza on-line; tieto služby môžu pozostávať najmä z predaja tovaru on-line; nepatria sem činnosti ako je dodávka tovaru alebo poskytovanie služieb off-line; služby informačnej spoločnosti nie sú výlučne obmedzené na služby, ktoré vedú k vzniku zmluvného vzťahu on-line, ale sa rozširujú aj na služby, ktoré nie sú platené ich príjemcami, pokiaľ predstavujú ekonomickú činnosť, ako sú napríklad služby poskytujúce on-line informácie alebo komerčnú komunikáciu alebo tie, ktoré poskytujú nástroje umožňujúce vyhľadávanie, prístup a získavanie údajov; služby informačnej spoločnosti taktiež zahŕňajú služby pozostávajúce z prenosu informácií prostredníctvom komunikačnej siete, v poskytovaní prístupu do komunikačnej siete alebo v ukladaní informácií poskytnutých príjemcom služby na hosťovskom počítači; televízne vysielanie v zmysle smernice EHS/89/552 a rozhlasové vysielanie nie sú službami informačnej spoločnosti, pretože nie sú poskytované na žiadosť jednotlivca; naproti tomu služby, ktoré sú prenášané z bodu do bodu, ako napríklad video na požiadanie alebo poskytovanie komerčnej komunikácie prostredníctvom elektronickej pošty sú službami informačnej spoločnosti; použitie elektronickej pošty alebo rovnocennej individuálnej komunikácie, napríklad fyzickými osobami, ktoré konajú mimo svojho obchodu, podnikania alebo povolania, vrátane ich využitia na uzatváranie zmlúv medzi takýmito osobami, nie je službou informačnej spoločnosti; zmluvný vzťah medzi zamestnancom a zamestnávateľom nie je službou informačnej spoločnosti; činnosti, ktoré kvôli svojej povahe nemôžu byť vykonávané na diaľku a elektronicke, ako napríklad zákonný audit účtov spoločnosti alebo lekárske poradenstvo, ktoré si vyžaduje fyzické vyšetrenie pacienta, nie sú službami informačnej spoločnosti. Recitál 18 SMERNICA 2000/31/ES EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY z 8. júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode).

⁷ GREGUŠOVÁ, D. – SUSKO, B.: Elektronický obchod a jeho právna úprava v Slovenskej republike (zákon NR SR č. 22/2004 Z. z. o elektronickom obchode). Justičná revue, 56, 2004, č. 11, s. 1226 – 1240.

Pojem „služby informačnej spoločnosti“ je len zovšeobecňujúci pre celý rad služieb, ktoré sú charakteristické pre súčasnú ekonomicky rozvinutú spoločnosť. Tieto služby sú založené na elektronickom spracovaní, prenose, uchovávaní, vyhľadávaní a zhromažďovaní dát, vrátane textu, zvuku a obrazu elektronickými zariadeniami a uskutočňujú sa tzv. on-line, t. j. počas priameho telekomunikačného spojenia, na požiadanie príjemcu služby, napr. predávajúceho alebo spotrebiteľa, spravidla odplatne. Nie je pritom rozhodujúce, či sa poskytujú alebo využívajú v rámci podnikania alebo mimo neho. Poskytovanie týchto služieb nie je samostatným osobitným predmetom podnikania.

Pravidlá, ktorými sa reguluje poskytovanie služieb informačnej spoločnosti v komerčnej oblasti poskytovanej podnikateľskými subjektmi tzn. oblasť napr. na ponuku a predaj tovaru, nemôžu platiť pre niektoré oblasti, na ktoré sa vzťahuje osobitný právny režim. Z tohto dôvodu zákon o elektronickom obchode výslovne limituje svoju pôsobnosť a to tak, že sa nevzťahuje na poskytovanie služieb informačnej spoločnosti pre oblasť daní, lotérií a iných podobných hier, služby informačnej spoločnosti, ktoré súvisí s ochranou osobných údajov v informačných systémoch, na niektoré služby informačnej spoločnosti dotýkajúce sa činnosti notárov, pri ktorej notári vykonávajú verejnú právomoc, napr. v dedičskom konaní, činnosť advokátov a komerčných právnikov, ale len v konaní pred súdmi, súdnych exekútorov.⁸ Ide vždy o osobitné a zložité právne vzťahy, v ktorých by základná všeobecná úprava práv a povinností pri poskytovaní služieb informačnej spoločnosti bola nedostatočná, nakoľko samotná osobitná úprava reguláciu týchto vzťahov online vylučuje, alebo z povahy veci nie je možné ju zabezpečiť.

Pro futuro je nutné sa zamyslieť, či právny predpis akým je zákon o elektronických komunikáciách nepotrebuje zmenu. Len v otázke elektronického výkonu verejnej správy nastalo toľko dynamických zmien, ktoré už sú právom regulované. Ako príklad si zoberme pravidlá pre cezhraničnú identifikáciu a autentifikáciu podľa nariadenia eIDAS⁹, kde nejde len o prístup k elektronickému výkonu verejnej moci, ale je tiež potrebné uvažovať, či prostriedky cezhraničnej identifikácie a autentifikácie by nemohli byť využité v súkromnom a predpokladám, že asi najviac v podnikateľskom sektore.

Ďalšou oblasťou, ktorá prechádza dynamickou zmenou, je oblasť online hazardu, kde v Európskej únii chýba úprava stanovujúca pravidlá pri cezhraničnom poskytovaní online hazardu¹⁰. Online hazard nepozná hranice, a preto je zrejme naivné sa spoliehať, že na

⁸ Dôvodová správa k zákonu o elektronickom obchode – Osobitná časť § 1

⁹ Bližšie pozri: ANDRAŠKO. J.: Vybrané aplikačné problémy vzájomného uznávanie prostriedkov elektronickej identity. In. Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2019, zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov, organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou, v dňoch 11.4. – 13.4.2019 v priestoroch ÚZ NR SR Častá-Papiernička pod záštitou dekana Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, doc. JUDr. Eduarda Burdu, PhD. / zostavovatelia: Andrea Koroncziová, Tibor Hlinka. – 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 383s.

¹⁰ Na základe princípu subsidiarity (čl. 5 Zmluvy o fungovaní EÚ) sú tak otázky regulovania hazardných hier ponechané na jednotlivé členské štáty EÚ, ktoré si môžu upraviť pravidlá na podnikanie v tejto oblasti v podstate úplne nezávisle. Takéto východiskové nastavenie je odôvodnené predovšetkým existenciou dostatočne silných dôvodov verejného záujmu, ktorými sú napr. ochrana verejného poriadku, ochrana spotrebiteľa, prevencia kriminality, ochrana verejnej morálky, individuálny prístup k stanoveniu požiadaviek na ochranu hráčov a spoločenského poriadku a pod., čo potvrdzuje aj judikatúra Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“), ktorý „opakovane zdôraznil, že morálne, náboženské alebo kultúrne osobitosti, ako aj morálne a finančne škodlivé dôsledky pre jednotlivca a spoločnosť, ktoré sa spájajú s hazardnými hrami a so stávkami, môžu odôvodňovať existenciu voľnej úvahy vnútroštátnych orgánov na určenie požiadaviek, ktoré zahŕňa ochrana spotrebiteľa a verejného poriadku, a to podľa vlastných hodnotových rebríčkov (rozsudok Stoß a i., už citovaný, bod 76 a citovaná judikatúra. Jednotlivé obmedzenia v národných legislatívach totiž môžu byť stanovené len pri súčasnom rešpektovaní základných princípov práva EÚ, ako sú najmä proporionalita a nediskriminácia. Na tieto, ako aj na ďalšie princípy, odkazuje Súdny dvor vo svojej judikatúre. Súdny dvor

Slovensku máme prístup len k hrám prevádzkovateľov, ktorí majú sídlo na území Slovenskej republiky. Túto skutočnosť si uvedomil aj zákonodarca, ktorý prijal v roku 2019 nový zákon č. 30/2019 Z. z. o hazardných hrách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o hazardných hrách“).¹¹ Práve týmto zákonom odstraňuje diskriminačný prístup, pri ktorom mohol neštátny prevádzkovateľ hazardných hier dostať licenciu na poskytovanie hazardných hier len za podmienky, že má sídlo na území Slovenskej republiky.¹² Podľa § 36 ods. 1 zákona o hazardných hrách licenciu na prevádzkovanie hazardných hier možno udeliť alebo vydať len pre právnickú osobu so sídlom na území Slovenskej republiky alebo so sídlom v inom členskom štáte. Ak ide o právnickú osobu so sídlom na území Slovenskej republiky so zahraničnou majetkovou účasťou, licenciu možno udeliť alebo vydať len pre právnickú osobu so zahraničnou majetkovou účasťou osôb so sídlom alebo s trvalým pobytom v inom členskom štáte alebo v členskom štáte Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (ďalej len „OECD“). Ustanovenie § 36 ods. 1 zákona o hazardných hrách upravilo nediskriminačný prístup poskytovateľov online hazardných hier aj z iných členských krajín, ale aj 36 členských štátov OECD¹³.

3. Dark web

Aj keď metodologicky nie úplne ideálne bude rozprava na základnú tézu tohto príspevku pokračovať?, tzn. na tézu: čo si na internete legálne nekúpim, skôr odpoveďou, kde na internete môžeme nakupovať nelegálne tovary a služby. Nelegálne tovary a služby sú buď právom úplne zakázané, tzn. samotný predmet prevodu je nelegálny napríklad drogy¹⁴ alebo detská pornografia¹⁵ alebo ide o tovary a služby, na ktorých držbu, prechovávanie alebo

---

vyslovene zdôraznil, že obmedzenia týkajúce sa prevádzkovania hazardných hier musia byť interpretované ako obmedzenia slobodného poskytovania služieb, ktoré je zaručené článkom 56 Zmluvy o fungovaní EÚ.¹⁰ Takéto obmedzenia preto môžu byť akceptovateľné iba z „naliehavých dôvodov všeobecného záujmu, akými sú ciele ochrany spotrebiteľov, predchádzanie podvodom a podnecovaniu občanov k nadmerným výdavkom spojeným s hrami, ako aj predchádzanie narušeniam sociálneho poriadku vo všeobecnosti. KRÁLOVIČ, L.: Regulácia online hazardu na Slovensku; Justičná revue, 70, 2018, č. 2, s. 228 – 236

¹¹ Aktuálne podmienky prevádzkovania hazardných hier na Slovensku neumožňujú subjektom so sídlom v zahraničí uchádzať sa o udelenie online licencie na prevádzkovanie hazardných hier na Slovensku, zároveň licenciu na prevádzkovanie hazardných hier prostredníctvom internetu (napr. na internetové kasíno) môže získať výlučne štátom zriadená národná loteriová spoločnosť. Uvedené skutočnosti predstavujú obmedzenie aktivít pre zahraničných poskytovateľov hier v online prostredí, pričom ďalším sprísnením podmienok bolo zavedenie reštrikčných opatrení proti nelicencovaným online prevádzkovateľom ostatnou novelou zákona o hazardných hrách. Absencia harmonizácie legislatívy na európskej úrovni umožňuje Slovenskej republike nastavenia pravidiel, ktoré potenciálne riziká súvisiace s otvorením trhu online hier pre zahraničné subjekty umožnia vyvážiť nastavením adekvátnych opatrení v oblasti dozoru a zodpovedného hrania. Dôvodová správa k zákonu o hazardných hrách – všeobecná časť.

¹² Pozri bližšie § 17 ods. 1 zákona č. 171/2005 Z. z. o hazardných hrách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹³ Zakladajúce členské štáty OECD (1961) sú Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Island, Kanada, Luxembursko, Nemecko, Nórsko, Portugalsko, Rakúsko, Spojené štáty americké, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Turecko a Veľká Británia. Postupne pristúpili krajiny Taliansko (1962), Japonsko (1964), Fínsko (1969), Austrália (1971), Nový Zéland (1973), Mexiko (1994), Česká republika (1995), Poľsko (1996), Maďarsko (1996), Kórea (1996), Slovenská republika (2000). V roku 2010 pristúpili krajiny Čile, Estónsko, Izrael, Slovinsko, následne Lotyšsko (2016) a Litva (2018).

¹⁴ Pojmom drogy sa rozumieju:

- látka, na ktorú sa vzťahuje Jednotný dohovor OSN o omamných látkach z roku 1961, zmenený protokolom z roku 1972, alebo Dohovor OSN o psychotropných látkach z roku 1971; ide o dlhý zoznam látok, niektoré s mimoriadne komplikovanými názvami, ktorých úplný výpočet by nebolo účelné vymenúvať na tomto mieste; ako príklady možno uviesť kokain, heroín a ópium;
- látka spomedzi látok uvedených v prílohe Rámcového rozhodnutia 2004/757/SVV o znakoch skutkových podstatí nezákonného obchodu s drogami; ide o 12 látok s mimoriadne komplikovanými názvami, ktorých úplný výpočet by nebolo účelné vymenúvať na tomto mieste; ako príklady možno uviesť: P-metyltioamfetamín alebo 4-metyltioamfetamín uvedený v Rozhodnutí 1999/615/SVV19), 4-metylmekathinón uvedený v Rozhodnutí 2010/759/EU20), 1-fenyl-2-(pyrolidín-1-yl) pentán-1-ón (á-pyrolidínvalerofenón, á-PVP) uvedený vo vykonávacom Rozhodnutí (EÚ) 2016/107021).

V prípade, ak sa objaví nová látka, ktorú EÚ vyhodnotí ako drogu, doplní ju do uvedeného zoznamu. Na tento účel Rámcové rozhodnutie 2004/757/SVV o znakoch skutkových podstatí nezákonného obchodu s drogami upravuje postup na zahrnutie nových psychoaktívnych látok do vymedzenia pojmu drogy. Bližšie pozri: KLIMEK, L.: Nedovolené obchodovanie s drogami ako európsky trestný čin; Justičná revue, 70, 2018, č. 10, s. 1127 – 1139.

¹⁵ Bližšie pozri: KLIMEK, L.: Boj proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí a proti detskej pornografii (analýza novej právnej úpravy na úrovni EÚ); Justičná revue, 64, 2012, č. 12, s. 1461 – 1475.

obchodovanie je potrebné osobitné povolenie orgánov verejnej moci, ktoré však u účastníkov obchodu absentuje, napríklad prekursorzy¹⁶ alebo ľudské orgány¹⁷. Internet ponúka prostredníctvom svojich služieb stále veľký priestor na komunikáciu, ktorá bude dostatočne anonymná na to, aby prostredníctvom nej mohol prebiehať obchod s nelegálnymi tovarmi a službami. Práve takúto požiadavku anonymity ponúka webový obsah, ktorý existuje na prekrývajúcich sa temných sieťach s názvom Dark web. Na prístup k nemu je potrebný konkrétny software, konfigurácie alebo autorizáciu, no najpodstatnejšia je otázka šifrovania. Dark web môžeme voľne preložiť ako tmavý alebo temný web a predmetná temnota je akousi ilustračnou predzvesťou, že sa na tomto mieste dejú „temné veci“, ktoré z pohľadu práva môžeme jednoducho pomenovať ako nelegálna činnosť.¹⁸ Z uvedeného vyplývajú aj osobitosti Dark webu¹⁹. Úplne elementárnou otázkou Dark webu je proces faktického prístupu k obsahu, ktorý ponúka. Na Dark web sa nedostane prostredníctvom štandardných prehliadačov, ale musím používať prehliadače na tento prístup určené ako najznámejší TOR (The onion router). Nakoľko dominantnými atribútmi prístupu sú šifrovanie a anonymita, práve brána TOR slúži na takýto účel. Komunikácie realizované prostredníctvom brány TOR sú zašifrované viacerými vrstvami a následne sú odosielané cez náhodne vybraných dobrovoľníkov po celom svete až k adresátovi, čo znamená pre používateľov internetovú anonymitu. Aj keď používanie takejto komunikácie nie je protiprávne, účel je ľahko využiteľný aj na ilegálnu činnosť, nakoľko jeho cieľom síce nie je úplne zmazať stopy používateľov, ale skôr znížiť pravdepodobnosť sledovania používateľov stránkami, ktoré navštevujú.

Nelegálna časť Dark webu predstavuje weby, ktoré v podobe e-shopov alebo aukčných portálov predávajú nelegálny tovar alebo poskytujú nelegálne služby. Rozmanitosť nelegálneho tovaru je značným limitom na vymenovanie všetkého, čo je možné nelegálne zaobstarať, ale nami položená téza, čo si na internete legálne nekúpim by mohla bez zveličovania viesť k záveru, že všetko, čo je na dark webe dostupné si nelegálne kúpiť môžeme. Samozrejme netreba zabúdať, že z právneho hľadiska nemôže byť predmetom kúpnej zmluvy nelegálny obsah. Táto skutočnosť nič nemení, že výmena tovaru a služieb za platidlo aj bez ochrany práv zmluvných strán existuje. Dark web nie je priestor, kde by sme sa museli zaoberať ochranou spotrebiteľa a je možné očakávať, že ten, kto prevádzkuje obchod s drogami, zbraňami, falošnými dokladmi alebo detskou pornografiou sa domáhať ochrany na súde nebude. Sila dark webu spolu kryptomenami, ktoré sa stali platobným prostriedkom v týchto obchodoch priniesla nové subjekty do medzinárodného obchodu s nelegálnym

¹⁶ Pojmom prekursorzy sa rozumie akékoľvek látky, ktoré sú klasifikované v právnych predpisoch EÚ, ktoré vykonávajú záväzky vyplývajúce z Dohovoru OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropnými látkami z roku 1988.23) Ide o Nariadenie (ES) č. 273/2004 o prekursoroch drog24) a Nariadenie (ES) č. 111/2005 o obchode s prekursorami drog medzi EÚ a tretími krajinami25). Aj v tomto prípade ide o rozsiahlu škálu látok, ktorej úplný výpočet by nebolo na tomto mieste účelné vymenovať. Ako príklady možno uviesť toluén, acetón, alebo kyselinu chlorovodíkovú. Bližšie pozri: KLIMEK, L.: Nedovolené obchodovanie s drogami ako európsky trestný čin; Justičná revue, 70, 2018, č. 10, s. 1127 – 1139.

¹⁷ Bližšie pozri: SOPÚCHOVÁ RALBOVSKÁ, S.: Systém darcovstva orgánov pre transplantácie v Slovenskej republike. In. Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comeniana. - Roč. 38, č. 2 (2019), s. 270-284.

¹⁸ Tmavý web, ktorý pôvodne vytvorilo americké námorné výskumné laboratórium na zabezpečenie prostriedkov na komunikáciu vojenských jednotiek a agentov v teréne bez toho, aby boli identifikovaní a sledovaní, je globálna sieť počítačov, ktoré na komunikáciu používajú kryptografický protokol a umožňujú používateľom uskutočňovať transakcie anonymne bez prezradenia ich polohy. Na prístup k temnému webu potrebujete ľahko získaný špecializovaný softvér na anonymitu. Bližšie pozri: DAVIES, G.: Shining a Light on Policing of the Dark Web: An Analysis of UK Investigatory Powers. In. The Journal of Criminal Law, Volume: 84 issue: 5, page(s): 407-426.

¹⁹ Tmavý web používa nie kedy aj synonymum tmavá sieť (dark net). Tmavý web je súčasťou hlbokého webu (deep web), ktorý zahŕňa všetky webové stránky, ktoré sa v bežne používaných vyhľadávačoch nezobrazujú. Deep web tvorí značnú časť obsahu internetu, ktorý sa prevažne skladá zo súkromných súborov alebo z databáz obsahujúcich citlivé informácie jeho používateľov. Preto nie je správne okamžite spájať deep web so stránkami ukrývajúci nelegálny obsah, no jednoznačne vylúčiť sa aj takýto obsah by bolo rizikové.

tovarom. To, čo bolo ešte pred pár rokmi vo výlučnej pôsobnosti mafie sa dostáva do sféry schopností a možností kohokoľvek, kto má technické zručnosti a úmysel konať protiprávne.

4. Odhaľovanie protiprávnej činnosti

Progres protiprávnej činnosti realizovanej prostredníctvom internetu, ako napríklad v našom prípade skúmanom predaji nelegálneho tovaru a služieb oprávňuje k otázke, ako odhaľovať protiprávne konanie v tak dôkazne ťažkých situáciách. Pokiaľ orgány činné v trestnom konaní nemajú prostriedky na identifikáciu páchatel'ov trestnej činnosti, čo je vzhľadom na anonymitu páchatel'ov veľmi častý jav aj vďaka používaniu kryptomien ako platobných prostriedkov, sú predpoklady na ich odhalenie značne obmedzené. Ďalším limitujúcim aspektom je samotný internet, ktorý napriek istej miere ohraničenosti spôsobenej geografickou zistiteľnosťou pripojenia, a to prostredníctvom podniku poskytujúceho pripojenie v konkrétnom štáte, stále ponúka možnosť infromaticky zručným páchatel'om získať falošnú IP adresu a dostať sa tak k internetovému obsahu z iného štátu. A opäť prichádza na scénu prehliadač Tor, ktorý smeruje vaše požiadavky na webové stránky cez sériu proxy serverov prevádzkovaných tisíckami dobrovoľníkov z celého sveta, vďaka čomu je vaša IP adresa neidentifikovateľná a nevystopovateľná.²⁰

Anonymita a nutnosť cezhraničnej spolupráce sťažuje efektivitu odhaľovania trestnej činnosti realizovanej prostredníctvom Dark web, napriek tomu musíme odmietnuť tvrdenie, že nie je možné odhaliť uvedenú trestnú činnosť. Systematická práca, špecializácia orgánov činných v trestnom konaní a predovšetkým medzinárodná spolupráca týchto orgánov sú základný predpoklad pre lepšie výsledky pri odhaľovaní trestnej činnosti páchanej prostredníctvom Dark webu. Orgány činné v trestnom konaní by mali nasmerovať potreby vyšetrovania trestnej činnosti na čiernom webe na:

- Zvyšovanie povedomia o temnom webe medzi štátnymi a miestnymi orgánmi.
- Budovanie medzirezortných partnerstiev medzi agentúrami.
- Iniciovanie väčšieho a lepšieho výcviku na vybavenie príslušníkov na identifikáciu dôkazov a aktivity tmavého webu.
- Vybavenie špeciálnych vyšetrovacích jednotiek pokročilými znalosťami metód a aktivít tmavého webu. Kvôli tajnej povahe temného webu mnoho štátnych a miestnych orgánov činných v trestnom konaní všeobecne nevie o jeho existencii a schopnosti páchať trestnú činnosť v ich jurisdikciách.²¹

Na internete páchaná protiprávna činnosť môže mať aj lokálny charakter, čo však zvyšuje možnosť jej odhalenia. Toto tvrdenie vychádza z logického obmedzenia vzťahov medzi páchatel'mi protiprávnej činnosti, protiprávnou činnosťou a jej viditeľnými následkami. Pokiaľ protiprávna činnosť má svoj lokálny záber, sú činnosti spojené z jej odhalením zamerané na lokálne aktivity možných podozrivých. Tento záver vychádza z geografického profilovania protiprávnej činnosti. No to je ten jednoduchší prípad, lebo Dark web má väčší význam pri protiprávnej činnosti presahujúcej hranice viacerých štátov, čo si vyžaduje aj medzinárodné

²⁰ GUCCIONE, D.: What is the dark web? How to access it and what you'll find. Publikovaný dňa 18.12.2020, dostupné online: <https://www.csoonline.com/article/3249765/what-is-the-dark-web-how-to-access-it-and-what-youll-find.html>.

²¹ GOODISON, S. E., WOODS, D., W., BARNUM, J.D., Adam R. KEMERER, A.R., JACKSON B. A.: Identifying Law Enforcement Needs for Conducting Criminal Investigations Involving Evidence on the Dark Web. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2019. Dostupné online: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2704.html.

riešenia. Ako významný krok je potrebné považovať zriadenie Európskeho centra boja proti počítačovej kriminalite na úrade Agentúry EÚ pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva — Europol, ktoré má okrem iného vo svojich cieľoch zamerať sa na počítačovú kriminalitu: páchanú organizovanými zločineckými skupinami, a najmä na tú, ktorá prináša obrovské nezákonné zisky, ako sú napr. online podvody, ako aj počítačová kriminalita spôsobujúca závažnú škodu svojim obetiam, ako napr. sexuálne vykorisťovanie detí v online prostredí. Pri vymedzení svojej činnosti si Európske centrum boja proti počítačovej kriminalite stanovilo:

- vytvoriť európsku informačnú základňu boja proti počítačovej kriminalite - zhromažďovanie informácií o počítačovej kriminalite zo širokého okruhu zdrojov, identifikácia trendov a hrozieb a zlepšovanie spravodajských informácií;
- zhromažďovať odborné znalosti v záujme podpory členských štátov EÚ pri budovaní kapacít
- hlavné zameranie na odbornú prípravu polície a súdnictva;
- zabezpečiť operačnú podporu pre členské štáty - podpora vzniku cezhraničných spoločných vyšetrovacích tímov na riešenie osobitných otázok súvisiacich s počítačovou kriminalitou a na výmenu operačných informácií o aktuálnych vyšetrovaniach. Zároveň bude zabezpečovať uchovávanie, odborné znalosti o šifrovaní (kódovanie správ alebo údajov s cieľom predchádzať neoprávnenému prístupu) a ďalšie online nástroje a zariadenia;

Vyššie uvedenou činnosťou sa vytvorí spoločný hlas európskych vyšetrovateľov z orgánov presadzovania práva a justície zameraných na počítačovú kriminalitu v rámci diskusie s odvetvím IKT a ďalšími spoločnosťami zo súkromného sektora, ako aj s výskumnými pracovníkmi, združeniami spotrebiteľov a občianskymi organizáciami.²²

Záver

Obchod realizovaný prostredníctvom internetu sa počas pandémie koronavírusu COVID 19 stal v niektorých obdobiach roka 2020 v Slovenskej republike, ale aj v ostatných postihnutých krajinách jediným možným prostriedkom na kúpu tovaru alebo objednanie služby. Aj keď Slovenská republika patrí medzi konzervatívne krajiny, empiricky môže každý z nás vidieť nárast predaju tovarov alebo objednanie služby prostredníctvom internetu, kde môžeme pozorovať zvýšený pohyb donáškových služieb alebo kuriérov, ktorí objednaný tovar doručia. Aj z pohľadu práva ide o jav, ktorý má svoju úpravu modifikovanú na prostredie internetu. Napriek existencii zákona o ochrane spotrebiteľa, zákona o elektronickom obchode, ako aj zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru na diaľku a ďalších noriem spomínaných v tomto článku musíme znášať aj negatíva, ktoré obchod realizovaný prostredníctvom internetu prináša. Ak základná téza tohto príspevku bola skúmaná odpoveďou na otázku čo si legálne na internete nekúpim, výsledok tohto skúmania priniesla odpoveď na položenú otázku, že všetko si môžem kúpiť na internete nelegálne. Odpoveď vychádza z analýzy možností Dark webu, ktorý ponúka predaj nelegálneho tovaru prostredníctvom technických možností anonymity užívateľa internetových prehliadačov ako TOR. Anonymita je možno zosobnením slobody, ktorá môže viesť k protiprávnosti až k anarchii. Internet by mal mať svoje limity stanovené pre anonymitu, technicky je táto otázka zatiaľ, idealistická, lebo subjekty, ktoré chcú právo obchádzať nikdy nebudú hľadať spôsoby na limitáciu ich činnosti

²² OZNÁMENIE KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU Riešenie otázok trestnej činnosti v digitálnom veku: zriadenie európskeho centra boja proti počítačovej kriminalite. COM/2012/0140 final.

na internete, ale pravý opak, aby internet bol miesto pre ich protiprávne konanie. Z uvedeného tak vyplýva, že bojovať proti páchatelom, ktorí využívajú internetový priestor na páchanie protiprávnej činnosti je plne v kompetencii príslušných orgánov verejnej moci. Tento boj na to, aby bol efektívny a prinášal výsledky musí byť odrazom medzinárodnej spolupráce, špecializácie sa príslušných predovšetkým orgánov činných v trestnom konaní a musí vychádzať z legitímnych možností týchto orgánov. Každé hľadanie spravodlivosti je beh na dlhé trate, preto aj odhaľovanie protiprávnej činnosti je postavené na pilieroch dlhodobej systematickej práce a neustáleho hľadania nových možností informačno-komunikačných technológií, ktorých využitie je nevyhnutné.

Zdroje:

1. ANDRAŠKO, J.: Vybrané aplikačné problémy vzájomného uznávanie prostriedkov elektronickej identity. In. Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2019, zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou, v dňoch 11.4. – 13.4.2019 v priestoroch ÚZ NR SR Častá-Papiernička pod záštitou dekana Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, doc. JUDr. Eduarda Burdu, PhD. / zostavovatelia: Andrea Koroncziová, Tibor Hlinka. – 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 383s.
2. DAVIES, G.: Shining a Light on Policing of the Dark Web: An Analysis of UK Investigatory Powers. In. The Journal of Criminal Law, Volume: 84 issue: 5, page(s): 407-426
3. FUNTA, R.: Amazon a presadzovanie antitrustového práva; Justičná revue, 70, 2018, č. 11, s. 1215 – 1229
4. GOODISON, S. E., WOODS, D., W., BARNUM, J.D., Adam R. KEMERER, A.R., JACKSON B. A.: Identifying Law Enforcement Needs for Conducting Criminal Investigations Involving Evidence on the Dark Web. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2019. Dostupné online: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2704.html.
5. GREGUŠOVÁ, D. – SUSKO, B.: Elektronický obchod a jeho právna úprava v Slovenskej republike (zákon NR SR č. 22/2004 Z. z. o elektronickom obchode). Justičná revue, 56, 2004, č. 11, s. 1226 – 1240.
6. GUCCIONE, D.: What is the dark web? How to access it and what you'll find. Publikovaný dňa 18.12.2020, dostupné online: <https://www.csoonline.com/article/3249765/what-is-the-dark-web-how-to-access-it-and-what-youll-find.html>
7. KLIMEK, L.: Nedovolené obchodovanie s drogami ako európsky trestný čin; Justičná revue, 70, 2018, č. 10, s. 1127 – 1139
8. KLIMEK, L.: Boj proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí a proti detskej pornografii (analýza novej právnej úpravy na úrovni EÚ); Justičná revue, 64, 2012, č. 12, s. 1461 – 1475,
9. KRÁLOVIČ, L.: Regulácia online hazardu na Slovensku; Justičná revue, 70, 2018, č. 2, s. 228 – 236
10. LAZAR, J.: Základné aspekty nového občianskeho a obchodného práva. In. Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianaee, 15/1993. - Bratislava : Univerzita Komenského, 1994. ISBN 80-223-0764-5. S. 77-90.

11. OVEČKOVÁ, O.: Vzťah Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka s akcentom na vybrané inštitúty obchodného záväzkového práva. In. Právny obzor. - ISSN 0032-6984. Roč. 91, č. 4 (2008), s. 251-266.
12. SOPÚCHOVÁ RALBOVSKÁ, S.: Systém darcovstva orgánov pre transplantácie v Slovenskej republike. In. Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. - Roč. 38, č. 2 (2019), s. 270-284
13. STRAPÁČ, P.: Neprijateľné zmluvné podmienky vo svetle ochrany spotrebiteľa. In. EPI Odborné články 2014, Online publikované 19.02.2014

Silvia BEŇOVÁ - Eva LADIVEROVÁ: Monitorovanie zamestnancov z pohľadu GDPR¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá monitorovaním zamestnancov na pracovisku vo vzťahu k právnej úprave ochrany osobných údajov. Jeho cieľom je poskytnúť prehľad základných povinností na strane zamestnávateľa a im zodpovedajúcim právam zamestnanca spojených s ochranou osobných údajov pri zavádzaní monitorovacích procesov na pracovisku. Pozornosť je pritom venovaná najmä informačnej povinnosti zamestnávateľa, v rámci ktorej musí zamestnávateľ jasne stanoviť účel spracúvania osobných údajov a správne vyhodnotiť, či jeho oprávnený záujem prevažuje nad právom na súkromie zamestnanca. Záverečná časť príspevku je venovaná právnej ochrane zamestnancov pred nezákonným spracúvaním osobných údajov pri monitorovaní.

Abstract

The paper focuses on the employee monitoring in the workplace with regard to the personal data protection legislation. The aim of the paper is to provide an overview of the fundamental obligations on the part of the employer and the corresponding rights of the employee associated with the protection of personal data when implementing monitoring processes in the workplace. Special attention is paid to the employer's information obligation in which the employer must clearly define the purpose of the processing of personal data and assess whether his legitimate interest outweighs the employee's right to privacy. The final part of the paper is devoted to the legal protection of employees against illegal processing of personal data during monitoring.

Kľúčové slová: monitorovanie zamestnancov, ochrana osobných údajov, GDPR, pracovné právo

Key words: monitoring of employees, personal data protection, GDPR, labour law

VZOR CITÁCIE: BEŇOVÁ, S. – LADIVEROVÁ, E.: Monitorovanie zamestnancov z pohľadu GDPR In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 78 – 87.

Autori:

Mgr. Silvia Beňová
Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie č. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
silvia.benova@flaw.uniba.sk

JUDr. Eva Ladiverová
Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie č. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
eva.ladiverova@flaw.uniba.sk

---

¹ Tento vedecký príspevok bol napísaný s podporou Grantu Univerzity Komenského reg. č. UK/239/2020 pod názvom "GDPR a pracovné právo".

ÚVOD

Ochrana súkromia v súčasnej dobe neustáleho rozvoja informačných technológií nepochybne patrí medzi najrezonujúcejšie témy v spoločnosti. Technologický pokrok na jednej strane zjednodušil a zrýchлил spracúvanie a výmenu informácií, avšak zároveň so sebou priniesol neistotu na strane fyzických osôb z dôvodu nedostatku kontroly nad rozsahom, dôvodom a spôsobom spracúvania ich osobných údajov ako aj obavy z ich zneužitia.

V pracovnoprávných vzťahoch sa zamestnávateľa na denno–dennej báze stretávajú s množstvom osobných údajov zamestnancov a riešia otázky zákonnosti ich spracúvania. To platí aj pre oblasť monitorovania zamestnancov na pracovisku. K spracúvaniu osobných údajov zamestnávateľom pri monitorovaní dochádza v momente, keď je možné záznam z vykonanej kontroly spojiť s konkrétnym zamestnancom. Vylúčiť spracúvanie osobných údajov pri monitorovaní zamestnancov je preto v praxi takmer nemožné.

Zamestnávateľa by pri zavádzaní monitorovacích procesov nemali zabúdať na to, že okrem požiadaviek a limitov stanovených Zákonníkom práce, si musia plniť aj povinnosti vyplývajúce zo všeobecného nariadenia na ochranu osobných údajov² (ďalej len „GDPR“ alebo „Nariadenie“). Často sa totiž mylne domnievajú, že pri monitorovaní spracúvajú osobné údaje na pôvodný účel realizácie pracovnoprávných vzťahov. V dôsledku nedodržania právnych povinností stanovených Nariadením, tak dochádza k spracúvaniu osobných údajov zamestnancov nezákonným spôsobom. Cieľom tohto príspevku je preto poskytnúť prehľad základných povinností na strane zamestnávateľa a im zodpovedajúcim právam zamestnanca spojených s ochranou osobných údajov v prípade monitorovania zamestnancov na pracovisku.

1. Monitorovanie zamestnancov podľa Zákonníka práce

Zákonník práce³ stanovuje podmienky zákonnosti monitorovania zamestnancov v § 13 ods. 4 nasledovne: *„Zamestnávateľ nesmie bez vážnych dôvodov spočívajúcich v osobitnej povahe činností zamestnávateľa narúšať súkromie zamestnanca na pracovisku a v spoločných priestoroch zamestnávateľa tým, že ho monitoruje, vykonáva záznam telefonických hovorov uskutočňovaných technickými pracovnými zariadeniami zamestnávateľa a kontroluje elektronickú poštu odoslanú z pracovnej elektronickej adresy a doručenú na túto adresu bez toho, aby ho na to vopred upozornil. Ak zamestnávateľ zavádza kontrolný mechanizmus, je povinný prerokovať so zástupcami zamestnancov rozsah kontroly, spôsob jej uskutočnenia, ako aj dobu jej trvania a informovať zamestnancov o rozsahu kontroly, spôsobe jej uskutočnenia, ako aj o dobe jej trvania.“* Za základné podmienky monitorovania zamestnancov, ktoré musia byť splnené na to, aby išlo o zákonný zásah do súkromia zamestnancov, sa považujú: i) existencia vážnych dôvodov spočívajúcich v osobitnej povahe činnosti zamestnávateľa; ii) povinnosť predchádzajúceho upozornenia a informačná povinnosť zamestnávateľa vo vzťahu k zamestnancovi a iii) prerokovanie kontroly so zástupcami zamestnancov.

Z pohľadu možných foriem zásahu zamestnávateľa do práva na súkromie zamestnanca Zákonník práce rozoznáva len vykonávanie záznamu telefonických hovorov a kontrolu

² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov).

³ zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.

elektronickej pošty. Súčasný technologický pokrok však umožňuje veľmi jednoduché a efektívne sledovanie činnosti zamestnanca aj prostredníctvom iných foriem monitorovania na pracovisku.⁴ V praxi sa vyskytuje najmä kontrola pracoviska pomocou videokamier a mikrofónov, sledovanie zamestnancov pomocou sociálnych sietí, využívanie GPS zariadenia, mystery shopping, skenovanie obsahu e-mailov (detekcia vírusov), skrining elektronickej pošty na účely odfiltrovania spamu, skrining pošty na účely detekcie vopred určeného obsahu, príp. monitorovanie zamestnancov prostredníctvom biometrických údajov⁵.

2. Práva a povinnosti subjektov pri monitorovaní na pracovisku v zmysle GDPR

Bez ohľadu na to, či sú splnené všetky podmienky stanovené Zákonníkom práce alebo nie, pri monitorovaní zamestnancov na pracovisku vo veľkej väčšine prípadov dochádza k spracúvaniu osobných údajov. Zamestnávateľ je pri spracúvaní osobných údajov v postavení prevádzkovateľa a musí si plniť povinnosti na úseku ochrany osobných údajov vyplývajúce z Nariadenia. Zamestnávateľ je povinný najmä dodržiavať základné zásady spracúvania osobných údajov, jasne definovať účel spracúvania, spracúvať len obmedzený rozsah údajov a obmedziť spracúvanie na nevyhnutné minimum, zamestnanca o spracúvaní riadne informovať, zhromaždené dáta dostatočne zabezpečiť a najmä preukázať, že ochrana jeho práva prevažuje nad ochranou súkromia zamestnanca.⁶ V opačnom prípade mu pri výkone kontroly zo strany Úradu na ochranu osobných údajov hrozí finančná pokuta v zmysle § 104 zákona č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov (ďalej „Zákon o ochrane osobných údajov“). Zamestnanec, ktorého osobné údaje sú spracúvané v rozpore s Nariadením, sa môže domáhať práva na odstránenie nezákonného spracúvania osobných údajov.

2.1. Informačná povinnosť zamestnávateľa v postavení prevádzkovateľa

Zamestnávateľ má okrem oznamovacej povinnosti podľa Zákonníka práce aj povinnosť informovať zamestnanca o spracúvaní osobných údajov podľa článku 13 GDPR. Tieto informácie, vrátane poučenia o právach zamestnanca, mu musia byť poskytnuté ešte pred začatím spracúvania osobných údajov, teda pred zavedením samotného kontrolného mechanizmu.

Zamestnávateľ je povinný zamestnancovi ako dotknutej osobe poskytnúť nasledujúce informácie:

- a) identifikačné a kontaktné údaje zamestnávateľa;
- b) kontaktné údaje zodpovednej osoby, ak je určená;
- c) účel a právny základ spracúvania osobných údajov;
- d) oprávnený záujem, ktorý zamestnávateľ monitorovaním zamestnancov sleduje;
- e) príjemcov osobných údajov (tretie osoby, ktorým sa údaje poskytujú), ak existujú;
- f) prípadná informácia o prenose osobných údajov do tretej krajiny;
- g) dobu uchovávania osobných údajov;

⁴ DOLOBÁČ, M. Kontrola elektronických komunikačných prostriedkov v pracovnoprávných vzťahoch. In: Právo, obchod, ekonomika VI.: zborník príspevkov z vedeckej konferencie: 26. - 28. októbra 2016, Vysoké Tatry. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016, s. 147.

⁵ BARANCOVÁ, H. a kol. Zákonník práce. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 255.

⁶ ZÁHRADNÍČEK, J. Ochrana osobnosti v pracovněprávních vztazích. Praha: Leges, 2019, s. 195.

- h) práva zamestnanca v zmysle GDPR vrátane práva podať sťažnosť dozornému orgánu;
- i) existenciu automatizovaného rozhodovania.

Z uvedených informácií poskytovaných v bežných prípadoch spracúvania osobných údajov v pracovnoprávných vzťahoch bude pri monitorovaní zamestnancov potrebné osobitne určiť účel spracúvania, právny základ, oprávnený záujem a dobu uchovania osobných údajov. Ostatné informácie budú zväčša rovnaké aj pri inom spracúvaní osobných údajov zamestnávateľom.

Legálna definícia pojmu účel spracúvania síce neexistuje, no rozumieme ním konkrétny dôvod, prečo sa osobné údaje spracúvajú.⁷ Účel spracúvania osobných údajov pri monitorovaní zamestnancov je potrebné vždy určiť v závislosti od konkrétneho prípadu. Príkladom je monitorovanie zamestnancov z dôvodu ochrany majetku zamestnávateľa v súvislosti s podozrením na krádež alebo len podozrenie na porušenie pracovnej disciplíny v dôsledku porušenia povinnosti zamestnanca zachovávať mlčanlivosť o dôverných informáciách zamestnávateľa. Záznamy z kontrolnej činnosti získané monitorovaním môže zamestnávateľ použiť len na vopred stanovený účel. Ak je teda účelom spracúvania osobných údajov zachovanie bezpečnosti a ochrana majetku zamestnávateľa, takto získané údaje nie je možné použiť na iný účel, napr. na kontrolu plnenia pracovných povinností zamestnancov. Bolo by to v rozpore so zásadou obmedzenia účelu spracúvania osobných údajov.⁸

Právnym základom v prípade monitorovania zamestnancov je oprávnený záujem zamestnávateľa v postavení prevádzkovateľa podľa článku 6 ods. 1 písm. f) GDPR. Spracúvanie osobných údajov zamestnanca pri jeho monitorovaní teda bude zákonné len v prípade, ak je nevyhnutné na účely oprávnených záujmov, ktoré sleduje zamestnávateľ. Pri monitorovaní zamestnancov na pracovisku sa právo na súkromie zamestnanca dostáva do konfliktu s právom na ochranu majetku zamestnávateľa. Tento právny základ si vyžaduje porovnanie oprávnených záujmov strán prostredníctvom porovnávacieho testu. Je vždy povinnosťou zamestnávateľa, aby uniesol dôkazné bremeno a preukázal, že jeho závažné oprávnené záujmy prevažujú nad záujmami alebo základnými právami zamestnanca.

Porovnávací test nepozostáva len zo vzájomného porovnania dvoch jednoducho kvantifikovateľných a porovnateľných hodnôt, ale vyžaduje zváženie viacerých faktorov, aby sa zabezpečilo riadne zohľadnenie záujmov a základných práv dotknutých osôb.⁹ V rámci porovnávacieho testu je potrebné sa zaoberať posúdením legitímnosti, nevyhnutnosti, vhodnosti, proporcionality a aplikáciou vhodných a primeraných záruk pre ochranu práv a slobôd zamestnancov.¹⁰ Aby mohol byť oprávnený záujem považovaný za legitímny, musí ísť o záujem povolený právnymi predpismi. Ochrana majetku zamestnávateľa nepochybne patrí medzi legitímne práva zamestnávateľa. Pri nevyhnutnosti je potrebné skúmať, či za účelom naplnenia sledovaného záujmu nie je možné použiť menej invazívne prostriedky a spôsoby spracúvania osobných údajov vo vzťahu k súkromiu a ochrane osobných údajov zamestnancov pri možnosti efektívne dosiahnuť stanovené ciele.¹¹ Splnenie tejto podmienky je potrebné

⁷ HUDECOVÁ, I. – CYPRICOVÁ, A. – MAKATURA, I. a kolektív.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Žilina : EUROKÓDEX, 2018, s. 214.

⁸ čl. 5 ods. 1 písm. b) GDPR.

⁹ BERTHOTY, J. a kolektív: Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 246.

¹⁰ HUDECOVÁ, I. – CYPRICOVÁ, A. – MAKATURA, I. a kolektív.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Žilina : EUROKÓDEX, 2018, s. 161.

¹¹ BERTHOTY, J. a kolektív: Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 247.

skúmať v závislosti od konkrétneho prípadu, ako príklad však uvádzame možnosť náhodných kontrol vedúcim zamestnancom na pracovisku namiesto zavedenia kamerového systému. V rámci vhodnosti oprávneného záujmu sa skúma, či je zásah do práva na ochranu osobných údajov potrebný na dosiahnutie sledovaného cieľa. Ide teda o posúdenie vzájomnej súvislosti medzi sledovaným oprávneným záujmom a spracúvaním osobných údajov. To znamená, či kontrola pracovnej elektronickej pošty naozaj pomôže pri odhalení zamestnanca, ktorý porušil povinnosť zachovávať mlčanlivosť o dôverných informáciách zamestnávateľa. Uplatňovaním požiadavky proporcionality sa sleduje, aby spracúvanie osobných údajov za účelom dosiahnutia oprávnených záujmov nepresahovalo určité hranice a zároveň, aby nebolo prevážené negatívnymi následkami, ktoré môžu zamestnancovi vzniknúť. V tomto prípade zohráva dôležitú úlohu prijatie záruk pre ochranu práv a slobôd zamestnancov. Do úvahy by pripadalo obmedzenie doby uchovania alebo rozsahu spracúvaných osobných údajov tým, že sa kamerový systém bude automaticky premazávať, resp. bude zapnutý len na určitú obmedzenú dobu.

Doba uchovania musí byť stanovená v súlade so zásadou minimalizácie uchovávania, to znamená najviac dovtedy, kým je to potrebné na účely, na ktoré sa osobné údaje spracúvajú.¹² Zamestnávateľ musí uviesť dobu uchovávania konkrétne. Keďže účel sledovaný monitorovaním zamestnancov zvyčajne zaniká ihneď po vykonaní kontroly, zastávame názor, že by doba uchovania záznamu z výsledku monitorovania nemala byť dlhšia ako 3 mesiace. Európsky výbor na ochranu osobných údajov vo svojom usmernení navrhuje možnosť použitia riešenia čiernej skrinky, keď sa záznam automaticky odstráni po určitej dobe uchovávania a sprístupní sa len v prípade incidentu.¹³

V praxi je zamestnávateľ povinný si svoju základnú informačnú povinnosť o spracúvaní osobných údajov vo vzťahu k zamestnancovi splniť hneď pri založení pracovného pomeru. V prípade zavedenia monitorovacieho systému počas trvania pracovného pomeru, bude však zamestnávateľ spracúvať osobné údaje na iný účel ako pôvodne pri informovaní zamestnanca deklaroval. Zamestnávateľ si v takom prípade musí splniť svoju informačnú povinnosť voči zamestnancovi znovu, avšak len vo vzťahu k tým informáciám, ktorými zamestnanec ešte nedisponuje.¹⁴ Pri založení pracovného pomeru je zamestnanec zvyčajne informovaný o tom, že účelom spracúvania osobných údajov je založenie pracovnoprávneho vzťahu, pričom právnym základom na spracúvanie osobných údajov je plnenie pracovnej zmluvy alebo splnenie zákonnej povinnosti zamestnávateľa¹⁵. Účel spracúvania osobných údajov pri monitorovaní zamestnancov je však odlišný. Zväčša pôjde o podozrenie z porušenia pracovnej disciplíny alebo prešetrovanie krádeže majetku zamestnávateľa a právnym základom je spomínaný oprávnený záujem zamestnávateľa. Zamestnávateľ je povinný zamestnanca o týchto skutočnostiach informovať, nemusí však zamestnancovi opätovne oznamovať informácie, akými sú totožnosť a kontaktné údaje prevádzkovateľa a jeho zodpovednej osoby alebo ho poučovať o jeho právach.

V zmysle usmernenia Pracovnej skupiny WP 29 (dnes Európsky výbor na ochranu osobných údajov) by medzi poskytnutím informácií a samotným začatím spracúvania mala existovať primeraná doba. Zamestnancom by tak bola poskytnutá možnosť zvážiť spracúvanie

¹² Článok 5 ods. 1 písm. e) GDPR.

¹³ Usmernenie EDPB 3/2019 k spracúvaniu osobných údajov prostredníctvom kamerových zariadení z 29. januára 2019, s. 11.

¹⁴ Článok 13 ods. 4 GDPR.

¹⁵ Článok 6 ods. 1 písm. b) c) GDPR.

a prípadne voči nemu uplatniť svoje práva. Posúdenie primeranej doby však závisí od okolností konkrétneho prípadu.¹⁶

2.2. Práva zamestnanca ako dotknutej osoby

V zmysle informačnej povinnosti je zamestnávateľ povinný zamestnanca informovať aj o jeho o právach, ktorými sú právo na prístup, právo na opravu, právo na vymazanie, právo na obmedzenie spracúvania, právo na prenosnosť osobných údajov, právo namietat', právo na neúčinnosť automatizovaného individuálneho rozhodovania, vrátane profilovania. Vo vzťahu k zamestnávateľovi neexistujú žiadne výnimky, ktoré by vylučovali možnosť zamestnanca uplatňovať si niektoré z vyššie uvedených práv.¹⁷

V rámci práva na prístup má zamestnanec pri monitorovaní právo od zamestnávateľa získať potvrdenie, či zamestnávateľ spracúva jeho osobné údaje. Ak áno, zamestnanec si môže vyžiadať prístup k takýmto údajom, to znamená ku kamerovým záznamom, záznamom o geografickej polohe zamestnanca, výsledkom z kontroly elektronickej pošty atď. Zamestnávateľ je povinný na takúto žiadosť zamestnanca reagovať a prístup k údajom mu poskytnúť. Výnimku predstavuje situácia, ak by takýmto poskytnutím prístupu došlo k zásahu do práv alebo slobôd iných osôb¹⁸.

V prípade práva na opravu zahŕňajúceho aj právo na doplnenie by zamestnanec pri monitorovaní mohol žiadať, aby zamestnávateľ doplnil určité informácie do výsledkov z kontroly, ktoré sú neúplné alebo neaktuálne. Osobné údaje totiž musia byť vždy v súlade so zásadou správnosti¹⁹, za čo nesie vždy zodpovednosť prevádzkovateľ.

Zamestnancovi tiež prináleží právo na výmaz („*right to be forgotten*“). Jedným z dôvodov, prečo by zamestnanec mohol žiadať o výmaz osobných údajov je, že záznamy z kontroly získanej monitorovaním už nie sú potrebné na stanovený účel, napríklad ak by sa porušenie pracovnej disciplíny už vyšetrilo. Zamestnanec by sa mohol domáhať práva na vymazanie aj vtedy, ak by mal za to, že záujmy zamestnávateľa neprevažujú nad jeho záujmami na ochranu súkromia.

Právo na obmedzenie spracúvania môže zamestnanec voči zamestnávateľovi uplatniť v čase prebiehajúceho súdneho sporu medzi stranami. Do momentu, kým neskončí súdny spor, by sa mal zamestnávateľ zdržať používania osobných údajov s výnimkou preukazovania alebo obhajovania svojich právnych nárokov.

Pri monitorovaní má zamestnanec tiež právo kedykoľvek namietat' proti spracúvaniu osobných údajov na účely oprávnených záujmov zamestnávateľa. V takom prípade zamestnávateľ nesmie ďalej spracúvať osobné údaje, pokiaľ nepreukáže nevyhnutné oprávnené dôvody na spracúvanie, ktoré prevažujú nad záujmami, právami a slobodami zamestnanca.

¹⁶ Usmernenie WP 29 k transparentnosti spracúvania podľa Nariadenia 2016/679 prijaté dňa 29. novembra 2017 a naposledy revidované a prijaté dňa 11. apríla 2018.

¹⁷ ŽUĽOVÁ, J., ŠVEC, M.: GDPR a ochrana záujmov zamestnanca, Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2018, s. 47.

¹⁸ Článok 15 ods. 4 GDPR.

¹⁹ Článok 5 písm. d) GDPR.

Uplatňovanie práva na prenosnosť údajov a práva na neúčinnosť automatizovaného individuálneho rozhodovania si v praxi pri monitorovaní nevieme predstaviť, existenciu takýchto práv aj v týchto situáciách však úplne nevylučujeme. Zoznam práv zamestnanca pri spracúvaní osobných údajov je napriek tomu pomerne rozsiahli. Na predchádzanie vzniku sporných situácií a nejasností sa odporúča, aby si zamestnávateľ vypracoval vnútropodnikovú dokumentáciu k uplatňovaniu vyššie uvedených práv zamestnanca. V nej by jasne stanovil najmä spôsob a formu uplatňovania práv zamestnanca, lehotu na vybavenie žiadosti, spôsob spätnej reakcie zo strany zamestnávateľa a ďalšie vhodné opatrenia uľahčujúce výkon práv zamestnanca v závislosti od konkrétneho prípadu.²⁰

3. Právna ochrana zamestnanca pri nezákonnom monitorovaní

Zamestnanci ako dotknuté osoby majú v podmienkach právneho poriadku Slovenskej republiky viacero prostriedkov ochrany pred nezákonným spracúvaním osobných údajov, príp. pred iným neoprávneným zásahom do ich práv súvisiacich so spracúvaním osobných údajov. Ak sa zamestnanec domnieva, že monitorovanie na pracovisku nie je v súlade s Nariadením, má právo podať sťažnosť dozornému orgánu, má právo na súdny prostriedok nápravy voči rozhodnutiu dozorného orgánu a súdny prostriedok nápravy voči samotnému zamestnávateľovi.

Nariadenie v článku 77 priznáva dotknutej osobe právo podať sťažnosť dozornému orgánu, ak sa domnieva, že spracúvanie jej osobných údajov je v rozpore s platnou právnou úpravou. Dozorným orgánom je v tomto prípade Úrad na ochranu osobných údajov so sídlom v Bratislave (ďalej len „Úrad“). Zákon o ochrane osobných údajov upravujúci vo svojej piatej časti výkon kontroly nad dodržiavaním Nariadenia, označuje konanie o sťažnosti dotknutej osoby konaním o ochrane osobných údajov²¹. Konanie sa začína buď z iniciatívy Úradu alebo na návrh dotknutej osoby.

V prípade, ak sa zamestnanec domnieva, že prostredníctvom monitorovacích systémov dochádza k porušeniu jeho práv pri spracúvaní osobných údajov zamestnávateľom, môže podať Úradu návrh na začatie konania o ochrane osobných údajov. Pred podaním návrhu je však zamestnanec povinný sa dožadovať nápravy u zamestnávateľa ako osoby povinnej pri spracúvaní osobných údajov. Až v prípade neúspešného domáhania sa nápravy u zamestnávateľa, vzniká právo zamestnanca podať návrh na začatie konania Úradu.²² Táto podmienka nepriamo vyplýva z § 103 ods. 3 písm. c) Zákona o ochrane osobných údajov, v zmysle ktorého je povinnou náležitosťou návrhu aj dôkaz preukazujúci uplatnenie práva voči prevádzkovateľovi.

Konanie o ochrane osobných údajov je bezplatné. Úrad rozhodne v konaní spravidla do 90 dní od podania návrhu a v prípade zistenia protiprávneho konania na strane

²⁰ ŽULOVÁ, J., ŠVEC, M.: GDPR a ochrana záujmov zamestnanca, Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2018, s. 69.

²¹ § 99 a nasl. Zákona o ochrane osobných údajov.

²² HUDECOVÁ, I. – CYPRICOVÁ, A. – MAKATURA, I. a kolektív.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Žilina : EUKODDEX, 2018, s. 520.

zamestnávateľa, uloží opatrenia na nápravu (napr. v podobe odstránenia kamerového systému) alebo uloží zamestnávateľovi finančnú pokutu.

Rozhodnutie Úradu vo veci podanej sťažnosti nie je konečné a Zákon o ochrane osobných údajov umožňuje v súlade s § 103 podať dotknutej osobe rozklad. O podanom rozklade rozhoduje predseda Úradu. Podanie rozkladu je zároveň podmienkou pre uplatnenie si ďalšieho prostriedku nápravy, a to správnej žaloby podľa § 177 a nasl. zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Správny súdny poriadok“).

Podanie návrhu na začatie konania o ochrane osobných údajov nebráni uplatňovaniu iných správnych alebo súdnych prostriedkov nápravy. Zamestnanec sa teda môže rozhodnúť, že súčasne s podaním návrhu na začatie konanie, pred alebo po jej podaní využije aj iné dostupné prostriedky nápravy. Správna žaloba voči dozornému orgánu, t. j. Úradu, môže smerovať tak voči jeho rozhodnutiu ako aj voči jeho nečinnosti. Vecne a miestne príslušným na prejednanie správnej žaloby smerujúcej voči rozhodnutiu alebo nečinnosti Úradu je Krajský súd v Bratislave. Žaloba smeruje voči rozhodnutiu o rozklade ako opravnému prostriedku voči prvostupňovému rozhodnutiu Úradu.²³ Voči rozhodnutiu súdu o správnej žalobe je samozrejme prípustná kasačná sťažnosť, o ktorej rozhoduje Najvyšší súd SR. Kasačnú sťažnosť možno podať v lehote 30 dní od doručenia rozhodnutia krajského súdu o správnej žalobe.

Okrem tohto súdneho prostriedku nápravy voči rozhodnutiu dozorného orgánu²⁴ má zamestnanec právo aj na účinný súdny prostriedok voči samotnému zamestnávateľovi²⁵. Zamestnanec môže v závislosti od konkrétnej situácie podať jednu z nasledujúcich typov žalôb, a to i) zdržovaciú žalobu, ii) žalobu na plnenie, príp. iii) určovací žalobu. Zdržovaciú žalobu zamestnanec podáva v prípade, ak sa domnieva, že zamestnávateľ spracúva jeho osobné údaje bez právneho dôvodu, tzn. nemá právo ho monitorovať. Žaloba na plnenie by prichádzala do úvahy pri nesplnení si informačnej povinnosti zamestnávateľom. Vylúčené nie je ani podanie určovacej žaloby, či tu právo na ochranu osobných údajov zamestnanca je alebo nie. To však prichádza do úvahy len za predpokladu existencie naliehavého právneho záujmu.²⁶ V prípade vzniku majetkovej alebo nemajetkovej ujmy v dôsledku nezákonného spracúvania osobných údajov si môže zamestnanec uplatniť pred súdom aj nárok na náhradu škody.

Ak by konanie, resp. nekonanie zamestnávateľa predstavovalo zásah do osobnostných práv zamestnanca, môže sa v súlade s § 13 Občianskeho zákonníka domáhať aj upustenia od neoprávnených zásahov, odstránenia následkov týchto zásahov, poskytnutia primeraného zadosťučinenia alebo ak by toto nebolo dostačujúce, zamestnanec môže požadovať náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.²⁷

Okrem možnosti domáhať sa nápravy pred orgánmi verejnej moci Slovenskej republiky nesmieme zabúdať na možnosť dotknutej osoby obrátiť sa na súdne inštalácie Rady Európy

²³ HUDECOVÁ, I. – CYPRICOVÁ, A. – MAKATURA, I. a kolektív.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Žilina : EUROKÓDEX, 2018, s. 527.

²⁴ Článok 78 GDPR.

²⁵ Článok 79 GDPR.

²⁶ HUDECOVÁ, I. – CYPRICOVÁ, A. – MAKATURA, I. a kolektív.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Žilina : EUROKÓDEX, 2018, s. 538.

²⁷ HUDECOVÁ, I. – CYPRICOVÁ, A. – MAKATURA, I. a kolektív.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Žilina : EUROKÓDEX, 2018, s. 538.

a Európskej únie. Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu sa na základe sťažnosti zaoberá porušením práv vyplývajúcich z Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a predstavuje kontrolný mechanizmus voči štátom, ktoré sa zaviazali tento rešpektovať. Sťažnosť nikdy nesmeruje voči jednotlivcovi alebo obchodnej spoločnosti, smeruje výlučne voči štátu. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva je pre štáty záväzný a tieto sú povinné v prípade zistenia porušení Dohovoru prijať účinné prostriedky nápravy.

ZÁVER

Pri monitorovaní zamestnancov dochádza do konfliktu právo na súkromie zamestnanca s právom na ochranu majetku zamestnávateľa. Spracúvanie osobných údajov na účely oprávnených záujmov zamestnávateľa je zákonné len v prípade, ak nad záujmami zamestnanca prevažujú záujmy zamestnávateľa. Takéto posúdenie však môže byť v praxi často náročné. Pri vyhodnocovaní stretu záujmov by sa mal preto zamestnávateľ striktnie riadiť porovnávacím testom v zmysle GDPR. V potenciálnom spore je totiž vždy povinnosťou zamestnávateľa uniesť dôkazné bremeno a preukázať, že jeho oprávnené záujmy prevažovali nad záujmami zamestnanca.

Zamestnávateľ musí pri monitorovaní zamestnancov tiež pamätať na to, že je povinný si voči zamestnancom splniť svoju informačnú povinnosť. Monitorovanie zamestnancov je operáciou, ktorá sa od iných procesov spracúvania osobných údajov, realizovaných na základe zákona alebo na plnenie pracovnej zmluvy, odlišuje najmä svojím účelom a právnym základom. Ak dochádza k zavedeniu monitorovacích procesov počas trvania pracovného pomeru, zamestnávateľ je povinný si svoju informačnú povinnosť splniť znovu vo vzťahu k novým skutočnostiam.

Zamestnancom v oblasti osobných údajov prináleží celý rad práv, ktoré im je zamestnávateľ ako osoba spracúvajúca osobné údaje povinný zaručiť. Zamestnávateľ by mal v primeranej lehote reagovať na požiadavky zamestnancov spojené s ich ochranou osobných údajov. Odporúča sa preto, aby si vopred stanovil postup, akým bude na požiadavky zamestnancov reagovať, a tým predišiel vzniku nejasností a sporných situácií.

V opačnom prípade hrozí, že zamestnanec využije právne prostriedky ochrany spojené s týmto právom, či už prostredníctvom Úradu alebo súdnou cestou. Netreba tiež zabúdať na možnosť náhodnej kontroly so strany Úradu, ktorý môže konať aj z vlastnej iniciatívy. Pri zistení, že ide o nezákonné spracúvanie osobných údajov môže Úrad v rámci konania o ochrane osobných údajov uložiť zamestnávateľovi opatrenia na nápravu alebo finančnú pokutu.

Použitá literatúra

1. BARANCOVÁ, H. a kol. Zákonník práce. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, ISBN 9788089603534
2. BERTHOTY, J. a kolektív: Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov. Praha: C.H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-714-9

3. DOLOBÁČ, M. Kontrola elektronických komunikačných prostriedkov v pracovnoprávných vzťahoch. In: Právo, obchod, ekonomika VI.: zborník príspevkov z vedeckej konferencie: 26. - 28. októbra 2016, Vysoké Tatry. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016, ISBN 9788081524431
4. HUDECOVÁ, I. – CYPRICOVÁ, A. – MAKUTA, I. a kolektív.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Žilina : EUROKÓDEX, 2018, ISBN 978-80-8155-077-5
5. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov)/
6. Usmernenie EDPB 3/2019 k spracúvaniu osobných údajov prostredníctvom kamerových zariadení z 29. januára 2019
7. Usmernenie WP 29 k transparentnosti spracúvania podľa Nariadenia 2016/679 prijaté dňa 29. novembra 2017 a naposledy revidované a prijaté dňa 11. apríla 2018
8. ZAHRADNÍČEK, J. Ochrana osobnosti v pracovněprávních vztazích. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-80-7502-373-5
9. zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov v znení neskorších predpisov
10. zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov
11. ŽULOVÁ, J., ŠVEC, M.: GDPR a ochrana záujmov zamestnanca, Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2018, ISBN 978-80-89149-5

Olexij M. METEŇKANYČ: Idea „dobrej“ smrti v myšlienkach a dielach Platóna¹

Abstrakt

Otázka „dobrej“ smrti sprevádza ľudstvo počas celej histórie a zamestnáva ho už od svojho počiatku. Tak, ako mnoho iných myšlienok a objavov, aj problematika dobrej smrti má svoje korene v antike a dnešný moderný svet pracuje so slovom, ktoré má svoj pôvod v starogréčtine – eutanázia. Súčasne môžeme badať jeden prvok, ktorý pretrváva dodnes. Aj samotní antickí myslitelia sa nezhodovali v tom, čo pokladať za „dobrú“ smrť. Čo vlastne to adjektívum „dobrá“ môže znamenať? Aké rôzne významy môžeme pod neho subsumovať? Môže byť „dobrá“ i samovražda? Či tá je zo svojej podstaty nesprávna? Naším zámerom je pozrieť sa v rámci tohto príspevku v krátkosti na to, ako niektoré z týchto otázok chápali vybraní myslitelia a filozofi v starovekom Grécku a Ríme, pričom osobitnú pozornosť budeme venovať Platónovi.

Abstract

The question of "good" death has accompanied mankind throughout its history and has occupied it since its inception. Like many other ideas and discoveries, the issue of the "good death" has its roots in classical antiquity, and today's modern world works with a word that has its origins in ancient Greek - euthanasia. At the same time, we can see one element that persists to this day. Even the ancient thinkers did not agree on what to consider "good" death. What does the adjective "good" actually mean? What different meanings can we subsume under it? Can suicide be "good"? Is it inherently wrongful? In this paper, we intend to take a brief look at how some of these questions were understood by selected thinkers and philosophers in ancient Greece and Rome, with special attention to Plato.

Kľúčové slová

idea „dobrej“ smrti; eutanázia; samovražda; antika; Platón

Key words

the idea of a "good" death; euthanasia; suicide; Antique; Plato

VZOR CITÁCIE:

METEŇKANYČ, O. M.: Idea „dobrej“ smrti v myšlienkach a dielach Platóna. In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 88 – 89.

Autor:

Mgr. Olexij M. Meteňkanyč, PhD.
Katedra teórie práva a sociálnych vied
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6
811 00 Bratislava
Slovenská republika
olexij.metenkanyc@flaw.uniba.sk

---

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0166.

Slovo úvodom

O živote môžeme uviesť len málo definitívnych tvrdení. Vyskytuje sa v ňom priveľa premenných, náhod a peripetií. Jedno nespochybniteľné definitívum v ňom ale je. Smrť. Vieme určite, že sa raz náš život skončí. Uvedené je jediná istota v našich životoch, skutočne sa rodíme, aby sme neskôr zomreli. Vedomie smrteľnosti je v nás stále prítomné a čím je človek starší, tým sa toto vedomie zintenzívňuje. Mnohí z nich sa boja blízkeho príchodu smrti a snažia sa vykonať čokoľvek, aby ju čo najviac oddialili. Pritom už Epikuros nadčasovo poukázal na to, ako iracionálny je strach zo smrti. „*A tak najobávanejšie zo ziel, smrť, sa nás netýka, pretože keď sme tu my, nie je tu ešte smrť, a keď už je tu smrť, nie sme tu už my. A tak sa netýka ani žijúcich, ani mŕtvych, pretože pre prvých nejestvuje, a druhí už nejestvujú pre ňu. (...) Mudrc sa však ani nezrieka života, ani sa nebojí nežitia.*“²

Strach z neznáma, z definitívneho konca, v ľudskej povahe často pretrváva. Otázne je, či tento strach pramení zo samotnej smrti alebo zo strachu z procesu umierania. Druhá možnosť často súvisí s otázkou dobrej smrti a dôstojného ukončenia našej životnej púte. Ako človek vníma koniec svojho života? Má právo vybrať si vlastnú smrť? Existuje dôstojná a dobrá smrť? Má štát oprávnenie zasahovať či umožňovať právo na smrť? Tieto i mnohé iné otázky sa vynárajú pri problematike smrti v našich životoch.

Zámerom tohto príspevku je pozrieť sa v krátkosti na to, ako niektoré z týchto otázok chápali vybraní myslitelia a filozofi v starovekom Grécku a Ríme, pričom osobitnú pozornosť budeme venovať Platónovi. Predložená práca chce predovšetkým prispieť k ujasneniu toho, ako Platón reflektoval otázku „dobrej“ smrti, pričom okrem toho poukážeme aj na iné názory, ktoré sa vyskytovali ohľadom tejto problematiky v antickom gréckom a rímskom myslení.

1. Všeobecne k otázke „dobrej“ smrti

Mnoho otázok, ktoré aj v súčasnosti trápia spoločnosť, boli riešené v určitom rozsahu aj v starovekom Grécku. Nie je tomu inak ani pri problematike „dobrej smrti“. Pri bežnej komunikácii dokonca častejšie používame grécky ekvivalent tohto slovného spojenia – *eutanázia* (εὖ / eu – dobrý; θάνατος / thanatos – smrť). Toto slovo bolo požívané už od 4. resp. 3. storočia pred našim letopočtom.³ Spočiatku sa vyskytovalo v umeleckých dielach, predovšetkým v gréckych tragédiách, v ktorých sa často objavovala otázka smrti.⁴ Avšak nemôžeme stotožňovať dnešné chápanie pojmu s tým starogréckym. V súčasnosti už samotné vyslovenie slova „eutanázia“ prebúda rozmanité emócie v širšej verejnosti. Pozitívne i negatívne. Často sa namiesto racionálnej diskusie o tomto fenoméne vyskytujú emocionálne „výlevy“, ktoré prezentujú proti sebe stojace tábory zástancov a oponentov, ktorí sa navzájom obviňujú z neľudského zabíjania trpiacich či nerešpektovania práv a slobôd jednotlivcov. Kameňom úrazu je už samotné zadefinovanie pojmu eutanázie. Ide o mnohovýznamový pojem,⁵ pričom ak sa strany sporu nemôžu zhodnúť na východiskovom bode, t. j. zadefinovaní,

² Z Diogena Laertskeho = DL X, 125-126. Porovnaj s EPIKUROSO. *O šťastnom živote* (prel. Miloslav Okál). Bratislava: Pravda, 1989, s. 53-54.

³ van HOOFF, A. J. L. Ancient euthanasia: 'good death' and the doctor in the Graeco-Roman world. In *Social Science & Medicine*, Vol. 58, 2004, s. 975.

⁴ Ide predovšetkým o známych troch starogréckych tragikov – Aischylos, Sofoklés a Euripidés. K ich chápaniu eutanázie pozri viac PAPADIMITRIOU, J. D. et al. Euthanasia and suicide in antiquity: viewpoint of the dramatists and philosophers. In *Journal of the Royal Society of Medicine*, Vol. 100, 2007, s. 25-26. Prvá zdokumentovaná zmienka o použití tohto slova je v texte aténskeho umelca Kratina (519-422 pred Kristom), a to vo význame rýchlej, pokojnej a bezbolestnej smrti. Porovnaj s BROECKAERT, B. Euthanasia: History. In: Ten HAVE, H. (ed.) *Encyclopedia of Global Bioethics*. Dordrecht: Springer Science, Business Media, 2015, s. 1.

⁵ Porovnaj s KUŘE, J. Dobrá smrť. K filozofickému ujasnení pojmu eutanázie. In *Filozofia*, Roč. 62, 2007, č. 3, s. 223-224.

čo všetko eutanázia je a čo už nie, tak je zrejmé, že sa nebudú môcť zhodnúť ani na ďalších otázkach súvisiacich s problematikou „milosrdného“ ukončenia života.⁶

Existuje veľké množstvo definícií eutanázie, ktoré zväčša zahŕňajú tieto spoločné znaky: (1) ide o konanie lekára, (2) ktorý so súhlasom pacienta (3) vykoná úkony smerujúce k smrti pacienta, (4) pričom toto konanie je motivované eliminovaním neľudského utrpenia a bolesti pacienta a (5) súčasne nemožno pacientovi zabezpečiť žiadnu inú lekársku starostlivosť a všetky ostatné liečebné postupy zlyhali.⁷ Poznáme niekoľko druhov eutanázie, pričom ich môžeme rozdeľovať podľa rôznorodých kritérií. Najčastejšie eutanáziu klasifikujeme podľa toho, do akej miery v jej uskutočnení hrá aktívnu úlohu lekár, akou formou sa jej vykonania zúčastňuje pacient a pod.⁸

Avšak starí Gréci pod eutanáziou nerozumeli podanie smrtiacej látky trpiacemu, predovšetkým zo strany lekára.⁹ S konceptom eutanázie spájali celkové poňatie života, fundamentálnych hodnôt, existenciálnych postojov a filozofických názorov na svet.¹⁰ Išlo prevažne o chápanie smrti ako rýchleho a pokojného (prirodzeného) ukončenia života. Azda najvýstižnejším príkladom takejto smrti je eutanázia charakterizovaná v prvom storočí n. l. Suetoniom pri popise smrti cisára Augusta. Cisár si prial zomrieť pokojne a rýchlo, obklopený svojimi najbližšími, s ktorými sa chcel naposledy rozlúčiť. Suetonius opísal odchod cisára Augusta nasledovne: „*V posledný den svého života se opětovně vyptával, zda již lidé venku o něm starostlivě šeptají, požádal o zrcátko, dal si učešat vlasy a upravit propadající se tváře, pak předvolal přátele, vyptal se jich, zda si myslí, že příhodně dohrál životní komedii (...) Potom se se všemi rozloučil (...) a skonal, dosáhnuv darem osudu konce lehkého a takového, jaký si vždy přával, vždyť kdykoliv slyšel o někom, že zemřel rychle a bez jakéhokoli trápení,*

⁶ Z tohto dôvodu László Bitó odmieta používať pojem eutanázia, keďže má už veľmi negatívny význam v našej spoločnosti a nahrádza ho pojmom eutélia. „*Preto súvislosť medzi dobrým životom a dobrou smrťou nazývam gréckym slovom eutélia, ktoré namiesto dobrej smrti odkazuje na dobrý koniec života, na celý posledný úsek nášho života; jej spôsob uvažovania a jej prax zasahuje celý náš biologický a psychologický, filozofický a filologický, umelecký a vzdelávací (a mohol by som pokračovať) arzenál a v konečnom dôsledku celý náš svetonázor. Eutéliu nikto nemôže dávať do súvislosti ani s niekdajšími nacistickými hrôzami, ani s dnešnými čiernymi anjelmí. Ale ani so zákonmi, ktoré naše právo na sebaurčenie, vyplývajúce z našej slobodnej vôle, obmedzujú na odmietnutie terapie, alebo ho podriaďujú predsudkom a vôli lekárov, ktorí nie sú vzdelaní v prijímaní smrti. (...) Zdôrazňujem: slovom eutélia označujem všetko to, vďaka čomu môže byť posledná fáza nášho života ľahšia, pokojnejšia, uzmierenejšia, uspokojivejšia a šťastnejšia, a napokon aj samotnú rozlúčku so životom, zmierenie sa s nevyhnutnou smrťou.*“ BITÓ, L. *Kniha o dobrej smrti. Eutélia – Eutanázia*. Bratislava: Kalligram, 2006, s. 16-17.

⁷ Porovnaj s KERECMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda - právne aspekty*. Bratislava: Eurounion, 1999, s. 18.

⁸ Najčastejšie sa eutanázia delí na *pasívnu* a *aktívnu*. Aktívna eutanázia predpokladá aktívne konanie druhej osoby, ktoré má za následok smrť trpiaceho. O pasívnu eutanáziu ide vtedy, keď nie sú vykonané opatrenia predlžujúce život umierajúceho pacienta. Napríklad lekár upustí od liečby nevyliciteľne chorého pacienta, liečeného nákladnými a ťažko dostupnými prostriedkami, a tak spôsobí jeho smrť. Aktívna eutanázia sa ďalej môže členiť na *priamu* (vyjadruje konanie, ktorého cieľom je skrátenie života trpiaceho s priamym úmyslom usmrtiť, napríklad pomocou podania toxického látky, aplikáciou smrteľnej dávky liekov alebo smrtiacou infúziou) a *nepriamu* (ide o neúmyselné, nechcené skrátenie života lekárom, zapríčinené podávaním nadmerných dávok liekov tŕšiacich bolesť a zmierňujúcich utrpenie; o týchto liekoch je súčasne známe, že ich aplikácia môže viesť k skráteniu a ohrozeniu života, ide napr. o morfium, heroín, analgetiká a iné druhy liekov). Porovnaj s ČIPKÁR, J. *Úvod do právnej antropológie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008, s. 215-216, príp. KERECMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda - právne aspekty*. Bratislava: Eurounion, 1999, s. 18. Podľa ďalšieho kritéria je možné deliť eutanáziu na *vyžiadanú* (napr. pacient vyjadri prianie zomrieť a lekár na základe tohto želania koná tak, že ukončí pacientov život) a *nevyžiadanú* (keď absentuje jeho prejav vôle, resp. osoba nie je spôsobilá k vyjadreniu svojho priania a vlastných preferencií). Pre podrobnejší prehľad variácií pojmov používaných v tejto oblasti odporúčame pozrieť DOLEŽAL, A. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života. Právni aspekty*. Praha: Academia, 2017, s. 21-25, resp. ucelený prehľad rôznorodých významov eutanázie, ktoré sa vyskytovali od minulosti po súčasnosť, je možné nájsť aj v KUŘE, J. *Co je eutanazie. Studie k pojmu dobré smrti*. Praha: Academia, 2018, s. 110-155.

⁹ Náznyky tohto konceptu je možné badať až v novoveku, predovšetkým sa spája s myšlienkami Francisa Bacona. Vo svojom diele *The Advancement of Learning* (Pokrok vedenia) poukazuje na to, že do povinnosti lekárov patrí aj starostlivosť o umierajúcich pacientov, pričom pod starostlivosťou rozumel „*priamy a jednoduchý prechod*“, a to zmierňovaním bolesti a utrpenia umierajúceho. Porovnaj s BROECKAERT, B. *Euthanasia: History*. In: Ten HAVE, H. (ed.) *Encyclopedia of Global Bioethics*. Dordrecht: Springer Science, Business Media, 2015, s. 4.

¹⁰ Antická etymológia *eu thanatos* je súčasťou konceptu *kalos thanatos* (krásna/ušľachtilá smrť) a *kalos thein* (zomrieť krásne/vznešene). Prídavné meno *kalos* totiž „*označuje nielen krásu v zmysle vonkajšieho vzhľadu (fyzickú krásu, bezvadnosť a znamenitosť), ale aj mravnú krásu v zmysle ušľachtilosti, výnimočnosti a mravného dobra.*“ Uvedené predstavuje vnútornú súvislosť medzi antickým konceptom krásnej a vznešenej smrti, ktorá je zároveň aj smrťou mravne krásnou, a teda dobrou. Pozri viac v KUŘE, J. *Co je eutanazie. Studie k pojmu dobré smrti*. Praha: Academia, 2018, s. 61.

vyprošoval si pro sebe i pro drahé takovou euthanasii – tot' i ono řecké slovo, kterého obvykle užíval."¹¹

Je však potrebné uviesť, že nielen vyššie opísané chápanie eutanázie ako pokojnej a rýchlej smrti bolo jediné v rámci starogréckeho myslenia. Slovo *εὐ/εὐ* môžeme prekladať nielen ako „dobrá“, „krásna“, „šťastná“, „ľahká“, ale aj ako „nenásilná“, „pokojná“ či „vyrovnaná“. V tomto smere existovalo viacero interpretácií tohto slova a taktiež sa v konkrétnom obsahu predikátu „dobrá“ skrýva sémantický pluralizmus. Ktorá smrť je dobrá? Podľa čoho môžeme určiť, že je nejaká smrť dobrá? Kto stanovuje tieto kritéria? A sú aplikované vo všetkých prípadoch rovnako? Odpovede na tieto otázky sa odlišovali, a tak aj v rámci antického myslenia môžeme nájsť rôznorodé chápania „dobrej“ smrti.

2. Otázka smrti v podaní Platóna

V ďalšej časti tohto príspevku sa chceme zamerať predovšetkým na Platónovo chápanie otázky „dobrej“ smrti. Za týmto účelom však považujeme za prínosné poukázať na problematiku samovraždy, ktorá taktiež súvisí so starogréckym nazeraním na „dobré“ ukončenie životnej púte; predovšetkým už starí Gréci sa zaoberali (ne)správnosťou tohto úkonu.¹² Následne sa pokúsime prezentovať Platónov názor na to, ako by mala vyzeráť „dobrá“ smrť a či je možné vidieť určité podobnosti s moderným chápaním eutanázie.

2.1. Platón a morálna prípustnosť uskutočnenia samovraždy

Filozofi v antickom Grécku, ale i Ríme, už od počiatku riešili otázku suicídia, zaoberali sa najmä otázkou správnosti či nesprávnosti jej vykonania, jej primeranosti a racionálnej prijateľnosti. V ich myslení prevládala názor, že samotné vykonanie samovraždy nebolo niečo zlé.¹³ „Dobrovoľná smrť (*mors voluntaria*) je vyjadrením racionálneho konceptu života a čestné dôvody pre samovraždu múdreho človeka racionálne vedú von zo života, pokiaľ ten je zaťažovaný príliš krutou bolesťou, zmrzačením alebo nevyliciteľnou nemocou.“¹⁴ Naopak pytagorejci, veriac v prevetľovanie duše a jej nesmrteľnosť, boli výrazným spôsobom proti akémukoľvek dobrovoľnému ukončeniu života, keďže život bol posvätný.¹⁵

Platón v tejto otázke nemá ucelený názor na všetky prípady samovražd a poukazuje na to, že je potrebné k nim pristupovať druhovo. Na jednej strane je viditeľný zjavný vplyv pytagorejcov,¹⁶ avšak Platón uvádza aj viaceré výnimky, kedy je možné vykonať morálne odôvodniteľnú samovraždu.

¹¹ SUETONIUS. *Životopisy dvanásti cisárov*. Praha: Svoboda, 1974, s. 140 a nasl.

¹² Pre účely tejto práce pod samovraždou (lat. *suicidium*) rozumieme úmyselné spôsobenie smrti sebe samému. Ide o neprirodzený spôsob smrti, keď človek skočí svoj život úmyselne a vedomo, pričom si smrť praje a svojim konaním alebo opomenutím konania si ju privodí. Porovnaj s KEREČMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda - právne aspekty*. Bratislava: Eurounion, 1999, s. 13-14.

¹³ Porovnaj napríklad s THEOFANIDIS, D. – MECEK, F. Euthanasia: a Healthcare Debate from a Greek-Turkish Perspective. In *International Journal of Caring Sciences*, Vol. 9, Iss. 1, 2016, s. 323.

¹⁴ Z Diogena Laertskeho = DL VII, 130; cit. podľa KURČE, J. Dobrá smrť. K filozofickému ujasneniu pojmu eutanázie. In *Filozofia*, Roč. 62, 2007, č. 3, s. 225. Samovražda v starovekom Grécku i Ríme bola častou realitou. Historické pramene sa síce zmiňujú len o samovraždách významných osobností (Demostenes, Empedokles, Lykurgos, Isokrates, Cato mladší, Marcus Antonius, Seneca a ďalší), ale je možné z toho usudzovať, že sa vyskytovala aj u ostatných zložiek spoločnosti. Zaujímavosťou je, že výskyt samovražd sa v oboch ríšach zväčšoval v čase, keď už boli v úpadku. Porovnaj s KEREČMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda - právne aspekty*. Bratislava: Eurounion, 1999, s. 24.

¹⁵ Pozri viac v PAPANITRIU, J. D. et al. Euthanasia and suicide in antiquity: viewpoint of the dramatists and philosophers. In *Journal of the Royal Society of Medicine*, Vol. 100, 2007, s. 26.

¹⁶ Ide o jeden z hlavných vplyvov na Platónovo dielo, keďže viacerí pytagorejci (napríklad Archytos z Tarentu) boli aj jeho priatelia, pričom osobitný vplyv mali pytagorejci na Platónove myšlienky o mýtoch o duši, ako aj v kozmológii. Pre viac vid' ZVARÍK, M. *Dejiny filozofie II. Platón a Aristoteles*. Trnava: Typi Universitas Tyrnaviensis, 2015, s. 7-8.

Platón sa problematike samovraždy venuje na viacerých miestach vo svojich dialógoch. Predovšetkým je potrebné spomenúť jeho dialóg *Faidón* (61-65) a dielo *Zákony* (854, 873). Práve dialóg *Faidón* je považovaný za najviac „pytagorejské“ dielo,¹⁷ pričom uvedené badať aj v rámci názorov, ktoré odznievajú zo strán účastníkov diskusie (najmä Sokrata a Filolaia). Predovšetkým Sokrates pozitívne tlmočí Filolaove názory na samovraždu (*Faidón*, 61b-62c). Filolaos bol názoru, že samovražda je nesprávna. Jeho teória spočíva v tom, že ľudia žijú na určitom „stráženom mieste“, pričom človek prirodzene nesmie z neho odísť a utiecť (t. j. spáchať samovraždu). Nie je úplne zrejmé, čo sa myslí „strážným miestom“, ale Cooper je toho názoru, že ide skôr o miesto podobné väzeniu, kde sme (ľudia) držaní pod dohľadom bohov a ich zástupcami/strážami, pričom každý z nás máme „uložený“ spravodlivý a primeraný trest, ktorý musíme v živote strpieť. Avšak, ak niekto spácha samovraždu, v danom prípade marí úplné vykonanie nám spravodlivo uloženého trestu, a teda ide o niečo, čo je samo o sebe nespravodlivé.¹⁸

Sokrates však odmieta myšlienku, že by život bol trestom, no čiastočne prijíma myšlienku, že bohovia majú nad nami úplnú moc. Odôvodňuje to ale odlišne. Bohovia sú našimi vlastníckymi, ktorí sa o nás starajú ako o svoje majetky. A ako majetok nemajú ľudia žiadne právo rozhodnúť sa skončiť so svojím životom, kedy sa im zráči. Obdobne je to aj s naším majetkom – to, čo vlastníme my, nemá žiadne právo sa rozhodnúť, že nie je naším majetkom. Samovražda by následne bola nespravodlivosť, porušenie vlastníckeho práva, ktoré majú voči nám bohovia.¹⁹ Navyše platí to, že úkon samovraždy je hlúpym konaním. Ak predpokladáme, že bohovia sú múdri a dobrí a chcú so svojím majetkom starostlivo nakladať, tak oni budú najlepšie vedieť, kedy a ako máme zomrieť (*Faidón*, 62c-e). Ak nezomrieme na základe dôvodov, ktoré nám určia bohovia, tak robíme napriek ich vôli. Teda súhrnom: naše konanie, ktoré je v rozpore s ich vôľou, musí byť hlúpe.

Platón vo svojom neskoršom diele, *Zákony*, bližšie rozpracováva určité výnimky z pravidiel, že samovražda ako taká, je nesprávna. V prvom rade samovraždu spomína ako vhodnejšiu alternatívu v prípadoch, keď má človek spáchať niektorý z najzávažnejších hrdelných zločinov (vykradnutie chrámu, vlastizrada, politická podvrtná činnosť a iné podobné zločiny, ktoré „sú náročné alebo až nemožné na vyliečenie.“ (*Zákony*, 854a)). Samozrejme, človek sa má snažiť čo najviac brániť takýmto „pokušeniam“, keďže sú deštruktívne nielen voči človeku ako takému, ale aj voči spoločenskému poriadku. Avšak, ak je niekoho morálny charakter tak nenapraviteľne zlý, potom namiesto spáchania daných hrdelných zločinov, je vhodnejšia alternatíva samovraždy (*Zákony*, 854c).²⁰

Na inom mieste v *Zákonoch* (873c-d) opätovne Platón potvrdzuje, že páchatelia samovražd si nezasluhujú bežné pocty po smrti a mali by sa trestať pohrebom v neoznačenom, osamelom hrobe v opustených a odlahlých miestach.²¹ Existujú len tri výnimky, a to:

- i. keď koná ako osoba podriaďujúca sa súdnemu rozhodnutiu (prípád Sokrata),
- ii. ak je k takémuto konaniu prinútená nejakým neznesiteľným a neodvráťiteľným nešťastím (napríklad pochopiteľný smútok či depresie), alebo

¹⁷ Porovnaj s COOPER, J. M. Greek Philosophers on Euthanasia and Suicide. In: BRODY, B. A. *Suicide and Euthanasia: Historical and Contemporary Themes*. Dordrecht: Springer Science, Business Media, 1989, s. 14.

¹⁸ Ibidem, s. 14-16.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem, s. 17-18.

²¹ PAPANIMITRIU, J. D. et al. Euthanasia and suicide in antiquity: viewpoint of the dramatists and philosophers. In *Journal of the Royal Society of Medicine*, Vol. 100, 2007, s. 26.

- iii. participoval na nejakej nenapraviteľnej hanbe, s ktorou nemôže ďalej žiť (ide napríklad o vyššie uvedené hrdelné zločiny).²²

Na záver možno skonštatovať, že Platón bol vo všeobecnosti proti samovraždám, keďže ide o akt proti vôli bohov, a teda nie je správny ani dovolený.²³ Samozrejme, existovali určité výnimky (i.-iii.), avšak všetky ostatné typy samovrážd sa mali trestať vyššie spomenutým spôsobom (t. j. pohreb v neoznačenom, osamelom hrobe v opustených a odľahlých miestach), keďže ten, čo tak koná, uvalí na seba nepriaznivý rozsudok za svoju „lenivú a zavrhnutiahodnú zbabelosť“ („*argiai kai anandrias deilidi*.“ *Zákony*, 873c).

2.2. Platón a prípady existencie „dobrej“ smrti

Ako sme si už vyššie spomenuli, v antickom myslení slovo eutanázia nezahŕňala v súčasnosti prevažujúcu myšlienku, spočívajúcu v usmrtení z milosrdnosti, t. j. pomoc predovšetkým zo strany lekára a iných zdravotných pracovníkov k „skončeniu“ trápenia pacientov s obrovskými bolesťami alebo nevyliciteľnými chorobami. Avšak z dochovaných zdrojov zrejme najbližšie k tomuto presvedčeniu mal práve Platón.

Vo svojom slávnom dialógu *Ústava* (III, 405a-410a) bráni pravidlá činnosti v medicíne, ktoré by požadovali, aby nevyliciteľne chorí neboli zdravotne liečení, ale namiesto toho im bolo umožnené umrieť, a to bez ohľadu na ich priania (explicitné alebo prezumované). V tomto smere Platón obhajuje myšlienku, že človek, ktorý skutočne trpí danou chorobou, je neschopný (aj napriek liečbe a bytí na žive) žiť svoj život v plnosti a venovať ho spoločensky prospešnému zamestnaniu, ktoré mu pred chorobou jeho povaha a talenty umožňovali robiť. Takto chorý človek by nemal radosť sám zo seba a nebol by prospešný v spoločnosti (*Ústava*, 407e, 408b).²⁴ Liečba by síce predlžovala jeho život, avšak rovnako by ho činila biednym a nekvalitným (porovnaj s 407d), a teda by podľa Platóna dochádzalo aj k zneužívaniu lekárskeho umenia. Každý človek by mal mať možnosť zomrieť prirodzenou cestou.²⁵

Aj na základe vyššie uvedeného je zrejmé, že Platón pomerne chladnokrvne vyžaduje smrť tých ľudí, ktorí už nie sú prospechom pre spoločnosť, a to aj keď si daný stav sami nezapríčinili. Svoje odôvodnenie však nezakladá len na tomto utilitaristickom princípe, ale poukazuje i na to, že to tak je lepšie aj pre chorého. Pri vysporiadaní sa s otázkou, čo je dobré alebo zlé pre pacienta, sa možno podľa neho riadiť okolnosťami príslušného prípadu, pričom rozhodnutie sa nemusí konzultovať s pacientom, ako aj sa nemusí brať ohľad na jeho priania.²⁶ Ten, kto rozumie v čom spočíva dobro a kontroluje svoje túžby, nebude chcieť zbytočne predlžovať svoju životnú púť a tí, ktorí uvedené nevedia pochopiť, budú presvedčení o opaku a v konečnom dôsledku ich protesty proti takémuto rozhodnutiu budú aj tak márne.

Za zmienku stojí poukázať i na to, že Sokrates v *Ústave* zrejme hovorí o vyššie uvedenom „liečení“ len v súvislosti s mladými ľuďmi a tými, čo sú v strednom veku. Cooper tvrdí, že Platón na starších ľuďmi, ktorí už vykonali pre spoločnosť to, čo im prislúchalo (a sú

²² COOPER, J. M. Greek Philosophers on Euthanasia and Suicide. In BRODY, B. A.: *Suicide and Euthanasia: Historical and Contemporary Themes*. Dordrecht: Springer Science, Business Media, 1989, s. 18.

²³ PAPADIMITRIOU, J. D. et al. Euthanasia and suicide in antiquity: viewpoint of the dramatists and philosophers. In *Journal of the Royal Society of Medicine*, Vol. 100, 2007, s. 26.

²⁴ „Stůně-li tesarř, děl jsem, řádá od lékaře léku, aby po užití nemoc dávením vyvrhl nebo se jí zbavil průjmem, nebo se podrobí pálení nebo řezu; pakli by mu však někdo předpisoval dlouhé léčení a dával kolem hlavy obaly a tak dále, hned řekne, že nemá kdy stonati a že mu takový život není nic platen, mysliti jen na svou nemoc a zanedbání svého povolání. A potom dá takovému lékaři sbohem, vrátí se k obvyklému způsobu života, a uzdraví-li se, žije, konaje dále své povinnosti; pakli však jeho tělo není dost silné, aby to sneslo, zemře a má po trápení.“ (*Ústava*, 406d-e).

²⁵ Pozri v COOPER, J. M. Greek Philosophers on Euthanasia and Suicide. In: BRODY, B. A. *Suicide and Euthanasia: Historical and Contemporary Themes*. Dordrecht: Springer Science, Business Media, 1989, s. 12.

²⁶ Ibidem.

teda v prenesenom význame „na dôchodku“), sa nevzťahovalo vyššie uvedené pravidlo. V ich prípadoch (bez ohľadu na to, do ktorej spoločenskej triedy patria) je lekárom umožnené predĺžovať život, keďže ide o preukázanie úcty a rešpektu k nim za ich predchádzajúce skutky. Súčasne sa ich úloha už pozmenila oproti minulosti a ich hlavným príspevom do spoločnosti sú ich skúsenosti.²⁷

S ohľadom na vyššie uvedené by sme mohli zhrnúť, že Platón by zrejme akceptoval pasívnu formu eutanázie, t. j. odmietnutie poskytovať pacientovi liečbu za účelom predĺženia života, keďže kvôli nej nebude schopný viesť normálny život. Súčasne, vo všeobecnosti by odmietal výkon aktívnej eutanázie, a to s ohľadom na vieru v harmonickosť života, pričom iba bohovia rozhodnú o tom, kedy je správny čas zomrieť (obdobne, ako to činí aj pri samovraždách). Zároveň v *Zákonoch* (993d) naznačuje, že doktori by mali byť potrestaní smrťou, ak by podaním určitých liekov prispeli k ukončeniu života. Avšak aj uvedené pravidlo má svoju výnimku a tu možno badať aj prvky aktívnej eutanázie v Platónovom myslení, keďže „nežiaduci“, t. j. ide o nevyliciteľne chorých, majú byť pre dobro obce ponechaní svojmu osudu alebo usmrtení. Kuře túto formu „dobrej“ smrti označuje ako sociálnu eutanáziu: „*nedobrovoľné usmrtenie pro dobro obce; nebylo to tedy dobro dotyčného člověka, ale dobro obce, které konstituovalo základ zdůvodnění, že takováto nedobrovoľná smrt může být označovaná jako „dobrá“ – třebaže tímto termínem nedobrovoľná smrt v antice označovaná nebyla, je možné jako sociální eutanázii ji označit za dobrou (dobro obce převyšuje dobro jednotlivce).*“²⁸

3. Iné pohľady na problematiku „dobrej“ smrti v antickom myslení

Samozrejme, v rámci antického myslenia môžeme nájsť aj odlišné pohľady na koncept „dobrej“ smrti. Tým azda najvýraznejším a dodnes najvplyvnejším (aj keď určite nie najrozšírenejším v samotnom Grécku) je koncept Hippokratov a jeho školy (Corpus Hippocraticum). Táto tradícia, ktorej základ tvorí znenie Hippokratovej prísahy, zakazuje usmrtiť človeka, ako aj odmieta pomoc pri samovražde. Pre ňu je typický akcent na život a zdravie ako jedných z najväčších dobier. Konanie zo strany lekára, ktoré by malo za následok priame a úmyselné usmrtenie pacienta (podanie nejakej látky, resp. i usmernenie a pomoc ako sa zabiť), by bolo jednoznačne v rozpore s Hippokratovou prísahou i jeho učením.²⁹ Samozrejme, v prípade veľkého utrpenia, má medicína tíšiť utrpenie nemocného a je potrebné znižovať negatívne prejavy choroby. A v najhorších prípadoch, keď je nemocný premožený chorobou, nemá zmysel umelo predĺžovať život smrteľne chorého človeka. Uvedené by bolo v rozpore s lekárskej etosom.³⁰ Avšak platí, že ľudský život a zdravie sú najcennejšie hodnoty v spoločnosti, pričom lekári majú ľudí liečiť a chrániť ich život a zdravie, nie im pomáhať k smrti.

Je vhodné spomenúť aj známeho Platónovho žiaka, Aristotela, ktorý mal podobné zmýšľanie o dobrej smrti ako Platón, aj keď s pár modifikáciami. Pre Aristotela je celkovo smrť najhoršie zo všetkých vecí, voči ktorej sa človek môže zachovať vznešene, ak jej statočne čelí.

²⁷ Ibidem, s. 13-14.

²⁸ KUŘE, J. Dobrá smrť. K filozofickému ujasnení pojmu eutanázie. In *Filozofia*, Roč. 62, 2007, č. 3, s. 226.

²⁹ Ide predovšetkým u túto časť pôvodnej Hippokratovej prísahy: „*Nepodám nikomu smrtiaci prostriedok, ani keby ma o to ktokoľvek požiadal a nikomu taktiež nebudem radit' (ako zomrieť).*“ Celé znenie Hippokratovej prísahy pozri v SHIEL, W. C. *Medical Definition of Hippocratic Oath*. Dostupné na internete: <https://www.medicinenet.com/script/main/art.asp?articlekey=20909> (navštívené dňa 21.12.2020).

³⁰ Pozri v KUŘE, J. Dobrá smrť. K filozofickému ujasnení pojmu eutanázie. In *Filozofia*, Roč. 62, 2007, č. 3, s. 224.

Avšak mnohí to nedokážu a správajú sa často zbabelo.³¹ Obdobne to chápal aj v súvislosti so samovraždou. Tú vnímal ako zbabelosť. Okrem toho samovrah koná nespravodlivo voči sebe a každá nespravodlivosť je prekročením zákona (na samovrahovi potom ostáva pohana ako na človeku, ktorý koná krivo voči obci). Existuje len niekoľko výnimiek, kedy sa samovražda nechápe ako zbabelosť (ako napríklad zabitie sa v prípade, že sa vojak chce vyhnúť potupnému zajatiu).³²

Aj Pytagoras bol proti samovraždám, a to z dôvodu náboženského presvedčenia, že bohovia umiestnili človeka ako ochrancu života na Zemi a nie je mu dovolené odísť na základe jeho vlastnej vôle. Má povinnosť vykonať ich vôľu ako určitý rozsudok, pričom smrť sa podľa neho chápala ako dar od bohov, ale musela prísť prirodzenou cestou, nie vlastným konaním.³³

Epikurejci (aj s ohľadom na ich chápanie smrti)³⁴ zdôrazňujú právo každého jedného z nás vlastniť svoj život. Dnes by sme mohli povedať, že tvrdili, že každý z nás má právo na smrť a rozhodnúť sa o nej samostatne. „*Nechajte nás odísť zo života bezstarostne, keď nás už nebude viac tešiť, ako z divadla.*“³⁵ Smrť sa však nemá účelovo vyhľadávať ešte predtým, než človek zažije to najlepšie zo života (a nikto nevie, či to najlepšie nás ešte len nečaká).³⁶ Z tohto dôvodu by nebol výskyt samovrážd a pomoc pri usmrtení príliš častý, ak by sme sa riadili epikurejskými myšlienkami.³⁷

Stoici, ako ďalší helenistický prúd, zväčša odmietali samovraždu. Podľa ich učenia každý (rozumný) človek koná svoje povinnosti a uskutočňuje to, čo mu prinesie osud. Samovražda, ako narušenie vôle osudu, je preto nežiaduca. Výnimka je možná len vtedy, ak si je človek istý, že jeho samovražda je v súlade s jeho osudom. Paradoxne, sú to práve stoici, ktorí sa zapisujú do dejín ako tí, čo páchali samovraždy (predovšetkým tí z rímskej stoy – Cato mladší, Seneca).³⁸

Obzvlášť komplikovane sa usmrtil Seneca, ak dôverujeme opisu, ktorý nám predkladá historik Tacitus. Podľa neho si Seneca (aj s manželkou) najprv podrezali žily. Avšak Senecovo staršie telo neprodukovalo dost' krvi, a preto mu otvorili aj žily na nohách a zozadu na kolenách. Avšak ani tieto opatrenia nemali chcený účinok a tak nakoniec Seneca prehltol boľhlav. Jeho telo sa stále odmietalo poddať, a tak na záver ho uložili do horúcej vane, aby sa mu zriedila krv. Následne počas tohto posledného „kúpeľa“ sa Seneca rozlúčil so svojimi najbližšími, ktorí

³¹ Uvedenému sa Aristoteles venuje v rámci pojednania o statočnosti: „*Nejstrašnejší pak jest smrt; neboť jest koncem a zdá se, že pro zeměleho není již žádného dobra ani zla. Ale nezdá se také, že by se statečnost vztahovala ke každé smrti (...) statečným ve vlastním smyslu bude asi nazýván ten, kdo nemá strachu před krásnou smrtí, a před tím, co smrtí bezprostředně hrozí.*“ ARISTOTELES. *Etika Nikomachova*. Praha: Rezek, 1996, 1115a.

³² Porovnaj s KEREČMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda - právne aspekty*. Bratislava: Eurounion, 1999, s. 25.

³³ THEOFANIDIS, D. – MEČEK, F. Euthanasia: a Healthcare Debate from a Greek-Turkish Perspective. In *International Journal of Caring Sciences*, Vol. 9, Iss. 1, 2016, s. 323.

³⁴ Porovnaj s úvodnou citáciou tejto práce.

³⁵ van HOOFF, A. J. L. Ancient euthanasia: 'good death' and the doctor in the Graeco-Roman world. In *Social Science & Medicine*, Vol. 58, 2004, s. 982.

³⁶ Ibidem.

³⁷ K epikurejskej etike, ktorá je často mylne interpretovaná, viac odporúčame pozrieť LONG, A. A. *Hellénistická filosofie. Stoikové, epikurejci, skeptikové*. Praha: OIKOYMENH, 2020, s. 85-101.

³⁸ Je však potrebné uviesť, že hlavne rímski stoici chápali myšlienku samovraždy už odlišne. Preukazuje to aj nasledovný text Senecu v Liste Lucillovi: „*Človek má žiť pokiaľ môže a nie pokiaľ musí (...)* Niektorí súdia, že si človek nemá siahnuť na život a že nie je oprávnený stať sa svojím vlastným zhubiteľom – má čakať taký koniec, ktorý mu určila príroda. Kto to tvrdí, nevidí, že uzatvára cestu slobode. Nič nezariadil večný zákon lepšie ako to, že do života máme len jeden vchod, ale početné východy. Mal by som snáď čakať na krutú chorobu alebo krutého človeka, hoc mám možnosť vdýchnuť jed? To je jediný bod, v ktorom si nemusíme sťažovať na život. Nikoho pevne nedrží. Nikto nemusí byť nešťastný, iba ak z vlastnej viny. Ak si spokojný – ži! Ak si ale nespokojný, môžeš sa vrátiť odkiaľ si prišiel!“ Cit. podľa KEREČMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda - právne aspekty*. Bratislava: Eurounion, 1999, s. 25-26. Navyše je potrebné podotknúť, že neexistuje jediná teória konceptu samovraždy u stoikov, naopak je ich viacero a sú do veľkej miery budované aj na nevyslovených predpokladoch zdieľaných mnohými stoikmi (predovšetkým pri staršej a strednej stoy nám chýbajú lepšie zdroje k tejto téme, častokrát vychádzame z neskorších prameňov, predovšetkým sa používajú diela Cicera, Plutarcha či Senecu). K bližšiemu rozpracovaniu témy samovraždy u stoikov odporúčame pozrieť RIST, J. M. *Stoická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, 1998, s. 243-265.

boli prítomní počas tohto aktu. Zaujímavosťou je, že počas celého zákroku bol prítomný lekár, Statius Annaeus, ktorý pripravil jed, požadovaný Senecom po neúspešnom preťatí žil na jeho tele.³⁹ V tomto smere môžeme skutočne hovoriť o jednom z mála zdokumentovaných prípadov aktívnej eutanázie v antickom svete, ktorá sa podobá tej dnešnej.

Záver

Tak, ako mnoho iných myšlienok a objavov, aj problematika dobrej smrti má svoje korene v antike a dnešný moderný svet pracuje so slovom, ktoré má svoj pôvod v starogréčtine – eutanázia. A práve len v etymológii tohto slova panuje medzi odborníkmi zhoda, inak vo všetkých iných aspektoch tohto konceptu len ťažko nachádzame nejakú zhodu či prevažujúci názor.

Platón je jedným zo starogréckych filozofov, ktorí sa navždy zapísali do dejín našej minulosti, pričom jeho myšlienkové dedičstvo dodnes analyzujeme a stále nachádzame nové vplyvy, významy či interpretácie jeho diela. Mnohé sú pre nás inšpiratívne a ovplyvnili ďalší vývoj nielen filozofie, ale i iných oblastí nášho života, pričom si to často ani neuvedomujeme. Z tohto dôvodu sme chceli poukázať na to, ako chápal v súčasnosti tak citlivú tému, akou je eutanázia. A skutočne patrí medzi tých antických mysliteľov, ktorí mali pomerne blízko k dnešnému prevažujúcemu chápaniu eutanázie. Vo svojom slávnom dialógu *Ústava* bráni pravidlá činnosti v medicíne, ktoré by požadovali, aby nevyliciteľne chorí neboli zdravotne liečení, ale namiesto toho im bolo umožnené zomrieť. Samozrejme, dnes by sme viacero jeho odôvodnení odmietli (predovšetkým tzv. sociálnu eutanáziu), no je potrebné chápať jeho myšlienky v celkovom kontexte jeho ideálneho štátu, kde každý jeden človek má svoje príslušné miesto a funkcie v spoločnosti a je sebareflexný. *Ústava* prezentuje utopickú spoločnosť i štát, čo neskôr i sám Platón zisťuje a mnoho vecí obmieňa v svojom poslednom diele *Zákony*. No aj tak ide o zaujímavú argumentáciu danej doby, na ktorú nie je potrebné zabúdať.

Súčasne môžeme badať jeden prvok, ktorý pretrváva dodnes. Aj samotní starogrécki myslitelia sa nezhodovali v tom, čo pokladať za „dobrú“ smrť. Čo vlastne to adjektívum „dobrá“ môže znamenať? Aké rôzne významy môžeme pod neho subsumovať? Môže byť „dobrá“ i samovražda? Či tá je zo svojej podstaty nesprávna? Aké okolnosti umožňujú človeku žiadať o pomoc pri skončení života, resp. si ho priamo svojpomocne vziať? To je len niekoľko otázok, ktoré sme sa snažili zodpovedať nielen pri Platónovi a jeho učení, ale i u ďalších významných gréckych filozofov a mysliteľov.

Myslíme si, že môžeme sledovať minimálne dve línie argumentácie v rámci antického Grécka. Na jednej strane sú filozofi, ktorí pripúšťali za istých okolností pomoc pri zomieraní (predovšetkým v prípade chorých ľudí). Ide predovšetkým o Platóna, ale aj Aristotela či epikurejcov. Druhá línia vychádzala z Hippokrata, ktorého tradícia odmietala a dodnes odmieta aktívne usmrtenie človeka za akýchkoľvek okolností. Okrem Hippokrata je možné spomenúť aj pytagorejcov. Práve na toto učenie (druhá línia) neskôr nadviazali kresťania a ako vieme, ortodoxná kresťanská perspektíva na túto otázku je pomerne striktná. Moment smrti prináleží exkluzívne len Bohovi, keďže on nám na začiatku dal život a on rozhodne, kedy nastane

³⁹ van HOOFF, A. J. L. Ancient euthanasia: 'good death' and the doctor in the Graeco-Roman world. In *Social Science & Medicine*, Vol. 58, 2004, s. 983.

správna chvíľa jeho skončenia.⁴⁰ Eutanázia je tak jednoducho vražda. Život sme si nedali, nepatrí nám, a preto nemáme právo si ho vziať. To môže iba Boh.⁴¹

Nech už má každý z nás bližšie ku ktorémukoľvek z vyššie spomenutých smerov argumentácie, je možné vidieť, že nezhody v tom, ako „dobro“ zomrieť trvajú už skutočne dlho a budú pretrvávať i naďalej. V tomto zrejme nikdy nebude panovať zhoda v rôznorodej a multikultúrnej spoločnosti. Je však dôležité si vždy pamätať, že diskusie a polemiky o tejto téme by mali mať jasný, vecný a racionálny základ, v ktorých sa pri presadzovaní svojich názorov neopomína rešpekt a tolerancia voči druhým. Často sme svedkami toho, že tieto otázky sú zneužívané a veľkú rolu tu zohrávajú emócie či dokonca argumenty majúce svoj pôvod v nenávisti, ignorancii či až násilí. Týmto spôsobom sa nikam neposunieme ako spoločnosť a budeme vyvolávať ďalšie konflikty a komplikácie, no nenájdeme žiadne riešenia a kompromisy.

Použitá literatúra a elektronické zdroje

1. ARISTOTELES. *Etika Nikomachova*. Praha: Rezek, 1996.
2. BITÓ, L. *Kniha o dobrej smrti. Eutélia – Eutanázia*. Bratislava: Kalligram, 2006.
3. BROECKAERT, B. Euthanasia: History. In: Ten HAVE, H. (ed.) *Encyclopedia of Global Bioethics*. Dordrecht: Springer Science, Business Media, 2015, s. 1-7.
4. COOPER, J. M. Greek Philosophers on Euthanasia and Suicide. In: BRODY, B. A. *Suicide and Euthanasia: Historical and Contemporary Themes*. Dordrecht: Springer Science, Business Media, 1989, s. 9-38.
5. ČIPKÁR, J. *Úvod do právnej antropológie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008.
6. DOLEŽAL, A. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života. Právní aspekty*. Praha: Academia, 2017.
7. EPIKUROSOV. *O šťastnom živote* (prel. Miloslav Okál). Bratislava: Pravda, 1989.
8. Katechizmus katolíckej cirkvi, časť tretia, druhý oddiel, druhá kapitola, 5. článok, ods. č. 2277. Dostupné na internete: <http://www.katechizmus.sk/index.php?action=getk&kid=3050> (navštívené dňa 21.12.2020).
9. KEREČMAN, P. *Eutanázia, asistovaná samovražda - právne aspekty*. Bratislava: Eurounion, 1999.
10. KUŘE, J. *Co je eutanazie. Studie k pojmu dobré smrti*. Praha: Academia, 2018.
11. KUŘE, J. Dobrá smrť. K filozofickému ujasnení poimu eutanázie. In *Filozofia*, Roč. 62, 2007, č. 3, s. 223-234.
12. LONG, A. A. *Hellénistická filosofie. Stoikové, epikurejci, skeptikové*. Praha: OIKOYMENH, 2020.

⁴⁰ MYSTAKIDOU, K. et al. The Evolution of Euthanasia and Its Perceptions in Greek Culture and Civilization. In *The Johns Hopkins University Press*, Vol. 48, No. 1, 2005, s. 98.

⁴¹ Z tohto dôvodu veriaci človek nikdy nemôže súhlasiť s eutanáziou. Ľudské bytosti by si nemali uzurpovať moc nad momentom ich smrti a vykonaním určitých krokov k jej vyvolaniu, to môže len Boh, ktorý má jediný moc rozhodovať o živote a jeho skončení. Cirkve má v tomto pomerne jasný a známy postoj. „Priama eutanázia – nech by na ňu boli akékoľvek dôvody a použili sa akékoľvek prostriedky – spočíva v usmrtení telesne alebo mentálne postihnutých, chorých alebo umierajúcich. Je morálne neprijateľná. Takisto aj konanie alebo zanedbanie, ktoré samo osebe alebo zámerne zapríčiňuje smrť s cieľom skončiť bolesť, je vraždou, ktorá je v závažnom rozpore s dôstojnosťou ľudskej osoby a s úctou k živému Bohu, jej Stvoriteľovi. Omyl v úsudku, do ktorého možno s dobrým úmyslom upadnúť, nemení povahu tohto vražedného činu, ktorý treba vždy odsúdiť a vylúčiť.“ Katechizmus katolíckej cirkvi, časť tretia, druhý oddiel, druhá kapitola, 5. článok, ods. č. 2277. Dostupné na internete: <http://www.katechizmus.sk/index.php?action=getk&kid=3050> (navštívené dňa 21.12.2020).

13. MYSTAKIDOU, K. et al. The Evolution of Euthanasia and Its Perceptions in Greek Culture and Civilization. In *The Johns Hopkins University Press*, Vol. 48, No. 1, 2005, s. 95-104.
14. PAPANIMITRIOU, J. D. et al. Euthanasia and suicide in antiquity: viewpoint of the dramatists and philosophers. In *Journal of the Royal Society of Medicine*, Vol. 100, 2007, s. 25-28.
15. Platónovy dialogy, sv. 18. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2017.
16. Platónovy spisy, sv. 1. *Euthyfrón, Obrana Sókrata, Kritón, Faidón, Kratylos, Theaitétos, Sofistés, Politikos*. Praha: Oikoymenh, 2003.
17. Platónovy spisy, sv. 5. *Minós, Zákony, Epinomis, Listy, Výměry, O spravedlivu, O zdatnosti, Démodikos, Sisyfos, Eryxias, Axiochos, Ledňáček, Epigramy*. Praha: Oikoymenh, 2003.
18. RIST, J. M. *Stoická filosofie*. Praha: OIKOYMENH, 1998.
19. SHIEL, W. C. *Medical Definition of Hippocratic Oath*. Dostupné na internete: <https://www.medicinenet.com/script/main/art.asp?articlekey=20909> (navštívené dňa 21.12.2020).
20. SUETONIUS. *Životopisy dvanácti císařů*. Praha: Svoboda, 1974.
21. THEOFANIDIS, D. – MECEK, F. Euthanasia: a Healthcare Debate from a Greek-Turkish Perspective. In *International Journal of Caring Sciences*, Vol. 9, Iss. 1, 2016, s. 321-329.
22. van HOOFF, A. J. L. Ancient euthanasia: 'good death' and the doctor in the Graeco-Roman world. In *Social Science & Medicine*, Vol. 58, 2004, s. 975-985.
23. ZVARÍK, M. *Dejiny filozofie II. Platón a Aristoteles*. Trnava: Typi Universitas Tyrnaviensis, 2015

Valéria MIHÁLIKOVÁ: Právo na tlmočenie a preklad ako jedno z procesných práv v trestnom konaní v kontexte vzniku Európskej prokuratúry a jeho právna úprava v Slovenskej republike¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá otázkou ochrany procesných práv jednotlivcov v trestnom konaní so zameraním na právo na tlmočenie a preklad, a to v kontexte vzniku a fungovania Európskej prokuratúry. V tejto súvislosti sa venuje úprave procesných práv, osobitne práva na tlmočenie a preklad, v práve Európskej únie a jeho výkladu v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie. Následne sa zameriava na jeho úpravu v právnom poriadku Slovenskej republiky a stručne hodnotí dôsledky implementácie smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.

Abstract

The paper deals with the issue of the protection of procedural rights of individuals in criminal proceedings with special regard to the right to interpretation and translation within the context of the establishment and functioning of the European Public Prosecutor's Office. It focuses on the procedural rights' regulation, in particular the right to interpretation and translation, in the law of the European Union and its interpretation by the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union. It further focuses on its regulation within the legal framework of the Slovak Republic and evaluates briefly the consequences of the Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings' implementation.

Kľúčové slová: právo na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, trestné právo procesné, Európska prokuratúra, Európska únia

Key words: right to interpretation and translation in criminal proceedings, criminal procedural law, European Public Prosecutor's Office, European Union

VZOR CITÁCIE

MIHÁLIKOVÁ, V.: Právo na tlmočenie a preklad ako jedno z procesných práv v trestnom konaní v kontexte vzniku Európskej prokuratúry a jeho právna úprava v Slovenskej republike In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 99 – 112.

Autor:

JUDr. Valéria Miháliková, PhD.
Ústav medzinárodného práva a európskeho práva
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika
valeria.mihalikova@upjs.sk

---

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-18-0421 Európska prokuratúra v súradniciach ústavného poriadku Slovenskej republiky ako posilnenie európskej integrácie prostredníctvom práva.

Úvod

Ochrana základných práv má v právnom priestore Európskej únie dôležitú úlohu. Nie je to inak ani v rámci fungovania Európskej prokuratúry, a to aj napriek tomu, že jej primárnym cieľom je ochrana finančných záujmov Európskej únie. Ako uvádza samotné nariadenie Rady EÚ 2017/1939, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry² hneď v prvom odseku článku 5 upravujúceho základné zásady jej činnosti, Európska prokuratúra má zabezpečiť, aby sa pri jej činnostiach rešpektovali práva zakotvené v Charte základných práv Európskej únie.³ Jednou z otázok, s ktorými bolo nevyhnutné vysporiadať sa pred vznikom Európskej prokuratúry, bola otázka ako účinne ochrániť procesné práva podozrivých a obvinených osôb.

Snaha Európskej únie posilniť ochranu procesných práv jednotlivcov v trestnom konaní v jej členských štátoch sa však začala už omnoho skôr. V roku 2004 predložila Európska komisia Rade návrh rámcového rozhodnutia Rady o určitých procesných právach v trestnom konaní v celej Európskej únii,⁴ ktoré však následne kvôli nedosiahnutiu jednomyselnosti prijaté nebolo. V roku 2009 sa počas švédskeho predsedníctva v Rade Európskej únie podarilo členským štátom dosiahnuť dohodu, vďaka čomu bolo prijaté uznesenie o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní,⁵ ktoré neskôr Európska rada zaradila do tzv. Štokholmského programu.^{6 7}

Berúc do úvahy predošlý dôraz na represívne opatrenia ako vytvorenie nástrojov cezhraničnej spolupráce presadzovania práva, akým bol napríklad Európsky zatýkací rozkaz, sú legislatívne úspechy v oblasti procesných práv podozrivých a obvinených osôb vítané, predovšetkým ako protipól k silnému postaveniu orgánom presadzovania práva v rámci rozličných mechanizmov spolupráce.⁸ Hoci nemožno tvrdiť, že im doposiaľ nebol venovaný dostatok pozornosti, možno podľa nášho názoru očakávať, že po tom, čo Európska prokuratúra začne vykonávať svoju právomoc v členských štátoch zúčastňujúcich sa súvisiacej posilnenej spolupráce, sa môžu prípadné nedostatky ochrany procesných práv v trestnom konaní v právnych úpravách členských štátov Únie stať dôvodom na otvorenie diskusií o ďalšom približovaní právnej úpravy členských štátov EÚ v tejto oblasti.

1. Súčasný stav procesných práv v trestnom konaní vo svetle fungovania Európskej prokuratúry

Podľa o Európskej prokuratúre má každá podozrivá alebo obvinená osoba v trestnom konaní Európskej prokuratúry aspoň procesné práva ustanovené v práve Únie vrátane smerníc týkajúcich sa práv podozrivých a obvinených osôb v trestnom konaní, ako sú vykonané vo

² Nariadenie Rady (EÚ) 2017/1939 z 12. októbra 2017, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry, OJ L 283, 31.10.2017, p. 1–71, ďalej tiež len ako „nariadenie o Európskej prokuratúre“.

³ Ďalej tiež len ako „Charta“.

⁴ Návrh rámcového rozhodnutia Rady o určitých procesných právach v trestnom konaní v celej Európskej únii, {SEK(2004) 491} /* KOM/2004/0328 v konečnom znení - CNS 2004/0113 */.

⁵ Uznesenie Rady z 30. novembra 2009 o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní, 2009/C 295/01.

⁶ Štokholmský program – otvorená a bezpečná Európa, ktorá slúži občanom a chráni ich, 2010/C 115/01.

⁷ Bližšie pozri RIEHLE, C. a CLOZEL, A. *10 years after the roadmap: procedural rights in criminal proceedings in the EU today*. ERA Forum 20, 2020, s. 321–325. <https://doi.org/10.1007/s12027-019-00579-5>. Pozri v tejto súvislosti aj JIMENO-BULNES, M. *Towards Common Standards on Rights of Suspected and Accused Persons in Criminal Proceedings in the EU?* CEPS Liberty and Security in Europe, 2010. ISBN 978-92-9079-975-7.

⁸ OUWERKERK, J. EU Competence in the Area of Procedural Criminal Law: Functional vs. Self-Standing Approximation of Procedural Rights and Their Progressive Effect on the Charter's Scope of Application. In *European Journal of Criminal Law and Criminal Justice*. Vol. 27, no. 2. ISSN 0928-9569.

vnútroštátnom práve.⁹ Uvedené smernice sa týkajú práva na tlmočenie a preklad v trestnom konaní,¹⁰ práva na informácie a prístup k spisovým materiálom,¹¹ práva na prístup k obhajcovi a právo na komunikáciu s tretími osobami a na informovanie tretích osôb v prípade pozbavenia osobnej slobody,¹² práva odoprieť výpoveď a práva na prezumpciu neviny¹³ a práva na právnu pomoc.¹⁴ Podozrivé a obvinené osoby, ako aj iné osoby dotknuté konaniami Európskej prokuratúry však súčasne majú všetky procesné práva, ktoré sú im k dispozícii podľa uplatniteľného vnútroštátneho práva, vrátane možnosti predložiť dôkazy, požiadať o ustanovenie znalca alebo skúmanie znalcom a výsluch svedkov a požiadať, aby Európska prokuratúra inak dosiahla prijatie takýchto opatrení v prospech obvineného.¹⁵

Ako už bolo spomenuté, všetky činnosti Európskej prokuratúry majú byť vykonávané v plnom súlade s právami podozrivých a obvinených osôb zakotvených v Charte. Najvýznamnejšími právami sú v tejto súvislosti nepochybne tie, ktoré sú upravené v rámci Hlavy VI s názvom Spravodlivosť - právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces,¹⁶ prezumpcia neviny a právo na obhajobu,¹⁷ zásady zákonnosti a primeranosti trestných činov a trestov¹⁸ a právo nebyť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní dvakrát za ten istý trestný čin.¹⁹

Nariadenie o Európskej prokuratúre teda upravuje tri úrovne ochrany práv podozrivých a obvinených osôb – prvá predstavuje procesné práva podozrivých a obvinených osôb podľa uplatniteľného vnútroštátneho práva. Druhá, európska, pozostáva z práv zakotvených v Charte a tretia, taktiež na úrovni Únie, zo smerníc upravujúcich práva jednotlivcov v trestnom konaní.²⁰ Je však potrebné uviesť, že obe úrovne v rámci Únie sú neoddeliteľne späté, keďže sekundárne právo Európskej únie musí byť vykladané v súlade s právami upravenými Chartou.

V súvislosti s vnútroštátnou úrovňou ochrany však v literatúre možno natrafiť niekoľko výhrad – hoci takáto komplementarita vnútroštátneho práva a práva Únie môže byť prakticky výhodnou z hľadiska práv jednotlivcov, rovnako tak sa systém ochrany procesných práv môže stať extrémne dysfunkčným a neefektívnym pre dotknutých jednotlivcov, a to kvôli jeho vysokej zložitosti nielen kvôli kombinácii práva EÚ a vnútroštátneho práva, ale aj množstvu uplatniteľných vnútroštátnych ustanovení. Navyše nemusí zabezpečiť právnu istotu alebo predvídateľnosť pre podozrivých a obvinených pri ich snahe uplatniť účinné modely obhajoby a neodvracia ani riziko rozmanitých konaní, ktoré umožňujú existenciu rozličných úrovní ochrany v rámci rovnakého trestného procesu, a to aj keď odkazujú na rovnaké právo.²¹

⁹ Pozri čl. 41 ods. 2 nariadenia o Európskej prokuratúre.

¹⁰ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, OJ L 280, 26.10.2010, p. 1-7, ďalej tiež len ako „smernica 2010/64/EÚ“ alebo „smernica o práve na tlmočenie a preklad“.

¹¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní, OJ L 142, 1.6.2012, p. 1-10.

¹² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, OJ L 294, 6.11.2013, p. 1-12.

¹³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní, OJ L 65, 11.3.2016, p. 1-11.

¹⁴ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, OJ L 297, 4.11.2016, p. 1-8.

¹⁵ Pozri čl. 41 ods. 3 nariadenia o Európskej prokuratúre.

¹⁶ Zakotvené v článku 47 Charty.

¹⁷ Zakotvené v článku 48 Charty.

¹⁸ Zakotvené v článku 49 Charty.

¹⁹ Zakotvené v článku 50 Charty.

²⁰ GIUFFRIDA, F. The European Public Prosecutor's Office: King without kingdom? CEPS Research Report No. 2017/03, s. 30 - 31.

²¹ Pozri napríklad KAIÁFA-GBANDI, M. The Establishment of an EPPO and the Rights of Suspects and Defendants: Reflections upon the Commission's 2013 Proposal and the Council's Amendments. In *The European Public Prosecutor's Office: Legal and Criminal Policy Perspectives*. Rijswijk: Houtschild International, 2015. ISBN 9185985074, s. 234 - 254. Tejto problematike sa venuje aj Fabio Giuffrida. Pozri GIUFFRIDA, F. The European Public Prosecutor's Office: King without kingdom? CEPS Research

Uvedený problém je dôsledkom aproximácie trestného práva procesného naprieč Európskou úniou. Podľa článku 82 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie môže Európsky parlament a Rada v súlade s riadnym legislatívnym postupom prostredníctvom smerníc ustanoviť minimálne pravidlá s cieľom uľahčiť v potrebnom rozsahu vzájomné uznávanie rozsudkov a iných justičných rozhodnutí, ako aj policajnú a justičnú spoluprácu v trestných veciach, ktoré majú cezhraničný rozmer. Smernice ako jeden z typov právnych aktov EÚ, určujú len cieľ, ktorý majú členské štáty dosiahnuť, ponechávajúc voľbu foriem a metód na dosiahnutie tohto cieľa vnútroštátnym orgánom.²² Pri ich implementácii je preto prirodzené, že členské štáty zvolia odlišné formy a metódy na dosiahnutie cieľa sledovaného smernicou. Samotný článok 82 Zmluvy o fungovaní Európskej únie navyše stanovuje, že minimálne pravidlá prijaté Európskym parlamentom a Radou majú zohľadňovať rozdiely medzi právnymi tradíciami a systémami členských štátov, ktorým nemá byť bránené zachovať alebo zaviesť vyššiu úroveň ochrany pre jednotlivcov.

Je pravda, že niektoré z ustanovení smerníc môžu mať priamy účinok v členských štátoch, môže sa tak ale stať len vtedy, ak štát smernicu neprebral správne a včas. Navyše môže mať ustanovenie smernice priamy účinok, len ak je nepodmienečné a dostatočne jasné a presné²³ a – ako bolo poukázané inde – väčšina ustanovení smerníc upravujúcich procesné práva jednotlivcov v trestnom konaní predstavuje kompromis medzi členskými štátmi a obsah práv v nich stanovených je natoľko široký a vágny, že hrozí, že ich dopad na vnútroštátne právne systémy bude v konečnom dôsledku obmedzený.²⁴

Napriek uprednostneniu menej invazívnej aproximácie pred harmonizáciou trestného práva procesného v rámci Únie však úmysel európskych zákonodarcov môže mať stále významný dopad na trestné právo procesné naprieč Európskou úniou. Dôsledkom zriadenia Európskej prokuratúry môže byť okrem iného aj ďalšie objasnenie obsahu uvedených smerníc Súdny dvorom EÚ ako už – hoci v obmedzenom rozsahu – urobil vo svojich predošlých rozhodnutiach.²⁵

2. Smernica o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní

Cieľom smernice 2010/64/EÚ je umožniť uplatnenie práva na spravodlivé súdne konanie upraveného v článku 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd tak, ako ho vykladá Európsky súd pre ľudské práva, v praxi, a to prostredníctvom zabezpečenia práva podozrivých alebo obvinených osôb na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.

Smernica 2010/64/EÚ stanovuje povinnosť členských štátov zabezpečiť, aby sa podozrivým alebo obvineným osobám, ktoré nehovoria jazykom príslušného trestného konania alebo mu nerozumejú, bezodkladne poskytlo tlmočenie počas trestného konania pred vyšetrovacími a justičnými orgánmi vrátane policajného výsluchu, všetkých súdnych pojednávaní a akýchkoľvek potrebných predbežných pojednávaní.²⁶ Súčasne majú tam, tam, kde je to potrebné na zabezpečenie spravodlivého procesu, zabezpečiť, aby bolo k dispozícii tlmočenie komunikácie medzi podozrivými alebo obvinenými osobami a ich právnym

---

Report No. 2017/03, s. 30 a štúdia Európskeho parlamentu vypracovaná Generálnym riaditeľstvom pre vnútorné politiky Únie, tematická sekcia C pre práva občanov a ústavné veci. *Towards a European Public Prosecutor's Office (EPPPO)*, 2016. Dostupné online: < https://cde.ulb.be/wp-content/uploads/2017/01/IPOL_STU2016571399_EN.pdf>, s. 35.

²² Čl. 288 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

²³ Pozri napríklad rozsudok Súdneho dvora zo 17. decembra 2015, *Viamar*, C-402/14, ECLI:EU:C:2015:830, body 23 až 28.

²⁴ GIUFFRIDA, F. *The European Public Prosecutor's Office: King without kingdom?*, op cit., s. 31.

²⁵ Týmto rozhodnutiam sa venujeme ďalej.

²⁶ Článok 2 ods. 1 smernice 2010/64/EÚ.

zástupcom v priamej súvislosti s akýmkoľvek výsluchom alebo pojednávaním počas konania alebo s podaním opravného prostriedku alebo inými procesnými žiadosťami.²⁷

Na zistenie toho, či podozrivé alebo obvinené osoby hovoria jazykom trestného konania, či mu rozumejú a či potrebujú pomoc tlmočníka, musia členské štáty zabezpečiť vhodný mechanizmus a v prípade, že bolo rozhodnuté, že tlmočenie nie je potrebné, musí byť podozrivým alebo obvineným osobám umožnené podanie opravného prostriedku proti tomuto rozhodnutiu. Súčasne musí byť umožnená aj podanie sťažnosti v prípadoch, kedy síce tlmočenie bolo poskytnuté, ale podozrivé či obvinené osoby sa domnievajú, že kvalita tlmočenia nie je postačujúca na zabezpečenie spravodlivého procesu.²⁸

Smernica 2010/64/EÚ navyše upravuje povinnosť zabezpečiť v primeranom čase písomný preklad tzv. základných dokumentov, medzi ktoré patrí každé rozhodnutie, ktorým sa osoba pozbavuje osobnej slobody, každá obžaloba alebo obvinenie a každý rozsudok.²⁹ Vnútroštátne orgány však navyše rozhodnú o tom, či sú v každom danom prípade ešte iné základné dokumenty.³⁰ Podobne ako v prípade práva na tlmočenie musia členské štáty zabezpečiť možnosť podozrivých a obvinených osôb podať opravný prostriedok proti rozhodnutiu, v ktorom sa konštatuje, že preklad dokumentov alebo ich častí nie je potrebný, a v prípade, že preklad bol poskytnutý, možnosť podať sťažnosť, že kvalita prekladu nie je postačujúca na zabezpečenie spravodlivého procesu.³¹ Smernica však z povinnosti písomného prekladu stanovuje výnimku, keď uvádza, že namiesto písomného prekladu možno poskytnúť ústny preklad alebo ústne zhrnutie základných dokumentov pod podmienkou, že tento ústny preklad alebo ústne zhrnutie nemá vplyv na spravodlivosť procesu.³²

Náklady na tlmočenie a preklad znášajú podľa smernice členské štáty, a to bez ohľadu na výsledok konania.³³

3. Charakteristika trestného konania – kedy sa majú procesné práva uplatniť?

Smernica 2010/64/EÚ ako aj ostatné smernice upravujúce procesné práva jednotlivcov sa na nich vzťahujú počas trestného konania, avšak žiadna zo smerníc pojem trestné konanie ďalej nedefinuje. Jedným z dôvodov je aj skutočnosť, že viacero členských štátov má taký systém správneho práva, ktorý – hoci nie je vyslovene trestným – má niekoľko prvkov trestného konania.³⁴

Cieľom predmetných smerníc upravujúcich procesné práva jednotlivcov je okrem iného posilnenie vzájomnej dôvery členských štátov v systémy trestného súdnictva iných členských štátov, pričom si toto posilnenie vyžaduje dôslednejšie uplatňovanie práv a záruk uvedených

²⁷ Článok 2 ods. 2 smernice 2010/64/EÚ.

²⁸ Článok 2 ods. 4 a 5 smernice 2010/64/EÚ.

²⁹ Článok 3 ods. 1 a 2 smernice 2010/64/EÚ.

³⁰ Článok 3 ods. 3 smernice 2010/64/EÚ.

³¹ Článok 3 ods. 5 smernice 2010/64/EÚ.

³² Článok 3 ods. 7 smernice 2010/64/EÚ.

³³ Článok 4 smernice 2010/64/EÚ.

³⁴ Bližšie pozri publikáciu Akadémie Európskeho práva, *Key issues of the right to interpretation and translation*. Dostupné online http://www.era-comm.eu/procedural_safeguards/kiosk/pdf/papers/1_Key_issues_of_the_right_to_interpretation_and_translation.pdf. B. 1.1.

v článku 6 EDĽP. Tzv. ABC smernice³⁵ tak napomáhajú ďalšiemu vývoju minimálnych štandardov upravených v EDĽP ako aj v Charte základných práv EÚ.³⁶

Je preto potrebné vykladať pojem trestné konanie nielen v súlade s judikatúrou Súdneho dvora EÚ, ale aj s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva.³⁷ Ten sa síce tomuto pojmu venuje v spojitosti so zásadou *ne bis in idem*, vo svojom rozsudku vo veci *Storbråten* proti Nórsku³⁸ však tento pojem vysvetľoval o.i. s odkazom a v súvisi s pojmom obvinenie z trestného činu obsiahnutým v článku 6 Dohovoru. Taktiež konštatoval, že ak by to, či štáty klasifikujú určitý čin ako trestný alebo ako iný čin, podliehalo ich voľnej úvahe, uplatnenie článkov 6 a 7 Dohovoru by podliehalo ich suverénnej vôli. Aj s ohľadom na potrebu koherentnosti judikatúry ESĽP možno obsah a význam, ktorý ESĽP dáva pojmu trestné konanie v súvislosti s Protokolom č. 7 a jeho článkom 4, stotožniť s významom tohto pojmu v kontexte článku 6 Dohovoru upravujúcom právo na spravodlivé súdne konanie obsahujúce jednotlivé procesné práva, ktoré sú v rámci Európskej únie upravené tzv. ABC smernicami.

Európsky súd pre ľudské práva vo svojej judikatúre pri zisťovaní, či v tom-ktorom prípade možno hovoriť o obvinení z trestného činu, posudzuje tzv. Engel kritériá.³⁹ Prvým kritériom je klasifikácia daného činu vo vnútroštátnom práve, ide však o kritérium s relatívnou váhou a slúži len ako východiskový bod. Ďalším, dôležitejším kritériom, je podstata protiprávneho konania, posudzovaná podľa viacerých faktorov taktiež vymedzených v judikatúre ESĽP ako napríklad to, či je uplatniteľná právna norma určená výlučne špecifickej skupine alebo má všeobecne záväzný charakter, či je následné konanie, resp. stíhanie začaté verejným orgánom so zákonnými vynucovacími právomocami, či má právna norma odradzujúci alebo represívny účel, či je cieľom tejto právnej normy chrániť všeobecné záujmy spoločnosti zvyčajne chránené trestným právom, či uloženie trestu závisí od zistenia viny. Tretím kritériom je maximálny možný trest, ktorý uplatniteľné právo umožňuje uložiť. Druhé a tretie kritérium sú však alternatívne a nie nevyhnutne kumulatívne.⁴⁰

Ak by teda niektorý z členských štátov Únie neklasifikoval určité konanie vedené proti jednotlivcovi ako trestné, no napriek tomu by spĺňalo vyššie uvedené kritériá, smernica 2010/64 by sa naň mala uplatniť. Pokiaľ ide o moment, od ktorého sa v rámci takéhoto konania uplatňuje právo na preklad a tlmočenie v zmysle smernice 2010/64, táto stanovuje pravidlo, podľa ktorého sa toto právo vzťahuje na osoby od chvíle, keď sa od príslušných orgánov členského štátu úradným oznámením alebo inak dozvedia, že sú podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu, až do ukončenia konania, čo znamená konečné rozhodnutie o otázke, či podozrivé alebo obvinené osoby spáchali trestný čin, pričom sa v prípade potreby vzťahuje aj na odsúdenie a rozhodnutie o každom opravnom prostriedku.⁴¹ Vo svojej doterajšej judikatúre už Súdny dvor navyše objasnil, že smernica 2010/64 sa neuplatní na také osobitné konanie, ktorého účelom je uznať právoplatné súdne rozhodnutie vydané súdom iného členského štátu, pretože sa uskutoční po konečnom rozhodnutí o otázke,

³⁵ Ide o súhrnné označenie smerníc, ktorých obsah zodpovedá plánu na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní prijatému Radou EÚ, ktorý o.i. vyzýval na postupné prijímanie opatrení týkajúcich sa práva na preklad a tlmočenie (opatrenie A), práva na poučenie o právach a informovanie o obvineniach (opatrenie B) a práva na právne poradenstvo a právnu pomoc (opatrenie C).

³⁶ Pozri napr. body 5 až 7 a 9 preambuly smernice 2010/64.

³⁷ Pozri aj *Key issues of the right to interpretation and translation*, už cit., b. 1.1.

³⁸ Rozsudok ESĽP vo veci *Storbråten* proti Nórsku, ECLI:CE:ECHR:2007:0201DEC001227704.

³⁹ Spomínané v rozsudku vo veci *Engel a i. proti Holandsku*, ECLI:CE:ECHR:1976:0608JUD000510071.

⁴⁰ Pozri aj Príručku Európskeho súdu pre ľudské práva k článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Právo na spravodlivý proces (trestná časť). Dostupné online: < https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf >. S. 10.

⁴¹ Čl. 1 ods. 2 smernice 2010/64/EÚ.

či podozrivá alebo obvinená osoba spáchala trestný čin, pričom sa v prípade potreby vzťahuje aj na jej odsúdenie.⁴²

Žiada sa však ešte dodať, že s výnimkou práva na prezumpciu nevinu sa smernice upravujúce procesné práva podozrivých a obvinených osôb v prípade, že právo členského štátu ustanovuje ukládanie sankcií v súvislosti s menej závažnými trestnými činmi orgánom iným ako súdom s právomocou v trestných veciach a proti uloženiu takej sankcie možno podať na takomto súde opravný prostriedok, vzťahujú iba na konania pred týmto súdom po podaní opravného prostriedku.⁴³

V kontexte vzniku a fungovania Európskej prokuratúry sa posudzovanie charakteru konaní spadajúcich do jej právomoci môže javiť ako nadbytočné. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva či Súdneho dvora EÚ však môže byť osobitne nápomocná práve v situáciách, kedy – podobne ako vo veci *Balogh* – majú vnútroštátne sudy pochybnosti o uplatnení procesných práv vyplývajúcich z práva Únie na osobitné konania súvisiace s hlavným konaním.

4. Právo na tlmočenie a preklad v trestnom konaní v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora EÚ

Pri skúmaní judikatúry oboch európskych súdov nemožno prehliadnuť, že zdrojom podstatne väčšieho množstva rozsudkov objasňujúcich právo na tlmočenie je Európsky súd pre ľudské práva. Je to pochopiteľné z hľadiska histórie, ale aj úloh oboch týchto súdov.⁴⁴ Pokiaľ však ide o právo na preklad, je potrebné poznamenať, že toto je v smernici upravené explicitne, zatiaľ čo z článku 6 Dohovoru – ako konštatoval ESLP – len vyplýva. Táto skutočnosť sa na judikatúre súdov odráža taktiež.

V zmysle judikatúry ESLP je právo na tlmočenie osobitným aspektom práva na spravodlivé súdne konanie a preto ho posudzuje v kontexte a v súvislosti s týmto právom.⁴⁵ Právo na bezplatnú pomoc tlmočníka sa uplatňuje výlučne na situácie, kedy obvinený nerozumie jazyku konania.⁴⁶ Neuplatní sa však vtedy, keď obvinený rozumie jazyku konania, avšak napriek tomu sa dožaduje služieb tlmočníka, aby sa mohol obhajovať v inom jazyku vrátane jazyka etnickej menšiny, ktorej je členom.⁴⁷ To však zároveň neznamená, že obvinený toto právo nemôže uplatniť v prípade, kedy má len základnú znalosť jazyka konania – aj napriek tomu sa totiž môže dožadovať tlmočenia do jazyka, ktorému rozumie dostatočne dobre na to, aby v plnom rozsahu uplatnil svoje právo na obhajobu.⁴⁸

Právo na tlmočenie sa podľa ESLP má uplatňovať už v rámci vyšetovania, pokiaľ nie je preukázané, že existujú závažné dôvody na obmedzenie tohto práva. V prípade, že obvinenej osobe budú odopreté služby tlmočníka, možno spochybníť to, že bola počas procesu schopná urobiť informované rozhodnutia. Nedostatky v tlmočení počas počiatočnej fázy konania tak môžu mať dopad na iné práva a ohroziť spravodlivosť procesu ako celku.⁴⁹

⁴² Rozsudok Súdneho dvora z 9. júna 2016, *Balogh*, C-25/15, ECLI:EU:C:2016:423, b. 37.

⁴³ Pozri napríklad čl. 1 ods. 3 smernice 2010/64/EÚ.

⁴⁴ Hoci je dnes už Súdny dvor EÚ označovaný ako „ľudskoprávny súd“, nebolo to tak vždy. Navyše nemožno prehliadnuť veľké množstvo iných oblastí, o ktorých rozhoduje popri otázkach týkajúcich sa základných práv. Súčasne je potrebné pripomenúť, že Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd sa uplatní v oveľa väčšom množstve situácií, než smernica 2010/64/EÚ a Charta základných práv EÚ.

⁴⁵ Rozsudok ESLP vo veci *Baytar* proti Turecku, ECLI:CE:ECHR:2014:1014JUD004544004, b. 48.

⁴⁶ *Ibid.*, b. 49.

⁴⁷ Rozsudok ESLP vo veci *Lagerblom* proti Švédsku, ECLI:CE:ECHR:2003:0114JUD002689195, b. 62.

⁴⁸ Rozsudok ESLP vo veci *Vizgirda* proti Slovinsku, ECLI:CE:ECHR:2018:0828JUD005986808, b. 83.

⁴⁹ Rozsudok ESLP vo veci *Baytar* proti Turecku, už cit., b. 50 a 54 až 55.

Dohovor hovorí o bezplatnej pomoci tlmočníka, preto tieto náklady znáša štát a to, či bude pomoc poskytnutá bezplatne, nezávisí od možnosti obvineného. Náklady na tlmočníka však môže znášať obvinený v prípade, že sa nedostaví na pojednávanie, na ktoré mu bol tlmočník zabezpečený.⁵⁰

Povinnosť vnútroštátnych orgánov však nie je obmedzená len na ustanovenie tlmočníka – v prípade, že sú za určitých okolností upozornené na možný nedostatok adekvátnosti prekladu, rozširuje sa ich povinnosť aj na dodatočnú kontrolu tejto adekvátnosti. Ak by totiž vnútroštátne súdy nepreskúmali výhrady voči nedostatku kvality tlmočenia, mohlo by dôjsť k porušeniu čl. 6 ods. 3 Dohovoru.⁵¹

Súdny dvor sa právu na tlmočenie a preklad venuje v troch rozhodnutiach. Vo svojej judikatúre už Súdny dvor konštatoval, že smernica 2010/64/EÚ od členských štátov nevyžaduje, aby nielen umožnili dotknutým osobám plne a v ich jazyku byť informované o skutočnostiach, ktoré sú im vytýkané, a predložiť ich vlastnú verziu o týchto skutočnostiach, ale aj aby systematicky niesli náklady prekladu všetkých opravných prostriedkov podaných dotknutými osobami proti súdnym rozhodnutiam, ktoré sú im adresované. Predmetom práva na tlmočenie upraveného v článku 2 uvedenej smernice je preto tlmočnický preklad ústnych komunikácií medzi podozrivými alebo obvinenými osobami a vyšetrovateľmi, súdnymi orgánmi alebo prípadne právnym zástupcom s výnimkou písomného prekladu každej písomnosti predloženej podozrivými alebo obvinenými osobami. Osobe, ktorá si želá podať odpor voči trestnému rozkazu a nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie, článok 2 smernice 2010/64 umožňuje bezplatnú pomoc tlmočníka v prípade, ak podá sama ústny odpor voči trestnému rozkazu, ktorý je namierený voči nej, v kancelárii príslušného vnútroštátneho súdu, ktorý o tom vyhotoví zápisnicu. Ak si želá podať odpor písomne, môže tak urobiť s pomocou právneho zástupcu, ktorý vypracuje príslušný dokument v jazyku konania.⁵²

Pokiaľ ide o článok 3 smernice upravujúci právo na preklad a jeho uplatnenie v uvedenej situácii, to v zásade upravuje len písomný preklad určitých dokumentov vypracovaných príslušnými orgánmi v jazyku konania do jazyka, ktorému rozumie dotknutá osoba⁵³ a nezahŕňa písomný preklad do jazyka konania dokumentu, ako je odpor podaný voči trestnému rozkazu, vypracovanému dotknutou osobou v jazyku, ktorému rozumie, ale ktorý nie je jazykom konania.⁵⁴ Nakoľko však článok 3 ods. 3 smernice 2010/64 vyslovene umožňuje príslušným orgánom v jednotlivých prípadoch rozhodnúť, či aj iný dokument ako tie uvedené v článku 3 ods. 1 a 2 smernice je považovaný za základný v zmysle tohto ustanovenia, prináleží vnútroštátnemu súdu zohľadniac najmä vlastnosti konania uplatniteľného na trestný rozkaz, ako aj charakter veci, o ktorej rozhoduje, určiť, či sa odpor podaný písomne voči trestnému rozkazu musí považovať za základný dokument, ktorého preklad je nevyhnutný.⁵⁵

Pojmu základné dokumenty sa Súdny dvor venoval aj v rozhodnutí vo veci *Sleutjes*,⁵⁶ v ktorom uviedol, že keď je trestný rozkaz adresovaný iba v jazyku dotknutého konania osobe, pričom táto osoba tento jazyk neovláda, táto osoba nemôže porozumieť, čo sa jej vytýka, a nemôže tak správne uplatniť svoje práva na obhajobu, ak nemá v dispozícii preklad uvedeného

⁵⁰ Rozsudok ESĽP vo veci Fedele proti Nemecku, ECLI:CE:ECHR:1987:1209DEC001131184, b. 5 a 6.

⁵¹ Rozsudok ESĽP vo veci Knox proti Taliansku, ECLI:CE:ECHR:2019:0124JUD007657713, b. 182 až 187.

⁵² Rozsudok Súdneho dvora z 15. októbra 2015, *Covaci*, C-216/14, ECLI:EU:C:2015:686.

⁵³ *Ibid.*, b. 44.

⁵⁴ *Ibid.*, b. 47.

⁵⁵ *Ibid.*, b. 49 a 50.

⁵⁶ Rozsudok Súdneho dvora z 12. Októbra 2017, *Sleutjes*, C-278/16, ECLI:EU:C:2017:757.

rozkazu do jazyka, ktorému rozumie. Z toho dôvodu je potrebné takýto trestný rozkaz považovať za základný dokument v zmysle článku 3 smernice 2010/64/EÚ.⁵⁷

5. Právo na tlmočenie a preklad v právnom poriadku Slovenskej republiky

Podľa článku 9 smernice 2010/64/EÚ mali členské štáty uviesť do účinnosti zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou do 27. októbra 2013 ako aj zaslať Komisii znenie uvedených opatrení.⁵⁸ K tomuto dátumu neoznámilo opatrenia Komisii 16 členských štátov EÚ vrátane Slovenskej republiky, v dôsledku čoho Komisia 29. novembra 2013 rozhodla o začatí konania proti týmto štátom o nesplnení povinnosti podľa článku 258 ZFEÚ⁵⁹ z dôvodu neoznámene alebo čiastočného oznámene transpozičných opatrení.⁶⁰ Komisia však vec Súdnemu dvoru nepredložila.

V súčasnosti sú už ustanovenia smernice 2010/64/EÚ prebraté do právneho poriadku Slovenskej republiky, a to v § 28 a § 29 Trestného poriadku⁶¹ ako aj v zákone č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákone č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze v znení neskorších predpisov.

Podľa § 28 sa opatrením priberie tlmočník vtedy, ak obvinený, jeho zákonný zástupca, podozrivá osoba, poškodený, zúčastnená osoba alebo svedok vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie alebo nehovorí týmto jazykom alebo ak je potrebné pretlmočiť obsah výpovede. Trestný poriadok tak v porovnaní so smernicou rozširuje okruh osôb, ktoré môžu využiť služby tlmočníka, o zákonného zástupcu, poškodeného, zúčastnenú osobu a svedka. Smernica 2010/64/EÚ od členských štátov požaduje, aby mali podozrivé alebo obvinené osoby právo podať opravný prostriedok proti rozhodnutiu, v ktorom sa konštatuje, že tlmočenie nie je potrebné.⁶² Trestný poriadok túto možnosť síce neupravuje, podľa slovenského zákonodarcu však právna úprava v tejto otázke ide nad rámec toho, čo od členských štátov požaduje smernica, pretože § 2 ods. 20 Trestného poriadku zakladá právo na tlmočníka a prekladateľa vždy, ak osoba vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie. Z toho dôvodu teda v praxi nemôže nastať situácia, že dôjde k rozhodnutiu, že tlmočenie nie je potrebné.⁶³

Pribratie tlmočníka však nie je viazané len na vyhlásenie dotknutej osoby, že nerozumie jazyku konania, pretože o pribratí tlmočníka sa rozhodne aj vtedy, keď orgán, ktorý úkon vykonáva zistí, že jazykové schopnosti tejto osoby nie sú dostatočné k riadnemu uplatneniu jej práv v jazyku, v ktorom sa vedie konanie. Proti uzneseniu, ktorým sa takto rozhodne o pribratí tlmočníka, je prípustná sťažnosť.⁶⁴ Je pravda, že Trestný poriadok na rozdiel od smernice 2010/64/EÚ, ktorá hovorí o bezodkladnom poskytnutí tlmočenia, nestanovuje časový limit, v rámci ktorého má byť zabezpečené tlmočenie predmetným osobám. V praxi je však tento časový rámec dodržiavaný a tlmočníci sú pribratí bez meškania.⁶⁵

⁵⁷ Ibid., b. 33 a 34.

⁵⁸ Pozri článok 9 ods. 1 a 2 smernice 2010/64/EÚ.

⁵⁹ Článok 258 ZFEÚ stanovuje, že „[a]k sa Komisia domnieva, že si členský štát nesplnil povinnosť, ktorá pre neho vyplýva zo zmlúv, vydá odôvodnené stanovisko po tom, čo umožní tomuto štátu predložiť pripomienky.

Ak daný štát nevyhoví stanovisku v lehote určenej Komisiou, Komisia môže vec predložiť Súdnemu dvoru Európskej únie.“

⁶⁰ Pozri formálnu výzvu Komisie z 29. novembra 2013, číslo porušenia 20130443.

⁶¹ Zákon č. 301/2005, Z. z., ďalej tiež len ako „Trestný poriadok“.

⁶² Článok 2 ods. 5 smernice 2010/64/EÚ.

⁶³ Pozri tabuľku zhody právnej úpravy v rámci Slovenskej republiky a smernice 2010/64/EÚ.

⁶⁴ § 28 ods. 2 Trestného poriadku.

⁶⁵ Táto informácia vyplýva zo slovenského reportu vypracovaného O. Laciakom a publikovaného Radou advokátskych komôr a právnických spoločností v Európe. Dostupné online: < <http://europeanlawyersfoundation.eu/wp-content/uploads/2015/04/TRAINAC-study.pdf> > Pozri s. 107.

Úprava v rámci Trestného poriadku napĺňa aj požiadavku zabezpečenia komunikácie medzi obvineným a jeho obhajcom v zmysle smernice 2010/64/EÚ, pričom volí obdobnú formuláciu, keď uvádza, že tlmočník pretlmočí na žiadosť obvineného aj jeho poradu s obhajcom v priebehu alebo v priamej súvislosti s procesným úkonom, s podaním opravného prostriedku alebo s inými procesnými podaniami.⁶⁶

Pokiaľ ide o právo na preklad v trestnom konaní, podľa Trestného poriadku sa priberie prekladateľ opatrením vtedy, ak je potrebné preložiť zápisnicu o výpovedi alebo inú písomnosť. Obvinenému sa písomne preloží uznesenie o vznesení obvinenia, uznesenie o vzatí obvineného do väzby, obžaloba, dohoda o vine a treste a návrh na jej schválenie, rozsudok, trestný rozkaz, rozhodnutie o odvolaní a rozhodnutie o podmieňanom zastavení trestného stíhania.⁶⁷ Dokumenty, ktoré sa v zmysle slovenskej právnej úpravy majú preložiť, tak zodpovedajú požiadavkám smernice 2010/64/EÚ ako aj judikatúre Súdneho dvora.⁶⁸ Súčasne v súlade s požiadavkami smernice na žiadosť obvineného alebo aj ex offo rozhodne orgán, pred ktorým sa konanie vedie, že sa obvinenému okrem uvedených rozhodnutí písomne preloží aj iná písomnosť, ak je to nevyhnutné pre zaručenie spravodlivého procesu, najmä pre riadne uplatnenie práva na obhajobu, a to v rozsahu určenom týmto orgánom. Súčasne možno takúto písomnosť alebo jej podstatný obsah pretlmočiť, ak to nemá vplyv na spravodlivosť procesu.⁶⁹ Ak orgán, pred ktorým sa konanie vedie, nevyhoví takejto žiadosti obvineného, rozhodne o tom uznesením, proti ktorému môže – taktiež v súlade so smernicou 2010/64/EÚ – obvinený podať sťažnosť.⁷⁰ Trestný poriadok navyše rozširuje povinnosť prekladu dokumentov o okruh poškodených.⁷¹ Podobne ako v prípade práva na tlmočenie nie je v tomto ustanovení uvedený časový rámec na ustanovenie tlmočníka, avšak v praxi je požiadavka primeraného času v zmysle smernice 2010/64/EÚ dodržiavaná.⁷²

Žiada sa ešte dodať, že v zmysle § 28 ods. 9 Trestného poriadku je osobe, ktorá je zadržaná alebo zatknutá, potrebné preložiť tiež poučenie o jej právach. Ak preklad poučenia nie je k dispozícii, poučenie sa jej pretlmočí a preklad písomného poučenia sa takejto osobe poskytne bez zbytočného odkladu.

Osobitnou otázkou v súvislosti s právom na tlmočenie a preklad je kvalita služieb tlmočníka a prekladateľa. Smernica 2010/64/EÚ vyžaduje možnosť podania sťažnosti v prípade, že kvalita tlmočenia nie je postačujúca na zabezpečenie spravodlivého procesu. Trestný poriadok explicitnú možnosť podania sťažnosti proti kvalite tlmočenia neupravuje, na tento účel však možno uplatniť ustanovenia Trestného poriadku o úkonoch, ktoré je v rámci trestného konania oprávnený robiť obhajca⁷³ ako aj ustanovenia o možnosti námietok a podania opravných prostriedkov.⁷⁴ Takýto spôsob úpravy možnosti podania sťažnosti proti kvalite tlmočenia zvolila značná časť štátov Európskej únie.⁷⁵

⁶⁶ § 28 ods. 1 Trestného poriadku. Toto ustanovenie bolo do slovenského právneho poriadku zakotvené až ako dôsledok implementácie smernice 2010/64/EÚ.

⁶⁷ § 28 ods. 4 Trestného poriadku.

⁶⁸ Pozri napr. rozsudok Súdneho dvora vo veci C-278/16 *Sleutjes*, už cit..

⁶⁹ V súlade s čl. 3 ods. 7 smernice 2010/64/EÚ.

⁷⁰ § 28 ods. 5 Trestného poriadku.

⁷¹ § 28 ods. 6 a 7 Trestného poriadku.

⁷² Táto informácia vyplýva zo slovenského reportu vypracovaného O. Laciakom a publikovaného Radou advokátskych komôr a právnických spoločností v Európe. Pozri s. 129.

⁷³ Napr. § 44 a § 213 ods. 2 Trestného poriadku.

⁷⁴ Napr. § 58 ods. 1 písm. f), § 60 ods. 1, § 124 ods. 3, § 185 ods. 2, § 189 ods. 1 písm. c), § 259 či § 321 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku.

⁷⁵ Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o vykonávaní smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, COM(2018) 857 final, b. 3.2.5.

Smernica 2010/64/EÚ taktiež stanovuje povinnosť zabezpečenia, aby bol zavedený postup alebo mechanizmus na zistenie toho, či podozrivé alebo obvinené osoby hovoria jazykom trestného konania, či mu rozumejú a či potrebujú pomoc tlmočníka. Trestný poriadok takýto osobitný mechanizmus nestanovuje, je však potrebné dodať, že osobitný mechanizmus na takéto zisťovanie by sme medzi členskými štátmi Únie implementujúcimi smernicu 2010/64/EÚ hľadali len ťažko.⁷⁶ Európsky súd pre ľudské práva však v tejto súvislosti konštatoval, že nie je jeho úlohou detailne popisovať konkrétne opatrenia, ktoré by mali byť vnútroštátnymi orgánmi prijaté na zistenie jazykovej zdatnosti osôb, na ktoré sa vzťahuje právo na tlmočenie. Táto povinnosť sa totiž vzťahuje na vnútroštátne orgány pred ktorými sa konanie vedie, predovšetkým vnútroštátne súdy. Uviedol však, že prihliadnuc na rozličné faktory, ktorými môže byť podstata trestného činu ako aj obsah komunikácie, by pre toto zistenie malo postačiť niekoľko otvorených otázok.⁷⁷

Záver

Azda najvýznamnejšou zmenou po implementácii smernice 2010/64/EÚ do právneho poriadku Slovenskej republiky bolo rozšírenie okruhu osôb, ktoré sa môžu dožadovať práva na tlmočenie v trestnom konaní, o osobu podozrivého ako aj zakotvenie práva na preklad základných dokumentov. Domnievame sa, že možno konštatovať, že aj napriek všeobecne panujúcim obavám z prípadných rizík viacúrovňovej ochrany procesných práv v konaniach spadajúcich do právomoci Európskej prokuratúry je právo na tlmočenie a preklad v Slovenskej republike upravené spôsobom, ktorý nebude vzbudzovať právnu neistotu osôb, ktorých sa táto problematika dotýka. Nemožno, pochopiteľne, vylúčiť používanie odlišných postupov pri uplatňovaní procesných práv v trestnom konaní v iných štátoch Európskej únie, a to dokonca v rámci konania spadajúceho do právomoci toho istého orgánu. Aj z tohto dôvodu je podľa nášho názoru možné očakávať úvahy o ďalšej aproximácii či dokonca harmonizácii trestného práva procesného naprieč Úniou.

Napriek tomu sa ale stotožňujeme s názorom, že aj samotné smernice o ochrane procesných práv jednotlivcov v trestnom konaní napomáhajú – a v konaniach spadajúcich do právomoci Európskej prokuratúry napomôžu opäť o niečo viac – ochrane základných práv v členských štátoch Únie, a to či už prostredníctvom možnosti Komisie kontrolovať implementačné opatrenia v členských štátoch, prípadného priameho účinku niektorých ich ustanovení či výkladom Súdneho dvora EÚ pojmov v nich obsiahnutých.⁷⁸

Zoznam použitej literatúry

Monografie a články

GIUFFRIDA, F. *The European Public Prosecutor's Office: King without kingdom?* CEPS Research Report No. 2017/03;

⁷⁶ K tomu pozri národné reporty publikované Radou advokátskych komôr a právnických spoločností v Európe, už cit., s. 118 a nasl.

⁷⁷ Pozri napríklad rozsudok ESLP vo veci Vizgirda proti Slovinsku, už cit., b. 81 a 85.

⁷⁸ Bližšie pozri GIUFFRIDA, F. a MISTILEGAS, V. *The European Public Prosecutor's Office and Human Rights*. In GEELHOED, W., ERKELENS, L. H. a MEIJ, A. W. H. *Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor's Office*. The Hague: T. M. C. ASSER PRESS, 2018. ISBN 978-94-6265-215-6.

GIUFFRIDA, F. a MISTILEGAS, V. The European Public Prosecutor 's Office and Human Rights. In GEELHOED, W., ERKELENS, L. H. a MEIJ, A. W. H. *Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor 's Office*. The Hague: T. M. C. ASSER PRESS, 2018. ISBN 978-94-6265-215-6;

JIMENO-BULNES, M. Towards Common Standards on Rights of Suspected and Accused Persons in Criminal Proceedings in the EU? CEPS Liberty and Security in Europe, 2010. ISBN 978-92-9079-975-7;

KAIIFA-GBANDI, M. The Establishment of an EPPO and the Rights of Suspects and Defendants: Reflections upon the Commission's 2013 Proposal and the Council's Amendments. In *The European Public Prosecutor's Office: Legal and Criminal Policy Perspectives*. Rijswijk: Houtschild International, 2015. ISBN 9185985074, s. 234 – 254;

OUWERKERK, J. EU Competence in the Area of Procedural Criminal Law: Functional vs. Self-Standing Approximation of Procedural Rights and Their Progressive Effect on the Charter 's Scope of Application. In *European Journal of Criminal Law and Criminal Justice*. Vol. 27, no. 2. ISSN 0928-9569;

RIEHLE, C. a CLOZEL, A. *10 years after the roadmap: procedural rights in criminal proceedings in the EU today*. ERA Forum 20, 2020, s. 321–325. <https://doi.org/10.1007/s12027-019-00579-5>;

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

Rozsudok ESĽP vo veci Engel a i. proti Holandsku, ECLI:CE:ECHR:1976:0608JUD000510071;

Rozsudok ESĽP vo veci Fedele proti Nemecku, ECLI:CE:ECHR:1987:1209DEC001131184;

Rozsudok ESĽP vo veci Lagerblom proti Švédsku, ECLI:CE:ECHR:2003:0114JUD002689195;

Rozsudok ESĽP vo veci Storbråten proti Nórsku, ECLI:CE:ECHR:2007:0201DEC001227704;

Rozsudok ESĽP vo veci Baytar proti Turecku, ECLI:CE:ECHR:2014:1014JUD004544004;

Rozsudok ESĽP vo veci Vizgirda proti Slovinsku, ECLI:CE:ECHR:2018:0828JUD005986808;

Rozsudok ESĽP vo veci Knox proti Taliansku, ECLI:CE:ECHR:2019:0124JUD007657713;

Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie

Rozsudok Súdneho dvora z 15. októbra 2015, *Covaci*, C-216/14, ECLI:EU:C:2015:686;

Rozsudok Súdneho dvora zo 17. decembra 2015, *Viamar*, C-402/14, ECLI:EU:C:2015:830;

Rozsudok Súdneho dvora z 9. júna 2016, *Balogh*, C-25/15, ECLI:EU:C:2016:423;

Rozsudok Súdneho dvora z 12. Októbra 2017, *Sleutjes*, C-278/16, ECLI:EU:C:2017:757;

Právne predpisy

Nariadenie Rady (EÚ) 2017/1939 z 12. októbra 2017, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry, OJ L 283, 31.10.2017, p. 1–71;

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, OJ L 280, 26.10.2010, p. 1–7;

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní, OJ L 142, 1.6.2012, p. 1–10;

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, OJ L 294, 6.11.2013, p. 1–12;

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní, OJ L 65, 11.3.2016, p. 1–11;

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, OJ L 297, 4.11.2016, p. 1–8;

Uznesenie Rady z 30. novembra 2009 o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní, 2009/C 295/01;

Zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;

Zákon č. 301/2005, Z. z. Trestný poriadok;

Zákon č. 154/2010 Z. z. o európskom zatykacom rozkaze v znení neskorších predpisov;

Ostatné zdroje

Akadémia Európskeho práva, *Key issues of the right to interpretation and translation*. Dostupné online < http://www.era-comm.eu/procedural_safeguards/kiosk/pdf/papers/1_Key_issues_of_the_right_to_interpretation_and_translation.pdf>;

Formálna výzva Komisie z 29. novembra 2013, číslo porušenia 20130443;

Návrh rámcového rozhodnutie Rady o určitých procesných právach v trestnom konaní v celej Európskej únii, {SEK(2004) 491} /* KOM/2004/0328 v konečnom znení - CNS 2004/0113 */;

Príručka Európskeho súdu pre ľudské práva k článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Právo na spravodlivý proces (trestná časť). Dostupné online: < https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf>;

Rada advokátskych komôr a právnických spoločností v Európe. TRAINAC final report. *Assessment, good practices and recommendations on the right to interpretation and translation, the right to information and the right to access to a lawyer in criminal proceedings*.

Dostupné online: < <http://europeanlawyersfoundation.eu/wp-content/uploads/2015/04/TRAINAC-study.pdf> >;

Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o vykonávaní smernice Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, COM(2018) 857 final;

Štokholmský program – otvorená a bezpečná Európa, ktorá slúži občanom a chráni ich, 2010/C 115/01;

Štúdiá Európskeho parlamentu vypracovaná Generálnym riaditeľstvom pre vnútorné politiky Únie, tematická sekcia C pre práva občanov a ústavné veci. *Towards a European Public Prosecutor's Office (EPPO)*, 2016. Dostupné online: < https://cde.ulb.be/wp-content/uploads/2017/01/IPOL_STU2016571399_EN.pdf>

Rastislav MUNK: VIDEO-ON-DEMAND

Abstrakt

Autor sa v článku zaoberá právnou reglementáciou audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie (video-on-demand) v podmienkach Slovenskej republiky. Ďalej autor analyzuje právnú úpravu z hľadiska práva Európskej únie. Účelom článku nie je poskytnúť komplexné odpovede na všetky otázky audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, ale skôr autor poskytnúť základný prehľad právnej reglementácie audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie.

Abstract

The author deals with the legal regulation of audiovisual media service on demand (video-on-demand) in the conditions of the Slovak Republic. Furthermore, the author analyzes the legislation in terms of European Union law. The purpose of the article is not to provide comprehensive answers to all questions of the on-demand audiovisual media service, but rather to provide the author with a basic overview of the legal regulation of the on-demand audiovisual media service.

Kľúčové slová: audiovizuálna mediálna služba na požiadanie, právna reglementácia, právo Európskej únie

Key words: on - demand audiovisual media service, legal regulation, European Union law

VZOR CITÁCIE MUNK, R.: VIDEO-ON-DEMAND In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 113 – 121.

Autor

Mgr. Rastislav Munk, PhD.
Ústav práva informačných technológií a práva
duševného vlastníctva
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
rastislav.munk@flaw.uniba.sk

Úvod

V súčasnej modernej dobe z celosvetového hľadiska neustále narastá popularita vysielania audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie (video-on-demand).

„Unlimited movies, TV shows, and more. Watch anywhere. Cancel anytime.“ Toto je úvodný slogan jedného z najväčších poskytovateľov video-on-demand služieb na celom svete, ktorý už pôsobí aj na trhu v Slovenskej republike. Týmto úvodným sloganom je v jednoduchosti veľmi dobre vystihnuté všetko o obsahu a forme poskytovania tejto služby video-on-demand, aby sme pochopili základný princíp tohto vysielania. Ak tento slogan trochu rozanalyzujeme môžeme on-demand vysielaním vo všeobecnosti rozumieť vysielanie obsahujúce neobmedzené množstvo filmov, televíznych programov a ďalšieho obsahu, ktoré je možné pozerať kdekoľvek (poznámka autorov: aj kedykoľvek), a ktoré je možné taktiež kedykoľvek zrušiť.

Takýmto úvodným sloganom láka svojich zákazníkov poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie – spoločnosť NETFLIX. Pre ilustráciu a bližšie priblíženie poskytovateľov audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie uvádzame aj ďalších poskytovateľov týchto audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie ako sú Amazon Prime Video, Disney+ alebo Hulu.

Účelom článku nie je poskytnúť komplexné odpovede na všetky otázky audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, ale skôr cieľom autora je poskytnúť čitateľovi základný prehľad právnej reglementácie audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, nakoľko na z hľadiska rozsahu tohto článku nie je možné komplexné a vyčerpávajúce spracovanie tejto problematiky.

V tomto článku preto uvedíme základné postavenie týchto poskytovateľov audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie a základnú právnu reguláciu audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie.

1 Video-on-demand

Internet možno okrem iného považovať za prostredie, v ktorom možno komunikovať a šíriť informácie bez ohľadu na čas a priestor. Média môžu využívať a v dnešnej dobe už aj rozsiahlym spôsobom využívajú na svoju činnosť a na šírenie informácií aj prostredie internetu.

Už dlhšiu dobu nielen v Slovenskej republike, ale aj na celom svete zažívajú médiá vo svojej pôvodnej podobe a forme ústup z hlavných pozícií ako informačných kanálov. Popularita a rozšírenosť médií však narástla, ale už v novej forme „elektronickej“, a to v čase rozšírenia a rozvoja internetu. V dnešnej dobe už všetky médiá sú rozširované aj v elektronickej verzii prostredníctvom internetu.

Za elektronické médiá môžeme označiť médiá, ktoré využívajú na šírenie informácií digitálny kód a dátový prenos. Elektronické médiá od médií vo svojej pôvodnej podobe majú oveľa väčšie možnosti pri šírení informácií.

Zatiaľ čo televízne vysielanie šíri zvuk, resp. obraz a zvuk, šírenie informácií v ich digitalizovanej podobe takéto obmedzenia vôbec nepozná. Kombinácia núl a jednotiek šírená počítačovými sieťami preto môže byť textom, rovnako tak obrazovým záznamom, zvukom, ale predovšetkým kombináciou toho všetkého. Pre túto vlastnosť sú tiež nové médiá niekedy označované ako multimédiá.¹ Kombinácia textu, obrazu a zvuku znemožňuje jednoduché prevedenie vzorcov a typológií do virtuálneho sveta. Ostrá hranica medzi jednotlivými mediálnymi službami vôbec neexistuje, pretože je potlačená. Dochádza k vzájomnému kombinovaniu a prepojovaniu textu, zvuku a obrazu, pričom možno predpokladať, že táto tendencia bude naďalej silnieť tak, ako sa bude skvalitňovať pripojenie, resp. rozširovať prístup k rýchlemu internetu.

¹ MORAVEC, O. Mediální právo v informační společnosti. Praha, Leges, 2013, s. 107

Dlhodobou sa pozornosť právnej reglementácie sústreďovala práve na typické kategórie médií, a to printové médiá a televízne a rozhlasové vysielanie, pričom právna reglementácia elektronických médií sa nereflektovala a v súčasnej dobe by bolo vhodné tejto právnej reglementácii elektronických médií venovať väčšiu pozornosť. Právna reglementácia nových elektronických médií v Slovenskej republike bola a je výrazne ovplyvnená, resp. vyplýva z legislatívy Európskej únie.

Za základné právne normy v oblasti elektronických médií môžeme označiť nasledovné právne normy:

1. Európsky dohovor o cezhraničnej televízii, ktorý bol vyhlásený v zbierke zákonov ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky vecí č. 168/1998 Z. z. (ďalej len „Európsky dohovor o cezhraničnej televízii“)
2. Smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 89/552/EHS o koordinácii určitých ustanovení zákonov, iných právnych predpisov alebo správnych opatrení v členských štátoch týkajúcich sa vykonávania činností televízneho vysielania, ktorá bola zmenená a doplnená Smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2007/65/ES (ďalej len „Smernica o televíznom vysielaní“)
3. Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2010/13/EÚ o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica o audiovizuálnych mediálnych službách), ktorá bola zmenená a doplnená Smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2018/1808 (ďalej len „Smernica o audiovizuálnych mediálnych službách“)
4. [Zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov](#)
5. [Zákon č. 220/2007 Z. z. o digitálnom vysielaní programových služieb a poskytovaní iných obsahových služieb prostredníctvom digitálneho prenosu a o zmene a doplnení niektorých zákonov \(zákon o digitálnom vysielaní\) v znení neskorších predpisov](#)

Európsky dohovor o cezhraničnej televízii

Cieľom Európskeho dohovoru o cezhraničnej televízii je uľahčiť zmluvným stranám pôvodné a prevzaté cezhraničné vysielanie programových služieb, a to v prípade šírenia kódovaných alebo nekódovaných televíznych programových služieb pozemným vysielateľom, káblom alebo akýmkoľvek typom družice určených na príjem širokou verejnosťou, pričom však nezahŕňa komunikačné služby prevádzkované na základe individuálnej požiadavky.

Základným účelom, pre ktorý bol prijatý Európsky dohovor o cezhraničnej televízii bolo vytvorenie podmienok pre voľné cezhraničné šírenie programových služieb.² Zároveň však boli týmto dohovorom stanovené podmienky, ktoré musia dodržiavať vysielatelia členských štátov, aby bol zabezpečený minimálny obsah, ktorý členské štáty požadujú, aby nedochádzalo k tomu, že voľné cezhraničné šírenie programových služieb bude porušovať záujmy v jednotlivých štátoch. Za tým účelom boli stanovené napríklad kultúrne ciele, či požiadavky na reklamu, sponzorovanie, atď.

---

² Čl. 4 Európskeho dohovoru o cezhraničnej televízii, Zmluvné strany zabezpečujú slobodu prejavu a informácie v súlade s článkom 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, zaručujú slobodu príjmu a na svojom území nebudú obmedzovať prevzaté vysielanie programových služieb, ktoré sú v súlade s ustanoveniami tohto Dohovoru.

Smernica o televíznom vysielaní

Smernica o televíznom vysielaní mala zabezpečiť odstránenie obmedzenia slobody pri poskytovaní vysielacích služieb v rámci spoločenstva, ďalej mala zabezpečiť, aby všetky vysielania boli v súlade s právom členského štátu, z ktorého vychádzajú, aby sa podporovali trhy dostatočnej veľkosti pre televíznu produkciu v členských štátoch, aby sa obnovovali investície nielen zavádzaním spoločných pravidiel otvárajúcich národné trhy, ale taktiež uvažovaním pri európskych produkciách, kde je to dosiahnuteľné vhodnými prostriedkami, o väčšinovom podiele v televíznych programoch všetkých členských štátov, a ďalej napríklad aby sa zabezpečilo, že záujmy spotrebiteľov ako televíznych divákov sú plne a riadne chránené.

Smernica o audiovizuálnych mediálnych službách

Smernica o audiovizuálnych mediálnych službách zaviedla pojem audiovizuálna mediálna služba a tiež pojem audiovizuálna mediálna služba na požiadanie.

Audiovizuálna mediálna služba je nový pojem, ktorý v sebe zahŕňa tak lineárne služby, čo je klasické vysielanie, ako aj služby nelineárne, teda audiovizuálne mediálne služby na požiadanie (on-demand). Lineárna³ a nelineárna⁴ služba sú pojmy, ktoré sú použité v Smernici o audiovizuálnych mediálnych službách na vzájomné odlíšenie regulovaných audiovizuálnych služieb, kde lineárnosť predstavuje zaraďovanie programov chronologicky za sebou, pričom divák ich môže iba v takomto poradí sledovať a nelineárnosť predstavuje možnosť diváka sledovať program v čase, ktorý si sám zvolí.⁵

Pod televíznym vysielaním vo všeobecnosti v súčasnosti možno rozumieť najmä nasledovné druhy vysielania:

1. analógovú a digitálnu televíziu,
2. živé vysielanie cez Internet (live streaming),
3. vysielanie cez Internet (webcasting),
4. video na požiadanie s obmedzenou účasťou používateľa na jeho ovládaní (near-video-on-demand),
5. video na požiadanie (video-on-demand).

Zatiaľ čo napríklad video na požiadanie je audiovizuálnou mediálnou službou na požiadanie. Vo všeobecnosti v prípade televízneho vysielania alebo televíznych programov, ktoré ten istý poskytovateľ mediálnych služieb ponúka aj ako audiovizuálne mediálne služby na požiadanie, za splnenie požiadaviek Smernice o audiovizuálnych mediálnych službách by sa malo považovať splnenie požiadaviek vzťahujúcich sa na televízne vysielanie, napr. lineárny prenos. Avšak v prípade, že sa paralelne ponúkajú rôzne druhy služieb, ktoré sú jednoznačne oddelenými službami, Smernica o audiovizuálnych mediálnych službách by sa mala vzťahovať na každú z dotknutých služieb.

³ Čl. 1 ods. 1 písm. e) Smernice o audiovizuálnych mediálnych službách, lineárna audiovizuálna mediálna služba je audiovizuálna mediálna služba poskytovaná poskytovateľom mediálnej služby pre simultánne sledovanie programov na základe programovej štruktúry.

⁴ Čl. 1 ods. 1 písm. g) Smernice o audiovizuálnych mediálnych službách, nelineárna audiovizuálna mediálna služba je audiovizuálna mediálna služba poskytovaná poskytovateľom mediálnej služby na sledovanie programov v momente, ktorý si užívateľ zvolil, a na jeho osobitnú žiadosť na základe katalógu programov zostaveného poskytovateľom mediálnej služby.

⁵ KUKLIŠ, L. Regulácia elektronických médií. Bratislava, Wolters Kluwer, 2015, s. 31.

Poskytovatelia audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie ako sú už spomínaný Netflix, Amazon Prime Video, Disney+ alebo Hulu patria do kategórie video na požiadanie (video-on-demand).

Základný právny rámec pre audiovizuálnu mediálnu službu, a tiež pre audiovizuálnu mediálnu službu na požiadanie predstavuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2010/13/EÚ o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica o audiovizuálnych mediálnych službách). Táto Smernica o audiovizuálnych mediálnych službách bola do slovenského právneho poriadku transponovaná na základe novely zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. [195/2000 Z. z.](#) o telekomunikáciách v platnom znení.

Táto Smernica o audiovizuálnych mediálnych službách bola v súčasnosti zmenená a doplnená Smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2018/1808 zo 14. novembra 2018, pričom mala byť transponovaná do právnych poriadkov členských štátov Európskej únie najneskôr do 19. septembra 2020.⁶

Regulácia AMS na požiadanie je novým prvkom v regulácii elektronických médií v Európskej únii. Aj keď tento spôsob poskytovania audiovizuálnych obsahov bol samozrejme prítomný na mediálnom trhu aj pred prijatím SoAMS, jeho právne postavenie sa nijak neodlišovalo od ostatných služieb informačnej spoločnosti v zmysle smernice 2000/31/ES o elektronickom obchode. Prijatím SoAMS boli AMS na požiadanie vyňaté z tohto pojmu a začlenené do novovytvorenej kategórie audiovizuálnych mediálnych služieb. Týmto sa AMS na požiadanie dostali do spoločnej kategórie s televíznym vysielaním. Dôvodom na tento krok bola podľa Európskej únie neustále sa zvyšujúca neopodstatnenosť rozdielnej regulácie televízneho vysielať a iných služieb poskytujúcich podobný mediálny obsah.⁷

Audiovizuálna mediálna služba⁸ je

1. služba, ako ju vymedzujú články 56 a 57 Zmluvy o fungovaní Európskej únie⁹, pričom základný účel služby alebo jej oddeliteľnej časti je poskytovanie programov, za ktoré je redakčne zodpovedný poskytovateľ mediálnych služieb, širokej verejnosti, s cieľom informovať, zabávať alebo vzdelávať prostredníctvom elektronických komunikačných sietí v zmysle článku 2 písm. a) smernice 2002/21/ES¹⁰; takéto audiovizuálne mediálne služby sú buď televíznym vysielaním v zmysle písmena e) tohto odseku, alebo audiovizuálnou mediálnou službou na požiadanie v zmysle písmena g) tohto odseku;
2. audiovizuálny komerčný oznam (obrazy so zvukom alebo bez zvuku, ktoré sú určené na priame alebo nepriame propagovanie tovaru, služieb alebo dobrého mena fyzickej alebo právnickej osoby vykonávajúcej hospodársku činnosť. Formy

⁶ Členské štáty uvedú do účinnosti zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto Smernicou o audiovizuálnych mediálnych službách do 19. septembra 2020. Bezodkladne oznámia Komisii znenie týchto ustanovení.

⁷ KUKLIŠ, I. Regulácia elektronických médií. Bratislava, Wolters Kluwer, 2015, s. 72.

⁸ Čl. 1 ods. 1 písm. a) Smernice o audiovizuálnych mediálnych službách.

⁹ Pozri čl. 56 a 57 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

¹⁰ Podľa čl. 2 písm. a) smernice 2002/21/ES elektronická komunikačná sieť znamená prenosové systémy a kde je to potrebné zariadenie na prepájanie alebo smerovanie a iné prostriedky, ktoré umožňujú prenos signálov po drôte, rádiovými, optickými alebo inými elektromagnetickými prostriedkami, vrátane družicových sietí, pevných (s prepínaním okruhov a paketov vrátane internetu) a mobilných pozemských sietí, elektrických káblových systémov v rozsahu, v ktorom sú používané na prenos signálov, siete používané pre rozhlasové a televízne vysielať a siete káblovej televízie, bez ohľadu na typ prenášanej informácie.

audiovizuálneho komerčného oznamu zahŕňajú okrem iného televíznu reklamu, sponzorstvo, telenákup a umiestňovanie produktov).

Audiovizuálnou mediálnou službou okrem audiovizuálneho komerčného oznamu tak za splnenia podmienok podľa čl. 1 ods. 1 písm. a) Smernice o audiovizuálnych mediálnych službách je televízne vysielanie¹¹ alebo audiovizuálna mediálna služba na požiadanie.

Podľa čl. 1 ods. 1 písm. g) Smernice o audiovizuálnych mediálnych službách, audiovizuálna mediálna služba na požiadanie (t. j. nelineárna audiovizuálna mediálna služba) je audiovizuálna mediálna služba (to znamená, že musí spĺňať podmienky definície audiovizuálnej mediálnej služby) poskytovaná poskytovateľom mediálnej služby na sledovanie programov v momente, ktorý si užívateľ zvolil, a na jeho osobitnú žiadosť na základe katalógu programov zostaveného poskytovateľom mediálnej služby.¹²

Definícia audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie je tiež obsahom § 3 písm. b) zákona o vysielaní, podľa ktorého, audiovizuálna mediálna služba na požiadanie je služba primárne hospodárskej povahy, určená na sledovanie programov v momente, ktorý si užívateľ zvolil, poskytovaná prostredníctvom elektronických komunikácií na jeho osobitnú žiadosť na základe katalógu programov zostaveného poskytovateľom audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, ktorej hlavným účelom je informovať, zabávať alebo vzdelávať širokú verejnosť; za audiovizuálnu mediálnu službu na požiadanie sa nepovažuje poskytovanie zvukových záznamov.¹³

Audiovizuálna mediálna služba na požiadanie tak musí spĺňať nasledovné podmienky:

- primárne hospodárska povaha,
- musí byť určená na sledovanie programov,
- sledovanie programov musí byť v momente, ktorý si užívateľ zvolil,
- musí byť poskytovaná prostredníctvom elektronických komunikácií,
- musí byť poskytovaná na žiadosť na základe katalógu programov zostaveného poskytovateľom audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie,
- hlavným účelom je informovať, zabávať alebo vzdelávať širokú verejnosť.

Poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá redakčne zodpovedá za výber obsahu audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie a určuje spôsob, akým je organizovaná. Poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie poskytuje audiovizuálnu mediálnu službu na požiadanie slobodne a nezávisle. Do jej obsahu možno zasahovať iba na základe zákona a v jeho medziach.

Záver

Účelom článku nebolo poskytnúť komplexné odpovede na všetky otázky audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, ale skôr autor poskytnúť základný prehľad právnej reglementácie audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie.

¹¹ t. j. lineárna audiovizuálna mediálna služba – je audiovizuálna mediálna služba poskytovaná poskytovateľom mediálnej služby pre simultánne sledovanie programov na základe programovej štruktúry.

¹² Čl. 1 ods. 1 písm. g) Smernice o audiovizuálnych mediálnych službách.

¹³ § 3 písm. b) Zákona o vysielaní.

Osobitne v závere poukazujeme na povinnosť poskytovateľa audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie podľa § 16 ods. 4 zákona o vysielaní a retransmisii, na základe ktorého poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie je povinný viesť štatistiku o podiele európskych diel na celkovom čase všetkých programov ponúkaných v katalógu programov za kalendárny mesiac.

Táto povinnosť bola stanovená z dôvodu smernice o audiovizuálnych službách, pretože vysielatelia v súčasnosti investujú do európskych audiovizuálnych diel viac ako poskytovatelia audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie.

Poskytovatelia audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie by mali podporovať produkciu a distribúciu európskych diel tým, že zabezpečia, aby ich katalógy obsahovali určitý minimálny podiel európskych diel a aby tieto diela boli dostatočne zdôraznené. Malo by sa nabádať na označovanie audiovizuálneho obsahu, ktorý možno považovať za európske dielo, v metadátach tak, aby boli takéto metadáta k dispozícii poskytovateľom mediálnych služieb. Zdôrazňovanie predstavuje podporu európskych diel prostredníctvom uľahčenia prístupu k takýmto dielam.

Na zabezpečenie primeranej úrovne investícií do európskych diel by mali mať členské štáty možnosť stanoviť finančné záväzky voči poskytovateľom mediálnych služieb usadených na ich území.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

Knižné publikácie

1. MORAVEC, O: Mediální právo v informační společnosti. Praha: Nakladatelství Leges s.r.o., 2013, 288 s., ISBN 9788087576526
2. POUPEŘOVÁ, O: Regulace médií. Leges, Praha, 2010, 272 s., ISBN 9788087212486
3. KUKLIŠ, Ľ. Regulácia elektronických médií. Bratislava, Wolters Kluwer, 2015, 183 s., ISBN 9788081681554

Strategické a iné dokumenty

1. Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2010/13/EÚ o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správny opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica o audiovizuálnych mediálnych službách)
2. Smernica 2000/31/ES Európskeho parlamentu a Rady z 8. júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode)
3. Európsky dohovor o cezhraničnej televízii, ktorý bol vyhlásený v zbierke zákonov ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky vecí č. 168/1998 Z. z. (ďalej len „Európsky dohovor o cezhraničnej televízii“)
4. Smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 89/552/EHS o koordinácii určitých ustanovení zákonov, iných právnych predpisov alebo správnych opatrení v členských štátoch týkajúcich sa vykonávania činností televízneho vysielania, ktorá bola zmenená a

doplnená Smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2007/65/ES (ďalej len „Smernica o televíznom vysielaní“)

Právne predpisy Slovenskej republiky

1. Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
2. [Zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov](#)
3. [Zákon č. 220/2007 Z. z. o digitálnom vysielaní programových služieb a poskytovaní iných obsahových služieb prostredníctvom digitálneho prenosu a o zmene a doplnení niektorých zákonov \(zákon o digitálnom vysielaní\) v znení neskorších predpisov](#)

Nikolas SABJÁN: Interpretácia pojmu „sociálny pôvod“ v kontexte antidiskriminačného práva¹

Abstrakt

Cieľom predkladaného príspevku je vymedziť jeden z chránených dôvodom diskriminácie, a to sociálny pôvod, ktorý je zakotvený, okrem iného, aj v slovenskom antidiskriminačnom zákone a ktorý spôsobuje, a to najmä na nadnárodnej a medzinárodnej úrovni, interpretačné problémy v judikatúre súdnych a kvázi-súdnych autorít.

Abstract

The aim of this article is to define the term social origin, which is one of the grounds of discrimination enshrined in the Slovak antidiscrimination legislation and which has caused considerable interpretative difficulties for judicial and quasi-judicial organs on the supranational and international level.

Kľúčové slová: antidiskriminačné právo, princíp rovnosti, zákaz diskriminácie, sociálny pôvod

Key words: Anti-discrimination law, principle of equality, prohibition of discrimination, social status

VZOR CITÁCIE SABJÁN, N.: Interpretácia pojmu „sociálny pôvod“ v kontexte antidiskriminačného práva In COMENIUS časopis 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 121 – 130.

Autor

Mgr. Nikolas Sabján, LL.M
Katedra teórie práva a sociálnych vied
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie č. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
nikolas.sabjan@flaw.uniba.sk

---

¹ Príspevok bol v modifikovanej verzii publikovaný (odborné stanovisko) Slovenským národným strediskom pre ľudské práva (autor odborného stanoviska je identický s autorom predmetného článku). Dostupné online: <http://www.snsip.sk/CCMS/files/Odborné_stanovisko_-_sociálny_pôvod_upravená_verzia_pripomienky-converted.pdf>.

Úvod

Ustanovenie § 2 ods. 1 zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej iba „Antidiskriminačný zákon“) demonštratívny spôsobom vymedzuje chránené dôvody diskriminácie, na základe ktorých sa adresátovi zákazu diskriminácie zakazuje zaobchádzať nerovným spôsobom so subjektom v zákonom predpokladaných oblastiach. Je nepochybne možné domnievať sa, že sa slovenský zákonodarca pri vymedzení jednotlivých chránených dôvodov inšpiroval Ústavou Slovenskej republiky, ako aj niektorými prameňmi medzinárodného práva, primárne ľudskoprávnymi zmluvami, ktoré Slovenská republika podpísala a ratifikovala a na ktoré sa odvoláva aj v dôvodovej správe k Antidiskriminačnému zákonu.² Z tohto dôvodu teda chránené dôvody diskriminácie presahujú aj minimálny rámec dôvodov zakotvených v európskych antidiskriminačných smerniciach a slovenský zákonodarca sa rozhodol zakomponovať medzi diskriminačné dôvody *sociálny pôvod*, ktorému sa budeme venovať v predmetnom príspevku.

Problematickým aspektom pri jednotlivých chránených dôvodoch diskriminácie (s výnimkou zdravotného postihnutia) je absencia legálnych definícií, ktoré by ich bližšie špecifikovali. Jedným dychom môžeme dodať, že v tomto smere nie je veľmi nápomocná ani judikatúra vnútroštátnych súdnych autorít, v ktorej sa otázky súvisiace s princípom rovnosti, resp. zásadou rovného zaobchádzania objavujú iba sporadicky. Ak už aj natrafíme na danú problematiku v judikatúre slovenských súdov, zvedavý čitateľ alebo čitateľka nájde v súvislosti s výkladom chránených dôvodov v rozhodnutiach súdnych autorít nejasné, nedostatočné alebo častokrát zmätočné odôvodnenia, ktoré namiesto toho, aby poskytli pomerne jednoznačné a konzistentné odpovede, napokon vyvolávajú iba ďalšie otázky. Táto mierne kritická perspektíva je aplikovateľná aj na nadnárodné súdne autority, konkrétne máme na mysli rozhodovaciu prax Európskeho súdu pre ľudské práva súvisiacu s článkom 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej v texte ako „Dohovor“).³

Vráťme sa však ku chráneným dôvodom diskriminácie vymedzených v Antidiskriminačnom zákone. Ako sme uviedli vyššie, medzi tieto dôvody patrí aj sociálny pôvod, ktorý je zrejme jeden z najprehliadanejších a najnejasnejších, a to aj najmä z toho dôvodu, že neexistuje prakticky žiadna judikatúra na národnej alebo nadnárodnej úrovni, v ktorej by sme mohli nájsť výklad k danému diskriminačnému dôvodu. Veľkú pozornosť si nezaslúžila táto problematika ani v akademickom prostredí.⁴ Cieľom tohto príspevku je vyplniť túto medzeru a zamerať sa na definičné a terminologické problémy súvisiace so sociálnym pôvodom ako dôvodom zákazu diskriminácie.

1. Chránený dôvod sociálneho pôvodu na medzinárodnej, európskej a národnej úrovni

Zákaz diskriminácie z dôvodu sociálneho pôvodu môžeme nájsť vo viacerých ľudskoprávnych dohovoroch a iných dokumentoch na medzinárodnej a európskej úrovni. Na úrovni

² Dôvodová správa k zákonu č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon). Dostupné online: <<http://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-365-2004-Z-z.htm>>.

³ Príkladom uvádzame problematiku výkladu pojmu iné postavenie v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva.

⁴ Môžeme však nájsť aspoň niekoľko odborných prác, ktoré sa týkajú problematiky diskriminácie z dôvodu socio-ekonomického statusu. Pozri napríklad: FREDMAN, S.: Positive Duties and Socio-Economic Disadvantage: Bringing Disadvantage onto Equality Agenda. In: Oxford Legal Studies Research Paper, 2010, č. 55; LAVRYSEN, L.: Strengthening the protection of human rights of persons living in poverty under the ECHR. In: Netherlands Quarterly of Human Rights, 2015, č. 293.

Organizácie spojených národov je tento diskriminačný dôvod zakotvený v článku 2 (1) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, prostredníctvom ktorého sa zmluvné strany zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva v tomto Pakte „*bez akéhokoľvek rozlišovania podľa (...) národnostného alebo sociálneho pôvodu*“, ako aj v článku 26 Paktu.⁵ Takmer identická antidiskriminačná klauzula sa nachádza v článku 2(2) Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.⁶ Za zmienku taktiež stojí Dohovor Medzinárodnej organizácie práce o diskriminácii, pokiaľ ide o zamestnanie a povolanie č. 111, v rámci ktorého je pod pojem sociálny pôvod subsumovaná spoločenská trieda a kasta.⁷

Komisia OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva definuje vo svojom všeobecnom komentári č. 20 pojem sociálny pôvod ako zdedený spoločenský status osoby a vykladá ho v kontexte majetku, ekonomického a sociálneho statusu. Komisia uvádza, že s nikým sa nesmie zaobchádzať rozdielne z dôvodu príslušnosti do určitej spoločenskej alebo majetkovej skupiny. Zároveň dodáva, že osoby žijúce v chudobe alebo osoby bez domova – t. j. nepriaznivá sociálna alebo ekonomická situácia osoby – môžu viesť k nerovnému zaobchádzaniu s týmito osobami, k ich stigmatizácii a negatívnej stereotypizácii, čoho dôsledkom je aj to, že tieto osoby nemajú rovnaký prístup k vzdelávaniu, zdravotnej starostlivosti alebo iným nevyhnutným službám a potrebám.⁸ Napriek tomu, že Komisia v uvedenom komentári definuje chránený dôvod sociálneho pôvodu ako sociálny status, ktorý je zdedený, je zrejmé, že nie je možné obmedziť sa na túto úzko koncipovanú definíciu a podmieniť sociálny pôvod tým, že ide výlučne o zdedené postavenie. Domnievame sa, že tento záver je možné vyvodiť aj z uvedeného komentára Komisie (aj keď v samotnej definícii Komisia trochu nešťastným spôsobom spojila sociálny pôvod s dedením), ktorá sociálny pôvod interpretuje v rámci ekonomickej a sociálnej situácie osoby. Tento záver je odôvodnený aj na základe skutočnosti, že ekonomická a sociálna situácia sa môže počas života osoby meniť a nemusí byť nevyhnutne zdedená.

Sociálny pôvod je obsiahnutý ako jeden z chránených dôvodov aj v európskych ľudskoprávnych dokumentoch. Normatív zákaz diskriminácie (okrem iného aj z dôvodu sociálneho pôvodu) je vyjadrený v článku 14 Dohovoru a článku 1 Protokolu č. 12.⁹ Taktiež článok 21 Charty základných práv Európskej únie a článok E Európskej sociálnej charty zakazujú diskrimináciu z dôvodu sociálneho pôvodu.

Nemožno opomenúť ani antidiskriminačnú legislatívu na národnej úrovni (so zameraním sa na európske krajiny), v rámci ktorých je takisto možné nájsť chránený dôvod sociálneho pôvodu. Podľa Európskej siete právnych expertov v oblasti rodovej rovnosti sa zakazuje diskriminácia z dôvodu sociálneho pôvodu (alebo dôvodu, ktorý je podobný sociálnemu pôvodu, ako napríklad spoločenský status, socio-ekonomický status a podobne) v antidiskriminačnej legislatíve dvadsiatich krajín Európy. Ak sa pozrieme konkrétne na

⁵ „Všetci sú si pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú ochranu zákona bez akejkoľvek diskriminácie. Zákon zakáže akúkoľvek diskrimináciu a zaručí všetkým osobám rovnakú a účinnú ochranu proti diskriminácii z akýchkoľvek dôvodov, napríklad podľa (...) národnostného alebo sociálneho pôvodu.“

⁶ „Štáty, zmluvné strany paktu, sa zaväzujú, že zaručia, že práva formulované v tomto pakte sa budú uskutočňovať bez akéhokoľvek rozlišovania podľa (...) národnostného a sociálneho pôvodu.“

⁷ Dohovor MOP o diskriminácii v zamestnaní a povolaní č. 111 z roku 1958. Dostupné online: <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C111>.

⁸ UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR): General Comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights, 2. júla 2009, E/C. 12/GC/20, p. 24 a 35. Dostupné online: <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=11>.

⁹ Pripomíname, že článok 1 Protokolu 12 má v rámci Dohovoru samostatnú existenciu na rozdiel od článku 14, ktorý má akcesorickú povahu a musí byť spojený s ďalším právom garantovaným v Dohovore.

mandáty národných antidiskriminačných orgánov, štrnásť z nich pokrýva sociálny pôvod, resp. sociálny status ako chránený dôvod diskriminácie.¹⁰

2. Niekoľko úvah k rozdielnemu zaobchádzaniu z dôvodu sociálneho pôvodu

Diskriminácia z dôvodu sociálneho pôvodu, resp. socio-ekonomického statusu (ako uvidíme nižšie, tieto pojmy je možné používať ako synonymá) vo veľkej miere súvisí s otázkou chudoby. Medzi diskrimináciou a chudobou existuje príčinná súvislosť. Diskriminácia môže byť jeden z faktorov, v dôsledku ktorého sa osoba ocitne v negatívnej alebo menej priaznivej ekonomickej situácii, t. j. diskriminácia môže v niektorých prípadoch predstavovať príčinu chudoby a *vice versa*, diskriminácia je zároveň aj následkom chudoby. Na jednej strane je všeobecne akceptovaným faktom, že osoby patriace do skupín, ktoré sú vo väčšej miere ohrozené diskrimináciou na základe vrodených alebo nemenných osobnostných vlastností, a to napríklad z dôvodu rasy, príslušnosti k etnickej skupine a podobne (ide o možné nerovné zaobchádzanie na základe dôvodov, ktoré sú *a priori* problematické, resp. podozrivé, čo bolo potvrdené v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva¹¹), sa častokrát nachádzajú v nepriaznivej ekonomickej situácii. Diskrimináciu v tejto súvislosti treba vnímať extenzívnejšie, nie iba v zmysle antidiskriminačnej legislatívy, ale je potrebné prihliadať aj na systematické formy diskriminácie týchto osôb. V každom prípade môžeme konštatovať, že existuje korelácia medzi diskrimináciou zo „statusových“ dôvodov, chudobou a sociálnou exklúziou.

V kontraste s uvedeným je nutné prihliadnuť aj na druhú stranu predmetnej problematiky, a síce na skutočnosť, že osoby nachádzajúce sa v chudobe sú sami obeťou diskriminácie, stereotypizácie, predsudkov a stigmatizácie. Otázka diskriminácie z dôvodu sociálneho pôvodu (alebo socio-ekonomického statusu) je však do veľkej miery ignorovaná, či už v akademicknej sfére alebo v judikatúre súdov a pozornosť je zameraná skôr na „statusové“ dôvody diskriminácie. Môžeme však nájsť aspoň niekoľko odborných prác, ktoré si kladú za cieľ vysporiadať sa s otázkou obsahu chráneného dôvodu sociálneho pôvodu. Autori a autorky zväčša zastávajú názor, že socio-ekonomický status ako dôvod diskriminácie môže byť nástrojom na dosiahnutie skutočnej, substantívnej rovnosti¹² a aplikáciou tohto diskriminačného dôvodu majú súdy alebo iné príslušné orgány možnosť komplexnejšie posúdiť prípady, v ktorých dochádza k nedodržaniu zásady rovného zaobchádzania. Vzťah diskriminácie a chudoby (alebo presnejšie diskriminácia z dôvodu socio-ekonomického statusu) bol predmetom výskumu a analýzy vo viacerých dokumentoch obsahujúcich politiky, ktorých účelom a cieľom je odstránenie chudoby a nerovností.¹³

Sociálny pôvod, resp. socio-ekonomický status ako chránený dôvod diskriminácie a jeho využitie v praktickej rovine sa však nezaobišlo ani bez kritiky. Problematická je predovšetkým skutočnosť, že sociálny pôvod nie je dostatočne špecifický a nechráni konkrétnu skupinu osôb, ako je tomu napríklad pri diskriminácii z dôvodu rasy, príslušnosti k etnickej skupine a iných

¹⁰ KADAR, T.: An analysis of the introduction of socio-economic status as a discrimination ground. In: The Equality & Rights Alliance, 2016, s. 13.

¹¹ GERARDS, J.: The Discrimination Grounds of Article 14 of the European Convention on Human Rights. In: Human Rights Law Review, Oxford, 2013, č. 13, s. 114.

¹² Pre detailnejšiu analýzu rozdielov medzi formálnou a substantívnou rovnosťou pozri: FREDMAN, S.: Antidiskriminační právo. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2007. ISBN 978-80-254-1054-7; ODDNY, M.: Non-Discrimination in International and European Law: Towards Substantive Models. In: Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter, 2007, č. 140; FREDMAN, S.: Emerging from the Shadows: Substantive Equality and Article 14 of the European Convention on Human Rights. In: Human Rights Law Review, 2016, č. 16.

¹³ KADAR, T.: Analysis of the introduction of socio-economic status as a discrimination ground, s. 6.

dôvodoch, ale chráni vo svojej podstate všetky osoby. Uvedené však vo veľkej miere závisí od samotnej definície pojmu sociálny pôvod. V súlade s tým, čo bolo uvedené vyššie, hlavným definičným znakom tohto chráneného diskriminačného dôvodu by mal byť socio-ekonomický status, t. j. ekonomický a finančný stav osoby, v ktorej sa nachádza.

Ďalší argument proti využitiu sociálneho pôvodu ako dôvodu diskriminácie je nemožnosť adekvátne vymedziť a definovať tento pojem, čo ponecháva súdom alebo iným príslušným orgánom príliš širokú interpretačnú právomoc pri rozhodovaní. Podľa nášho názoru však tento argument neobstoí, keďže aj iné chránené dôvody diskriminácie nie sú úplne jasne vymedzené (dobrým príkladom je iné postavenie¹⁴) a tento problém súvisí najmä so schopnosťou zákonodarcu prijať dostatočne presnú a jasnú definíciu tohto pojmu a nevyhnutný je v tomto smere aj konzistentný výklad tohto pojmu súdnymi autoritami.

Niektorí tiež tvrdia, že sociálny pôvod, resp. sociálny status je problematika, ktorá patrí do oblasti politiky nemal by byť aplikovaný v právnej sfére. Nevidíme však žiadny racionálny dôvod, pre ktorý by sociálny pôvod nemal byť pretavený aj do legálnej formy (čo je koniec koncov stav *de lege lata*). V mnohých prípadoch totižto zlyhávajú práve politiky prijaté na riešenie problematiky chudoby alebo sociálnej exklúzie. Právna ochrana poskytnutá v tejto oblasti je potenciálnym nástrojom na zabezpečenie odstránenia neželaného stavu, resp. postupnému prekonaniu tohto stavu.¹⁵

3. Definícia pojmu sociálny pôvod v slovenskej antidiskriminačnej legislatíve

V tejto časti príspevku sa pokúsime vymedziť a navrhnúť základné definičné znaky sociálneho pôvodu, t. j. jedného z chránených dôvodov diskriminácie. Medzinárodné zmluvy, ľudskoprávne dokumenty na európskej úrovni a národná legislatíva v rôznych európskych krajinách, ako to už bolo uvedené vyššie, zakazujú diskrimináciu z dôvodu sociálneho pôvodu. Legislatíva niektorých krajín namiesto pojmu sociálny pôvod používa inak formulované pojmy, ako napríklad sociálny status (*social status*), spoločenská pozícia (*social position*), sociálny stav (*social condition*), spoločenská trieda (*social class*) a podobne. V rámci antidiskriminačnej legislatívy európskych krajín môžeme nájsť takisto diskrimináciu z dôvodu majetku, príjmu, ekonomickej situácie (*economic situation*) alebo finančného postavenia (*financial status*).¹⁶ Domnievame sa, že väčšinu uvedených pojmov, najmä sociálny status, spoločenskú pozíciu alebo aj socio-ekonomický status možno subsumovať pod pojem sociálny pôvod, ktorý považujeme za širší pojem.

Na základe uvedeného nie je, podľa nášho názoru, nesprávne používať pojem sociálny pôvod a socio-ekonomický status synonymicky, avšak je potrebné mať na pamäti, že sociálny pôvod je širší pojem a môže zahŕňať aj iné atribúty. Prvé náznaky existencie a použitia diskriminácie z dôvodu socio-ekonomického statusu možno nájsť v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva. Príkladom uvádzame rozhodnutie *Horváth a Kiss proti Maďarsku*, v ktorom Súd implicitne uznal možný negatívny dopad nepriaznivého socio-ekonomického

¹⁴ SABJÁN, N. – CENKNER, M.: Výklad pojmu „iné postavenie“ z pohľadu zákazu diskriminácie v judikatúre súdov. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-8168-949-9.

¹⁵ KADAR, T.: Analysis of the introduction of socio-economic status as a discrimination ground, s. 19-20.

¹⁶ Ibid, s. 11.

Z uvedeného vyplýva, že by definícia pojmu sociálny pôvod, ktorý vypracoval Equinet, mohla byť z nášho pohľadu akceptovaná, no s určitými modifikáciami. Podľa nášho názoru by sme totižto nemali považovať spoločenskú triedu ako jednu z indikátorov pre určenie toho, či došlo k diskriminácii. Skôr sa prikláňame k tomu, že synonymom pojmu sociálny pôvod je práve socio-ekonomický stav, resp. spoločenská trieda a na skúmanie diskriminačného konania z uvedeného dôvodu môžeme využiť zvyšné indikátory (t. j. ekonomický a finančný stav, vzdelanie, zamestnanie, atď.). Uvádzať spoločenskú triedu ako jeden z indikátorov nám príde jednoducho nadbytočné a v určitom zmysle aj zmätočné.

Takéto vymedzenie chráneného dôvodu sociálneho pôvodu by mohlo byť napadnuté a kritizované z viacerých dôvodov (niekoľko z nich sme uviedli v predchádzajúcej časti), najmä však z toho dôvodu, že teoretickým východiskom uvedenej definície je materiálna rovnosť, ktorou sledujeme zabezpečenie rovnosti šancí, poprípade výsledkov. Zastávame názor, že antidiskriminačný zákon predpokladá, ba priamo inkorporuje v sebe (aspoň do určitej miery) aspekty konceptu materiálnej rovnosti, a to v inštitúte dočasných vyrovnávacích opatrení v ustanovení § 8a. Inštitút dočasných vyrovnávacích opatrení vychádza z predpokladu, že určité skupiny osôb sú fakticky v znevýhodnenej pozícii oproti iným skupinám v spoločnosti a ich cieľom je korigovať tieto nerovnosti zabezpečením rovnosti šancí.²² Z tohto dôvodu nemožno konštatovať, že vyššie uvedený výklad pojmu sociálneho pôvodu by bol v rozpore s účelom antidiskriminačného zákona.

Po tom, ako sme vymedzili základné definičné znaky pojmu sociálny pôvod a poukázali v predchádzajúcej časti príspevku na argumenty tých, ktorí kritizujú vymedzenie sociálneho pôvodu v rámci antidiskriminačného normatívu, zamierame sa na výhody praktického využitia sociálneho pôvodu, resp. socio-ekonomického statusu. Opätovne zdôrazňujeme, že je možné identifikovať priamu koreláciu medzi chudobou a sociálnou exklúziou na jednej strane a diskrimináciou na strane druhej. Na to, aby bolo možné relevantným spôsobom vyhodnotiť otázky súvisiace s nepriaznivým socio-ekonomickým stavom osoby, prípadne diskrimináciou, musia byť tieto otázky posudzované čo najkomplexnejšie, pričom nevyhnutným krokom je zameranie pozornosti na sociálny pôvod osoby v spojení s inými dôvodmi.

Je potrebné vziať do úvahy, že niektoré prípady nerovného zaobchádzania z dôvodu rasy, veku, pohlavia, príslušnosti k etnickej skupine sú fakticky spojené aj so socio-ekonomickým statusom danej osoby napriek tomu, že súdne authority a ani národné antidiskriminačné orgány na túto skutočnosť neprihliadajú. V týchto prípadoch teda ide o viacnásobnú diskrimináciu a bez posúdenia sociálneho pôvodu alebo socio-ekonomického stavu danej osoby je náročné zareagovať adekvátnym spôsobom. Príkladom môžeme uviesť niekoľko prípadov, v rámci ktorých Európsky súd pre ľudské práva síce dospel k záveru, že sťažovateľ bol diskriminovaný, avšak neprihliadol na sociálny pôvod, resp. socio-ekonomický status osoby aj napriek tomu, že na tom mal vhodnú príležitosť.

Medzi tieto patrí prelomové rozhodnutie *D. H. proti Českej republike*, v ktorom ESĽP konštatoval nepriamu diskrimináciu na základe príslušnosti k etnickej skupine voči rómskym deťom, ktoré boli systematicky posielané do špeciálnych škôl na základe vykonaných testov. Domnievame sa, že Súd mal v predmetnom prípade vhodnú príležitosť zaoberať sa socio-ekonomickým postavením sťažovateľov. Vzhľadom k tomu, že sa sťažovatelia nachádzali v nepriaznivej ekonomickej situácii, čo malo priamo vplyv aj na ich spôsob rozhodovania

²² BIHARIOVÁ, I.: Sociálno-ekonomické znevýhodnenie versus etnický pôvod ako dôvody použitia dočasných vyrovnávacích opatrení. In: FILČÍK, M. (ed.). Právne aspekty rovnakého zaobchádzania v slovenskej realite. Bratislava : EQUILIBRIA, 2012, s. 99-100.

v súvislosti so vzdelaním ich detí, štát mohol a mal poskytnúť väčšiu podporu sťažovateľom a zabezpečiť, aby mali dostatočné informácie pri rozhodovaní. Týmto by štát zabezpečil skutočný a informovaný súhlas sťažovateľov. Aplikácia viacnásobnej diskriminácie (t. j. z dôvodu príslušnosti k etnickej skupine, ako aj z dôvodu sociálneho pôvodu sťažovateľov) mohla viesť k uznaniu nepriaznivej socio-ekonomickej situácii sťažovateľov a nakoniec aj ku konštatovaniu, že z tohto dôvodu došlo k nedodržaniu zásady rovného zaobchádzania.²³

Ďalším príkladom je rozhodnutie ESLP vo veci *Horváth and Kiss proti Maďarsku*, ktoré sa taktiež týkalo problematiky segregácie rómskych detí. Súd, v tomto prípade, uznal vzťah medzi socio-ekonomickým statusom osoby a diskrimináciou, avšak nerozhodoval meritórne o porušení zákazu diskriminácie.²⁴

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že ESLP viacnásobne explicitne „uznal“ existenciu „zraniteľných“ skupín (Rómovia, slobodné matky a podobne), ktoré sa častokrát nachádzajú v ťaživej socio-ekonomickej situácii. Doposiaľ však, v rámci rozhodovacej praxe tejto nadnárodnej súdnej authority, nedošlo k vyjadreniu vzťahu medzi socio-ekonomickým postavením a diskrimináciou.²⁵

Okrem prípadov, v ktorých bol, resp. mohol byť socio-ekonomický status explicitne uvedený ako „akcesorický“ diskriminačný dôvod (t. j. prípady viacnásobnej diskriminácie), v niektorých jurisdikciách súdy dospeli k záveru o porušení zákazu diskriminácie priamo na základe tohto dôvodu. Zaujímavými príkladmi sú rozhodnutia belgických²⁶ a kanadských súdov²⁷, ktoré konštatovali porušenie zákazu diskriminácie z dôvodu socio-ekonomického statusu v prípadoch, kedy vlastník odmietol prenajať byt osobe, ktorá poberala sociálne dávky. Belgický Ústavný súd tiež judikoval diskrimináciu z dôvodu socio-ekonomického statusu na základe toho, že osobe nebola poskytnutá podpora pre ustanovenie lekárskeho experta pred súdom. Relevantným prípadom je aj prípad *R.J.M.*²⁸, v rámci ktorého Snemovňa lordov síce dospela k záveru, že došlo k diskriminácii, avšak pri rozhodovaní aplikovala socio-ekonomický status (bezdomovectvo) ako možný dôvod rozdielneho zaobchádzania. V tomto kontexte môžeme spomenúť aj národnú legislatívu niektorých krajín, v rámci ktorých dochádza ku kriminalizácii žobrania (napríklad Maďarsko alebo Švajčiarsko). Hypoteticky by bolo možné napadnúť takúto legislatívnu úpravu ako diskriminačnú z dôvodu sociálneho pôvodu, resp. socio-ekonomického statusu.

Záver

V predmetnom príspevku sme sa pokúsili o vymedzenie diskriminačného dôvodu sociálneho pôvodu a takisto sme poukázali na možné problémy pri aplikovaní tohto pojmu v praxi.

V prvej časti stanoviska sme sa zamerali na už existujúce medzinárodne zmluvy a iné právne dokumenty, v ktorých je inkorporovaný sociálny pôvod ako jeden z chránených diskriminačných dôvodov. Súčasťou diskusie boli aj odborné práce z akademického prostredia.

²³ D. H. a ďalší proti Českej republike, č. 57325/00, 13. november 2007. Dostupné online: <[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-83256"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

²⁴ Horváth a Kiss proti Maďarsku, p. 115.

²⁵ LAVRYSEN, L.: Strengthening the protection of human rights of persons living in poverty under the ECHR, s. 320.

²⁶ Tribunal de Premiere Instance de Namur du 5 mai 2015. Dostupné online: <https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/2015_05_05_trib_namur.pdf>.

²⁷ Pozri MacKay, W. - Kim, N.: Adding Social Condition to the Canadian Human Rights Act, 2009. Dostupné online: <https://www.chrc-ccdp.gc.ca/sites/default/files/sc_eng_1.pdf>.

²⁸ R (R. J. M) v Secretary of State for Work and Pensions, 25. jún 2008, UKHL 63. Dostupné online: <<https://publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldjudgmt/jd081022/rjm-1.htm>>.

Následne sme zasadili diskrimináciu z dôvodu sociálneho pôvodu do kontextu chudoby a jej vzťahu k otázke diskriminácie. V tejto časti sme sa snažili reagovať aj na kritiku a výhrady tých, ktorí považujú chránený dôvod sociálneho pôvodu, resp. socio-ekonomického statusu za neaplikovateľný.

Posledná časť predstavuje samotné jadro príspevku, v ktorom sme sa pokúsili vymedziť obsah chráneného dôvodu sociálneho pôvodu a jeho možné pozitívne dopady v kontexte prípadov súvisiacich s problematikou diskriminácie.

Použitá literatúra:

1. BIHARIOVÁ, I.: Sociálno-ekonomické znevýhodnenie versus etnický pôvod ako dôvody použitia dočasných vyrovnávacích opatrení. In: FILČÍK, M. (ed.). Právne aspekty rovnakého zaobchádzania v slovenskej realite. Bratislava : EQUILIBRIA, 2012.
2. D. H. a ďalší proti Českej republike, č. 57325/00, 13. november 2007. Dostupné online: <[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-83256"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.
3. Dohovor MOP o diskriminácii v zamestnaní a povolani č. 111 z roku 1958. Dostupné online: <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C111>.
4. Dôvodová správa k zákonu č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon). Dostupné online: <<http://www.epi.sk/dovodova-sprava/Dovodova-sprava-k-zakonu-c-365-2004-Z-z.htm>>.
5. FREDMAN, S.: Antidiskriminační právo. Praha : Multikulturní centrum Praha, 2007. ISBN 978-80-254-1054-7.
6. FREDMAN, S.: Emerging from the Shadows: Substantive Equality and Article 14 of the European Convention on Human Rights. In: Human Rights Law Review, 2016, č. 16.
7. FREDMAN, S.: Positive Duties and Socio-Economic Disadvantage: Bringing Disadvantage onto Equality Agenda. In: Oxford Legal Studies Research Paper, 2010, č. 55.
8. GERARDS, J.: The Discrimination Grounds of Article 14 of the European Convention on Human Rights. In: Human Rights Law Review, Oxford, 2013, č. 13.
9. Horváth a Kiss proti Maďarsku, č. 11146/11, 29. január 2013, p. 115. Dostupné online: <<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-116124%22%7D>>.
10. HUGREÉ, C. – PÉNISSAT, E. – SPIRE, A.: Social Class in Europe. New Inequalities in the Old World. London : Verso, 2020. ISBN 9781788736282.
11. KADAR, T. : An analysis of the introduction of socio-economic status as a discrimination ground. In: The Equality & Rights Alliance, 2016.
12. LAVRYSEN, L. : Strengthening the protection of human rights of persons living in poverty under the ECHR. In: Netherlands Quarterly of Human Rights, 2015, č. 293.
13. MATEJKA, O. a kol.: Antidiskriminačný zákon – Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-8168-641-2.
14. ODDNY, M.: Non-Discrimination in International and European Law: Towards Substantive Models. In: Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheter, 2007, č. 140.

15. Pozri MacKay, W. - Kim, N.: Adding Social Condition to the Canadian Human Rights Act, 2009. Dostupné online: <https://www.chrc-ccdp.gc.ca/sites/default/files/sc_eng_1.pdf>.
16. R (R. J. M) v Secretary of State for Work and Pensions, 25. jún 2008, UKHL 63. Dostupné online: <<https://publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldjudgmt/jd081022/rjm-1.htm>>.
17. SABJÁN, N. – CENKNER, M.: Výklad pojmu „iné postavenie“ z pohľadu zákazu diskriminácie v judikatúre súdov. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-8168-949-9.
18. Tribunal de Premiere Instance de Namur du 5 mai 2015. Dostupné online: <https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/2015_05_05_trib_namur.pdf>.
19. UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR): General Comment No. 20: Non-discrimination in economic, social and cultural rights, 2. júla 2009, E/C.12/GC/20, p. 24 a 35. Dostupné online: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=11>.

Adriana SLEZÁKOVÁ: Naproti novým cestám dialógu: poradné stanovisko podľa Protokolu č. 16

Abstrakt

V roku 2018, a o dva roky neskôr aj pre Slovenskú republiku, nadobudol platnosť Protokol č. 16 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý zakotvuje právomoc Európskeho súdu pre ľudské práva vydávať poradné stanoviská. Článok sa zameriava na analýzu právnej úpravy poradných stanovísk a v druhej časti následne rozoberá prvé dve doposiaľ vydané poradné stanoviská. Autorka sa zaoberá otázkami, či poradné stanoviská môžu posilniť dialóg medzi národnými súdmi a Európskym súdom pre ľudské práva, vedia prispieť ku konformnejšej rozhodovacej činnosti národných súdov s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj otázkou vplyvu poradných stanovísk na právomoci Európskeho súdu pre ľudské práva.

Abstract

In 2018, and two years later for Slovak republic, Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms came into force establishing the competence of the European Court of Human Rights to give advisory opinions. The article analyses the legal framework of advisory opinions and in its second part consequently examines the first two advisory opinions adopted so far. Author deals with the questions whether advisory opinions can strengthen the dialogue between national courts and the European Court of Human Rights, whether they might contribute to conformity with the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in decisions of national courts and with the question of the influence of advisory opinions on powers of the European Court of Human Rights.

Kľúčové slová: poradné stanoviská, Protokol č. 16, Európsky súd pre ľudské práva, ochrana ľudských práv

Key words advisory opinions, Protocol No. 16, European Court of Human Rights, protection of human rights

VZOR CITÁCIE: SLEZÁKOVÁ, A.: Naproti novým cestám dialógu: poradné stanovisko podľa Protokolu č. 16 In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 131 – 142.

Autor:

Adriana Slezáková
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
918 43 Trnava
Slovenská republika
adrianaslezak@gmail.com

Úvod

Čo by ste boli ochotní spraviť pre túžbu založiť si rodinu? Vcítte sa do postavenia ženy, ktorá nemôže mať vlastné deti. Každé in vitro oplodnenie, ktoré podstúpite zlyhá. Skúšate ďalej. Môžete nájsť náhradnú matku, nájsť daryňu, vycestovať do krajiny, kde je toto všetko legálne. A keď sa vrátite, začínate nový boj so štátom, pretože chcete, aby právo uznalo Váš vzťah ako matky a jej dieťaťa. A ak by sa Vám takýto prípad dostal na stôl ako sudcovi, ako rozhodnete? Ak to právna úprava neumožňuje, odmietnete iba zapísať do registra narodení, manželstiev a úmrtí detaily rodného listu takéhoto dieťaťa? Stačila by možnosť matky adoptovať si toto dieťa? A čo právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života? Práve z takéhoto pozadia zamotaných otázok vychádzalo aj prvé poradné stanovisko vydané Európskym súdom pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“ alebo „Súd“).

Cieľ, ktorý si vytyčuje preambula k Protokolu č. 16 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „protokol“), hovorí o posilňovaní súčinnosti medzi ESLP a štátnymi orgánmi a teda nevyhnutne aj posilňovaní uplatňovania Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). A nástrojom na jeho dosiahnutie má byť rozšírenie právomocí ESLP vydávať práve tzv. poradné stanoviská (ang. *advisory opinion*) k „zásadným otázkam týkajúcim sa výkladu a uplatňovania práv a slobôd“¹ zakotvených v dohovore a jeho protokoloch.

Protokol bol otvorený na podpis v roku 2013 a platnosť nadobudol 1. augusta 2018, keď ho, ako to vyžaduje čl. 8 protokolu, ratifikovalo 10 členských štátov. Slovenská republika síce podpísala protokol už v roku 2013, ale k ratifikácii došlo až na konci roku 2019 a 1. apríla 2020 nadobudol pre Slovenskú republiku platnosť. Zároveň Národná rada Slovenskej republiky rozhodla, že ide o medzinárodnú zmluvu podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky.² Na druhej strane, Česká republika napríklad protokol zatiaľ ani nepodpísala, ani neratifikovala. Ako aj ďalších 24 členských štátov Rady Európy. Na jednej strane, keď si to zoberieme, tak protokol v podstate nadobudol platnosť v krátkej dobe, no zároveň však cítiť aj istú rezervovanosť členských štátov protokol ratifikovať.

Pre pochopenie poradným stanoviskám sa článok v prvej časti zameriava na analýzu právnej úpravy poradných stanovísk a následne v druhej časti rozoberá prvé dva doposiaľ vydané poradné stanoviská. Autorka sa zaoberá otázkou, či poradné stanoviská reálne vedú prispieť k súladnejšiemu rozhodovaniu s dohovorom zo strany národných súdov a posilniť ich dialóg s ESLP, ale aj či a ako posilňujú postavenie samotného ESLP.

1 Analýza postupu vydávania poradných stanovísk

Keďže zakotvenie poradného stanoviska môže mať podobnosti s inými inštitútmi, žiada sa aj nejaké negatívne vymedzenie, t. j. čím poradné stanovisko nie je. Poradné stanovisko nie je konanie o sťažnostiach podľa čl. 34 dohovoru. Poradné stanoviská si nemožno zamieňať ani s posudkami podľa čl. 47 dohovoru (v ang. tiež *advisory opinions*), ani s predložením vecí veľkej komore podľa čl. 43 dohovoru. A nedajú sa ani stotožniť s konaním o predbežnej otázke

¹ Čl. 1 protokolu.

² Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 113/2020 Z. z.

Pre prehľad podpisov a ratifikácií protokolu pozri Chart of signatures and ratifications of Treaty 214, Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Dostupné na internete: <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/214/signatures>>.

podľa Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Čím teda majú poradné stanoviská byť? Dialógom. Mostom medzi národnými súdmi a ESĽP, ktorý bude posilňovať ich spoluprácu, ale aj rolu ESĽP v takej spolupráci.³ A teraz, čím poradné stanoviská sú?

1.1 Cesta do Štrasburgu...

Aktívne legitimované na požiadanie o vydanie poradného stanoviska sú podľa čl. 1 protokolu „*najvyššie súdy a tribunály*“ členských štátov. Článok však odkazuje aj na čl. 10 protokolu, ktorý v tomto ohľade necháva na uvážení členských štátov, aby označili o aké vnútroštátne súdy a tribunály pôjde. Poradné stanoviská takto nasledujú podmienku vyčerpania vnútroštátnych prostriedkov v konaní o sťažnosti, preto je logickejšie, že nejde aj o súdy najnižších stupňov, ale skôr o súdy, proti ktorých rozhodnutiam nemožno podať opravné prostriedky.

V podmienkach Slovenskej republiky sa právomoci vyplývajúce z tohto protokolu vzťahujú na Najvyšší súd Slovenskej republiky, ak koná v postavení kasačného a dovolacieho súdu a Ústavný súd Slovenskej republiky.⁴ Ak by prišlo k zriadeniu Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky, pravdepodobne by sa mal takisto zaradiť medzi tieto súdy.

Žiadosť o vydanie poradného stanoviska vždy predstavuje možnosť pre vnútroštátne súdy a tribunály, čiže je na ich uvážení, či sa na ESĽP s otázkou obrátia alebo nie. To v sebe taktiež implikuje aj možnosť vziať žiadosť späť.⁵

V zmysle čl. 1 protokolu môže vnútroštátny súd požiadať o vydanie poradného stanoviska „*len v súvislosti v prípade, ktorým sa zaoberá*“, nemôže ísť teda o abstraktné otázky. Žiadosť sa adresuje tajomníkovi ESĽP – možné aj v národnom jazyku – a je ju potrebné zdôvodniť a poskytnúť relevantné právne a vecné podklady daného prípadu.⁶

1.2 ...a naspäť

Procedurálna stránka vydávania poradných stanovísk je zakotvená v čl. 2 protokolu, bližšie ju následne upresňuje aj kapitola X rokovacieho poriadku ESĽP (pravidlá 91 až 95). O prijatí alebo odmietnutí žiadosti o vydanie poradného stanoviska rozhoduje porota piatich sudcov veľkej komory, ktorej jedným členom je vždy sudca z krajiny, ktorá sa poradného stanoviska dožaduje, pričom pri každom odmietnutí musí porota uviesť dôvody. To je dôležité, pretože ESĽP takto vytvára bližšiu interpretáciu toho, čo sú to vlastne „zásadné otázky“ a dáva tak národným súdom istý návod, aké otázky sa pýtať a kedy bude žiadosť pravdepodobne považovaná za neprijateľnú.⁷ Tu sa však treba ale pozastaviť a podotknúť, že skutočnosť, že žiadosť o poradné stanovisko bola prijatá porotou piatich sudcov ešte neznamená, že veľká komora sa následne ešte nemôže vyjadriť k povahe otázok. Čl. 2 ods. 2 protokolu síce hovorí, že „[a]k porota žiadosť prijme, veľká komora vydá [ang. *shall*] poradné stanovisko“, avšak

³ Bližšie pozri Explanatory Report to Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

⁴ Oznamenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 113/2020 Z. z. Požiadanie o vydanie poradného stanoviska predstavuje dôvod na prerušenie konania. Pozri napr. § 445 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok, § 456 ods. 1 zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok, § 61 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵ Explanatory Report to Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, bod 7.

⁶ Bližšie pozri Explanatory Report to Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, bod 10 a nasl. alebo pravidlo 92 rokovacieho poriadku ESĽP.

⁷ Explanatory Report to Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, bod 15.

veľká komora to odôvodňuje tým, že zatiaľ čo porota posudzuje žiadosť ako celok, to ju nemôže zbaviť právomoci posúdiť, či jednotlivé otázky spĺňajú požiadavky podľa čl. 1 protokolu.⁸ Teda áno, aj keď by došlo k odmietnutiu všetkých otázok už prijatej sťažnosti, možno za vydanie stanoviska považovať aj odôvodnenie o nesplnení podmienok protokolu. Avšak celkovo pre poradné stanoviská by bolo vhodnejšie využívať skôr inštitút preformulovania otázok, ako ich úplného odmietnutia. Sudca Sarvarian sa v tejto súvislosti vo svojom odlišnom stanovisku k druhému poradnému stanovisku venoval aj otázke, či by teda porota piatich sudcov veľkej komory nemala uvádzať aj dôvody prijateľnosti položených otázok. Takáto prax by nebola na škodu, keďže by dávala veľkej komore názor, s ktorým by sa musela vysporiadať. V končnom dôsledku by však ani pozitívne dôvody neboli pre veľkú komoru záväznú.

Ak je však žiadosť prijatá, následne veľká komora vydáva poradné stanovisko väčšinovým hlasovaním.⁹ Dôvodová správa spomína, že veľká komora je vhodnejšia aj vzhľadom na povahu otázok, fakt, že žiadosť podávajú najvyššie súdy a tribunály a odvoláva sa aj na podobnosti predloženia veci podľa čl. 43 dohovoru. L. Lavrysen na druhej strane ale podotýka, že zakomponovanie veľkej komory predstavuje mechanizmus, ktorý si vyžiada veľa času a prostriedkov Súdu.¹⁰ To, že poradné stanoviská spadajú do rozhodovania veľkej komory im v istom zmysle aj zvyšuje dôležitosť, je však na mieste sa pýtať, či to bola naozaj nutnosť. Súvisí s tým aj to, či pri súčasnom zahltení Súdu sťažnosťami, poradné stanoviská Súd oveľa viac nezaťažia, ako odbremenia. A pri väčšom počte podaných žiadostí k tomu veľmi ľahko dôjde.

Negatívom môže byť aj fakt, že už samotné prerušenie konania z dôvodu požiadania o vydanie poradného stanoviska predlžuje rozhodovanie o danom prípade – aj keby Súd rozhodoval v čo najkratšom čase. Avšak v konečnom dôsledku aj pri vydaní poradného stanoviska môže proces pre účastníkov konania skončiť skôr, ako keby sa malo potom ešte pokračovať v konaní o sťažnostiach pred ESLP. No stálo by za zváženie zavedenie inštitútu podobného nalievavému predbežnému konaniu podľa Zmluvy o fungovaní Európskej únie, t. j. niektoré typy otázok by Súd rozhodoval prednostne.

Spomenúť možno aj to, že podľa čl. 4 protokolu sa poradné stanoviská majú odôvodniť a každý sudca k nemu môže obdobne ako pri konaní o sťažnostiach, ak s odôvodnením úplne alebo čiastočne nesúhlasí, pripojiť vlastné odlišné stanovisko (konkurenciu alebo disent). To však zároveň prináša do pléna novú dávku názorov na daný problém a podľa nášho názoru – o to viac pri disentoch – aj istý chaos pre národný súd pri rozhodovaní.

A ak sa ešte vrátíme na začiatok protokolu, preambula explicitne uvádza aj zachovanie súladu so zásadou princípu subsidiarity. Keďže „[s]nahou nie je preniesť vnútroštátny spor na [ESLP], ale usmerniť národné súdy a tribunály, ako pristupovať k otázkam týkajúcim sa dohovoru, ak sú rozhodujúce pre konanie prebiehajúce na vnútroštátnom súde.“¹¹ Otázka,

⁸ Advisory opinion concerning the use of the “blanket reference” or “legislation by reference” technique in the definition of an offence and the standards of comparison between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and the amended criminal law, Request no. P16-2019-001, Armenian Constitutional Court, § 47, 29 May 2020.

⁹ Pozri pravidlo 94 rokovacieho poriadku ESLP.

¹⁰ LAVRYSEN, L. The mountain gave birth to a mouse: the first Advisory Opinion under Protocol No. 16. In *strasbourgoobservers.com*. April 24, 2019. [cit. 18.9.2020] Dostupné na internete: <<https://strasbourgoobservers.com/2019/04/24/the-mountain-gave-birth-to-a-mouse-the-first-advisory-opinion-under-protocol-no-16/>>.

¹¹ BABÁKOVÁ, B. Protokol č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. In *Bulletin Oddelenie dokumentácie, analytiky a komparatistiky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*, 2/2017, s. 3. Pozri aj Advisory opinion

ktorá vystane pred národným súdom teda putuje pred Súd, ktorý však naspäť neposiela ako tak jednoznačnú odpoveď, ako skôr len návod na súladné rozhodnutie s dohovorom. To súvisí aj s problematikou záväznosti.

1.3 Nezáväznosť, ale?

Je vydanie poradného stanoviska záväzné pre vnútroštátne súdy? Nie je. To však ešte neznamená, že by boli nepodstatné.

Podľa čl. 5 protokolu „[p]oradné stanoviská nie sú záväzné.“ Dôvodová správa k protokolu v tomto smere hovorí, že poradné stanoviská majú plniť funkciu súdneho dialógu medzi národnými súdmi a ESLP, s čím má súvisieť aj to, že v konečnom dôsledku sa dožadujúci súd vôbec nemusí vydaným stanoviskom riadiť. Rovnako to nevylučuje právo strany v danom prípade podať následne individuálnu sťažnosť podľa čl. 34 dohovoru bez ohľadu na vyhovenie alebo nevyhovenie poradnému stanovisku. Ale ako uvádza dôvodová správa, ak bude sťažnosť podaná proti rozhodnutiu súdu, ktorý sa poradným stanoviskom riadil, časti sťažnosti, ktoré sa týkajú problému adresovanému v poradnom stanovisku, budú vyhlásené za neprijateľné alebo vyškrtuté.¹²

Nezáväznosť (a celý charakter) poradných stanovísk vyplýva už z povahy Rady Európy ako medzinárodnej regionálnej organizácie, ktorej právomoci nemajú nadnárodný charakter ako je to v prípade Európskej únie. Explicitnou nezáväznosťou sa nepochybne podarilo viacej zamedziť odmietavému postoj členských štátov vôbec k protokolu pristúpiť. No napriek tomu, že poradné stanoviská síce záväzné nie sú, stále predstavujú zdroj interpretácie dohovoru. Jednotlivé poradné stanoviská nemajú žiaden priamy účinok na ďalších budúcich sťažovateľov, ale stanú sa „súčasťou judikatúry [ESLP], popri jeho rozsudkoch a rozhodnutiach.“¹³ Práve v tom je potenciál poradných stanovísk byť viac než len nezáväzná rada. Nemusia byť ani pre konkrétny súd záväzné, keď v nich stále ESLP (veľká komora (!)) podáva svoj výklad dohovoru na konkrétny problém, nebudú úplne bezvýznamné. Nie sú teda záväzné *de iure*, môžeme však povedať, že *de facto* nejakú záväznosť majú.¹⁴ Je naviac praktickejšie pre národné súdy sa stanoviskami riadiť, ak sa chcú vyhnúť následnému konaniu pred ESLP. Tam je aj nepravdepodobné, že by mal ESLP iný právny názor na prípad, ako mal v poradnom stanovisku. Minimálne sa však súd bude musieť vysporiadať so stanoviskom v odôvodnení rozhodnutia. Tým, že sú stanoviská nezáväzná sa vytvára hierarchia medzi nimi a konaním o sťažnosti a teda viac záleží na tom, čo ESLP povie vo svojich rozsudkoch, ale ak by sa (obzvlášť pravidelne) odkláňal od svojho výkladu v poradných stanoviskách, iba by poprel celý ich význam. Tým je, koniec koncov, byť istým spájacím článkom medzi ESLP a národnými súdmi, na čo sú svojou povahou vhodnejšie ako konanie o sťažnostiach.

Poradné stanoviská sú, ale podstatné ešte aj z ďalšieho uhla pohľadu. Pre spory pred ESLP platí, že na jednej strane stojí sťažovateľ a na strane druhej jedine členský štát, voči ktorému sťažnosť smeruje (prípadne môže ísť aj o medzištátne spory) a to potom súvisí aj

---

concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, Request no. P16-2018-001, French Court of Cassation, § 34, 10 April 2019.

¹² Explanatory Report to Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, bod 26.

¹³ Ibidem bod 27.

¹⁴ Porovnaj BABÁKOVÁ, B. Protokol č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. In *Bulletin Oddelenie dokumentácie, analytiky a komparatistiky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*, 2/2017, s. 8.

s druhmi prípadov, ktorými sa ESĽP zaoberá. A poradné stanoviská do toho môžu priniesť zmenu, pretože nič v protokole nezakazuje, že Súd nemôže odpovedať na otázky vychádzajúce zo súkromnoprávných sporov. J. Gerards k takému prípadnému horizontálnemu efektu píše: „Následne by Súd mohol byť požiadaný vyjadriť sa priamo napríklad ku primeranosti zamestnávateľovho rozhodnutia monitorovať súkromné konanie zamestnanca alebo ku spravodlivosti politiky nahosti Facebook-u. To môže mať ďalekosiahle následky, obzvlášť ak by Súd využil túto príležitosť na začatie poskytovania štandardov na hodnotenie súladu konania súkromných osôb s pojmami základných práv a proporcionality.”¹⁵ Malo by teda prísť na také otázky, Súd by mal nepochybne zaujať zdržanlivý postoj. Jednou možnosťou je také otázky hneď odmietnuť, druhou prípadne ako spomína aj Gerards, poskytnúť iba nejaké všeobecné štandardy, ktoré zobrať v úvahu.¹⁶

Problém by mohol nastať aj vtedy, keby sa otázky položené v žiadosti o vydanie poradného stanoviska, skutkovo zhodovali s prípadom prebiehajúcim na Súde v konaní o sťažnostiach. Tu by však Súd mal pristúpiť k odmietnutiu otázok, aby sa predišlo nejakej roztrieštenej judikatúre.¹⁷

Nezáväznosť, fakultatívne dôvody požiadania, ale napr. aj existencia odlišných stanovísk, hovorí, že Súd rešpektuje princíp subsidiarity, no aj nabáda k istému „podceňovaniu poradných stanovísk“. Implicitne však vedia posilniť právomoci Súdu, čo môže viesť k rezervovanosti štátov ratifikovať protokol. Dá sa, ale usúdiť, že môžu prispieť k zníženiu počtu sťažností a ich význam môže ďalej stúpnuť najmä rovnomerne s narastajúcim počtom žiadostí od národných súdov, aj tým žeby Súd odkazoval na vlastný výklad z poradných stanovísk vo svojich rozhodnutiach. Poradné stanovisko však nie je konanie o sťažnostiach a nebude tvoriť „dôvod bytia“ ESĽP. Minimálne nateraz. Ale je vysoko pravdepodobné, že primárne členské štáty budú chcieť, aby to tak aj ostalo.

2 Prvé poradné stanoviská

Doposiaľ ESĽP vydal dve poradné stanoviská, ktorú môžu byť taktiež smerodajné pre ich celkovému porozumeniu. Táto časť článku rozoberá vydané stanoviská, nie až tak z pohľadu skutkových okolností a jednotlivých odpovedí na právny problém, ako ich významu pre samotný inštitút poradných stanovísk.

2.1 Francúzsky kasačný súd a otázky náhradného materstva vo vzťahu k čl. 8 dohovoru

Svoje úplné prvé poradné stanovisko na základe protokolu vydal Súd v apríli 2019, na požiadanie francúzskeho kasačného súdu z roku 2018. Týkalo sa otázky uznania právneho vzťahu rodiča s dieťaťom, konkrétne medzi dieťaťom narodeným na základe dohody o vynosení dieťaťa v zahraničí a určenou matkou v národnom práve. Súd odpovedal na tieto otázky:

1. „Prekračuje členský štát jeho priestor pre uváženie podľa článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, odmietnutím zapísať do registra narodení, manželstiev a úmrtí detaily rodného listu dieťaťa narodeného v zahraničí ako výsledok

¹⁵ GERARDS, J. Advisory Opinion: European Court of Human Rights (ECtHR). In: *Max Planck Encyclopedia of International Procedural Law*. Oxford : Oxford University Press, 2019, bod 47.

¹⁶ Ibidem, bod 48.

¹⁷ Porovnaj Report of the Group of Wise Persons to the Committee of Ministers, doc. CM(2006)203 par. 86.

dohody o gestačnom vynosení dieťaťa v rozsahu, v akom rodný list označuje „určenú matku“ ako „legálnu matku“, zatiaľ čo akceptujú registráciu v rozsahu, v akom rodný list označuje „určeného otca“, ktorý je biologickým otcom? Malo by sa v tejto spojitosti rozlišovať medzi tým, či bolo alebo nebolo dieťa počaté použitím vajíčok „určenej matky“?

2. *V prípade kladnej odpovede na akúkoľvek z dvoch vyššie uvedených otázok, zabezpečila by možnosť pre určenú matku adoptovať dieťa jej manžela, biologického otca, tým sa má na mysli vytvorenie právneho vzťahu matky a dieťaťa, súlad s požiadavkami článku 8 Dohovoru?*¹⁸

Pri odpovediach Súd išiel cestou aplikácie doktríny priestoru pre uváženie, pričom zohľadňoval konsenzus štátov, ako aj identitu jednotlivca, ktorej sa vec týka, vrátane najlepšieho záujmu dieťaťa. Dospel k záveru, že právo na rešpektovanie súkromného života vyžaduje, aby domáce právo poskytovalo možnosť uznania právneho vzťahu dieťaťa narodeného v zahraničí skrze dohodu o vynosení a určenou matkou. S súvislosti s druhou otázkou však uviedol, že štát má priestor pre uváženie čo sa týka výberu prostriedkov a možno akceptovať adopciu určenou matkou.¹⁹

Súd vychádzal z presne určeného skutkového stavu konkrétneho prebiehajúceho prípadu a v súlade s tým sa nezaoberal otázkou dohôd o vynosení, kedy je dieťa počaté z vajíčok určenej matky alebo náhradnej matky, ale z vajíčok tretej osoby. Čiže už tu Súd nie úplne odpovedá na položenú otázku, ale mierne ju upravuje. Podľa Lavryse navyše Súd ani nevyužíva priestor na vyriešenie ďalších nových problémov, ktoré sa nevyhnutne v budúcnosti vynoria. Je názoru, že zatiaľ čo národný súd je pri kladení otázok viazaný súvislosťami s prípadom, s ktorým sa zaoberá, protokol v ničom takto neobmedzuje odpovede ESĽP.²⁰ Treba však poznamenať, že okrajovo Súd dodal, že v prípade obdobného prípadu, kedy by ale bolo dieťa počaté z vajíčok určenej matky, potreba právneho uznania vzťahu medzi matkou a dieťaťom by bola ešte o to silnejšia.²¹

Na jeden strane nemožno negatívne vnímať istú zdržanlivosť Súdu, ktorá by aj mala vyplývať z toho, že adresátom poradných stanovísk sú štáty, resp. jednotlivé súdy a tribunály, ktorým Súd nemá prikazovať, ale radiť. No na strane druhej je však pravdou, že nič prevratné toto stanovisko skutočne neprinieslo. O niečo „odvážnejší“ bol Súd už vo svojom ďalšom poradnom stanovisku.

2.2 Arménsky ústavný súd a otázky blanketových odkazov a zákazu retroaktivity v zmysle čl. 7 dohovoru

¹⁸ Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, Request no. P16-2018-001, French Court of Cassation, § 9, 10 April 2019.

¹⁹ Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, Request no. P16-2018-001, French Court of Cassation, §§ 46, 55, 10 April 2019.

²⁰ LAVRYSEN, L. The mountain gave birth to a mouse: the first Advisory Opinion under Protocol No. 16. In *strasbourgobservers.com*. April 24, 2019. [cit. 18.9.2020] Dostupné na internete: <<https://strasbourgobservers.com/2019/04/24/the-mountain-gave-birth-to-a-mouse-the-first-advisory-opinion-under-protocol-no-16/>>.

²¹ Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, Request no. P16-2018-001, French Court of Cassation, § 47, 10 April 2019.

Druhé poradné stanovisko vydal Súd v máji 2020. Vychádzalo z pozadia prebiehajúceho vyšetrovania bývalého arménskeho prezidenta R. Kocharyana, obvineného zo zvrhnutia ústavného zriadenia Arménska. Konkrétne sa týkalo sa použitia techník „blanketových odkazov“ alebo „zákonných odkazov“ v definícii priestupku a štandardov komparácie trestnoprávnej úpravy platnej v čase spáchania priestupku a novelizovanej trestnoprávnej úpravy. Arménsky ústavný súd sa v ňom pýtal nasledujúce otázky:

1. *„Má pojem „zákon“ podľa článku 7 Dohovoru a referovanom v iných článkoch Dohovoru, napríklad v článkoch 8-11, rovnaký stupeň kvalitatívnych požiadaviek (určitosť, prístupnosť, predvídateľnosť a stálosť)?*
2. *Ak nie, aké sú štandardy vymedzenia?*

V prípade týchto prvých dvoch otázok však veľká komora vyslovila, že nemôžu byť zodpovedané (ani preformulované) kvôli ich chýbajúcemu napojeniu na konkrétny prerokovaný prípad pred národným súdom. Inými slovami, nespĺňajú požiadavku podľa čl. 1 ods. 2 protokolu.²² Zvyšné otázky už tejto podmienke vyhovel:

3. *Spĺňa trestnoprávna úprava definujúca trestný čin, ktorá obsahuje odkaz na určité zákonné ustanovenia právneho aktu s najvyššou právnou silou a vyšším stupňom abstrakcie, požiadavky určitosti, prístupnosti, predvídateľnosti a stálosti?*
4. *V zmysle princípu zákazu retroaktivity v trestnom práve (článok 7 ods. 1 Dohovoru), aké štandardy sú stanovené pre komparáciu trestnoprávnej úpravy platnej v čase spáchania trestného činu a novelizovanej trestnoprávnej úpravy, za účelom identifikácie ich kontextových (podstatných) podobností alebo rozdielov?²³*

V tomto prípade sa technika blanketových odkazov týkala ustanovení arménskeho trestného zákona, ktoré odkazovali na články arménskej ústavy, ktorá má v hierarchii právnych predpisov najvyššiu právnou silu a normy v nej vyššiu mieru abstrakcie oproti trestnému zákonu. Súd sám uvádza, že síce sa zatiaľ výslovne nevyjadril k súladu takej techniky s čl. 7 dohovoru, implicitne ich použitie akceptoval vo svojej judikatúre.²⁴ Takéto výslovné vyjadrenie však robí v tomto poradnom stanovisku. Môžeme tu vidieť posun v interpretácii dohovoru, čo sa odráža na význame poradných stanovísk, ako už bolo aj spomenuté vyššie.

Odpoveďou Súdu teda konkrétne bolo, že táto technika sama o sebe nie je nesúladná s čl. 7 dohovoru, ale odkazujúce a odkazované ustanovenie dokopy musia umožniť jedincovi predvídať aké konanie ho robí trestne zodpovedným. Najlepšie ako zabezpečiť určitosť a predvídateľnosť je, aby bol odkaz explicitný a odkazujúce ustanovenie obsahovalo skutkové podstaty trestného činu. Odkazované ustanovenia nemôžu rozšíriť rozsah kriminalizácie určenej v odkazujúcom ustanovení. Pri štvrtej otázke zase dospel k záveru, že pri posudzovaní toho, či je neskoršia právna úprava priaznivejšia pre obvineného, treba brať ohľad na špecifické okolnosti každého prípadu – princíp konkretizácie. Ak je podľa tohto princípu neskoršia právna úprava nepriaznivejšia ako právna úprava účinná v čase spáchania údajného trestného činu, nemôže sa aplikovať.²⁵

²² Advisory opinion concerning the use of the “blanket reference” or “legislation by reference” technique in the definition of an offence and the standards of comparison between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and the amended criminal law, Request no. P16-2019-001, Armenian Constitutional Court, §§ 53-56, 29 May 2020.

²³ Ibidem § 11.

²⁴ Ibidem § 70.

²⁵ Ibidem §§ 74, 92.

Zaujímavosťou tohto poradného stanoviska je aj to, že vec sa na arménsky ústavný súd sama dostala tiež ako predbežná otázka podľa národného práva. To však podľa Súdu nezakladá žiadnu prekážku pre vydanie poradného stanoviska, ale ovplyvňuje trochu prístup a postup Súdu, obzvlášť v tomto prípade, keďže hlavné pojednávania sú vo veľmi skorom štádiu.²⁶

Ako už bolo spomínané vyššie (pozri časť 1.2), v tomto poradnom stanovisku Veľká komora došla k záveru, že má právomoc vysloviť nesúlad otázok s čl. 1 protokolu už predtým porotou prijatej žiadosti. Zároveň tu však veľká komora aj uviedla, že môže preformulovať predložené otázky a rovnako môže aj určité otázky skombinovať.²⁷

Napríklad sudca Sarvarian vo svojej konkurencii navrhol preformulovanie aj tretej a štvrtej otázky. Ak ich porovnáme aj s otázkami položenými v prvom poradnom stanovisku, je pravdou, že nie sú až také jednoznačné.

Poradné stanovisko nám teda dáva aj ďalší návod správneho naformulovania otázok. Týkať by sa mali nejasností pri výklade a aplikácii práv a slobôd v dohovore, pričom položené otázky musia mať vždy jednoznačný súvis s prerokúvaným prípadom. Zatiaľ vieme, že ESLP odmietne otázky abstraktného a hypotetického charakteru, týkajúce sa napríklad všeobecne výkladu ustanovení dohovoru. Je na jednej strane pravdou, že otázka môže byť všeobecná a zároveň byť relevantná pre daný prípad. Ako lepší vzor sa nám však javia otázky položené francúzskym kasačným súdom v prvom poradnom stanovisku. Najlepšie však je hneď od začiatku budovať jasné pravidlá prípustnosti otázok. Ako inšpirácia by tu pre národné súdy ako aj pre ESLP mohla slúžiť judikatúra Súdneho dvora Európskej únie, čo sa predbežných otázok týka.

Na tom ako Súd bude postupovať pri odpovedaní otázok sa však zároveň bude ukazovať, aký zámer má s poradnými stanoviskami a kam ich až chce posunúť – poradné stanoviská sú v tomto, ale naozaj ešte len na začiatku. Je samozrejmé, že len dve vydané poradné stanoviská neurčujú ich úplný obraz, ale už postupne určujú, akú cestu k vytýčenému cieľu – dialógu medzi súdmi – budú predstavovať. A zatiaľ táto cesta vyzerá skôr ako slabo vychodená lesná cestička. Treba dúfať, že ďalšie stanovisko bude lepšie ako to predchádzajúce.

Záver

Z nedávneho vydania rozsudku v neprospech Slovenskej republiky vo veci R.R. a R.D. proti Slovenskej republike, sa opäť vynárajú otázky výkonu rozhodnutí ESLP, ale aj celkovo pozície judikatúry ESLP v (nielen) našom národnom právnom poriadku. Súd v tomto prípade dospel k záveru, že došlo k porušeniu čl. 3 dohovoru v hmotnoprávnej aj procesnoprávnej časti, ako aj k porušeniu čl. 14 v spojitosti s čl. 3 dohovoru.²⁸ Ústavný súd Slovenskej republiky mal na to predtým však iný názor a nedospel k porušeniu článkov slovenskej ústavy ani dohovoru, aj keď vo svojom odôvodnení vychádzal aj z judikatúry ESLP.²⁹ Jasné, keby bolo

²⁶ Ibidem §§ 48, 49.

²⁷ Ibidem § 45.

²⁸ Pozri rozsudok Európskeho súdu pre ľudského práva R.R. a R.D. proti Slovenskej republike, sťažnosť 20649/18, zo dňa 1. septembra 2020.

²⁹ Pozri uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 548/2017.

keby, ale mohlo by v alternatívnom vesmíre zabrániť porušeniu práv sťažovateľov požiadanie o vydanie poradného stanoviska?

Ako sme rozobrali v prvej časti článku, na ich silnejší vplyv poradným stanoviskám chýbajú najmä obligatórne dôvody ich požiadania a *de iure* záväznosť, to ale neznamená, že nemajú žiaden vplyv. Ide v konečnom dôsledku o výklad dohovoru veľkou komorou a táto interpretácia prichádzajúca priamo zo Štrasburgu teda môže byť návodom, ako zabrániť porušeniu práv účastníkov konania. Poradné stanoviská môžu byť nápomocné napríklad čo sa týka otázok aplikácie doktríny priestoru pre uváženie, hlavne pri ešte právne nerozvinutých problematikách – ako napr. náhradné materstvo – kedy jej hranice nemusia byť jasné. V druhom kroku je však hlavne potrebná motivácia pre národné súdy obracať sa na ESLP so žiadosťami o vydanie poradného stanoviska. Ďalšou veľmi hypotetickou otázkou by teda mohlo byť aj to, či by oň súd bol býval vôbec požiadal. Prvorado je už motivujúce vyhnutie sa konaniu o sťažnostiach, kde hrozia vysoké sankcie. Dobrá „reklama“ sa, ale najlepšie dá docieľiť prístupom, ktorý Súd zvolí vo svojich odôvodneniach v poradných stanoviskách. V druhej časti článku sme sa venovali aj analýze prvý dvom vydaným stanoviskám. Je zrejmé, že sa treba ešte zaoberať problematikou prípustnosti otázok, nie je však ale potrebný aktivizmus čo sa právomocí Súdu týka, ako dôsledná analýza a následná rada pre rozhodovanie nejasných – najmä novodobých – trendov v oblasti ľudských práv.

Treba si, ale aj uvedomiť, že poradné stanoviská predstavujú súdny dialóg. To je pozitívum v tom, že ESLP sa viac približuje a prihovára priamo súdom, ktoré jednotlivé prípady rozhodujú, ale je jasné, že legislatíva a exekutíva môžu poradné stanoviská vnímať ako nežiaducu intervenciu zo strany Súdu. Vždy budú existovať – najmä politicky – citlivé prípady na ktorých rozhodovaní budú mať štáty väčší záujem a chcieť, aby do nich Súd zasahoval čo najmenej. A je aj možné, že ani národné súdy nebudú chcieť v takých prípadoch rady od ESLP, ale presadiť si prvorado vlastný výklad, vychádzajúc z tzv. „*better-placed*“ argumentu. Pri citlivých prípadoch môžu byť teda aj tak zdržanlivejší v obracaní sa na ESLP. Na margo toho však stojí za polemizovanie, či prehrané spory pred ESLP a konštatovania porušení práv podľa dohovoru zo stranu štátu, nie sú skôr výsledkom bojazlivosti zo strany sudcov rozhodnúť proti názoru väčšiny verejnosti, ako nejakej neznalosti judikatúry ESLP. Potom už nápomocné nebudú ani tak poradné stanoviská, ako apel na uprednostňovanie úplnej ochrany ľudských práv, ktorá, bohužiaľ, býva často aj protiväčšinová.

Dnes je faktom, že pre ESLP sú stále ťažiskom konania o sťažnostiach a vydávanie poradných stanovísk predstavuje len istú „novinku“. Treba, ale poznamenať, že mechanizmus vydávania poradných stanovísk určite posilňuje (ústavnú) rolu ESLP a jeho vplyv na členské štáty. Vidíme však potenciál v žiadostiach o vydanie poradných stanovísk. Takýto spájací nástroj medzi národnými súdmi na jednej strane a ESLP na strane druhej, má veľký význam hlavne pre účastníkov konania. Poradné stanoviská môžu viesť k zosilňovanej spolupráce medzi národnými súdmi a ESLP. Využívaním tohto inštitútu sa môže docieľiť, že v konečnom dôsledku budú národné súdy viac rozhodovať v súlade s dohovorom.

Ak si dáme za cieľ prvorado ochranu ľudských práv a dôraz na konformné rozhodovanie s dohovorom, malo by sa pristúpiť k ratifikácii protokolu a inštitút poradných stanovísk by mal byť implementovaný do právnych poriadkov členských štátov. Následne je však ale aj na Súde, ako sa k poradným stanoviskám postaví a akú dôležitosť im bude prikladať. Nemalo by sa však zastaviť na polceste. Keď už tu poradné stanoviská máme, tak ich treba aj využívať. Ich

význam môže postupne stúpnuť, najmä ak sa na EŠLP budú v budúcnosti národné súdy obracať častejšie a jeho názor budú aj rešpektovať. Uvidíme, kedy to vyskúša niektorý slovenský súd.

Použitá literatúra

1. BABÁKOVÁ, B. Protokol č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. In *Bulletin Oddelenie dokumentácie, analytiky a komparatistiky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky*, 2/2017, s. 2-9
2. Explanatory Report to Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms
3. GERARDS, J. Advisory Opinion: European Court of Human Rights (ECtHR). In: *Max Planck Encyclopedia of International Procedural Law*. Oxford : Oxford University Press, 2019.
4. LAVRYSEN, L. The mountain gave birth to a mouse: the first Advisory Opinion under Protocol No. 16. In *strasbourgobservers.com*. April 24, 2019. [cit. 18.9.2020] Dostupné na internete: <<https://strasbourgobservers.com/2019/04/24/the-mountain-gave-birth-to-a-mouse-the-first-advisory-opinion-under-protocol-no-16/>>
5. Report of the Group of Wise Persons to the Committee of Ministers, doc. CM(2006)203

Judikatúra, právne predpisy

1. Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, Request no. P16-2018-001, French Court of Cassation, 10 April 2019
2. Advisory opinion concerning the use of the "blanket reference" or "legislation by reference" technique in the definition of an offence and the standards of comparison between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and the amended criminal law, Request no. P16-2019-001, Armenian Constitutional Court, 29 May 2020
3. European Court of Human Rights: Rules of Court, 1 January 2020
4. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 113/2020 Z. z.
5. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudského práva R.R. a R.D proti Slovenskej republike, sťažnosť 20649/18, zo dňa 1. septembra 2020
6. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 548/2017

Soňa SOPÚCHOVÁ: Právna ochrana spotrebiteľa v rámci elektronického obchodu

---

Abstrakt

Príspevok približuje problematiku právnej ochrany spotrebiteľa v rámci elektronického obchodu, ktorý vykazuje určité špecifiká v porovnaní s klasickým obchodným vzťahom fungujúcim vo fyzickom svete. Jedným z hlavných špecifik je fakt že elektronický obchod vzniká na diaľku, prostredníctvom elektronických zariadení, čo prináša viaceré odlišnosti, a to tak právne, ako i praktické. Autorka v príspevku poskytuje objasnenie elektronického obchodu ako takého vrátane jeho definičných znakov a taktiež základnú právnu úpravu, ktorá reguluje právny vzťah medzi spotrebiteľom, ktorý vystupuje na strane kupujúceho a predávajúcim. Vzhľadom na to, že právna ochrana spotrebiteľa pri uzatváraní zmlúv v elektronickom prostredí spočíva predovšetkým v dodržiavaní informačných povinností zo strany predávajúceho, ktoré mu vyplývajú z viacerých právnych predpisov, autorka tieto sumarizuje a porovnáva.

Abstract

The paper approaches the issue of legal protection of consumers in e-commerce, which shows certain specifics in comparison with the classic business relationship operating in the physical world. One of the main specifics is the fact that e-commerce is created remotely, through electronic devices, which brings several differences, both legal and practical. The author provides an explanation of e-commerce as such, including its defining features, as well as the basic legislation that regulates the legal relationship between the consumer, who acts on the side of the buyer and seller. Given that the legal protection of the consumer when concluding contracts in the electronic environment consists primarily in compliance with the information obligations of the seller, which arise from several legal regulations, the author summarizes and compares these.

Kľúčové slová:

elektronický obchod, e-commerce, spotrebiteľ, ochrana spotrebiteľa v elektronickom prostredí, spotrebiteľský vzťah

Key words

e-commerce, consumer, consumer protection in electronic environment, consumer relationship

VZOR CITÁCIE:

SOPÚCHOVÁ, S.: Právna ochrana spotrebiteľa v rámci elektronického obchodu
In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského
v Bratislave, s. 142 – 151.

Autor:

JUDr. Soňa Sopúchová, PhD.
Ústav práva informačných technológií a práva
duševného vlastníctva
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie č. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
sona.sopuchova@flaw.uniba.sk

ÚVOD

Dvadsiate prvé storočie je charakteristické dynamickým rozvojom moderných informačno-komunikačných technológií, akými sú počítače, mobilné telefóny, televízia, Internet a ďalšie. V súčasnej informačnej dobe nachádzajú tieto prostriedky svoje uplatnenie vo všetkých oblastiach spoločenského života, pričom jednou z nich je elektronický obchod. Zavádzanie informačno-komunikačných technológií do procesu obchodovania neprináša len možnosť mechanického využívania počítačov, internetu či iných médií, ale predstavuje najmä zmenu tradičného postupu pri nákupe a predaji tovarov a služieb, kde zmena spočíva vo využívaní virtuálneho prostredia. Elektronický obchod pôvodne spočíval najmä v transakciách medzi veľkými národnými a nadnárodnými korporáciami, bankovými domami a inými finančnými inštitúciami. Za prvú formu elektronického obchodovania možno označiť obchody uzatvárané prostredníctvom faxu, neskôr začala byť využívaná elektronická pošta, na ktorú nadviazal systém elektronickej výmeny dát - tzv. Electronic Data Interchange – EDI.¹, ktorý dodnes patrí k významným elementom elektronického obchodu. Nárastom akceptácie platobných kariet a masívnym rozšírením Internetu sa mení význam elektronického obchodovania v praxi, pretože začína fungovať aj medzi menšími podnikmi a fyzickými osobami. Prvým príkladom elektronického obchodu bolo vytvorenie online bazáru s počítačmi v roku 1982, kde zohral kľúčovú úlohu spomínaný internet.

1 POJEM ELEKTRONICKÝ OBCHOD A JEHO PRÁVNA ÚPRAVA

Elektronický obchod nemá v slovenskom právnom poriadku legálnu definíciu. Napriek tomu, že ide o často používaný pojem, jednotná definícia absentuje aj v rámci medzinárodnej a európskej právnej úpravy. Elektronické obchodovanie predstavuje digitálny prenos informácií medzi jednotlivými článkami obchodného reťazca s cieľom uzavrieť obchod. Z právneho hľadiska predstavuje elektronický obchod prejav vôle medzi dvoma alebo viacerými subjektmi uskutočnený sčasti alebo úplne prostredníctvom informačno-komunikačných technológií, ktoré umožňujú týmto subjektom vzájomnú komunikáciu.

Elektronický obchod predstavuje nákup a predaj tovaru a služieb prostredníctvom informačno-komunikačných technológií, z čoho vyplýva, že jeho primárnou súčasťou je uzatváranie zmlúv, ktoré však prebieha iným než tradičným spôsobom. Z toho dôvodu možno za základ právneho rámca elektronického obchodovania vrátane úpravy zmluvných typov a samotného kontraktáčného procesu označiť reguláciu obsiahnutú v súkromnoprávných kódexoch, ktorými sú Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len ako „občiansky zákonník“) a Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej len ako „obchodný zákonník“). Vzhľadom na to, že podstata elektronického obchodu spočíva vo vzniku právneho vzťahu na diaľku prostredníctvom elektronickej komunikácie, právny rámec je potrebné rozšíriť o ďalšie právne predpisy upravujúce čiastkové súvisiace otázky, ktorými sú služby informačnej spoločnosti, elektronické komunikácie, identifikácia a autentifikácia elektronickej identity subjektov obchodného vzťahu, elektronická kontraktácia, elektronické podpisovanie, elektronické uzatváranie zmlúv na diaľku a s tým súvisiaca ochrana spotrebiteľa a pod.

¹ EDI predstavuje automatickú elektronickej výmenu prísne formátovaných správ medzi dvoma počítačmi, ktoré možno prenášať prostredníctvom telekomunikácií alebo sa môžu fyzicky prenášať na elektronickej pamäťových médiách. NATIONAL INSTITUTE OF STANDARDS AND TECHNOLOGY. *Federal Information Processing Standards Publication*. Washington, 1997, s. 1.

Základnú právnu platformu pre elektronické obchodovanie v podmienkach Slovenskej republiky predstavuje *Zákon č. 22/2004 Z. z. o elektronickom obchode a o zmene a doplnení zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 284/2002 Z. z. (ďalej len ako „zákon elektronickom obchode“)*. Tento zákon implementuje do slovenského právneho poriadku Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2000/31 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode) a tým zavádza nové legálne pojmy, ako *služba informačnej spoločnosti², poskytovateľ služby informačnej spoločnosti, príjemca služby informačnej spoločnosti, komerčná komunikácia*. Zákon sa vzťahuje na úpravu vzťahov medzi poskytovateľom služieb informačnej spoločnosti a ich príjemcom, dohľad nad dodržiavaním zákona a tiež na medzinárodnú spoluprácu v elektronickom obchode. Ďalej sa tento zákon bližšie sústreďuje na právnu úpravu otázok poskytovania služieb informačnej spoločnosti, všeobecné informačné povinnosti poskytovateľa služieb informačnej spoločnosti, zmluvy uzatvorené prostredníctvom elektronických zariadení a vylúčenie zodpovednosti poskytovateľa služieb informačnej spoločnosti. Zákon o elektronickom obchode napriek svojmu názvu nezavádza do právneho poriadku Slovenskej republiky legálny pojem elektronický obchod, ale používa pojem **služba informačnej spoločnosti**. Ide o všeobecné vyjadrenie pomenujúce celý druh služieb, ktoré sú charakteristické pre súčasnú rozvinutú spoločnosť. Sú to *služby poskytované na diaľku počas spojenia elektronických zariadení elektronickou komunikačnou sieťou spravidla za úhradu na žiadosť príjemcu služby informačnej spoločnosti, najmä komerčná komunikácia, spracovanie, prenos, uchovávanie, vyhľadávanie alebo zhromažďovanie dát a elektronická pošta okrem osobnej elektronickej pošty³* Elektronický obchod je teda jednou zo služieb informačnej spoločnosti. Z toho dôvodu je potrebné brať na vedomie, okrem zákonných ustanovení o uzatváraní zmlúv nachádzajúcich sa v občianskoprávných a obchodnoprávných kódexoch, aj ustanovenia o poskytovaní služieb informačnej spoločnosti upravené v zákone o elektronickom obchode, ktoré upravujú špecifické podmienky poskytovania týchto služieb a najmä povinnosti poskytovateľov služieb informačnej spoločnosti. V ďalšej časti príspevku budeme pre označenie kupujúceho a predávajúceho používať v kontexte zákona o elektronickom obchode označenie príjemca služieb informačnej spoločnosti (t. j. kupujúci, ktorým môže byť spotrebiteľ) a poskytovateľ služieb informačnej spoločnosti (t. j. predávajúci).

Legislatívna báza elektronického obchodu zahŕňa aj ďalšie právne predpisy, ktoré upravujú čiastkové súvisiace oblasti. Sú nimi: Zákon č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách, Zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch, Zákon č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon č. 266/2005 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri finančných službách na diaľku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon č. 161/2011 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri poskytovaní niektorých služieb cestovného ruchu a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon č. 272/2016 Z. z. o dôveryhodných službách pre elektronické

² Okrem definície zákon upravuje aj negatívne vymedzenie služby informačnej spoločnosti, tzn. čo sa za takúto službu nepovažuje.

³ Ustanovenie § 2 písm. a) zákona o elektronickom obchode.

transakcie na vnútornom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o dôveryhodných službách).

2 VŠEOBECNÁ PRÁVNA OCHRANA SPOTREBITEĽA

Právny vzťah medzi spotrebiteľom a dodávateľom vrátane ochrany je regulovaný normami občianskeho práva, konkrétne občianskym zákonníkom. Ide o ustanovenia § 52 až 54a občianskeho zákonníka, ktoré zakotvujú tak legálne definície viacerých kľúčových pojmov, ako sú *spotrebiteľ* alebo *dodávateľ*, ako aj základné špecifiká spotrebiteľských zmlúv.⁴ V zmysle občianskeho zákonníka sú subjektmi spotrebiteľského vzťahu spotrebiteľ a dodávateľ. **Spotrebiteľom** je *fyzická osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy nekoná v rámci predmetu svojej obchodnej činnosti alebo inej podnikateľskej činnosti.*⁵ **Dodávateľom**⁶ je *osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy koná v rámci predmetu svojej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti.*⁷

Ďalej je právna ochrana spotrebiteľa upravená v troch špeciálnych spotrebiteľských právnych predpisoch, ktorými sú:

- *Zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch (ďalej len ako „zákon o ochrane spotrebiteľa“)*
- *Zákon č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len ako „zákon o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku“)*⁸
- *Zákon č. 266/2005 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri finančných službách na diaľku a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len ako „zákon o ochrane spotrebiteľa pri poskytovaní finančných služieb na diaľku“)*
- *Zákon č. 161/2011 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri poskytovaní niektorých služieb cestovného ruchu a o zmene a doplnení niektorých zákonov*

Zatiaľ čo prvý uvedený zákon upravuje všeobecné práva spotrebiteľov na jednej strane a povinnosti výrobcov / predávajúcich / dodávateľov na druhej strane, druhý a tretí spotrebiteľský zákon dopĺňajú všeobecnú úpravu o špecifické práva spotrebiteľov a povinnosti predávajúcich pri predaji tovarov a služieb prostredníctvom zmlúv uzatváraných na diaľku pomocou prostriedkov diaľkovej komunikácie alebo zmlúv uzatváraných mimo prevádzkových priestorov predávajúceho, ako aj ďalšie súvisiace otázky.⁹

Na základe spomínanej právnej úpravy ochrany spotrebiteľa možno identifikovať niekoľko **všeobecných zásad ochrany spotrebiteľa**. V prvom rade ide o zásadu, že ustanovenia o spotrebiteľských zmluvách, ako aj všetky iné ustanovenia upravujúce právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa použijú vždy vtedy, ak je to na prospech

⁴ Spotrebiteľskou zmluvou je každá zmluva bez ohľadu na právnu formu, ktorú uzatvára dodávateľ so spotrebiteľom.

⁵ Ustanovenie § 52 ods. 4 občianskeho zákonníka.

⁶ Kým občiansky zákonník spomína ako protistranu voči spotrebiteľovi - dodávateľa, zákon o ochrane spotrebiteľa definuje viac subjektov s takýmto postavením, a to predávajúceho, výrobcu, dovozcu a dodávateľa. Dôležité je, že tieto subjekty majú spoločný znak, ktorým je konanie v rámci podnikateľskej činnosti a z toho dôvodu sa možno v teórii stretnúť aj s uvedením subjektov spotrebiteľského vzťahu: spotrebiteľ – podnikateľ, kedy podnikateľ zahŕňa všetky uvedené názvy.

⁷ Ustanovenie § 52 ods. 3 občianskeho zákonníka.

⁸ Tento právny predpis zrušil a nahradil dovtedy účinný Zákon č. 108/2000 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri podomovom predaji a zásielkovom predaji.

⁹ Napríklad postavenie právnických osôb založených alebo zriadených na ochranu spotrebiteľa, označovanie výrobkov cenami, podmienky organizovania predajných akcií, pôsobnosť orgánov dohľadu pri kontrole.

spotrebiteľa. Odlišné zmluvné dojednania, ktorých účelom je obchádzanie tohto princípu, sú neplatné. Spotrebiteľ je ďalej chránený zásadou, že na všetky právne vzťahy, ktorých je účastníkom, sa vždy prednostne použijú ustanovenia občianskeho zákonníka, aj keď by sa inak mali použiť normy obchodného práva a taktiež zásadou, podľa ktorej spotrebiteľské zmluvy nesmú obsahovať ustanovenia, ktoré spôsobujú značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa.¹⁰ Okrem zásad ochrany spotrebiteľa zákon o ochrane spotrebiteľa stanovuje konkrétne **práva spotrebiteľa**¹¹, ako napríklad právo na výrobky a služby v bežnej kvalite, uplatnenie reklamácie, náhradu škody, vzdelávanie, informácie, ochranu svojho zdravia, bezpečnosti a ekonomických záujmov a na podávanie podnetov a sťažností orgánom dozoru, dohľadu a kontroly a **všeobecné povinnosti dodávateľa**.¹²

3 SPOTREBITEĽ A ELEKTRONICKÝ OBCHOD

Kľúčovým právnym predpisom z oblasti ochrany spotrebiteľa v rámci elektronického obchodu je **zákon o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku**. Tento zákon implementoval do slovenského právneho poriadku Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES a ktorou sa zrušuje smernica Rady 85/577/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES (ďalej len ako „smernica o právach spotrebiteľov“).¹³ Cieľom zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku je stanoviť podrobné požiadavky na informačné povinnosti predávajúcich pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho, a tým prispieť k zvýšeniu právnej istoty tak spotrebiteľov, ako aj predávajúcich. Zákonom sa ďalej rozširujú formálne požiadavky na uvedené zmluvy a komplexnejšie sa upravuje postup pri uplatnení práva spotrebiteľa na odstúpenie od zmluvy.

Ako už bolo viackrát uvedené, podstatou elektronického obchodu je vyjadrenie vôle subjektov prostredníctvom informačno-komunikačných technológií, tzn. na diaľku. Vôľa je teda vyjadrená **v zmluve uzavretej na diaľku**, ktorou je zmluva medzi predávajúcim a spotrebiteľom *dohodnutá a uzavretá výlučne prostredníctvom jedného alebo viacerých prostriedkov diaľkovej komunikácie bez súčasnej fyzickej prítomnosti predávajúceho a spotrebiteľa, najmä využitím webového sídla, elektronickej pošty, telefónu, faxu, adresného listu alebo ponukového katalógu*.¹⁴ Prostriedky diaľkovej komunikácie sú uvedené demonštratívne a pomerne obsiahne, napriek tomu však nie sú vylúčené ani ďalšie prostriedky ako internet a v rámci neho rôzne webové alebo mobilné aplikácie, ktoré sa vyvíjajú veľmi

¹⁰ Uvedené zásady sú obsiahnuté v ustanoveniach § 52 až 53 občianskeho zákonníka.

¹¹ Všetky práva spotrebiteľa sú obsiahnuté v ustanovení § 3 zákona o ochrane spotrebiteľa.

¹² Povinnosti predávajúceho sú obsiahnuté v ustanovení § 4 zákona o ochrane spotrebiteľa.

¹³ V súlade s článkom 26 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie má vnútorný trh zahŕňať oblasť bez vnútorných hraníc, v ktorej je zaručený voľný pohyb tovaru, služieb a sloboda usadiť sa. Harmonizácia určitých aspektov spotrebiteľských zmlúv uzavretých na diaľku a mimo prevádzkových priestorov je potrebná na podporu skutočného spotrebiteľského vnútorného trhu vytvorením správnej rovnováhy medzi vysokou úrovňou ochrany spotrebiteľa a konkurencieschopnosťou podnikov pri zabezpečení dodržiavania zásady subsidiarity.

¹⁴ Ustanovenie § 2 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa predaji na diaľku.

dynamicky. Okrem toho môže byť vôľa vyjadrená aj v zmluve uzavretej **mimo prevádzkových priestorov predávajúceho**.¹⁵

Právna ochrana spotrebiteľa v rámci elektronického obchodu spočíva v troch základných právach spotrebiteľa, a to v práve na:

1. *poskytnutie informácií pred uzavretím zmluvy,*
2. *dodržanie podmienok uzavretia zmluvy,*
3. *odstúpenie od zmluvy.*

Ad 1.) Predávajúci je **povinný pred uzavretím zmluvy uzavretej na diaľku** alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho, konkrétnejšie pred tým, ako spotrebiteľ odošle objednávku, jasne a zrozumiteľne oznámiť spotrebiteľovi nasledujúce údaje¹⁶:

- a) *hlavné vlastnosti tovaru alebo charakter služby v rozsahu primeranom použitému prostriedku komunikácie a tovaru alebo službe,*
- b) *obchodné meno a sídlo alebo miesto podnikania predávajúceho,*
- c) *telefónne číslo predávajúceho,*
- d) *adresu predávajúceho, na ktorej môže spotrebiteľ uplatniť reklamáciu tovaru alebo služby,*
- e) *celkovú cenu tovaru alebo služby vrátane dane z pridanej hodnoty a všetkých ostatných daní alebo ak vzhľadom na povahu tovaru alebo služby nemožno cenu primerane určiť vopred,*
- f) *cenu za použitie prostriedkov diaľkovej komunikácie,*
- g) *platobné podmienky, dodacie podmienky, lehotu, do ktorej sa predávajúci zaväzuje dodať tovar alebo poskytnúť službu, informáciu o postupoch uplatňovania a vybavovania reklamácií, sťažností a podnetov spotrebiteľov,*
- h) *informáciu o práve spotrebiteľa odstúpiť od zmluvy*
- i) *poučenie o zodpovednosti predávajúceho za vady tovaru alebo služby,*
- j) *informáciu o dĺžke trvania zmluvy.*

Ad 2.) Pre potreby vysvetlenia **podmienok uzavretia zmluvy uzavretej na diaľku** je potrebné najskôr objasniť elektronický kontrakčný proces, nakoľko okamih uzavretia zmluvy má vplyv na povinnosti predávajúceho a na právnu ochranu spotrebiteľa. *Kontrakčný proces*, teda proces uzavretia zmluvy, sa v zmysle občianskeho zákonníka *začína návrhom na uzavretie zmluvy*. Tento návrh predstavuje prejav vôle, ktorý je určený konkrétnej osobe alebo osobám, je dostatočne určitý, vyplýva z neho vôľa navrhovateľa byť viazaný týmto návrhom v prípade prijatia návrhu a obsahuje všetky podstatné náležitosti typovej zmluvy, ktorú zmluvné strany hodlajú uzavrieť.¹⁷ Kontrakčný proces je *dokončený akceptáciou návrhu* druhou zmluvnou stranou, ktorá tak prejaví svoju vôľu daný návrh prijať. Ak ide o uzavretie zmluvy v rámci

¹⁵ Podľa ustanovenia § 2 ods. 2 zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku je zmluva uzavretá mimo prevádzkových priestorov predávajúceho vtedy, ak je: a) uzavretá za súčasnej fyzickej prítomnosti predávajúceho a spotrebiteľa na mieste, ktoré nie je prevádzkovým priestorom predávajúceho; b) uzavretá na mieste, ktoré nie je prevádzkovým priestorom predávajúceho a na ktorej uzavretie dal návrh predáváčemu spotrebiteľ; c) uzavretá v prevádzkových priestoroch predávajúceho alebo prostredníctvom prostriedkov diaľkovej komunikácie bezprostredne po individuálnom a osobnom oslovení spotrebiteľa predávajúcim na mieste, ktoré nie je prevádzkovým priestorom predávajúceho; d) uzavretá počas predajnej akcie alebo v súvislosti s ňou.

¹⁶ Kompletný zoznam týchto údajov je obsiahnutý v ustanovení § 3 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku.

¹⁷ V praxi možno uzavrieť aj inominátnu zmluvu (v právnom poriadku neupravenú), tzn. ktorej náležitosti nie sú definované, a preto musia byť dostatočne určené priamo v budúcej zmluve.

elektronického obchodu, teda pomocou elektronických prostriedkov, je návrhom na uzavretie zmluvy reakcia spotrebiteľa na reklamu na internete, ktorá nachádza svoju formu v konkrétnej žiadosti (objednávke), smerovanej na podnikateľa poskytujúceho daný tovar alebo službu, a teda táto žiadosť predstavuje offeru (návrh na uzavretie zmluvy). Až potvrdením objednávky zo strany podnikateľa dochádza k platnému uzavretiu zmluvy, a teda toto potvrdenie predstavuje akceptáciu spotrebiteľovej offerty. Uvedené znamená, že podnikateľovu reklamu na internete nemožno považovať za návrh na uzavretie zmluvy, pretože nesmeruje ku konkrétne určenej osobe, ale k bližšie neurčenému počtu osôb.¹⁸ Na základe zákona o elektronickom obchode platí, že poskytovateľ služieb informačnej spoločnosti je povinný elektronicky potvrdiť objednávku bezodkladne po jej doručení.¹⁹ Toto právo je však obsiahnuté aj v zákone o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku, podľa ktorého je predávajúci povinný bezodkladne po uzavretí zmluvy uzavreť na diaľku, najneskôr spolu s dodaním tovaru alebo do začatia poskytovania služby, poskytnúť spotrebiteľovi potvrdenie o uzavretí zmluvy na trvanlivom nosiči.²⁰

Podmienky vzniku účinnosti zmluvy uzavretej na diaľku a zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho sa vo veľkej miere týkajú ďalšej informačnej povinnosti predávajúceho. Jednou z najdôležitejších povinností predávajúceho, ktorá predstavuje aj zákonnú podmienku uzavretia zmluvy, je zabezpečenie, aby *spotrebiteľ výslovne potvrdil, že bol oboznámený s tým, že súčasťou jeho objednávky je povinnosť zaplatiť cenu*. Ak je pre odoslanie objednávky potrebné stlačenie tlačidla alebo aktivovanie podobnej funkcie na webovom sídle predávajúceho, toto tlačidlo alebo funkcia musia byť označené ľahko čitateľným spôsobom slovným spojením „objednávka s povinnosťou platby“ alebo zodpovedajúcou jednoznačnou formuláciou vyjadrujúcou skutočnosť, že podanie objednávky zahŕňa povinnosť zaplatiť cenu. V opačnom prípade, ktorý by viedol k spôsobeniu omylu na strane spotrebiteľa, spotrebiteľ nebude povinný uhradiť cenu za dodaný tovar alebo poskytnutú službu. Ďalšou podmienkou uzavretia zmluvy je *povinnosť predávajúceho oboznámiť spotrebiteľa o možných obmedzeniach dodávky tovaru a o spôsoboch platby*, ktoré je možné použiť na úhradu za tovar alebo službu. Špeciálnu úpravu poskytuje zákon o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku elektronickému obchodu, ktorý prebieha telefonicky. Ak predávajúci telefonicky kontaktuje spotrebiteľa s ponukou na uzavretie zmluvy, musia byť spotrebiteľovi na začiatku každého rozhovoru oznámené identifikačné údaje predávajúceho, obchodný zámer telefonickej komunikácie, a ak ide o odplatnú zmluvu, aj informáciu o povinnosti zaplatiť za tovar alebo službu. V takom prípade je zmluva platne uzavretá v momente vyjadrenia súhlasu spotrebiteľa s obsahom návrhu zmluvy, ktoré musí byť urobené v písomnej forme a doručené predávajúcemu.²¹

Ad 3.) **Možnosť odstúpiť od zmluvy** predstavuje jedno z najvýznamnejších práv spotrebiteľa pri kúpe tovaru alebo poskytnutí služby na diaľku a jeho špecifikum spočíva v tom, že spotrebiteľ tak môže urobiť aj *bez uvedenia dôvodu*, a to *do 14 dní odo dňa prevzatia tovaru, uzavretia zmluvy o poskytnutí služby alebo uzavretia zmluvy o poskytovaní*

¹⁸ Iná situácia môže nastať v prostredí upravenom obchodným zákonníkom, v ktorom už internetová ponuka podnikateľa môže byť považovaná za verejný návrh na uzatvorenie zmluvy a k platnému uzatvoreniu zmluvy dôjde už na základe objednávky spotrebiteľa, avšak len za podmienky, že podnikateľ objednávku potvrdí bez zbytočného odkladu. Zmluva je teda síce uzatvorená okamihom prijatia objednávky zo strany predávajúceho, ale perfektnou sa stáva až v momente jej potvrdenia. MAISNER, M. a kol. *Základy informačných technológií*. Bratislava: Iura Edition, 2013, s. 214.

¹⁹ Ustanovenie § 5 ods. 6 zákona o elektronickom obchode.

²⁰ Ustanovenia § 6 ods. 1 zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku.

²¹ Ustanovenia § 4 - 5 zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku.

elektronického obsahu nedodávaného na hmotnom nosiči. Takto formulované právo spotrebiteľa platí v prípade, že ho predávajúci riadne a včas poučil o možnosti odstúpiť od zmluvy. Ak tomu tak nebolo, zákon o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku priznáva spotrebiteľovi iné, dlhšie, lehoty na odstúpenie.²² Napriek tomu, že spotrebiteľ má všeobecné právo na odstúpenie od zmluvy uzavretej na diaľku alebo mimo prevádzkových priestorov predávajúceho, existuje niekoľko výnimiek, ktoré mu toto právo limitujú. Ide napríklad o *prípada predaja tovaru zhotoveného podľa osobitných požiadaviek spotrebiteľa; tovaru, ktorý podlieha rýchlemu zníženiu akosti alebo predaj, tovaru uzavretého v ochrannom obale, ktorý nie je vhodné vrátiť z dôvodu ochrany zdravia alebo z hygienických dôvodov a ktorého ochranný obal bol po dodaní porušený.* Čo sa týka *formy odstúpenia od zmluvy,* spotrebiteľ môže využiť listinnú podobu alebo zápis na inom trvanlivom nosiči.²³ V prípade, že bola zmluva uzavretá ústne, postačí akékoľvek jednoznačne formulované vyhlásenie spotrebiteľa vyjadrujúce jeho vôľu odstúpiť od zmluvy. Dôkazné bremeno o uplatnení práva na odstúpenie od zmluvy znáša spotrebiteľ. Po úspešnom odstúpení od zmluvy je predávajúci povinný bez zbytočného odkladu, najneskôr do 14 dní odo dňa doručenia oznámenia o odstúpení od zmluvy vrátiť spotrebiteľovi všetky platby, vrátane nákladov na dopravu a spotrebiteľ je povinný najneskôr do 14 dní odo dňa odstúpenia od zmluvy zaslať tovar späť alebo ho osobne odovzdať predávajúcemu.

ZÁVER

Právna ochrana spotrebiteľa predstavuje súhrn práv a povinností subjektov zapojených do spotrebiteľských vzťahov. Slovenská republika, ako členský štát Európskej únie, musela už pred vstupom do tohto európskeho zoskupenia prijať viaceré stratégie Európskej únie v súvislosti s ochranou spotrebiteľa. V súčasnosti je právo ochrany spotrebiteľa pevnou súčasťou nášho právneho poriadku, avšak nie je kodifikované v rámci jedného všeobecného právneho predpisu, ale je rozptýlené vo viacerých zákonoch a podzákonných predpisoch. Tento stav je nežiaduci, pretože so sebou prináša nesúrodosť, nekonceptnosť a v niektorých prípadoch aj rozdielnu právnu úpravu. Ako príklad možno uviesť problematiku potvrdzovania objednávky zo strany predávajúceho, resp. poskytovateľa služieb informačnej spoločnosti. V prípade zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku je predávajúci povinný bezodkladne po uzavretí zmluvy uzavretej na diaľku, najneskôr spolu s dodaním tovaru alebo do začatia poskytovania služby, poskytnúť spotrebiteľovi potvrdenie o uzavretí zmluvy na trvanlivom nosiči a v prípade zákona o elektronickom obchode je poskytovateľ služieb informačnej spoločnosti povinný elektronicky potvrdiť objednávku bezodkladne po jej doručení. Keďže elektronický obchod je službou informačnej spoločnosti a príjemca služby informačnej spoločnosti môže byť v postavení spotrebiteľa, môže nastať situácia, kedy bude možné aplikovať oba prístupy. Potvrdenie objednávky je v procese elektronického obchodu významný moment, pretože tým dochádza k uzavretiu zmluvy, preto máme sa za to, že tento postup by mal byť v právnom poriadku jedného štátu zosúladený. Komplexná právna úprava elektronického obchodu vrátane problematiky ochrany spotrebiteľa obsiahnutá v jednom právnom predpise by podľa nášho názoru napomohla k zjednoteniu rozoberanej právnej situácie.

²² Ustanovenia § 7 ods. 2 a 3 zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku.

²³ Spotrebiteľ má možnosť využiť formulár, ktorého vzor predstavuje prílohu č. 3 zákona o ochrane spotrebiteľa pri predaji na diaľku.

Použitá literatúra

1. MAISNER, M. a kol. Základy informačných technológií. Bratislava: Iura Edition, 2013. ISBN 978-80-8078-594-9
2. NATIONAL INSTITUTE OF STANDARDS AND TECHNOLOGY. Federal Information Processing Standards Publication. Washington, 1997.
3. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
4. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
5. Zákon č. 22/2004 Z. z. o elektronickom obchode a o zmene a doplnení zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 284/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov
6. Zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov
7. Zákon č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
8. Zmluva o fungovaní Európskej únie

Ján ŠKROBÁK - Eduard BURDA: Nárokovateľnosť aktualizácie územného plánu a jej podmieniteľnosť plnením v prospech obstarávateľa vo verejnom záujme

---

Abstrakt

Článok sa zaoberá problematikou právnej nárokovateľnosti obstarania aktualizácie územného plánu s určitým obsahom a jeho podmieniteľnosti plnením v prospech obstarávateľa územnoplánovacej dokumentácie vo verejnom záujme (napríklad vo forme výstavby určitého počtu nájomných bytov, vlastnícke právo ku ktorým developer prevedie na obstarávateľa územnoplánovacej dokumentácie). Článok sa týmito otázkami zaoberá v rovine politicko-filozofickej, ústavnoprávnej, administratívnoprávnej i trestnoprávnej.

Abstract

The paper deals with the issue of legal claimability of obtaining an update of the land use plan with a specific content and the possibility of its conditioning by performance in favor of the contracting authority in the public interest (for example in the form of construction of a number of rental apartments, ownership to which the developer transfers to the contracting authority). The paper deals with these issues on the political-philosophical level and in the field of constitutional, administrative and criminal law.

Kľúčové slová územné plánovanie, aktualizácia územného plánu, vydieranie, nátlak, korupcia

Key words land use planning, land use plan update, extortion, coercion, corruption

VZOR CITÁCIE: ŠKROBÁK, J. – BURDA, E.: Nárokovateľnosť aktualizácie územného plánu a jej podmieniteľnosť plnením v prospech obstarávateľa vo verejnom záujme In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 151 – 162.

Autori:

Doc. Mgr. Ján Škrobák, PhD.
Katedra správneho a environmentálneho práva

Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
jan.skrobak@flaw.uniba.sk

Doc. JUDr. Eduard Burda, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie
a kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
eduard.burda@flaw.uniba.sk

Úvod

Tento článok vychádza z obsahu právneho stanoviska z 23. 11. 2020, ktoré autori spracovali pre Hlavné mesto SR Bratislava (ďalej aj len „mesto Bratislava“) vo veci právnej povahy územného plánu, jeho doplnku či aktualizácie, ich právnej nárokovateľnosti a možnosti obstarávateľa podmieniť aktualizáciu územného plánu plnením v prospech obstarávateľa vo verejnom záujme.

Obsahovo sme vychádzali z požiadaviek a informácií, ktoré nám mesto Bratislava poskytlo v lete tohto roku. Podľa východiskových informácií mesto Bratislava v záujme riešenia bytovej politiky a zvýšenia počtu nájomných bytov zamýšľa nadviazať spoluprácu s developermi v nasledovnej podobe:

- a) developer plánuje výstavbu bytového domu na území, na ktorom je v zmysle územného plánu povinný 30 % výmery vyhradiť pre občiansku vybavenosť a 70 % výmery na byty (tento pomer sa môže líšiť v závislosti od územného plánu pre danú lokalitu),
- b) v zásade platí, že cena za m² občianskej vybavenosti je podstatne nižšia v porovnaní s cenou za m² bytu,
- c) mesto Bratislava developerovi umožní zmenou územného plánu vyhradiť väčší pomer výmery na byty,
- d) developer prevedie na mesto Bratislava vlastníctvo k niekoľkým takto vzniknutým bytom.

Mesto Bratislava vychádza z premisy, že územné plánovanie na úrovni obce, hoci je výhradnou právomocou obce, je aj aktom politickým a teda nenárokovateľným. Mesto Bratislava si je vedomé Stavebným zákonom¹ ustanovenej povinnosti obce preverovať, či je územný plán aktuálny a či ho netreba aktualizovať, resp. či netreba obstaráť nový územný plán². Samotné schválenie nového územného plánu alebo zmien a doplnkov územného plánu mestským zastupiteľstvom mesto vníma ako akt politický a teda nenárokovateľný. Mesto Bratislava má za to, že každý územný plán, resp. zmeny a doplnky územného plánu, predstavujú potenciálne zvýšenie či zníženie hodnoty pozemkov a preto je to predmetom okrem odborných argumentov aj politickej debaty, ktorá sa má uskutočňovať práve na úrovni zastupiteľstva. Developer, ktorý kúpi pozemok – brownfield s cieľom stavať tam byty, nemá „automatický“ nárok na to, že sa mu vôbec zmení územný plán resp., že sa zmení podľa jeho zámerov.

Vchádzajúc z premisy, že zmeny a doplnky územného plánu nie sú nárokovateľné, má mesto Bratislava za to, že obec, resp. zastupiteľstvo, môže tieto zmeny takpovediac „zobchodovať“ vo verejnom záujme. Napríklad obec schváli zmeny územného plánu pre daného developera, ktorý chce realizovať projekt výstavby bytov na brownfielde, ale len za podmienky, že aj developer upraví svoje plány, napríklad zvýši percento občianskej vybavenosti, prípadne vybuduje byty pre mesto či sociálne slabšie skupiny populácie.

V súvislosti s týmto zámerom nám mesto Bratislava položilo viacero otázok, ktorých zodpovedanie je aj cieľom tohto článku a ktoré možno zosumarizovať takto:

¹ Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov; v texte článku sa používa aj skrátené označenie „Stavebný zákon“, alebo „SZ“.

² Pozri § 30 ods. 1 SZ.

- je schválenie územného plánu, jeho doplnku či aktualizácie politickým alebo právne nárokovateľným aktom?
- má vlastník pozemku právny nárok na to, aby obec obstarala územný plán, alebo zmenu a doplnok územného plánu, ktorým umožní realizovať jeho zámer využitia pozemku?
- napĺňa predmetné konanie mesta Bratislava niektorú skutkovú podstatu trestného činu?
- hrozí vznik trestnej zodpovednosti pracovníkov / vedenia mesta Bratislava v prípade uskutočnenia politiky nájomného bývania na základe súčasného návrhu zmluvy o spolupráci (ktorú mesto Bratislava Právnickej fakulte UK dalo k dispozícii)?

Pri tvorbe stanoviska i tohto článku sme vychádzali okrem samotného zadania a jeho príloh aj z normatívnej úpravy, z judikatúry z odbornej literatúry. Vychádzali sme z týchto prameňov práva a ich ustanovení:

- Ústava SR č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov: čl. 1, čl. 2, čl. 13, čl. 20, čl. 68
- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (Stavebný zákon) v znení neskorších predpisov: § 1 a 2, § 8, § 11, § 17 ods. 2, § 19, § 26, § 30
- Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov: § 4 ods. 3 písm. j), § 4 ods. 4, § 6 až § 6b, § 10 a 11
- Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „zákon o životnom prostredí“): § 6
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“ alebo „TZ“): § 189, § 326, § 329.

Sčasti bol uplatnený aj prístup horizontálnej komparácie s českou právnou úpravou.

1 Posúdenie právnej povahy obstarávania územno-plánovacej dokumentácie

S vlastníctvom, držbou a užívaním pozemkov sú spojené spoločenské konflikty. Povrch Zeme, jeho súčasti a ich ohraničenie, a priestor nad a pod zemským povrchom, predstavujú základné zdroje a zároveň limity pre uspokojovanie potrieb ľudí a ich spoločností. O tom, kto bude mať kontrolu nad akým územím či pozemkom a na uspokojenie akých potrieb (a s akou intenzitou zásahov do disponibilných zdrojov) ich využije, sú otázky vždy spojené s potenciálnymi či skutočnými konfliktmi. Jednotlivé časti zemského povrchu, resp., pozemky, nemôžu byť užívané bez vplyvu na okolitý priestor a bez vplyvu na spoločnosť ako takú a jej časti. Užívanie (ale aj neužívanie) nehnuteľností spôsobuje externality v podstatne väčšej miere, ako užívanie hnutelných vecí. Užívanie pozemkov preto nemôže byť vnímané izolovane od širších spoločenských záujmov. V záujme zachovania kohézie spoločnosti existuje výrazne vyššia miera verejného záujmu na určitej forme regulácie toho, kto a ako ovláda a užíva nehnuteľnosti.

Východiskovým a ťažiskovým súkromnoprávnym inštitútom zameraným na riešenie konfliktov o zemský povrch a priestor nad a pod ním, o pôdu a iné zdroje, je vlastnícke právo. K tomu pristupujú ďalšie inštitúty súkromného práva, ako je občianskoprávna úprava susedských vzťahov, vecných bremien či záväzkovoprávných vzťahov.

Pre fungovanie spoločnosti je nevyhnutné, aby sa konflikty ohľadom užívania priestoru neriešili výlučne súkromnoprávnymi inštitútmi, ktoré

- neumožňujú riešiť v dostatočnej miere negatívne dopady autonómne determinovaného („slobodného“, „neregulovaného“) spôsobu užívania zemského povrchu,
- neumožňujú pozitívne programovanie smerom k verejnému záujmu,
- neumožňujú potrebnú koordináciu potrebnú na prekonanie atomizovanej kontroly častí zemského povrchu v záujme dosiahnutia nielen širších spoločenských cieľov, ale aj cieľov jednotlivcov či menších zoskupení osôb.

Podstatou verejného práva je, že vo verejnom záujme ukladá fyzickým osobám a právnickým osobám povinnosti nad rámec ich súkromnoprávných povinností a záväzkov. Ide o povinnosti konať alebo zdržať sa konania spôsobom, ktorý často nezodpovedá prirodzeným ľudským pohnútkam (napríklad ekonomicky či fyziologicky determinovaným)³. Zároveň však ide o konanie či nekonanie, ktoré zákonodarca (či iný právotvorca) uznal za potrebné na to, aby neutrpel ujmu širší spoločenský záujem, či v konečnom dôsledku ani záujmy jednotlivcov.

Územné plánovanie rieši konflikty v priestore napätia medzi obmedzenými disponibilnými zdrojmi (viazanými na územie) a potenciálne neobmedzenými ľudskými potrebami. Tieto konflikty ohľadom využívania územia na uspokojovanie ľudských potrieb by malo riešiť v prospech verejného záujmu. Aj verejný záujem však môže mať rôzne, navzájom kolidujúce aspekty.⁴ Otázka, aké využívanie je v konkrétnej situácii vo verejnom záujme, a ktorý z kolidujúcich záujmov sa má uprednostniť, je neraz problematická. Preto územnoplánovacia činnosť má vždy aj rozmer politického rozhodovania⁵, v rámci ktorého sa rozhoduje, či v konkrétnej časti územia budú disponibilné zdroje využívané na uspokojenie toho či onoho súkromného alebo verejného záujmu. Územnoplánovacia činnosť však nemôže byť vnímaná len ako síce právom upravený, no pritom čisto politický rozhodovací proces. Stavebný zákon totiž výslovne vyžaduje, aby sa územnoplánovacia činnosť vykonávala podľa najnovších poznatkov spoločenských, prírodných a technických vied a poznatkov o stave životného prostredia, a to postupom a spôsobom podľa tohto zákona⁶.

Územnoplánovacia činnosť má preto tieto rozmery:

- je právom upraveným rozhodovacím procesom s právne relevantným výstupom normatívneho charakteru (v prípade obstarávania územnoplánovacej dokumentácie),
- zahŕňa odborné rozhodovanie založené na najnovších vedeckých poznatkoch,
- má charakter politického rozhodovania o využití územia na uspokojovanie tých či oných individuálnych, skupinových či celospoločenských potrieb a záujmov.

V rámci územnoplánovacej činnosti sa na rozdiel od aplikačných procesov podľa Stavebného zákona (územné konanie, stavebné konanie) vytvárajú normy správania sa. Orgán územného plánovania pritom nielen musí postupovať v súlade s verejným záujmom, čo je

³ Pozri bližšie ŠKROBÁK, J.: Správne právo vo vrstvách normativity práva a determinácia činnosti verejnej správy. In *Acta Facultatis Juridicae Universitatis Comeniana*, roč. 34, č. 1 (2015), s. 109 – 120.

⁴ ŠKROBÁK, J.: Verejný záujem ako prostriedok determinácie činnosti verejnej správy. In *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2015*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2015, s. 293 – 299.

⁵ „Politický proces je teda výrazom súťaže medzi odlišnými konfliktnými záujmami, je trvalým procesom dohadovania, v ktorého priebehu sú všetky konflikty riešené nenásilnou cestou. Konflikt vo vnímaní povojnového pluralizmu nie je považovaný za deštruktívny činiteľ. Je prejavom stability systému ako celku. Všetky konflikty sú chápané ako sprievodný jav a doplnok celospoločenského konsenzu. Pluralizmus tak hľadá odpoveď na to, kto sa podieľa na procese rozhodovania, kto a za akých okolností sa stáva úspešným pri presadzovaní vlastných preferencií ako spoločnosťou prijatých rozhodnutí, a kto ovplyvňuje konkrétne výstupy politiky.“ Pozri KRÁLIK, J., UHLEROVÁ, M.: Konflikt ako konštruktívny prvok politického procesu z pohľadu teórie pluralizmu. In *Politické vedy*. [online] Roč. 15, č. 3, 2012, s. 125 – 143. [cit. 2020-12-25] Dostupné na internete: http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2012/KRALIK_UHLEROVA.pdf.

⁶ Pozri § 2 ods. 4 SZ.

imperatívom aj v rámci aplikačných procesov, ale aj – a najmä – verejný záujem musí priamo nachádzať, v abstraktnej rovine formulovať, čo je rozhodovanie s politickým rozmerom.

Nie je náhodou, že schvaľovanie jednotlivých stupňov územnoplánovacej dokumentácie zákon zveruje orgánom verejnej politickej moci s vysokou mierou demokratickej legitimacy – vláde SR a zastupiteľstvám samosprávnych krajov a obcí. Jedným z dôvodov je aj to, že ide o politické rozhodovanie, ktoré je vyjadrením demokratickej vôle určitého spoločenstva osôb – či už na celoštátnej úrovni, alebo na úrovni obce či samosprávneho kraja. Je to rozhodnutie o tom, ako sa má určité územie využívať na prospech tohto spoločenstva (alebo prinajmenšom tak, aby toto spoločenstvo neutrpelo ujmu), a to nielen v súlade s predstavami a záujmami osôb, ktoré majú určité práva k určitým pozemkom v rovine súkromného práva, ale prípadne dokonca aj proti záujmom či predstavám týchto osôb.

V prípade samosprávnych krajov i obcí ide pri obstarávaní územno-plánovacej dokumentácie o samostatnú (originárnu, samosprávnú) pôsobnosť. Samostatná pôsobnosť subjektov územnej samosprávy predstavuje sféru, kde tieto subjekty disponujú väčšou mierou samostatnosti rozhodovania, pričom toto rozhodovanie je založené na vlastných politických rozhodnutiach ich vlastných orgánov verejnej moci politického charakteru (starosta resp. predseda a zastupiteľstvo). Tieto orgány – obdobne ako politicky kreované orgány štátu – samé nielen vykonávajú, ale aj formulujú politiky obce, resp., samosprávneho kraja. Ako uvádza M. Píry, tvorba územného plánu predstavuje najvýznamnejšiu kompetenciu obecnej samosprávy pri regulácii územia. Ide zároveň o jediný mocenský nástroj, ktorým je umožnené poslancom samosprávy zasiahnuť do vzhľadu obce a jej priestorového usporiadania.⁷

Verejný záujem je politikum. Naplniť tento abstraktný pojem konkrétnym obsahom je úloha predovšetkým orgánov verejno-politickej moci a následne – v medziach mocenských aktov orgánov verejno-politickej moci – aj úloha orgánov aplikácie práva. V praxi územného plánovania však možno povedať, že to, čo je verejným záujmom, primárne definuje orgán územného plánovania, ktorý tým, že vytvára všeobecne záväzné pravidlá, zaväzuje aj orgány, ktoré ich následne aplikujú. V demokratickej spoločnosti by však malo byť samozrejmosťou, že orgány by pritom mali prihliadať na oprávnené záujmy občanov a na ich postoje.

Územnoplánovacia činnosť nemá charakter rozhodovania v konkrétnych veciach, nejde o aplikačný proces zavŕšený vydaním rozhodnutia – individuálneho správneho aktu⁸. V prípade obstarávania a schvaľovania územnoplánovacej dokumentácie možno hovoriť o normotvornom rozhodovacom procese. Zväzonné časti územnoplánovacej dokumentácie všetkých stupňov sa schvaľujú a publikujú ako normatívne správne akty.^{9 10}

To je podstatné aj pre posúdenie toho, aký vplyv majú územné plány na právne postavenie vlastníkov pozemkov a stavieb v rámci riešeného územia. Tento vplyv je obdobný, aj keď nie úplne rovnaký, ako v prípade normatívnych aktov. Obdobnosť spočíva v tom, že obsah práv a povinností vlastníka pozemku k pozemku sa samotnou platnosťou územného plánu reálne nemení. Mení sa len v rovine potenciálnej. Reálny priamy vplyv na právne

⁷ PÍRY, M.: Územný plán ako verejný záujem. In *Paneurópske právnické listy*. [online] [cit. 2020-08-13]. Dostupné na internete: <https://www.paneuropskepravnickelisty.sk/index.php/piry-m/>

⁸ Pozri § 2 ods. 6 SZ.

⁹ Pozri § 27 ods. 3 SZ.

¹⁰ K rozdielom medzi rôznymi druhmi rozhodovacích procesov a ich výstupov vo verejnej správe pozri napr.: VRABKO, M. a kol.: *Správne právo hmotné : osobitná časť*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2012, s. 197 – 202; ŠKROBÁK, J.: Rozhodovacie procesy vo verejnej správe a pôsobnosť správneho poriadku. In *Aktuálne otázky správneho konania*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010, s. 182 – 190.

postavenie vlastníka pozemku sa materializuje až v rovine aplikačných procesov a individuálnych správnych aktov vydávaných podľa Stavebného zákona.

Zároveň však treba povedať, že vplyv územných plánov na právne postavenie vlastníkov nehnuteľností je adresnejší a konkrétnejší, než v prípade bežných normatívnych právnych aktov. Osobitne to platí v prípade územných plánov zón, s ohľadom na mieru ich podrobnosti.

Právna úprava územného plánovania a stavebného poriadku predstavuje určitú formu obmedzenia práv vlastníka, ide však o obmedzenie v rovine objektívneho práva. To znamená, ak sa možnosť určitej výstavby na určitých plochách podmieni splnením určitých právnych povinností, ide o stanovenie abstraktných, normatívnych podmienok, o povinnosti, ktoré sa realizujú až v prípade, ak dôjde k podaniu žiadosti o územné rozhodnutie.

S tým v zásade korešponduje aj právny názor prezentovaný v uznesení Ústavného súdu SR III. ÚS 176/03-6.¹¹ ÚS SR v tomto uznesení odmietol možnosť vyslovenia záveru, že obecným zastupiteľstvom schválený územný plán obce, zahŕňajúci aj využitie pozemku vo vlastníctve navrhovateľa, by mal byť ústavným súdom považovaný za nútené obmedzenie vlastníckeho práva navrhovateľa alebo dokonca za vyvlastnenie vlastníckeho práva. Doslova pritom uviedol: „...uznesenie orgánu územnej samosprávy (obecného zastupiteľstva), ktorým bol schválený územný plán obce, nemožno považovať za rozhodnutie takého druhu a takých účinkov, ktoré by mohli mať za následok porušenie označených základných práv alebo slobôd navrhovateľa. Právo navrhovateľa podľa čl. 20 ods. 1 ústavy opísaným konaním nemožno porušiť. Schválený územný plán nie je rozhodnutím spôsobujúcim zmenu vlastníctva alebo akýmkoľvek spôsobom dotýkajúcim sa vlastníctva navrhovateľa. Až prípadným budúcim územným rozhodnutím (niektorým z nich) stavebného úradu a jemu predchádzajúcim rozhodnutím o vyvlastnení pozemku navrhovateľa by bolo možné porušiť aj ustanovenie čl. 20 ods. 4 ústavy“.

Aj Najvyšší správny súd ČR konštatoval, že zásah územnoplánovacej činnosti do vlastníckeho práva tých, ktorých nehnuteľnosti tomuto nástroju právnej regulácie podliehajú, je významný, ale nepriamy.¹²

2 Podmienenie aktualizácie územnoplánovacej dokumentácie investičnými aktivitami vo verejnom záujme

Samotnou podstatou územnoplánovacej činnosti je programovanie a limitovanie možného využitia územia. Regulatívy územného usporiadania a funkčného využívania územia predstavujú reguláciu na jednej strane právnej možnosti a na strane druhej obmedzenia určitých foriem využívania územia. Synalagmatické previazanie práv a povinností a ich podmienenosť je pre územné plánovanie (ale aj pre stavebný poriadok¹³) typické.

¹¹ V tomto konaní pred ÚS SR bolo predmetom konania sťažovateľom tvrdené porušenie jeho práva vlastníť majetok garantovaného v čl. 20 ústavy a práva pokojne užívať svoj majetok garantovaného v čl. 1 Dodatkového protokolu k dohovoru, ktorého sa mala dopustiť obec Chminianska Nová Ves (ďalej len „obec“) prostredníctvom svojho obecného zastupiteľstva tým, že uznesením č. 42/1996 z 21. augusta 1996 schválila územný plán obce obsahujúci časť, v ktorej sú navrhnuté stavby verejnoprospešného charakteru na pozemku vo vlastníctve navrhovateľa. Tento stav, keď na pozemku vo vlastníctve navrhovateľa mieni obec v neurčitej budúcnosti stavať verejnoprospešné stavby podľa územného plánu schváleného vyššie uvedeným uznesením majúci záväznú právnu silu, bol podľa názoru navrhovateľa zasahovaním do jeho chránených vlastníckych práv tým, že protiprávne mu znemožňuje tento pozemok užívať a nakladať s ním, brať z neho úžitky.

¹² Uznesenie Najvyššieho správneho súdu Českej republiky č. k. 1 Ao1/2009.

¹³ Napríklad záväzné podmienky pre umiestnenie či pre uskutočnenie stavby predstavujú rozsiahly balík právnych povinností, ktorý sa ukladá navrhovateľovi v územnom konaní či stavebníkovi v stavebnom konaní popri priznaní oprávnenia na umiestnenie stavby, či na uskutočnenie stavby (pozri napr. § 66 ods. 1, 3 a 4 SZ).

Podľa nášho názoru orgán územného plánovania je oprávnený podmieniť zapracovanie určitých regulatívov výstavby do územnoplánovacej dokumentácie aj tým, že sa uskutočnia investičné aktivity vo verejnom záujme. Nepovažujeme za neobvyklé, a nie je ani protiústavné či protizákonné, ak sa investorovi uložia povinnosti realizovať vo verejnom záujme vyvolané investície. Je to postup zlučiteľný aj s čl. 13 i s čl. 68 Ústavy SR, pokiaľ ide o ústavné požiadavky na ukladanie povinností všeobecne záväznými nariadeniami obcí a obmedzovanie základných práv a slobôd. Podmienkou pre konštatovanie tohto záveru však je, aby išlo o obmedzenia spĺňajúce požiadavky proporcionality a nediskriminácie¹⁴.

S podstatou územnoplánovacej činnosti a regulatívov územného plánovania nie je nezlučiteľné, ak verejné subjektívne práva vlastníkov pozemkov a stavieb sú podmienené. V tomto prípade podľa nášho právneho názoru nejde o bezprávne vynucovanie plnenia od vlastníka, či potenciálneho investora, keďže orgán územného plánovania nemá právnu povinnosť obstarat' aktualizáciu územného plánu podľa želaní a predstáv vlastníka pozemku, bez ohľadu na verejné či iné širšie spoločenské záujmy. Práve naopak, je povinnosťou orgánu územného plánovania v územnoplánovacej činnosti chrániť verejný záujem.

Z § 1 ods. 1 Stavebného zákona vyplýva, že územným plánovaním sa sústavne a komplexne rieši priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia, určujú sa jeho zásady, navrhuje sa vecná a časová koordinácia činností ovplyvňujúcich životné prostredie, ekologickú stabilitu, kultúrno-historické hodnoty územia, územný rozvoj a tvorbu krajiny v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja.

Komplexné riešenie priestorového usporiadania a funkčného využívania území obcí musí zahŕňať aj otázky bytovej politiky, inak by nebolo komplexné a nevytváralo predpoklad na stabilitu usporiadania. Takisto referencia na princípy trvalo udržateľného rozvoja implikuje aj sociálne aspekty územnoplánovacej činnosti. Podľa § 6 zákona o životnom prostredí „trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti je taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov“. Zabezpečenie „strechy nad hlavou“ patrí medzi najelementárnejšie ľudské životné potreby. Územnoplánovacia činnosť preto musí riešiť aj tieto otázky, a to takým spôsobom, aby bolo bývanie čo najdostupnejšie pre čo najširší okruh osôb.

Pripomínáme, že požiadavky na stabilitu usporiadania vyplývajúceho z územnoplánovacej regulácie vyplývajú aj z nadväzujúceho ustanovenia § 1 ods. 2 Stavebného zákona, podľa ktorého územné plánovanie vytvára predpoklady pre trvalý súlad všetkých činností v území s osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie, dosiahnutie ekologickej rovnováhy a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja, na šetrné využívanie prírodných zdrojov a na zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt. Opäť možno konštatovať, že bez uspokojivého a sociálne a ekonomicky únosného riešenia otázky bývania nemôžeme hovoriť o trvalom súlade všetkých činností v území, ani o trvalo udržateľnom rozvoji.

To, že z regulatívov územného plánovania vyplýva podmienenosť umiestnenia určitej výstavby na určitom území splnením nejakej právnej povinnosti, neznamená, že túto povinnosť

¹⁴ K problematike testu proporcionality pozri napr. KUKLIŠ, L.: Test proporcionality a štrukturálne aspekty kolízie základných práv. In *Právny obzor*, roč. 96 (2013), č. 1, s. 50 – 66.

Zákaz svojvôle v činnosti orgánov verejnej moci, princíp primeranosti (proporcionality), i princíp nediskriminácie patria podľa Ústavného súdu SR medzi ústavné princípy vlastné právnemu štátu (pozri uznesenie PL. ÚS 52/99-50 z 26. januára 2011).

musí vlastník pozemku splniť bez ďalšieho. Vlastník pozemku môže pozemok naďalej užívať spôsobom, akým ho užíval v čase aktualizácie územnoplánovacej dokumentácie, keďže táto aktualizácia nemá retroaktívne účinky. Iba v prípade, že by chcel využívať pozemky v súlade s aktualizovaným územným plánom (teda „po novom“), musí splniť tam určené podmieňujúce povinnosti. Nejde teda o to, že by obec napríklad nútila developera – vlastníka pozemku a novopostavených bytov – nejaké byty previesť na obec, a to už vôbec nie bez ďalšieho. Ide o povinnosť, ktorú developer bude mať v rovine quid pro quo – teda za nadobudnutie určitého práva, ktoré by inak nenadobudol a ktorého priznanie je vecou diskrečionálneho politického rozhodnutia obce. Pokiaľ sa vlastník pozemku uspokojí s tým, že právo nenadobudne, nebude ho ani zaťažovať podmieňujúca povinnosť. To, či požiada o územné rozhodnutie, o stavebné povolenie, a či bude uskutočňovať výstavbu za podmienok určených v územnoplánovacej dokumentácii, bude slobodným rozhodnutím vlastníka pozemku.

Uvedená povinnosť má podmienený charakter a na to, aby vznikla, musí byť dané dobrovoľné rozhodnutie vlastníka pozemku stať sa stavebníkom. Zároveň je táto povinnosť vo vzťahu reciprocity k právu, ktoré zároveň tento subjekt nadobudne.

Z informácií poskytnutých mestom Bratislava navyše vyplýva, že táto synalagmatická previazanosť – v konkrétnom prípade mechanizmu zvažovaného týmto mestom – nie je len v rovine vytvorenia možnosti stavať na určitých plochách byty, ale vo forme zvýhodnenej možnosti stavať byty (teda väčšie percentuálne pomery pre byty v porovnaní napríklad s občianskou vybavenosťou). Developer teda získa vďaka tomuto „quid pro quo“ riešeniu zvýhodnenie, ktoré by malo kompenzovať povinnosť, ktorú má (bude mať) voči mestu. Treba však zdôrazniť, že táto kompenzácia musí byť obojstranne primeraná.

Regulatívy územného plánovania predstavujú zákonom regulované a normatívnymi prostriedkami ustanovované obmedzenia vlastníckeho práva, konkrétne jeho súčasti – užívacieho práva.

Vlastníci pozemkov, na ktoré sa v územnom pláne navrhujú nejaké zastavovacie podmienky, prípadne iné regulatívy, nemajú v zmysle Stavebného zákona právo na určité konkrétne podmienky či regulatívy. Tieto osoby môžu uplatňovať v procese obstarávania územného plánu námietky a pripomienky, zákon však neupravuje povinnosť orgánu územného plánovania tieto ich pripomienky či námietky v merite premietnuť do obsahu územnoplánovacej dokumentácie.

Hoci to Stavebný zákon výslovne neustanovuje, vychádzajúc z ústavných princípov vzťahujúcich sa na obmedzovanie základných práv a slobôd máme za to, že ak orgán územného plánovania možnosť umiestnenia určitých stavieb na určitých pozemkoch podmieňuje splnením určitých povinností, je potrebné, aby dodržiaval princípy proporcionality, transparentnosti a nediskriminácie pri určovaní týchto podmienok a aby išlo o povinnosti, ktoré sú ukladané vo verejnom záujme, ktorý musí byť preukázateľne daný.

Možno sa stotožniť s názorom L. Staroňovej, podľa ktorého „oprávnenie obce obstaráť zmenu územného plánu obce ako originálnej pôsobnosti obce (§ 4 ods. 3 písm. j) zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení) nie je bezbrehé, nakoľko existujú zákonom stanovené podmienky a obmedzenia a vo všeobecnej rovine tiež obmedzenia plynúce zo samotného ústavného poriadku (požiadavka rovnakého zaobchádzania, predvídateľnosti právnej regulácie, minimalizácie zásahu do individuálnych práv fyzických a právnických osôb atď.). Výsledné funkčné a priestorové usporiadanie územia musí vždy predstavovať rozumný

kompromis a vyváženosť medzi jednotlivými verejnými záujmami navzájom, ale i medzi verejnými záujmami na strane jednej a súkromnými záujmami na strane druhej. Riešenie zvolené územným plánom môže legitímne obmedziť výkon vlastníckeho práva vlastníkov dotknutých nehnuteľností (popríklad tiež výkon ďalších práv s týmito nehnuteľnosťami spojených, napr. práva na slobodné podnikanie).¹⁵

Máme však jednoznačne za to, že zabezpečenie dostupnosti bývania prostredníctvom verejného nájomného bývania je spoločenským cieľom, ktorý je predmetom verejného záujmu. Ide o štandard sociálneho systému v strednej Európe.

3 Trestnoprávne posúdenie

Rozdiel medzi územnoplánovacou činnosťou, konkrétnejšie obstarávaním územnoplánovacej dokumentácie, ktoré je vo svojej podstate normotvorbou, a aplikačnými procesmi podľa Stavebného zákona (napríklad územné konanie o umiestnenie stavby a stavebné konanie), je podľa nášho názoru veľmi zásadný aj pre posúdenie otázok trestnoprávneho charakteru, ktoré sme načrtli v Úvode. Ak by totiž obec ako stavebný úrad konajúci v územnom konaní či v stavebnom konaní požadovala pre to, aby nejakým spôsobom postupovala alebo rozhodla v aplikačnom procese, majetkové plnenie v prospech obce, bez toho, aby pre takýto postup existoval zákonný základ, išlo by o protiprávny postup, keďže v aplikačných rozhodovacích procesoch – s výnimkou priestoru pre správne uváženie – má orgán aplikácie práva rozhodovať na základe a v medziach normatívnej úpravy.

V prípade územnoplánovacej činnosti však orgán územného plánovania vytvára normatívnu úpravu, a to v rozhodovacom procese, ktorý má aj politický rozmer. V tomto rozhodovacom procese normy nie sú aplikované, ale vytvárané. Považujeme za legitímne, ak nastavenie normatívneho rámca vyjadruje rovnováhu, či dokonca akýsi „barter“, medzi súkromnými ekonomickými záujmami a verejným záujmom, ktorý obec ako subjekt územnej samosprávy spoluzodpovedný za sociálny rozvoj svojho územia, reprezentuje.

Neprichádza teda do úvahy aplikácia tzv. vydieračských trestných činov, ani trestný čin vydierania podľa § 189 TZ, ani trestný čin nátlaku podľa § 192 TZ (jeho objekt sa zameriava na osoby, ktoré sú v hmotnej núdzi alebo tiesni vyvolanej nepriaznivými osobnými pomermi, pričom ide o núdzu či tieseň tej najosobnejšej povahy vlastnej fyzickým osobám – na záujmy developera teda objekt tohto trestného činu nemožno vzťahovať), ani ďalšie trestné činy podľa I. dielu II. hlavy Osobitnej časti TZ. Pre mnohé z týchto trestných činov je charakteristický znak „hrozba inej ťažkej ujmy“, pričom touto hrozbou inej ťažkej ujmy musí páchatel' chcieť iného donútiť, aby niečo konal, opomenul alebo trpel. „Za inú ťažkú ujmu sa považuje taká ujma, ktorá sa ako ťažká javí objektívne a napadnutý ju ako ťažkú pociťuje (porovnaj R 10/1979).“¹⁶ V tomto prípade však obec ako subjekt územného plánovania obstarávajúci územnoplánovacia dokumentáciu od developera primárne nič nechce, naopak, developer chce niečo od obce, na čo nemá právny nárok. A keďže na konkrétne „riešenie“ regulatívov v rámci územnoplánovacej dokumentácie nemá developer právny nárok, závisí čisto od obce, či sa rozhodne developerovi vyjsť v ústrety, pričom ak k danému rozhodnutiu obce v prospech

¹⁵ STAROŇOVÁ, L.: Zmena územného plánu obce bez súhlasu vlastníka pozemku a zásah do jeho práva na majetok. In *Legate. Odborné články*. [online], 2.7.2015 [cit. 2020-08-14]. Dostupné na internete: <https://www.legate.sk/zmena-uzemneho-planu-obce-bez-suhlasu-vlastnika-pozemku-a-zasah-do-jeho-prava-na-majetok/>

¹⁶ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J.: *Trestný zákon. Osobitná časť. II. diel. 1. vydanie*. Praha : C.H.Beck, 2011, s. 370.

developera nedôjde, developerovi nehrozí žiadna iná ťažká ujma v zmysle ustanovení TZ. Ak by obec vyžadovala protiplnenie napríklad za stavebné povolenie, na ktorého vydanie za splnenia zákonom ustanovených podmienok právny nárok existuje, vtedy by aplikácia trestného činu vydierania podľa § 189 TZ bola značne pravdepodobná.

Neprichádza do úvahy ani aplikácia trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 TZ, ktorý v základnej skutkovej podstate obsahuje tri varianty konania. Prvá varianta spočíva v tom, že verejný činiteľ „vykonáva svoju právomoc spôsobom odporujúcim zákonu“, druhá zas spočíva v tom, že verejný činiteľ „prekročí svoju právomoc.“ Aplikácia ani jednej z uvedených variant neprichádza v predmetnom prípade do úvahy, pretože obec ako obstarávateľ územnoplánovacej dokumentácie stále koná v rámci svojej pôsobnosti a právomoci a v zákone nie je žiadne ustanovenie, ktoré by čo aj nepriamo nútilo obec zmeniť územný plán v súlade s predstavami a záujmami developera alebo by prikazovalo obci v prípade rozhodnutia v prospech developera toto rozhodnutie ničím nepodmieňovať. Tretia varianta konania spočíva v tom, že verejný činiteľ „nesplní povinnosť vyplývajúcu z jeho právomoci alebo z rozhodnutia súdu“. Keďže nie je povinnosťou obce meniť územný plán podľa želaní vlastníka pozemkov, ani táto varianta nemôže byť v danom prípade naplnená.

Pokiaľ ide o korupčné trestné činy, vzhľadom k tomu, že územné plánovanie určite je vecou všeobecného záujmu, je potrebné zvážiť z trestného činu prijímania úplatku ustanovenie § 329 TZ, ktoré znie: „Kto v súvislosti s obstarávaním veci všeobecného záujmu priamo alebo cez sprostredkovateľa pre seba alebo pre inú osobu prijme, žiada alebo si dá sľúbiť úplatok, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.“ Za predpokladu, že by rozhodnutie v územnom plánovaní podmieňoval verejný činiteľ alebo iná osoba úplatkom pre seba alebo pre inú osobu (rodinného príslušníka či „bieleho koňa“ vrátane právnickej osoby), bez akýchkoľvek pochybností by išlo o trestný čin prijímania úplatku podľa § 329 TZ. Ak však verejný činiteľ alebo ďalšia osoba podmieni rozhodnutie v územnom plánovaní transparentným plnením vo verejnom záujme v prospech obce, za súčasnej ponuky na uzavretie zmluvy o predmetnej transakcii (stačí, ak v zmluve bude uvedené, že príde k určitému plneniu v prospech obce, ak bude zmenený istým spôsobom územný plán; záväzok zmeniť územný plán v zmluve nemusí – a vzhľadom k povahe rozhodovacieho procesu o zmene územného plánu ani nemôže byť daný), nepôjde o obligatórny znak skutkovej podstaty trestného činu podľa § 329 TZ, o úplatok (podľa § 131 ods. 3 TZ úplatkom sa na účely tohto zákona rozumie vec alebo iné plnenie majetkovej či nemajetkovej povahy, na ktoré nie je právny nárok) a teda ani o trestný čin prijímania úplatku podľa § 329 TZ, ani o iný korupčný trestný čin.

4 Majetková ujma spôsobená sprísnením zastavovacích podmienok

Osobitným problémom, ktorý považujeme za potrebné zmieniť, je otázka sprísnenia zastavovacích podmienok a náhrady ujmy takto spôsobenej vlastníkovi pozemku.

Slovenský Stavebný zákon ani iný zákon v SR neupravuje náhradu majetkovej ujmy spôsobenej vlastníkovi pozemku tým, že sa na jeho pozemok určia v územnom pláne regulatívy, ktoré výrazne oproti predchádzajúcemu územnému plánu obmedzujú jeho ekonomickú využiteľnosť. Pre porovnanie, v Českej republike je táto otázka výslovne upravená (§ 102 českého Stavebního zákona)¹⁷.

¹⁷ § 102 ods. 2 českého Stavebního zákona:

Absencia takejto zákonnej úpravy môže byť vnímaná ako problematická z hľadiska súladu s čl. 20 ods. 4 Ústavy SR, keďže regulatívy územného plánovania predstavujú aspoň v niektorých prípadoch obmedzenie vlastníckeho práva. Ako sme však už uvádzali vyššie, ide o obmedzenie nepriame. Napriek tomu však máme za to, že obec, ktorá obstaráva aktualizáciu územného plánu obce alebo zóny, prípadne nový územný plán, by mala postupovať so zvýšenou opatrnosťou v prípadoch, ak by nové regulatívy funkčného využívania v územnom pláne mali znamenať „zhoršenie situácie“ pre vlastníka.

Z tohto hľadiska sa javí ako esenciálne pre „quid pro quo“ riešenie regulatívov v územnom pláne práve to, aby aj developer mohol mať zo zmenených regulatívov ekonomický prospech. Neodporúčame teda, aby obce využívali tento nástroj na sprísnenie podmienok výstavby bytov v tom zmysle, že by na miestach, kde už teraz je možné uskutočňovať v určitom rozsahu hromadnú bytovú výstavbu, schválili len obmedzenie v podobe podmieňujúcej povinnosti na prevod určitého penza bytov v prospech obce, pretože takýto postup by bol len sprísnením regulatívov v neprospech vlastníkov pozemkov. V takomto prípade by nebola vylúčená ani trestná zodpovednosť za vyššie uvedený trestný čin vydierania podľa § 189 TZ.

Záver

Pokiaľ ide o otázku, či je schválenie územného plánu, jeho doplnku či aktualizácie politickým alebo právne nárokovateľným aktom, dospeli sme k záveru, že aj keď je proces schválenia územného plánu regulovaný právom, nie je jeho konkrétny obsah právne nárokovateľný a ide (aj) o politický akt. Vlastník pozemku nemá právny nárok na to, aby obec obstarala územný plán, alebo zmenu a doplnok územného plánu, ktorým umožní realizovať jeho zámer využitia pozemku v súlade s jeho predstavami či ekonomickými záujmami.

Ak by obec obstarávajúca územný plán obce alebo územný plán zóny žiadala od developerov alebo iných vlastníkov pozemkov za zmenu územného plánu plnenie v prospech obce, pričom toto plnenie bude využívané vo verejnom záujme, predmetné konanie obce nenapĺňa žiadnu skutkovú podstatu trestného činu. Za splnenia predpokladu, že spolu s požiadavkou na protiplnenie zo strany developera súčasne navrhne obec uzavretie zmluvy o predmetnej transakcii, pričom stačí, ak v zmluve bude uvedené, že príde k určitému plneniu v prospech obce, ak bude zmenený istým spôsobom územný plán (záväzok zmeniť územný plán v zmluve nemusí a vzhľadom k povahe rozhodovacieho procesu o zmene územného plánu ani nemôže byť daný), potom za uvedený postup nehrozí vznik trestnej zodpovednosti zamestnancov či funkcionárov obce.

Máme za to, že pri riešení zvažovanom mestom Bratislava by mal byť vzťah primeranosti a vyváženosti medzi obmedzením vlastníka pozemku vyplývajúcim z povinnosti previesť časť bytov v prospech obce obstarávateľa územnoplánovacej dokumentácie (alebo z inej povinnosti na plnenie v prospech verejného záujmu) a výhodou, ktorú developer získa napríklad v podobe možnosti stavať väčší podiel bytov, a zároveň medzi prospechom obce

---

Vlastníkovi pozemku, ktorému vznikla prokazateľná majetková újma v dôsledku zrušenia určenia pozemku k zastaveniu na základe zmeny územného plánu alebo vydáním nového územného plánu, náleží náhrada vynaložených nákladů na prípravu výstavby v obvyklé výši, zejména na kúpi pozemku, na projektovú prípravu výstavby alebo v súvislosti se snížením hodnoty pozemku, který slouží k zajištění závazku. Tato náhrada náleží též vlastníkovi pozemku nebo osobě, která byla před změnou nebo zrušením regulačního plánu anebo před změnou nebo zrušením územního rozhodnutí, územního souhlasu nebo veřejnoprávní smlouvy nahrazující územní rozhodnutí podle § 94 odst. 3 oprávněna vykonávat práva z nich vyplývající (dále jen „oprávněný“), pokud uvedenou změnou nebo zrušením bylo zrušeno určení k zastavení a vznikla mu prokazatelná majetková újma.

a na strane verejného záujmu, pričom je potrebné zohľadniť aj analyzovať aspekty ekonomického zvýhodnenia pre developera aj z hľadiska zlučiteľnosti s pravidlami pre štátnu pomoc (hoci by zrejme išlo o pomoc de minimis). S osobitnou citlivosťou treba pristupovať k prípadom, keď v rámci aktualizácie alebo obstarania a schválenia nového územného plánu dôjde k sprísneniu zastavovacích podmienok pre developerov.

Použitá literatúra

1. BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J.: *Trestný zákon. Osobitná časť. II. diel. 1. vydanie*. Praha : C.H.Beck, 2011, 1568 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
2. KRÁLIK, J., UHLEROVÁ, M.: Konflikt ako konštruktívny prvok politického procesu z pohľadu teórie pluralizmu. In *Politické vedy*. [online] Roč. 15, č. 3 , 2012, s. 125 – 143. [cit. 2020-12-25] Dostupné na internete: http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2012/KRALIK_UHLEROVA.pdf
3. KUKLIŠ, Ľ.: Test proporcionality a štrukturálne aspekty kolízie základných práv. In *Právny obzor*, roč. 96 (2013), č. 1, s. 50 – 66. ISSN 0032-6984.
4. PÍRY, M.: Územný plán ako verejný záujem. In *Paneurópske právnické listy*. [online] [cit. 2020-08-13]. Dostupné na internete: <https://www.paneurópskepravnickelisty.sk/index.php/piry-m/>. ISSN 2644-450X.
5. STAROŇOVÁ, L.: Zmena územného plánu obce bez súhlasu vlastníka pozemku a zásah do jeho práva na majetok. In *Legate. Odborné články*. [online], 2.7.2015 [cit. 2020-08-14]. Dostupné na internete: <https://www.legate.sk/zmena-uzemneho-planu-obce-bez-suhlasu-vlastnika-pozemku-a-zasah-do-jeho-prava-na-majetok/>
6. ŠKROBÁK, J.: Rozhodovacie procesy vo verejnej správe a pôsobnosť správneho poriadku. In *Aktuálne otázky správneho konania*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010, s. 182 – 190. ISBN 978-80-7160-304-7.
7. ŠKROBÁK, J.: Správne právo vo vrstvách normativity práva a determinácia činnosti verejnej správy. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianaee*, roč. 34, č. 1 (2015), s. 109 – 120. ISSN 1336-6912.
8. ŠKROBÁK, J.: Verejný záujem ako prostriedok determinácie činnosti verejnej správy. In *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2015*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2015, s. 293 – 299. ISBN 978-80-7160-394-8.
9. VRABKO, M. a kol.: *Správne právo hmotné : osobitná časť*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2012, 455 s. ISBN 978-80-7160-325-2.
10. Ústava SR č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov.
11. Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.
12. Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.
13. Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov.
14. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
15. Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) v znení neskorších predpisov (ČR).
16. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky III. ÚS 176/03-6.
17. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 52/99-50.
18. Uznesenie Najvyššieho správneho súdu Českej republiky č. k. 1 Ao1/2009.
19. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tz 33/78 (R 10/1979).

Erik PLOTH: Ukončenie exekučných konaní podľa zákona č. 233/2019 Z. z. o ukončení niektorých exekučných konaní

Abstrakt

Príspevok reaguje na vzniknuté aplikačné problémy v súvislosti s prijatím zákona č. 233/2019 Z. z. o ukončení niektorých exekučných konaní. Predkladáme návrhy de lege ferenda, ktoré ponúkajú riešenie pri jednotlivých problematických ustanovení zákona. Taktiež predkladáme návrhy procesných postupov pre zjednotenie rozhodovacej činnosti.

Abstract

The paper responds to the problems of application in connection with the adoption of Act no. 233/2019 Coll. on the termination of certain enforcement proceedings. We submit proposals de lege ferenda, which offer solutions for individual problematic provisions of the Act. We also present proposals for the unification of decision-making procedure.

Kľúčové slová: exekučné konanie, exekúcia, stará exekúcia, upovedomenie o zastavení starej exekúcie

Key words enforcement proceedings, execution, old execution, notification of termination of old execution

VZOR CITÁCIE: PLOTH, E.: Ukončenie exekučných konaní podľa zákona č. 233/2019 Z. z. o ukončení niektorých exekučných konaní In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 163 – 169.

Autor:

Mgr. Erik Ploth
Katedra trestného práva, kriminológie a
kriminalistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
erik.ploth@flaw.uniba.sk

Úvod

Dňa 1. januára 2020 nadobudol účinnosť zákon č. 233/2019 Z. z. o ukončení niektorých exekučných konaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj len "ZoUNEK"), ktorý bol prijatý na základe Programového vyhlásenia Vlády Slovenskej republiky s cieľom zefektívnenia vymožitelnosti práva a zároveň pomoci občanom, ktorí sa v dôsledku zdĺhavých exekučných konaní ocitajú v dlhových pasciach. Dôležitou súčasťou bol aj zámer "riešiť neúnosnú situáciu na exekučných súdoch, kde sa v státisícoch exekučných konaní viedla exekúcia proti povinným dlhodobo neúspešne a v konečnom dôsledku tento stav vyúsťoval až do kolízie s princípom právnej istoty subjektov exekučného konania."¹ Túto situáciu už čiastočne riešila novela Exekučného poriadku č. 2/2017 Z. z., ktorou sa zaviedla del'ba právomoci zastaviť exekúciu medzi exekučný súd a súdneho exekútora. „Účelom čiastočného zverenia tejto právomoci súdnemu exekútorovi je odbremenenie exekučného súdu od rozhodovacej agendy v prípadoch uvedených v § 61n. Ide v podstate o jasné, resp. o potenciálne nekonfliktné procesné situácie."²

Účinnosťou zákona teda došlo k zastaveniu množstva exekúcií, buď pre ich neúspešné vymáhanie, prípadne iné zákonné podmienky, ktoré uvádzame nižšie. Zákon však nerieši všetky vzniknuté otázky dostatočne, z čoho vyvstávajú v aplikačnej praxi problémy, ktoré si uvedomuje aj samotné Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky prípravou novely predmetného zákona. Príspevkom reagujeme na danú problematiku a predkladáme návrhy k zefektívneniu rozhodovacích procesov.

1. Zastavenie starých exekúcií

ZoUNEK zavádza pojem stará exekúcia, ktorou rozumieme exekúciu začatú pred pred 1. aprílom 2017 a vedenú podľa predpisov účinných do 31. marca 2017. K zastaveniu niektorých starých exekúcií podľa ZoUNEK dochádza *ex lege*. Podmienky na zastavenie vymedzuje § 2 zákona, sú nimi:

- a) *uplynutie rozhodnej doby*, čo je podľa § 3 doba piatich rokov, a *nejde o starú exekúciu podľa odseku 2*, ktorý obsahuje taxatívny výpočet výnimiek, kedy sa stará exekúcia podľa tohto písmena nezastavuje (príkladmo uvádzame, že ide o pohľadávky na výživnom, nepeňažné pohľadávky, starú exekúciu, v ktorej bol v posledných 18 mesiacoch pred dňom, keď sa má stará exekúcia podľa zákona zastaviť, dosiahnutý výt'azok spolu aspoň vo výške 15 eur, etc.),
- b) *oprávnený alebo povinný zanikol bez právneho nástupcu alebo dedičské konanie po oprávnenom alebo povinnom bolo zastavené z dôvodu, že nezanechal žiadny majetok alebo zanechal len majetok nepatrnej hodnoty*,
- c) *zastavenie starej exekúcie navrhol oprávnený alebo*
- d) *dôvod na zastavenie starej exekúcie vyplýva z osobitného predpisu upravujúceho konkurzné konanie; na tento účel platí, že stará exekúcia sa zastavila vznikom dôvodu na jej zastavenie.*

¹ Z uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. IV. ÚS 160/2020-28 zo dňa 13.5.2020.

² MOLNÁR, P. § 61n [Zastavenie exekúcie exekútorom]. In: ŠTEVČEK, M., KOTRECOVÁ, A., TOMAŠOVIČ, M., MOLNÁR, P. *Exekučný poriadok. Komentár*. 3. vydanie. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 375

Zákonné podmienky podľa písm. b), c) a d) v zásade preberajú niektoré dôvody zastavenia exekúcie podľa Exekučného poriadku účinného do 31.3.2017.³

Za splnenia uvedených zákonných podmienok dochádza k zastaveniu starých exekúcií, pričom povinnosťou súdnych exekútorov je následné vydanie upovedomenia o zastavení starej exekúcie podľa vzoru vydaného Slovenskou komorou exekútorov, ktoré sú povinní doručiť oprávneným v exekučných konaniach do 180 dní, v prípade, že sa stará exekúcia zastavila k účinnosti zákona, teda k 1.1.2020, inak do 120 dní (§ 5 ods. 3 ZoUNEK). Nesplnenie tejto povinnosti je jedným z dvoch prípadov, kedy súdnemu exekútorovi nevznikne nárok na náhradu paušálnych trov starej exekúcie, ktoré podľa zákona znáša oprávnený. Paušálne trovy pozostávajú zo sumy 35 Eur, a v prípade, že je exekútor platiteľom dane z pridanej hodnoty 42 Eur, teda zvýšená o túto daň. Druhým prípadom je podľa § 6 ods. 4 písm. b) zákona situácia, keď zastavená exekúcia nebola zapísaná v centrálnom registri exekúcií (ďalej aj len "CRE") podľa ustanovení zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov (ďalej len "Exekučný poriadok").

2. Zápis do Centrálného registra exekúcií

V súvislosti so zápisom starej exekúcie do CRE možno v aplikačnej praxi detekovať výkladový problém. Podľa ustanovení Exekučného poriadku bolo povinnosťou exekútora, zástupcu, náhradníka aj nástupcu *vykonať zápis všetkých právoplatne neskončených exekúcií, v ktorých mu súd vydal poverenie na vykonanie exekúcie, do registra exekúcií do 30. júna 2016* (§ 243d ods. 3). Do CRE sa však zapisujú iba údaje vymedzené v § 211a Exekučného poriadku, pričom dátum zápisu absentuje a nie je ho možné nahliadnutím do CRE preukázať. Súdna prax eviduje viacero prípadov oprávnených v exekučných konaniach, ktorí sa námietkami proti upovedomeniu o zastavení starej exekúcie dožadujú preukázať včasnosť zápisu exekúcie do CRE, inak žiadajú súd upovedomenie zrušiť, alebo alternatívne rozhodnúť, že súdnemu exekútorovi nevznikol nárok na náhradu trov konania. Je dôležité upozorniť na fakt, že nenapádajú zákonnosť upovedomenia, avšak spochybňujú nárok na paušálne trovy konania. Prostriedkom nápravy proti upovedomeniu o zastavení starej exekúcie vydaného v rozpore so zákonom sú námietky, ktoré môže oprávnený podať v lehote 30 dní od doručenia upovedomenia. Zákonodarca však v § 7 ods. 1 zákona explicitne uvádza, že námietky proti paušálnym trovám prípustné nie sú. Argumentácia proti paušálnym trovám v tomto prípade spočíva v spochybnení nároku na priznanie paušálnych trov, pričom sa oprávnení domnievajú, že legitimita týchto námietok vyplýva z gramatického výkladu ustanovenia § 7 ods. 1, podľa ktorého námietky nie je možné podať proti paušálnym trovám ako takým, teda voči ich výške, nakoľko je táto presne určená zákonom, avšak samotný nárok spochybniteľný podľa nich je, keďže aj zákon predpokladá nepriznanie trov v dvoch, vyššie spomenutých situáciách.

Je potrebné uviesť, že takéto námietky podávané formulárovým spôsobom v mnohých konaniach zahŕňajú činnosť súdu a zastávame názor, že sú zjavne neopodstatnené a ide len o snahu vyhnúť sa úhrade paušálnych trov exekútorom, ktoré sú ich zákonným nárokom. Na tomto mieste si znovu dovoľíme poukázať na skutočnosť, že dátum zápisu exekúcie do CRE nie je údaj, ktorý sa v registri spracováva, nie je ho možné preukázať a preto ani nemôže mať

³ K tomu porovnaj KOTRECOVÁ, A., ŠTEVČEK, M., Zastavenie exekúcie. In: FICOVÁ, S. a kol. *Exekučné konanie. Skriptá*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2014, s. 34-36

vplyv na paušálne trovy patriace súdnemu exekútorovi, nakoľko ustanovenie § 6 ods. 4 písm. b) ZoUNEK nesankcionuje súdneho exekútora stratou nároku na paušálne trovy exekúcie pre prípadný neskorý zápis starej exekúcie do Centrálného registra exekúcií, ale pojednáva len o splnení povinnosti exekútora starú exekúciu do registra zapísať. Okrem toho si nezmyselnosť takého tvrdenia dovoľíme podporiť argumentom zákazu retroaktivity, kedy by povinnosť podľa § 243d Exekučného poriadku bola viazaná na neskôr účinný právny predpis - ZoUNEK. K tomu Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky na webovom portáli uvádza iba nesmelé konštatovanie: "...keďže *právne normy nemôžu pôsobiť spätne domnievame sa, že ZoUNEK nemôže spájať určité právne následky s už skorším porušením povinnosti (tzv. zákaz retroaktivity).*"⁴ Predpokladáme, že nápad podaní obsahovo sa zhodujúcich s vyššie uvedeným, by bolo možné zredukovať jednoduchou legislatívnou zmenou, v ktorej by zákonodarca upravil v súčasnosti účinné znenie § 6 ods. 4 písm. b) zákona na: "ide o starú exekúciu, ktorá **nie je** zapísaná v centrálnom registri exekúcií, **ku dňu podania námietok.**" Oprávnení v exekučných konaniach majú vo svojej veci bezplatný prístup do registra, preto by si pred podaním námietok mohli túto skutočnosť overiť, prípadne si vyžiadať od komory vydanie výpisu z registra exekúcií alebo potvrdenia o tom, že určitý zápis v registri exekúcií nie je, za poplatok určený Vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 355/2014 Z. z. o centrálnom registri exekúcií.

3. Paušálne trovy

Nasledujúca oblasť predstavuje opačnú kolíziu práv. Pôjde o situácie, keď si súdni exekútori v upovedomení o zastavení starej exekúcie uplatnia náhradu paušálnych trov, napriek tomu, že podľa ZoUNEK na ne nárok nemajú. K stanovenému problému sa vyjadrilo aj Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, podľa ktorého: "*Námietky proti paušálnym trovám nie sú prípustné (§7 ods. 1). To platí rovnako o základe ako aj o výške paušálnych trov. Upovedomenie o zastavení starej exekúcie vytvára špecifický exekučný titul, ktorý sa svojou povahou podobá notárskej zápisnici [§ 45 ods. 2 písm. c) EP], keďže nemá vlastnosť právoplatnosti, ale len vykonateľnosti. Oprávnenému prirodzene nevzniká právna povinnosť uhradiť paušálne trovy starej exekúcie v prípadoch, ak na ich úhradu súdnemu exekútorovi nevznikol nárok (§ 6 ods. 4) alebo v prípadoch, ak by snád' požadoval zaplatenie paušálnych trov vo výške odporujúcej ZoUNEK. Ak by si súdny exekútor voči oprávnenému uplatňoval návrhom na vykonanie exekúcie nárok na úhradu nezaplatených paušálnych trov, je v plnej kompetencii exekučného súdu tento exekučný titul preskúmať pred vydaním poverenia na vykonanie exekúcie. Porušenie povinností súdneho exekútora v súvislosti s účtovaním paušálnych trov, na ktoré nemá právny nárok, zakladá disciplinárnu zodpovednosť.*"⁵ Podľa uvedeného sa oprávnení nemôžu brániť v pôvodnom exekučnom konaní proti nesprávne určenej povinnosti uhradiť paušálne trovy, až následne, vo výkone rozhodnutia, ktorý by mohol iniciovať súdny exekútor. Napriek tomu, že tento výklad zákona považujeme za vecne správny, je nutné povedať, že takéto znenie zákona je veľmi neúčinné a nehospodárne. Podľa znenia ZoUNEK námietky proti paušálnym trovám nie sú prípustné, čím sa zákonodarca snažil zefektívniť proces ukončovania starých exekúcií. Pôvodný zámer možno hodnotiť kladne, no v

⁴ Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Novela exekučného poriadku. Často kladené otázky. [cit. 2020-10-10]. URL: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Novela-exekucneho-poriadku.aspx>.

⁵ Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Najčastejšie otázky súvisiace so zastavením starých exekúcií. [cit. 2020-10-10]. URL: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=2624>.

konečnom dôsledku to môže spôsobiť len zbytočný nápad na Exekučnom súde v Banskej Bystrici, kam by nové podania napadli. Podľa § 8 ods. 2 ZoUNEK môže súd aj bez návrhu uznesením určiť, že došlo k zastaveniu starej exekúcie, v prípade, ak exekútor nezašle oprávnenému upovedomenie o zastavení starej exekúcie v lehote podľa zákona. Na tomto mieste si dovoľíme predložiť návrh na ďalšiu legislatívnu zmenu, ktorou by bolo doplnenie ustanovenia a rozhodovaní súdu v konaní o odsek, podľa ktorého **“súd môže aj bez návrhu uznesením rozhodnúť, že exekútor nemá nárok na náhradu paušálnych trov.”**

4. Účastníci konania

Vyššie uvedené procesné rozhodnutie sa môže javiť aj ako riešenie ďalšieho problému, ktorý môže nastať v prípade nesprávneho označenia oprávneného vo vydanom upovedomení, keď sa malo rozhodnúť o zmene účastníka, napríklad z dôvodu postúpenia pohľadávky, avšak k dátumu vydania upovedomenia o návrhu rozhodnuté právoplatne nebolo, prípadne návrh súdu ani nebol doručený. Podľa § 4 ods. 2 písm. e) ZoUNEK dochádza rozhodnutím súdu o povolení zmeny účastníka k predĺženiu rozhodnej doby o 12 mesiacov, avšak iba v prípade povolenia zmeny účastníka na strane povinného, so zmenou oprávneného zákon nepojednáva. Podania založené na namietaní nesprávneho účastníctva tvoria podobne ako vyššie popísané situácie podstatnejšiu časť nápadu námietok proti upovedomeniam. Možno zaznamenať najmä nasledujúce situácie:

V prvom rade ide o prípady, keď súdny exekútor v upovedomení označí osobu, ktorej bola hmotnoprávne pohľadávka postúpená, avšak exekučný súd ešte o jej procesnoprávnom postavení nerozhodol, prípadne mu návrh na zmenu ani nebol doručený. Hmotnoprávnym nositeľom práv je teda iná osoba, akou je oprávnený v prebiehajúcim exekučnom konaní. Námietky v tomto prípade nie sú podané oprávnenou osobou a z toho dôvodu by sa mohol zdať za správny postup analogicky podľa Civilného sporového poriadku a námietky odmietnuť. Právoplatnosťou uznesenia o odmietnutí námietok však podľa ZoUNEK končí exekučné konanie. Zákon sa nezaobera obdobnými prípadmi, keď by bolo potrebné námietky odmietnuť, a zároveň, upovedomenie nebolo zaslané oprávnenému v lehote určenej zákonom, keďže bol oprávnený nesprávne označený. Za vhodný sa javí postup, ktorým súd vyzve súdneho exekútora na opravu vydaného upovedomenia, respektíve vydanie nového upovedomenia, v ktorom by označil pôvodného oprávneného, nositeľa procesných práv. Keďže podľa ZoUNEK došlo k zastaveniu exekúcie ex lege, postup ktorým by sa následne rozhodlo o zmene oprávneného do úvahy nepripadá. Tu je však polemická otázka zachovania lehôt pre doručenie upovedomenia. K tomu Ministerstvo spravodlivosti SR uvádza, že *“...v prípade, ak upovedomenie o zastavení starej exekúcie obsahuje len zjavné chyby v písaní (napr. chybné označenie oprávneného/povinného, chybné označenie spisovej značky exekútora/spisovej značky súdu) je potrebné postupovať tak, že exekútorovi súd vráti upovedomenie o zastavení starej exekúcie so žiadosťou o opravu...napriek tomu, že ZoUNEK explicitne neupravuje možnosť, aby exekútor vydal opravné upovedomenie o zastavení starej exekúcie, doručením*

opravného upovedomenia by ostali zachované zákonné lehoty...⁶ V tomto smere, je otázne a na posúdení súdu, či nesprávne označenie oprávneného možno považovať za chybu v písaní, pre ktorú bude súd akceptovať vydanie opravy upovedomenia, alebo pre nedoručenie upovedomenia oprávnenému upozorní súdneho exekútora na ustanovenie § 6 odsek 4 zákona, podľa ktorého nebude mať nárok na paušálne trovy, keďže správne oprávnenému bude upovedomenie doručené po zákonnej lehote. Tu sa však opäť dostávame do kolízie, ak by si súdni exekútori, aj napriek upozorneniu, paušálne trovy uplatnili, nakoľko námietky proti paušálnym trovám prípustné nie sú. Aj z tohto dôvodu zastávame názor potreby legislatívnej zmeny spomenutej vyššie. Zo UNEK však popísaných prípadoch ponúka aj procesne vhodnejšiu alternatívu. Naším návrhom by bolo postupovať podľa § 8 odsek 2 zákona, podľa ktorého *súd uznesením určí, že došlo k zastaveniu starej exekúcie*. Súd tak môže postupovať v prípade, keď súdny exekútor nezaslal upovedomenie oprávnenému v zákonnej lehote, teda do 180, respektíve 120 dní od dátumu zastavenia. Ak bolo súdu doručené upovedomenie o zastavení starej exekúcie, v ktorej bola označená osoba iná ako oprávnený, spolu s námietkami podanými osobou inou ako oprávneným, je možné predpokladať, že oprávnenému upovedomenie doručené nebolo. Z toho dôvodu odporúčame zvoliť uvedený procesný postup a nespoliehať sa na vôľu súdnych exekútorov vydávať nové, opravené upovedomenia, čo by v konečnom dôsledku mohlo spôsobovať len ďalšie prietahy popísané vyššie, hoci by tým súdni exekútori postupovali *contra legem*.

Opačnú situáciu predstavujú námietky proti upovedomeniu, keď oprávnený rovnako ako v predchádzajúcej situácii pohľadávku postúpil na tretiu osobu, o zmene doposiaľ nebolo rozhodnuté a súdny exekútor označil pôvodného (správneho) oprávneného, ktorý však namieta chybné označenie s odôvodnením postúpenia pohľadávky a s odvolaním sa na právnu úpravu, ktorá nevyžadovala na zmenu návrh a rozhodnutie súdu. K tomu si dovoľíme uviesť názor Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, podľa ktorého: *„Len súd môže posúdiť, či okolnosti uvádzané v oznámení, sú spôsobilé privodiť prevod alebo prechod práva alebo povinnosti z exekučného titulu a či predložené listiny sukcesiu do práv a povinností oprávneného alebo povinného aj preukazujú. ... Je však neakceptovateľné, aby bol súd viazaný tým, ako otázku procesného nástupníctva v exekučnom konaní posúdil súdny exekútor.“*⁷ V uznesení Najvyšší súd SR ďalej konštatuje, že pokiaľ prax súdnych exekútorov, bola taká, že o návrhu na zmenu sami rozhodli a nepredkladali na rozhodnutie súdu, taká prax *„nebola správna a ani v súlade so zákonom a už vôbec nie záväzná pre súd rozhodujúci o návrhu na zmenu účastníka konania, keďže aj v exekučnom konaní platí, že právne záväzný výklad zákona podáva výlučne súd.“*⁸ Na základe uvedeného si dovoľíme tvrdiť, že takto vydané upovedomenia sú vydané v súlade so zákonom a námietky voči nim je potrebné zamietnuť ako nedôvodné. Uvedené teda reflektuje aj právnu úpravu pred novelou Exekučného poriadku č. 341/2005 Z. z., ktorou sa novelizoval aj § 37, podľa ktorého o zmene účastníkov konania rozhoduje súd. Dovedajšia právna úprava takéto ustanovenie neobsahovala, čo podľa právneho výkladu niektorých súdnych exekútorov, prípadne niektorých oprávnených v exekučných konaniach znamenalo, že návrh na zmenu účastníka nie je potrebné na exekučný súd podávať. V zmysle citovaného uznesenie Najvyššieho súdu a podľa právnych predpisov

⁶ Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Novela exekučného poriadku. Často kladené otázky. [cit. 2020-10-10]. URL: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Novela-exekucneho-poriadku.aspx>.

⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4Cdo/251/2012 zo dňa 5.12.2012.

⁸ Tamtiež.

účinných v čase pred spomínanou novelou Exekučného poriadku bolo potrebné postupovať podľa subsidiárneho právneho predpisu - zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, a takýto návrh na pripustenie zmeny účastníka podať, aby o ňom rozhodol súd.

Záver

Hoci bolo cieľom zákona o ukončení niektorých exekučných konaní odbremeniť činnosť súdov od exekučných konaní, ktoré sú dlhoročne nevyožiteľné, nejednoznačnosť niektorých ustanovení zákona spôsobujú presný opak a činnosť exekučných súdov je bezpredmetne zahlcovaná, často aj nedôvodnými podaniami. Usmernenie ku niektorým poskytuje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky na svojej webovej stránke (citované vyššie), avšak ani tu nenachádzame výklad ku viacerým aplikačným problémom. Z toho dôvodu sme názoru, že načrtnutá legislatívna zmena vo vzťahu k zápisu exekúcie do Centrálného registra exekúcií, ale najmä k rozhodovaniu o nároku na paušálnych trovách by mohla napomôcť ukončeniu množstva starých exekúcií. Tým by bolo možné priblížiť sa k naplneniu vôle zákonodarcu vyjadrenú zákonom č. 233/2019 Z. z. o ukončení niektorých exekučných konaní - zefektívniť vymožitelnosť práva, no tiež odbremeniť nápad podaní na pôvodných exekučných súdoch.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

Knižné publikácie

1. FICOVÁ, S. a kol. *Exekučné konanie. Skriptá*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-89603-23-7, 112 s.
2. ŠTEVČEK, Marek, KOTRECOVÁ, Alexandra, TOMAŠOVIČ, Marek, MOLNÁR, Peter. *Exekučný poriadok. Komentár*. 3. vydanie. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-706-4, 1072 s.

Rozhodnutia súdov

3. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. IV. ÚS 160/2020-28 zo dňa 13.5.2020.
4. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 4Cdo/251/2012 zo dňa 5.12.2012

Právne predpisy Slovenskej republiky

5. Zákon č. 233/2019 Z. z. o ukončení niektorých exekučných konaní
6. Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok)
7. Zákon č. 341/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Webové zdroje a navštívené webové stránky

5. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Najčastejšie otázky súvisiace so zastavením starých exekúcií. [cit. 2020-10-10]. URL: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=2624>
6. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Novela exekučného poriadku. Často kladené otázky. [cit. 2020-10-10]. URL: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Novela-exekucneho-poriadku.aspx>

Petra ŽÁRSKÁ: Môžem svojvoľne zničiť nástennú maľbu?

Abstrakt

Autori všade vo svete bojujú proti zničeniu ich diel. V mnohých štátoch neexistuje legislatíva upravujúca situáciu, keď nástenná maľba je v súlade so zákonom vytvorená autorom na stene stavby, ktorá nie je vo vlastníctve autora. Jedným z oporných bodov pre autorov je čl. 6bis Bernského dohovoru o ochrane literárnych a umeleckých diel, ktorý k dnešnému dňu podpísalo 179 krajín. Tento príspevok sa zameriava na porovnanie právnej ochrany nástenných malieb proti zničeniu v USA a Francúzsku zhmotnenej v práve na nedotknuteľnosť diela. Cieľom autorky je úvaha o práve vlastníka svojvoľne zničiť nástennú maľbu.

Abstract

Authors all over the world are fighting against the destruction of their works. In many states, there is no legislation governing the situation where a mural is in accordance with a law created by an author on the wall of a building that is not owned by the author. One of the supporting points for the authors is art. 6bis of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, which has been signed by 179 countries to date. This article focuses on the comparison of legal protection of murals against destruction in the USA and France embodied in the integrity right. The aim of the author of article is to consider the right of the owner to arbitrary destroy a mural.

Kľúčové slová: nástenná maľba, zničenie, právo na nedotknuteľnosť diela, autorské právo.

Key words: mural, destruction, integrity right, copyright.

VZOR CITÁCIE: ŽÁRSKA, P.: Môžem svojvoľne zničiť nástennú maľbu? In *COMENIUS časopis* 3/2020, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, s. 171 – 178.

Autor:

Mgr. Petra Žárska, PhD.
Ústav práva informačných technológií a práva
duševného vlastníctva
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo nám. č. 6
811 00 Bratislava
Slovenská republika
petra.zarska@flaw.uniba.sk

Úvod

Pre autora akéhokoľvek diela pravdepodobne neexistuje väčšia ujma ako zničenie jeho diela. Nástenné maľby sú vystavené riziku zničenia častejšie než iné druhy diel, pretože ide väčšinou o originály zachytené na stenách budov. Pre nástenné maľby predstavuje zničenie jediného originálu absolútny koniec ich existencie, zatiaľ čo napríklad pri zničení výtlačku knihy, originálny rukopis stále existuje. Pri nástenných maľbách je veľmi dôležitým činiteľom otázka ich zákonnosti, a preto musíme rozlišovať maľby vytvorené so súhlasom vlastníka stavby (ďalej aj ako „zákonne maľby“) a maľby vytvorené bez súhlasu. Mohlo by sa zdať, že zákonne maľby nečelia riziku zničenia, opak je pravdou. Maľby vytvorené bez súhlasu vlastníka stavby sú považované za vytvorené v rozpore so zákonom a z tohto dôvodu sú odstraňované na základe rozhodnutia vlastníka stavby. Autorka príspevku sa zameria iba na zákonne maľby, ich právne postavenie a ochranu.

Kľúčovým problémom na riešenie pri zákonných maľbách je stret autorského práva k maľbám a vlastníckeho práva k stene stavby, na ktorej sa maľba nachádza. Ktoré právo preváži? Tento konflikt práv môže byť vyriešený právom na nedotknuteľnosť diela, presnejšie právom zabrániť zničeniu diela. V mnohých právnych systémoch je právo zabrániť zničeniu diela odvodené od práva na nedotknuteľnosť, ktoré oprávňuje autora odporovať každému znetvoreniu, skomoleniu alebo inej zmene diela, ako aj inému zásahu do diela, ktorý by bol na ujmu jeho cti alebo dobrej povesti. „Doplnenie alebo zmrzačenie diela môže predstavovať hanlivé zaobchádzanie s autorovou produkciou, ale čo v prípade, keď jedinou kópiu získa kupujúci, ktorý potom zničí získaný hmotný predmet? Je zničenie v tomto zmysle hanlivým zaobchádzaním s dielom? Niektorí tvrdia, že zničenie je konečná forma zmrzačenia, čin uvedený v článku 6bis Bernského dohovoru. Iní tvrdia, že ak dielo zmizlo z dohľadu, reputácia autora nemôže byť poškodená ničím, čo verejnosť nemôže vnímať.“⁹

1. Právo zabrániť zničeniu nástennej maľby v USA

Spomedzi zvolených porovnávaných krajín, je USA jedinou krajinou s priamo uzákoneným právom zabrániť zničeniu diela. Mohlo by sa zdať, že je zaslúbenou zemou pre umelcov. Zdanie klame aj v tomto prípade, pretože umelci musia naplniť dve zákonné požiadavky pre efektívnu ochranu právom podľa čl. 6 A(a)(3)B Zákona o právach vizuálnych umelcov z roku 1990 (VARA), 17 U.S.C. 106 (ďalej iba ako „VARA“). Prvou požiadavkou, je že dielo musí byť kvalifikované ako „dielo vizuálneho umenia“ podľa čl. 101 VARA. „Autor má bremeno preukázať, že konkrétne dielo spadá do definície. Zahnutých je iba päť druhov tvorivých diel: maľby, kresby, tlače, sochy a stále fotografické obrazy vyrobené iba na výstavné účely. Každé dielo musí byť reprodukované iba v limitovanej edícii 200 alebo menej kusov a musí byť podpísané a očíslované. Podľa legislatívnej histórie VARA majú súdy pri rozhodovaní o tom, či konkrétne dielo spĺňa podmienky, vychádzať zo zdravého rozumu a zo všeobecne prijatých štandardov umeleckej komunity. Súdy často nápomocne používajú slovníkové definície. Umelci môžu pracovať s rôznymi médiami a pri tvorbe svojich diel môžu používať rôzne druhy materiálov. VARA nenaznačuje, kedy sa umelecký projekt stane dielom vizuálneho umenia, ktoré podlieha ochrane, ale VARA bola interpretovaná tak, aby chránila nielen

⁹ Sterling, JAL: World Copyright Law (3rd ed). London: Sweet & Maxwell. 2008. s. 397.

nedokončené, ale *fixované* diela. Pojem maľba zahŕňa nástenné maľby, diela vytvorené na plátne a dokonca aj kvetinové záhrady.¹⁰ Pojem dielo vizuálneho umenia zahŕňa maľby a za maľbu je považovaná i nástenná maľba. Prvú požiadavku nástenná maľba spĺňa.

1.1 Dielo s rešpektovaným postavením

Druhou zákonnou požiadavkou je dokázať, že dielo vizuálneho umenia je dielom s „rešpektovaným postavením“. Čo zahŕňa tento pojem? Podľa článku 106 A(a)(3)B VARA má autor diela vizuálneho umenia právo zabrániť akémukoľvek zničeniu diela s rešpektovaným postavením a akékoľvek úmyselné alebo hrubo nedbanlivé zničenie tohto diela je porušením tohto práva. Podľa tohto článku má autor právo zabrániť zničeniu diela vizuálneho umenia, napr. nástennej maľby, iba vtedy, ak dielo vizuálneho umenia dosiahlo status „rešpektovaného postavenia“. „Pojem *rešpektované postavenie* nie je definovaný vo VARA ani v autorskom zákone. Súdy v niekoľkých prípadoch prijali prístup vyžadujúci od navrhovateľa, aby dvojstupňovo preukázal, že dielo dosiahlo rešpektované postavenie a to tak, že: (1) vizuálne dielo dosahuje určitú úroveň; inými slovami je považované za záslužné alebo chvályhodné; a (2) toto postavenie uznávajú odborníci na umenie, ďalší členovia umeleckej komunity alebo nejaká časť odbornej verejnosti. Dielo musí dosiahnuť uznávaný status v čase, keď je zničené, nie až po zničení. Dôkazmi na preukázanie *rešpektovaného postavenia* môžu byť priaznivé články v novinách a časopisoch, komentáre popisujúce dielo, ktoré má byť pozoruhodné, spoločensky cenné, zaujímavé pre novinárov; komentáre popisujúce vynikajúceho sochárske diela. Dôkazmi môžu byť listy od riaditeľov galérií alebo profesorov podporujúcich postavenie diela, dokumenty preukazujúce, že dielo získalo ocenenie a ďalšie listinné dôkazy. Spravidla, ale nie nevyhnutne, je potrebné odborné svedectvo.“¹¹

1.2 5Pointz

Za splnenia oboch zákonných požiadaviek je nástenná maľba chránená právom zabrániť zničeniu diela podľa čl. 106 A(a)(3)B VARA. Obrovským problémom pre autorov nástenných malieb je dosiahnuť práve status *rešpektovaného postavenia*. Prípacom ilustrujúcim obtiažnosť dosiahnutia tohto postavenia je 5Pointz z roku 2013.¹² 5Pointz tvorili stavby určené na demoláciu, umelci pokryli steny týchto stavieb nástennými maľbami. 5Pointz sa vďaka ich umeleckej originalite stali turistickou atrakciou, známou po celom svete. „5Pointz sa stala sa mekkou špičkových diel medzinárodne uznávaných aerosólových umelcov. Ako to popísal Cohen¹³: Teraz máme 6 až 10 turistických autobusov, ktoré prichádzajú denne. Každý tam chce prísť natočiť video a ľudia tam prídu zasnúbiť sa, urobiť svadobné fotografie. Ako vypovedal, konali sa aj firemné a VIP prehliadky. 5Pointz je navyše uvedený v Time Out New York „ako newyorský must-see“ a je v 150 turistických sprievodcoch.“¹⁴

V prípade 5Pointz viaceré nástenné maľby nedosiahli status *rešpektovaného postavenia*, a preto nenaplnili požiadavky kvalifikovať sa ako diela vizuálneho umenia v súlade s čl. 101 VARA. Taktiež predmetné nástenné maľby boli vytvorené bez jasného písomného súhlasu

¹⁰ Davies, G. and Garnet, K. *Moral rights*. London: Sweet & Maxwell, 2010. s. 864.

¹¹ Davies, G. and Garnet, K. *Moral rights*. London: Sweet & Maxwell, 2010. s. 884.

¹² Cohen v. G&M Realty L.P., 988 F. Supp. 2d 212, 214 (E.D.N.Y. 2013).

¹³ Cohen bol jeden z poškodených umelcov a zároveň správca 5Pointz.

¹⁴ Cohen v. G&M Realty L.P., 988 F. Supp. 2d 212, 214 (E.D.N.Y. 2013). par. II A.

majiteľa média, na ktorom sa tieto nástenné maľby nachádzali. Tento prípad je veľmi známy vďaka tomu, že majiteľ stavieb Wolkoff, na ktorých sa maľby nachádzali, ich noc po tom, čo súd odmietol dňa 12. novembra 2013 žiadosť autorov nástenných malieb o vydanie predbežného opatrenia, ktorým by sa zakázalo ich odstráneniu, ich jednoducho zničil tak, že steny vybielil. Autori zničených nástenných malieb to však nevzdali a dňa 6. júna 2015 zažalovali majiteľa budovy o náhradu škody spôsobenú zničením nástenných malieb. V spore o náhradu škody, „porota rozhodla, že Wolkoff porušil práva žalobcov uvedené vo VARA a že konal svojvoľne. Na 98-stranovom verdikte porota uznala jeho zodpovednosť a rozhodla o rôznych výškach škôd pre 36 zo 49 umeleckých diel žalobcov, ktoré boli predmetom žaloby. Porotcovia zistili, že každom prípade Wolkoff konal svojvoľne.“¹⁵ Súd súhlasil s porotcami a rozhodol, že „Wolkoff úmyselne porušil práva žalobcov podľa VARA, pokiaľ ide o týchto 36 obrazov. Súd ďalej konštatuje, že zodpovednosť a vôľa by sa mali spájať s ďalšími deviatimi dielami. Vzhľadom na absurdný charakter úmyselného správania Wolkoffa priznáva súd najvyššie zákonné škody podľa VARA za každé zo 45 umeleckých diel neoprávnene a úmyselne zničených v celkovej sume 6 750 000 dolárov.“¹⁶ Toto nepochybne dlho očakávané rozhodnutie bolo vydané 2. decembra 2018 a predstavuje obrovské víťazstvo pre umelcov nástenných malieb v USA.

2. Právo zabrániť zničeniu nástennej maľby vo Francúzsku

Právo zabrániť zničeniu diela nie je výslovne zakotvené v zákonoch o duševnom vlastníctve alebo autorských zákonoch porovnávaných krajín EÚ. Ochrana pred zničením je ukrytá v práve na nedotknuteľnosť diela, ktoré je jedným z osobnostných práv prislúchajúcich autorovi. Podľa čl. L-121-1 francúzskeho zákona o duševnom vlastníctve¹⁷ má autor právo na rešpektovanie svojho mena, svojho autorstva a svojej práce. „Vo Francúzsku je právo na nedotknuteľnosť diela vyjadrené lakonickejšie ako kdekoľvek inde. Autor má právo na rešpektovanie svojej ... práce. Toto všeobecné ustanovenie sa vzťahuje na všetky typy diel chránených podľa kódexu,.. Na rozdiel od verzií tohto práva v iných krajinách, sa toto právo len veľmi málo podobá článku 6bis Bernského dohovoru. Nehovorí sa o požadovanom zaobchádzaní s dielom (znetvorenie, skomolenie alebo iná úprava diela), nie sú uvedené ani chránené záujmy autora. Neexistuje teda výslovná požiadavka, aby bola dotknutá česť alebo povest' autora. Francúzski zákonodarcovia namiesto toho uprednostnili široké koncipovanie práva a jeho obsah ponechali na súdne objasnenie a vývoj.“¹⁸ Napriek pomerne strohému vyjadreniu práva na nedotknuteľnosť vo francúzskom práve duševného vlastníctva má predmetné znenie enormný význam pre autorov, pretože nemusia preukazovať zásah do ich cti alebo dobrej povesti.

2.1 Odvodené právo zabrániť zničeniu diela

Pálčivou nezodpovedanou otázkou je, či francúzske znenie práva na nedotknuteľnosť obsahuje aj právo zabrániť zničeniu diela alebo obsahuje iba právo zabrániť zmene alebo úprave diela. „Ďalšou nepríjemnou otázkou je, či zničenie diela porušuje právo na nedotknuteľnosť diela. Komentátori vo Francúzsku, rovnako ako kdekoľvek inde, vidia logiku v klasifikácii zničenia ako

¹⁵ Maria Castillo and all. against G&M Realty LP, Case No. 15-3230, Us District Court, Eastern District of New York. s. 6.

¹⁶ Maria Castillo and all. against G&M Realty LP, Case No. 15-3230, Us District Court, Eastern District of New York. s. 6.

¹⁷ Intellectual Property Code, consolidated as of October 2010, art. L 121-1.

¹⁸ Adeney, E. *The Moral Rights Of Authors And Performers (1rd ed)*. Oxford: Oxford University Press, 2006. par. 8.61-8.67.

obzvlášť závažnej formy neúcty k dielu a autorovi. Napriek tomu nie sú doktríny ani právna veda úplne konzistentné.¹⁹ Ďalšou nezodpovedanou otázkou je, ako vyriešiť stret vlastníckeho práva k stene a autorského práva k nástennej maľbe. „Osobnostné právo na integritu je relevantné aj vo vzťahu k zničeniu umeleckého diela, keď autor už nie je vlastníkom hmotného predmetu. Otázkou zostáva, či vlastnícke právo vlastníka diela prevažuje nad možným porušením celistvosti diela, ku ktorému by došlo v prípade zničenía diela. Môžu sa zohľadniť rôzne aspekty a záujmy vlastníka diela. Prevažujúci prístup naznačuje, že by bolo potrebné, aby vlastník informoval autora o zničení a dal mu možnosť znovu získať dielo, ktoré by bolo inak zničené.“²⁰

2.2 Dielo mysle

Ak súhlasíme s predstavou, že právo na nedotknuteľnosť diela zahŕňa aj právo zabrániť zničeniu diela, autori majú pred sebou záverečnú prekážku, ktorú je potrebné prekonať, aby mohli získať ochranu pred zničením podľa francúzskeho zákona o duševnom vlastníctve. Je táto prekážka skutočne tak ťažko prekonateľná ako v prípade diela vizuálneho umenia podľa VARA alebo zanedbateľná? Aby mohlo byť autorské dielo chránené francúzskym zákonom o duševnom vlastníctve, musí byť dielo vytvorené v súlade s čl. L-112-1, ktorý znie tak, že ustanovenia tohto zákona chránia práva autorov ku všetkým diela mysle bez ohľadu na ich druh, formu vyjadrenia, význam alebo účel. Autorka príspevku z tejto širokej definície vyvodzuje, že medzi diela mysle akéhokoľvek druhu, formy, významu alebo účelu, môžeme s istotou zaradiť nástenné maľby. Dokonca aj bližšia špecifikácia diel v čl. L-112-2 francúzskeho zákona o duševnom vlastníctve obsahuje pojem *maľby* kam môžeme zaradiť nástenné maľby. Autorka predpokladá, že široká definícia pojmu dielo a chýbajúce doplňujúce kritéria pre pojem *maľba*, znamenajú, že nástenná maľba je chránená ako maľba.

2.3 Konflikt vlastníckeho práva a autorského práva

Nevyriešeným zostáva problém konfliktu vlastníckeho práva a autorského práva. Ako príklad na objasnenie postoja francúzskych súdov ku konfliktu, môžeme použiť prípad *fresiek*.²¹ „Fresky boli objednané pre múr kaplnky, ale nepáčili sa kongregácií. Vikár dal preto vybieliť steny bez súhlasu umelca, ktorý sa domáhal porušenia jeho osobnostného práva na rešpektovanie diela. Odvolací súd mal za to, že vybielenie bolo za daných okolností oprávnené, pretože nebolo motivované zlobou alebo vôľou ublížiť a bolo v rámci vlastníckeho práva k predmetu (zbaviť sa, alebo dokonca zničiť).“²² „Toto rozhodnutie má však obmedzenú precedenčnú hodnotu, pretože sa vzťahuje na konkrétne skutkové okolnosti a následné rozhodnutie vynútilo uplatnenie osobnostných práv v protiklade so želaniami vlastníka hmotného alebo nehnuteľného majetku, ktorý predstavuje predmetné dielo.“²³ Rozhodnutím s opačným výsledkom, v prospech autora, je rozhodnutie francúzskeho súdu o fontáne

¹⁹ Adeney, E. *The Moral Rights Of Authors And Performers (1st ed)*. Oxford: Oxford University Press, 2006. s. 186.

²⁰ In TGI Paris, 3rd Ch., October 13, 2000-Benjamin Aichouba et autres v Francis Lecole, January 2003 RIDA 378, the authors of a mosaic produced on the ground of a squatted property could retrieve the work but the owner did not have the duty to contribute to the costs of such retrieval.

²¹ Trib. Civ. Versailles, 23 June 1932, D.H. 1932, 487, reversed, Paris, 27 April 1934, D.H. 1934, 385.

²² Sterling, JAL: *World Copyright Law (3rd ed)*. London: Sweet & Maxwell. 2008. s. 421.

²³ Versailles, aud. sol., 8. July 1981, R.I.D.A. 1981, no. 110, 201 D, 1982, inf. rap. 45, obs. Colombet, appeal rejected, Cass. Civ. 1, 16 March 1983, no. 117, 80 (the Dubeffet case).

v malom mestečku. „Pokiaľ ide o čisté umelecké diela, na rozdiel od úžitkových diel, ako sú architektonické diela alebo diela úžitkového umenia, zdá sa, že súdy uplatňujú prístup, ktorý je priaznivý pre autorov.“²⁴

2.4 Povinnosť starostlivosti o dielo

Príklady porušenia práva na nedotknuteľnosť diela v tejto oblasti sú rôzne. Právo na nedotknuteľnosť zahŕňa aj zodpovednosť za to, že sa vlastník hmotného predmetu bude o dielo starať s náležitou odbornou starostlivosťou. „Malé mestečko si objednalo fontánu, ale kvôli zanedbávaniu, vandalizmu a počasiu sa fontána rýchlo poškodila. Miestny úrad rozhodol o jej zničení. Sochár sa však postavil proti plánovanému zničeniu a tvrdil, že tým bude porušené jeho osobnostné právo. Súd s ním súhlasil a zohľadnil najmä to, že miestny úrad, ktorý kúpil umelecké dielo, musí viac ako jednotlivec chrániť práva autorov tým, že sa oň stará vo verejnom záujme.“²⁵ Predmetné rozhodnutie naznačuje, že vo Francúzsku pri sporoch o zničenie klasických umeleckých diel vytvorených vo verejnom záujme, má vyššiu šancu na úspech autor ako majiteľ média na ktorom/alebo z ktorého je dielo vytvorené. Aj keď tento prípad pojednáva o fontáne, môžeme podmienky prípadu aplikovať na nástenné maľby. Nástenné maľby sú tiež umiestnené vonku a môžu sa rýchlo poškodiť, ak sa osoba, ktorá iniciovala ich vytvorenie a je vlastníkom steny, o ne náležite nestará. Autorka príspevku zastáva názor, že ak by išlo o prípad o nástenných maľbách, súd by mohol rozhodnúť rovnako.

Záver

Ochrana nástenných malieb začína splnením počiatočných zákonných požiadaviek národných legislatív. Spoločnou zákonnou požiadavkou pre nástenné maľby v oboch porovnávaných krajinách je splnenie podmienok na dosiahnutie kvalifikácie v zmysle diela. Ak je možné kvalifikovať nástennú maľbu ako dielo, je jej poskytnutá právna ochrana.

Autorka príspevku sa rozhodla porovnať USA a Francúzsko, pretože ide o krajiny z dvoch rôznych právnych systémov, čo sa odráža aj v tradičnom vnímaní autorských práv. Kým USA sú súčasťou angloamerického právneho systému s odlišným videním autorských práv, Francúzsko položilo v kontinentálnom právnom systéme základy autorského práva. Je zaujímavé sledovať, ako sa tieto dve značne odlišné krajiny v zmysle prístupu k autorským právam, vysporiadali s ochranou nástenných malieb.

V USA musia byť nástenné maľby kvalifikované ako diela vizuálneho umenia. Tento pojem zahŕňa požiadavku byť dielom s rešpektovaným postavením a preukázať to, sa javí ako najnáročnejšia časť procesu kvalifikácie ako diela vizuálneho umenia. Vo Francúzsku musia autori iba dokázať, že ide o dielo mysle, bez ohľadu na jeho druh, formu vyjadrenia, význam alebo účel. Skutočnosť, že právo rozoznáva nástenné maľby ako diela chránené národnou legislatívou, je pre autorov rozhodujúca, aby mohli uplatniť autorské práva k nástenným maľbám.

Ak nastane porušenie autorských práv k dielam, autori môžu hľadať ochranu na súde. Odvolávajú sa na právo na nedotknuteľnosť nástenných malieb, inými slovami aj na absolútne právo rozhodovať o akejkol'vek zmene diela. Aj keď právo na nedotknuteľnosť diela vyplýva z

²⁴ Davies, G. and Garnet, K. *Moral rights*. London: Sweet & Maxwell, 2010. s. 419.

²⁵ Davies, G. and Garnet, K. *Moral rights*. London: Sweet & Maxwell, 2010. s. 419.

Bernského dohovoru, vidíme jeho zmeny. Podľa čl. 6bis Bernského dohovoru majú autori právo odporovať každému znetvoreniu, skomoleniu alebo inej zmene diela, ako aj inému zásahu do diela, ktorý by bol na ujmu jeho cti alebo dobrej povesti. Vo Francúzsku na uplatnenie tohto práva postačuje porušenie vo forme zásahu do diela, ujma na cti autora a jeho dobrej povesti sa nevyžaduje. V USA formulácia práva nedotknuteľnosť v čl. 106 A(a)(3)A VARA obsahuje ujmu na cti a dobrej povesti autora.

Legislatíva v USA ide za hranice minimálnych požiadaviek stanovených v Bernskom dohovore, pretože obsahuje priamo právo zabrániť zničeniu diela bez preukazovania ujmy na cti a dobrej povesti autora. Vo Francúzsku sú autori v neistej situácii z dôvodu existencie iba implikovaného práva zabrániť zničeniu diela, ktoré vyplýva z práva na nedotknuteľnosť diela. Ako pristupujú súdy v porovnávaných krajinách k zničeniu nástenných malieb? Čo sú rozhodujúce faktory umožňujúce zničenie v súlade s platným právom? Pri odstránení nástenných malieb francúzske súdy zvažovali predovšetkým dobrú vôľu vlastníka stavby a jeho spokojnosť s prácou. V prípade fresiek súd vyjadril názor, že zničenie je ospravedliteľné, pretože fresky boli odstránené z dôvodu nespokojnosti členov kongregácia, čím nebol motivovaný zlou vôľou. Autorka príspevku si kladie otázku, ako by francúzsky súd rozhodol o 5Pointz? Wolkoff bol predsa spokojný s nástennými maľbami, pretože tak zabránil neorganizovanej maľbe na stenách jeho stavieb a tiež sa celý objekt vďaka nástenným maľbám preslávil. Avšak, krátko po odmietnutí predbežného opatrenia proti zničeniu, Wolkoff pod rúskom noci odstránil všetky nástenné maľby. Iste tu nemôže byť o dobrej vôli vlastníka stavby reč. Rozhodol by francúzsky súd v prospech autorov vďaka Wolkoffovej spokojnosti s dielami a chýbajúcej dobrej vôli v konaní o náhradu škody? Odlišoval by sa výsledok tohto prípadu vo Francúzsku? Na základe prípadu fresiek je pravdepodobné, že francúzsky súd by rozhodol prípad 5Pointz v prospech autorov. Rovnako vnímal Wolkoffovo konanie aj súd v USA, kde sa porota zhodla na tom, že Wolkoff konal bez dobrej vôle a sudca prisúdil autorom maximálnu výšku škody stanovenú zákonom. Zničenie diela sa všeobecne považuje za protiprávny zásah do nedotknuteľnosti diela, pričom navyše v USA sa vyžaduje zásah do cti alebo dobrej povesti autora.

Ako zistiť porušenie práva na nedotknuteľnosť diela? Francúzska legislatíva konštatuje porušenie už vtedy, keď dôjde k nežiaducemu zásahu, zatiaľ čo angloamerické právo v USA požaduje aj spôsobenie ujmy na cti alebo dobrej povesti autora. Mohli by sme usúdiť, že na určenie porušenia práva na nedotknuteľnosť vo Francúzsku postačuje, že sám autor vnímania zásah do diela ako nežiadúci. V USA sa postup pri určení porušenia práva na nedotknuteľnosť diela javí menej subjektívny v porovnaní s Francúzskom, pretože autor musí preukázať skutočnú ujmu jeho cti alebo dobrej povesti, nielen nežiaduce zásahy do celistvosti diela.

Z dôvodu neexistencie jednoznačného práva zabrániť zničeniu diela vo Francúzsku, sa autori musia sa spoliehať na dobrovoľné upozornenie od vlastníka steny pred zničením diela a v prípade zničenia na možnosť náhrady spôsobenej škody. Náhrada škody prichádza do úvahy iba vtedy, ak súdy považujú nástenné maľby za autorské diela. Iba v USA má vlastník budovy povinnosť upozorniť autora na zničenie nástennej maľby v lehote 90 dní pred zničením.²⁶

Napriek tomu, že v USA sú autori nástenných malieb priamo chránený proti ich zničeniu, číhajú tu na nich aj nástrahy a to v podobe kvalifikácie nástennej maľby za dielo vizuálneho umenia. Tento status je náročné dosiahnuť pre nástenné maľby vďaka tomu, že často nebývajú uznané odborníkmi za diela s rešpektovaným postavením a teda ani súd ich

---

²⁶ 17 U.S. C. 113 (d)(2)B VARA.

neuzná za diela s rešpektovaným postavením. Následne z tohto dôvodu nespĺňajú podmienky na kvalifikáciu za dielo vizuálneho umenia a nemôžu požívať ochranu autorským právom pred zničením.

Odpoveď na otázku, či môže vlastník steny svojvoľne zničiť nástennú maľbu vytvorenú s jeho súhlasom na jemu patriacej stavbe závisí od toho, v ktorej krajine by k zničeniu prišlo. Ak sa nachádzame v USA a ide o nástennú maľbu, ktorá je kvalifikovaná ako dielo vizuálneho umenia, vlastníkovi právo svojvoľného zničenia neprináleží. Ak by predsa len zničil takúto nástennú maľbu, čaká ho súd s autorom o odškodnenie, kde s veľkou pravdepodobnosťou súd odškodnenie autorovi priklepne. Vo Francúzku nevieme so 100 percentnou určitosťou tvrdiť, že právo na zničenie takejto nástennej maľby vlastníkovi stene nepatrí, pretože podľa uvedených súdnych rozhodnutí, súd môže a nemusí prísť k záveru, zničením diela je porušené osobnostné právo autora na nedotknuteľnosť diela. Výsledné rozhodnutie súdu môže závisieť od dobrej vôle vlastníka a iných okolností prípadu, napríklad či je nástenná maľba verejným dielom plateným z peňazí daňových poplatníkov.

Použitá literatúra:

1. Adeney, E. *The Moral Rights Of Authors And Performers (1rd ed)*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 966 s. ISBN: 9780199284740.
2. Davies, G. and Garnet, K. *Moral rights*. London: Sweet & Maxwell, 2010. 556 s. ISBN: 9780414055575
3. Sterling, JAL. *World Copyright Law (3rd ed)*. London: Sweet & Maxwell, 2008. 1088 s. ISBN: 978-1-847-03280-5.

Prípady:

1. Maria Castillo and all. against G&M Realty LP, Case No. 15-3230, Us District Court, Eastern District of New York.
2. TGI Paris, 3rd Ch., October 13, 2000-Benjamin Aichouba et autres v Francis Lecole, January 2003 RIDA 378.
3. Trib. Civ. Versailles, 23 June 1932, D.H. 1932, 487, reversed, Paris, 27 April 1934, D.H. 1934, 385.
4. Versailles, aud. sol., 8. July 1981, R.I.D.A. 1981, no. 110, 201 D, 1982, inf. rap. 45, obs. Colombet, appeal rejected, Cass. Civ. 1, 16 March 1983, no. 117, 80 (the Dubeffet case).

Zákony:

1. Intellectual Property Code, consolidated as of October 2010, art. L 121-1.
2. Zákon o právach vizuálnych umelcov z roku 1990 (VARA), 17 U.S.C. 106.

RECENZIE

CAPÍKOVÁ, S.: Freel, Lenka, Nováková, Mária: Zdravotné právo. 1. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2019. 188s. ISBN 978-80-571-0158-1.

Autorky pedagogicky pôsobia na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde sa venujú v(okrem iného) výučbe predmetu Zdravotné právo a právnemu výskumu v tejto oblasti. Recenzovaná vysokoškolská učebnica má za cieľ byť oporou v samoštúdiu aj pri seminárnych cvičeniach. Autorky poskytujú študentom pohľad na základné otázky zdravotného práva. Je potrebné aj u právnikov rozvíjať ich vedomosti a zručnosti v tejto širokej oblasti práva. Práve na právnikov sa s prosbou o radu alebo zastupovanie obracajú tak pacienti, ako aj zdravotnícki pracovníci alebo poskytovatelia zdravotnej starostlivosti. Autorky zdôrazňujú, že predložené skriptá ani zďaleka nepokrývajú celú širokú oblasť zdravotného práva. Sústreďujú sa na charakterizovanie jeho základných znakov, miesto zdravotného práva v systéme právneho poriadku Slovenskej republiky, a otázky a problémy právnej úpravy vybraných oblastí realizácie práva na zdravie a práva na zdravotnú starostlivosť.

Autorkou prvých piatich kapitol je Lenka Freel. V prvej kapitole autorka definuje zdravotné právo a jeho pozíciu v právnom systéme, objasňuje pojem, predmet, pramene a subjekty zdravotného práva a vymedzenie pojmu zdravotná starostlivosť. V rámci kapitoly Formy poskytovania zdravotnej starostlivosti je popri ústavnej a ambulantnej starostlivosti venovaný pomerne veľký priestor lekárenskej starostlivosti a ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnej pomoci. Predmetom štvrtej kapitoly je problematika zdravotného poistenia a pôsobnosť a kompetencie Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, po ktorej nasleduje kapitola venovaná vymedzeniu právneho postavenia pacienta.

Mária Nováková v kapitole číslo šesť objasňuje otázky výkonu zdravotníckeho povolania, predpoklady na jeho vykonávanie, rozdiely medzi zdravotníckymi a nezdravotníckymi pracovníkmi, dočasný a príležitostný výkon zdravotníckeho povolania, problematika vzdelávania a uznávania kvalifikácie zdravotníckych pracovníkov, taktiež profesijné povinnosti. V nasledovnej kapitole je priblížená problematika zdravotnej dokumentácie. Azda najrozsiahlejšou je ôsma kapitola nazvaná osobitná zdravotná starostlivosť, kde autorka približuje náročnú problematiku širokého spektra výkonov a právnych predpokladov ich legálnej realizácie: zásahy do ľudskej reprodukcie vrátane kastrácie a i., transplantačné výkony, biomedicínsky výskum a klinické skúšanie. V záverečnej, deviatej kapitole sú priblížené právne aspekty smrti pacienta a pohrebná starostlivosť.

Učebnica vypracovaná pre potreby pre poslucháčov práva reflektuje zaradenie predmetu na bakalárskom stupni štúdia. Tematicky dopĺňa spektrum študijnej literatúry z produkcie vysokých škôl zabezpečujúcich profesijnú prípravu budúcich zdravotníckych pracovníkov, ako napr. nedávno vydaná učebnica Vojtecha Ozorovského a kol. „Sociálne lekárstvo“ (Bratislava: Slovak Academic Press, 2018), Tomáša Tesařa a kol. „Lekárstvo a legislatíva“ (Martin: Osveta, 2017), Viliama Foltána „Sociálna farmácia a zdravotníctvo“ (Martin: Osveta, 2010), „Vybrané kapitoly zdravotníckeho práva pre ošetrovateľstvo“ (Karol Tóth, Ivana Pagáčová, Bratislava: HERBA, 2014), séria troch učebníc pre odbor verejné zdravotníctvo ktoré v rokoch 2011 – 2014 vydal kolektív autorov pod vedením Ivana Rovného (Vybrané kapitoly z verejného zdravotníctva I., II., III.), učebnica Silvie Velkovej a Zuzany Toplanskej „Právne aspekty v ošetrovateľstve a pôrodnej asistencii“ (Košice: Lekárska fakulta

UPJŠ, 2008), prípadne vysokoškolské učebnice ktoré sú zamerané na vybrané otázky, ako napr. „Vybrané kapitoly medzinárodného práva pre pracovníkov v zdravotníctve“ (Karol Tóth a kol., Bratislava: VŠZaSP sv.Alžbety, 2007), „Teoretické, praktické a právne aspekty komunikácie s pacientmi a klientmi s postihnutím sluchu“ (Pavol Beňo, Silvia Capíková, Bratislava: Samosato 2013), „Trestné právo v zdravotníctve“ (Pavol Kádek, 2018), „Intenzívna medicína v ošetrovatelstve a jej medicínsko-právne aspekty“ (Alexandra Šimková, Alžbeta Benedikovičová, Jana Boroňová, Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015). Po prijatí šiestice reformných zdravotníckych zákonov v roku 2004, pre vzdelávanie poslucháčov práva vyšších ročníkov slúžila predovšetkým rozsiahla učebnica „Medicínske právo“ širokého autorského kolektívu pod vedením Heleny Barancovej (Bratislava: Typi Universtatis Tyrnaviensis, 2008) a učebnica zameraná na vybrané aplikačné otázky „Súdne lekárstvo pre právnikov“ (Peter Kováč a kol., Bratislava: Iura Edition, 2008).

Vysokoškolská učebnica „Zdravotné právo“ Lenky Freel a Márie Novákovej nie je zameraná na otázky potrebné pre výkon konkrétneho zdravotníckeho povolania, poskytuje prehľad základných situácií ktorými človek prechádza od narodenia až po hrob z pohľadu slovenskej právnej úpravy. Jej veľkou devízou je, okrem toho že vychádza z platného právneho stavu ku koncu roka 2019, aj prehľadnosť a systematickosť výkladu. Poskytuje čitateľovi solídny základ pre ďalšie štúdium odborných právnych otázok, ktoré boli v našej spisbe spracované formou monografií. V neposlednom rade, učebnica svojím zameraním na rozvoj profesijného právneho vedomia budúcich právnikov má potenciál prispieť k lepšej interprofesijnej spolupráci, ktorá je taká potrebná pri riešení akútnych problémov nášho zdravotníctva.

Silvia Capíková, Lekárska fakulta a Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Kontakt:

Mgr et Mgr Silvia Capíková, PhD
Ústav sociálneho lekárstva a lekárskej etiky
Lekárska fakulta Univerzity Komenského
Špitálska 24
813 72 Bratislava
Slovenská Republika
e-mail: silvia.capikova@fmed.uniba.sk